

Dağda halvet eden bir dervişin hikâyesi ve halktan ayrılıp halvette bulunmanın halâveti ve (Ben, beni zikredenın celisi, benimle ünsiyet edenin enisiyim) Hadis-i Kutsisinin şerhi	417	3
Kuyumeunun âkıbeti evvelden görmesi ve kendisinden iğreti terazi isteyen titrek bir ihtiyara işin sonuna göre cevap vermesi	421	5
Dağda inzivâ eden o zâhidin hikâyesinin devamı. O ki : (Dağ meyvelerini ağaçtan koparmıyayım, ağacı silkiyeyim, kimseye de ağacı silkmesini sarahaten ve kinâyeten söylemiyeyim; ancak rüzgârın ağaçtan düşürdüklerini yiyeyim) diye nezretmişti	424	7
Sûrette gizli ve eseriyle âşikâr olan kaza tuzağının teşbihi	428	9
Rüzgârın düşürdüklerinden başka, ağaçtan meyve koparıp yemeyim diye nezretmiş olan fakirin armut koparmaya mecbur olması ve derhal ceza-yı ilâhının zuhur etmesi	434	12
O şeyhin, hırsızlarla beraber, hırsızlıkla itham edilip, elinin kesilmesi	435	12
Şeyh Akta'nın kerametleri ve iki el ile zenbil örmesi	442	16
Fir'avun sihirbazlarının elleriyle, ayaklarının kesilmesine aldırış etmemelerindeki sebep	446	18
Katırın : Ben çok defa yüzü koyun düşünüyorum, sen ise nadiren düğyorsun diye deveye şikâyeti	453	21
Uzeyr aleyhisselâm'ın eşeğinin, parçaları çürüdükten sonra Allah'ın izniyle Uzeyr'in gözü önünde tekrar toplanması ve dirilmesi	459	24
Oğullarının ölümü üzerine bir şeyhin ağlayıp sızlanmayışı	464	27
Ölen çocuklarına ağlamayışından dolayı şeyhin özür dilemesi	471	30
Âmâ bir ihtiyarın mushafı yüzünden okuması ve tilâvet esnasında gözlerinin açılması	479	34
Davud'u halkalar yaparken gören Lokman'ın «Sormaktan sabretmek ferah ve sürura sebeptir» niyetiyle, sabredip, o halkaların niçin yapıldığını sormaması	481	35
Âmânın mushaf okuyuşu hikâyesinin sonu	485	37
Allah'ın hükümlerine, yâni; kazâ ve kaderine razı olup da, ilâhi bu hükmü tebdil eyle, diye düâ ve tazarrû etmeyen bazı evliyânın sıfatı	490	40
Behlül'ün bir dervişe sual sorması	492	41
Şeyh Dekûki ve kerâmetleri	503	46
Dekûki kıssasına avdet	507	48
Mûsâ aleyhisselâm'ın Peygamberlikte ve Allah'a yakınlıktaki kemâliyle beraber Hızır'ı aramasının sırrı	514	52
Dekûki kıssasına avdet	518	54
Deniz kenarında yedi mum misalinin görünmesi	521	55
O yedi mumun bir mum gibi olması	522	56
Mumların yedi insan olarak görünmesi	524	57
Tekrar o mumların yedi ağaç olması	525	57
O ağaçların halk gözünden gizli olması	526	58

O yedi ağacın bir ağaç olması	535	62
O yedi ağacın yedi kişi olması	537	63
Dekûki'nin imam olmak için ileri geçmesi	545	67
O kavme imamlık etmek için Dekûki'nin ileri geçmesi	558	74
O yedi kişinin Dekûki'ye iktida etmesi	564	77
Namazda sağ tarafa selâm vermenin, kıyamette Hak'kın hesaba çekmesinden korkarak Peygamberlerden yardım ve şefaât talep etmeye işaret olduğunun beyânı	571	80
Dekûki'nin, namaz esnasında, batacak bir gemi halkının feryadını işitmesi	575	82
İhtiyatkâr kimsenin tasavvurları	580	85
Geminin kurtulması için Dekûki'nin düâ ve şefaât etmesi	581	85
Dekûki'nin düâ ve şefaât etmesini o cemaatin inkâr etmeleri, ucup, gayb perdeleri arkasında gizlenmeleri, Dekûki'nin de bunlar havaya mı çıktılar, yere mi girdiler? diye hayrete düşmesi	599	94
Dâvud peygamber aleyhisselâm zamanında çalışmadan ve zahmetsiz halâl rızık isteyen bir tâlibin hikâyesi ve düâsının kabul oluşu	605	97
İki hasmın da Dâvud peygamber aleyhisselâm'ın huzuruna gitmesi	607	98
Dâvud aleyhisselâm'ın iki hasmı dinlemesi ve keyfiyeti dâvâcından sorması	624	107
Hz. Dâvud'un hükmünden sonra o kimsenin Allah'a tazarruu	628	109
Hakkın meydana çıkması için, Dâvud aleyhisselâm'ın halvethâne-sine gitmesi	632	111
Dâvud peygamber aleyhisselâm'ın sığır sahibine davasından vazgeçmesini söylemesi, sığır sahibinin Dâvud aleyhisselâm'ı kınaması	633	111
Dâvud aleyhisselâm'ın, sığır sahibine : Cümle malını ona ver! diye hükmetmesi	634	112
Dünya'da dahî zâlimin zulmüne elinin, ayağının şahâdet etmesi	640	115
Halkın o ağacın dibine gitmesi	645	117
Dâvud aleyhisselâm'ın katil için hamiyet ve delâil gösterdikten sonra onun kisasını emir buyurması	648	119
İnsan nefsinin, sığırı kesen kimseyi dava eden katil makamında, sığırı kesenin de akıl misâlinde olduğu; Dâvud'un Hak'kı yahud Hak'kın vekili ve halifesi bulunan şeyhi temsil ettiği ve onun yardımıyla zâlimin öldürülüp, helâl rızık ile zengin olmanın mümkün bulunduğu	653	121
İsâ aleyhisselâm'ın ahmaklardan dağ tepesine kaçması	670	130
Seba'lıların ahmaklığı ve peygamber nasihatlerinin kendilerine tesir etmemesi	677	133
Uzağı gören körün, uzaktan işiten sağırın ve uzun etekli çıplağın şerhi	684	137
Sebâ şehrinin güzelliği ve ahâlisinin refah ve saadeti ile beraber küfrân-ı nimette bulunmaları	692	141
Ehl-i Seba'ya nasihat için peygamber gelmesi	695	142
Sebâ halkının kendilerine gönderilen peygamberlerden mucize iste-		

	Sayfa	
meleri	706	148
Sebâ halkının peygamberleri itham etmeleri	713	151
Kelile ve dimne kitabında tafsilen yazıldığı veçhile : «Sen bu çeş- meden sakın! diye gökteki ay'dan sana sefir geliyorum» demesi	714	152
için tavşanların bir tavşanı elçi olarak file göndermeleri	717	153
Peygamberlerin onlara cevabı ve bir misal irâdı	724	157
Herkesin, husûsiyle Efâl-i İlâhiyye için misal getiremeyeceğinin beyânı	731	160
Gece yarısı bu duvar dibinde ne yapıyorsun? diye sorulan bir hır- sızın : Davul çalıyorum! demesi hikâyesi	733	161
Semâdaki ay'dan fillere tavşanın haber getirmesine dâir münkirle- rin söyledikleri masalın cevabı	740	165
İhtiyatın mânâsı ve ihtiyatlı olan kimsenin misâli	753	171
Köpeklerin her kış : «Bu sene yaz gelince kendimize muhkem bir ev yapalım» diye ahdetmelerinin hikâyesi	756	173
Münkirlerin nebîleri nasihatten menetmeleri ve cebriler gibi delil göstermeleri	758	174
Enbiyâ aleyhisselâm'ın bu cebrilere cevabı	762	176
Enbiyâ aleyhisselâm'ın tekrar cevap vermeleri	771	180
Peygamberlerin : «İmana gelin» diye ricalarına karşı sebâhların tekrar itirazı	779	184
Âhiret âleminde cehennem, dünya hayâtında zindan, yâni; zahmet ve meşakkat yaratılmasının hikmeti	784	187
Cenab-ı Hak, hükümdarları, Allah'a itaatkâr olmayan cebbarları tes- hire sebep kılmıştır. Nasıl ki, Mûsa aleyhisselâm, Benî İsrâil'in eğilerek girmeleri için Kudûs duvarına küçük bir kapı açtırmıştı	788	189
Boş bir sofraya bir sôfinin aşkı	792	191
İlâhî neşe ve Hak kokusunu, Yusuf aleyhisselâm'ın yüzünde ve ko- kusunda bulmak, Yâkub peygamber aleyhisselâm'a mahsustur. Yusuf'un kardeşleri bundan mahrumdur	798	194
Bir emir ile namaza düşkün olan, namaz ve niyaz ile ünsiyet eylemiş olan kölesinin hikâyesi	802	196
Enbiya aleyhisselâm'ın (Hatta izistey'eserrusülû) âyetinde hikâye buyurulduğu üzere, münkirlerin iman kabul etmelerinden ümid kesdiklerine dair	807	198
İnsanlar, muhakkik ve mukallid olmak üzere iki kısımdır		
Resûlullah (S.A.V.) : «Allah'ın hakikaten bir takım gizli velileri var- dır. Onların saçları bakımsızlıktan keçelenmiş, yüzleri tozlan- mıştır. Bir emrin yanına girmek isteseler kendilerine müsaade edilmez. Görünmeseler aranmazlar, bulunsalar çağırılmazlar, hastalansalar iyâdet edilmezler, ölseler cenâzelerine gelinmez. Onlar yer yüzünde bilinmezler, gök yüzünde meşhurdurlar»	811	200
buyurmuştur		
Enes bin Mâlik (R.A.) in havluyu yanar ocağa atması ve havlunun yanmaması	813	201

**«DAĞDA HALVET EDEN BİR DERVİŞİN HİKÂYESİ VE HALKTAN
AYRILIP HALVETTE BULUNMANIN HALÂVETİ VE: (BEN, BENİ
ZİKREDENİN CELİSİ, BENİMLE ÜNSİYET EDENİN ENİSİYİM)
HADİS-İ KUDSİSİNİN ŞERHİ»**

Hiz. Mevlânâ aşağıdaki ilk beyti ile, mezkûr Hadis-i Kutsî'yi veciz bir
şekilde açıkladıktan sonra bahse giriyor :

9312

کر با همه چو بی منی
ور بی همه چو بی منی با همه

«Her şeyle olsan da, bensiz olunca her şeyden mahrumsun. Eğer hiç
bir şeyin olmasa, benimle olunca, her şeylesin, yani her şey senindir.»

9313

بود درویشی بکساری مقیم
خلوت اورا بود هم خواب و ندیم

«Dağlarda oturan bir derviş vardı. Halvet ona, yâr ve nedim olmuştu.»

Bu dervişin Mısır'da yetişmiş, Hazret-i Cüneyd ve emsâli meşâyihle
görülmüş, Hicretin 340 senesinden sonra irtihâl eylemiş olduğu Mevlânâ
Câmî'nin (Nefehât'ül Üns) ünde yazılıdır. Hayatına ve kerâmetine dair
de orada malûmat vardır.

Mezkûr Derviş, bir eli kesik olduğu halde, zenbil örür, onunla geçi-

nirmiş. Elinin kesilmesi sebebine gelince : Arzın yetiştirdiği hiç bir şeye el uzatıp koparmamak üzere yemin etmiş, sonra inzivâ ettiği bir ormanda gördüğü meyveler, kendisine aladini unutturmuş, onlardan bir kaç tânesini koparıp bir ikisini ağzına atmıştı. O esnâda yeminini hatırladı, elindeki ve ağzındakileri fırlatıp tevbe ve istiğfâr etti. Çok geçmeden piyâde ve süvâri bir kaç kişi etrafını kuşattı. Onu aldılar, deniz kenârında ve at üstünde bulunan emirlerinin yanına götürdüler. Orada yakalanmış bir kaç kişi de vardı ki eşkiyalık etmişlerdi. Emir, şeyhi de onlardan sandı. Hepsinin birer eliyle, birer ayağının kesilmesini emretti. Şeyhin bir elini kestiler. Sıra ayağına gelince : İlâhî! Elim, yeminime muhalif olarak meyve kopardığı için günâh'a girdi ve cezâsını gördü. Ayağımın ne kabahati var? diye ilticâ etti. O sırada emirin maiyetindekilerden biri, şeyhi tanıdı ve emire tanıttı. Emir, atından atladi, şeyhi kucaklayıp sağlam elini öptü ve ağlaya ağlaya halâllık diledi. Şeyh; onu ben sana elim kesildiği sırada halâl ettim, dedi.

İşte Şeyh-i Akta' bu zât-ı şeriftir. Hazret-i Mevlânâ'nın da beyân ettiği veçhile, Şeyh-i Akta' ekseriyetle halvetle vakit geçirirdi.

Halvet : Ağyardan hâlî bir yerde oturup Hak ile meşgul olmaktır. Aleyhisselât Efendimiz de nübüvvetlerinden evvel, ramazanda, yanına biraz nevâle alıp Hirâ dağına gider, oradaki bir mağarada halvet buyururdu. Hattâ ilk vahiy olan (اقرأ) sûresinin baş tarafları orada nazil olmuştu. Bu itibarla halvet sünnettir.

Hazret-i Mevlânâ Mesnevi'nin diğer bir yerinde buyurur ki : «Akıllı olan kuyu dibini, öyle tenhâ bir yeri intihab eder, orada oturur. Çünkü halvette safâ-yı kalb hâsıl olur. Kuyu dibinin maddî karanlığı, halk ile ihtilât etmenin mânevî zulmetinden iyidir. Halk ile ihtilât eden başını kurtaramaz.»

Halvet; ya muayyen, yahut gayr-i muayyen bir müddet için olur. Muayyen müddetle olanlar ekseriya kırk günlük olduğu için dervişler ona (Erbe'in) derler. Ramazanın son on gününde câmilerde yapılan (itikâf) da halvet kabilinden bir sünnettir. Hatta câmie erkence gidip de namaz vaktini bekleyen kimse itikâf niyetiyle câmiye girerse onun orada oturması da itikâf olur.

Şu da var ki halvet, ağyardan ayrılmakla olur. Hazret-i Mevlânâ bunu anlatmak için : «Halvet, yârdan değil, ağyardan olur. Kürk, baharda değil, kışın giyilir.» diyor. Bir kimse halvete girip de Allahdan başka şeylerle meşgul olsa, onun halvette oturup uyuklaması halvet olmaz. Hazret-i Muhyiddin Arabî (Kuddise sirruhu) Fütûhât'ında buyuruyor ki : «Biri bir halvet sâhibine beni halvetinde hatırla, dedi. Halvet sâhibi : Seni hatırlarsam Allah ile halvet etmemiş olurum, cevabını verdi.» Halvet, sülûkün bidâyetiyle, ortalarında yapılır. Kâmil olanlara, halktan kaçınmaktan ziyâde onlarla ihtilât ederek irşâd etmek lâzım gelir.

Gelelim bahse :

9314

چون ز خالق میرسد اورا شمول
بود از انفس مرد وزن ملول

«Allah tarafından ona muhabbet şarabı sunulduğu için, erkeklerin de, kadınların da sözlerinden usanmıştı.»

9315

همچنانکه سهل شد مارا حضر
سهل شد هم قوم دیگر را سفر

«Bize bir şehirde yerleşip oturmak nasıl kolay gelirse, bazı kimselere de sefere çıkmak kolay gelir.»

Evet, bir yerde oturmayı itiyad edenler, biraz da ihtiyar olurlarsa, meselâ boğaz içine kadar gitmeyi, otobüslerde, vapurlarda itilip kakılmayı, yer bulamayıp ayakta kalmayı büyük bir meşakkat sayarlar. Fakat gemilerde ve trenlerde dâima sefer etmeye alışmış olanlar bir kaç gün hareket etmeyecek olurlarsa sıkılırlar. Bunun gibi, Şeyh-i Akta'a da, bize zor görünen halvet, kolay ve sevimli geliyordu.

9316

آنچنانکه عاشق بر سر او
ماشقت آن خواجه بر آهنگری

«Senin efendiliğe âşık olduğun gibi, bir efendi de zenginliğiyle beraber demirciliğe âşıktır.»

Meselâ Sultan Abdülhamit merhûm Hükümdâr olduğu halde marangozluğa meraklı idi. Boş kaldığı zamanlarda marangozluğa çalışır, pek güzel eserler meydana getirirdi.

Halkın böyle muhtelif merakta oluşu hilkatleri icâbıdır.

هر کسی را بهر کاری ساختند
میل آنرا در دلش انداختند

«Herkesi bir iş için yaratmışlar, o işin meylini, muhabbetini onun kalbine koymuşlardır.»

دست و پای میل جناب کی شود
خار و خس بی آب و بادی که رود

«Meyl olmayınca el, ayak nasıl hareket eder; su ve rüzgâr olmayınca görçöp nasıl hareket eder?»

گر بینی میل خود سوی سما
پر دولت برکشا همچون هما

«Eğer kendinde semâya doğru meyl görürsen Hümâ kuşu gibi devlet kanadını aç.»

Hümâ : Gûyâ bir kuş imiş ki uçarken gölgesi her kimin başına düşerse o hükümdâr olurmuş. Bundan dolayı hükümdâra ve devlete âit şeyleri (zât-ı hümâyûn), (sarâ-yı hümâyûn), (sefine-i hümâyûn) gibi, Hümâyâ mensub demek olan, hümâyûn kelimesiyle vasıflandırılırdı.

ور بینی میل خود سوی زمین
نوحه میکنی هیچ منشین از خنین

«Eğer kendinde zemîne doğru bir meyl görürsen ağla ve tazarrudan geri kalma.»

رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا
وَهَكَذَا نَمُنُّ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ

Yâni : «Ey Rabbimiz! Bize hidâyet verdikten sonra kalplerimizi sap-tırma; katından bize bir rahmet ihsan et! Şüphesiz ki sen, çok çok bağış-lıyansın!» diyerek düâ edin diye Hazret-i Mevlânâ bize tazarruda bulun-mayı tavsiye ediyor.

ز ابتدای کار آخر را بین
تا نباشی تو پشیمان یوم دین

«İşin başından sonunu gör ki, kıyâmet gününde pişman olmayasın.»
Bir işin başlangıcından neticesini takdir etmek hususuna dair Haz-ret-i Mevlânâ bir fıkra naklediyor ve diyor ki :

«KUYUMCUNUN ÂKİBETİ EVVELDEN GÖRMESİ VE KENDİSİNDEN
İĞRETİ TERÂZİ İSTEYEN TİTREK BİR İHTİYARA İŞİN SONUNA
GÖRE CEVAP VERMESİ.»

آن یکی آمد به پیش زرگری
که ترازو ده که برسنجم زری

Bir kuyumcunun dükkânına biri geldi; terazini ver ki altın tartaca-ğım, dedi.»

9323

گفت خواجه رومرا غلیبر نیست
گفت میزان ده بدین تسخر مابست

«Kuyumcu: Efendi git, kalburum yok, dedi. Terâzi isteyen tekrar :
terâzini ver, benimle eğlenme, dedi.»

9324

گفت جاروبی ندارم دردکان
گفت بس بس این مضاحک را بمان

«Kuyumcu: dükkânda süpürge yok, dedi. Diğeri: kâfi kâfi bu şaka-
ları bırak!»

9325

من ترازویی که میخواهم بده
خویشتن را کرمکن هر سوچه

«Benim istediğim teraziyi ver, kendini sağır edip, her tarafa sıçrama,
dedi.»

9326

گفت بشنیدم سخن کر نیستم
تا نه پنداری که بی معنیستم

«Kuyumcu dedi ki: Sözüünü işittim, sağır değilim, mânâsız da söyle-
miyorum.»

9327

این شنیدم لیک پیری مرعش
دست لرزان، جسم تو نامنتش

«Terâzi istediğini duydum. Lâkin titrek bir ihtiyarsın, elin titriyor,
vücûdun zayıf.»

9328

وان زرتومم قراضه خرد و مرد
دست لرزد بس بریزد زر خرد

«Altının da ufak parçalar halinde: Tartarken elin titreyecek, altın
tozları dökülecek.»

9329

بس بگوئی خواجه جاروبی بیار
تا بجوم زر خود را از غبار

«Sonra diyeceksin ki: Efendi, süpürge getir de altınımı toz içinden
arayayım.»

9330

چون بروی خاک را جمع آوری
گویم غلیبر خواهم ای جری

«Toprağı süpürüp toplayınca kalbur istiyorum diyeceksin.»

9331

من ز اول دیدم آخر را تمام
جای دیگر روز اینجا والسلام

«Ben sonunu ibtidâdan gördüm. Artık başka bir yere git vesselâm!»

9332

که تمام اکنون حدیث شیخ فرد
کاندران کهسار بودش خواب خورد

«Artık, o dağda yatıp kalkan, orada yiyip içen tek ve ulu şeyhin hi-
kâyesini tamamla.»

«DAĞDA İNZİVÂ EDEN O ZÂHİDİN HİKÂYESİNİN DEVAMI. O Kİ:
(DAĞ MEYVELERİNİ AĞAÇTAN KOPARMIYAYIM, AĞACI
SILKMIYİYİM, KİMSEYE DE AĞACI SILKMESİNİ
SARÂHATEN VE KİNÂYETEN SÖYLEMİYİYİM;
ANCAK RÜZGÂRIN AĞAÇTAN DÜŞÜRDÜKLERİNİ
YİYİYİM) DİYE NEZRETMIŞTI.»

9333

اندران که بود اشجار و ثمار
بس مهود کوهی آنجا بی شمار

«Zâhidin bulunduğu dağda ağaç ve meyveler vardı. Orada dağ armu-
du sayısızdı.»

9334

گفت آن درویش یارب یا نومن
عهد کردم زین نجیم در زمن

«O derviş dedi ki: Yâ Rabbi, seninle ahdim olsun ki bu meyvelerden
koparmıyayım!»

9335

جز ازان میوه که باد انداختش
من نجیم زان درخت منتش

«Rüzgârın düşürdüklerinden başka ağaçtan bir tek meyve koparmı-
yayım.»

9336

مدتی برنذر خود بودش وفا
تادر آمد امتحانات قضا

«Kazâ ve kaderin imtihanları gelinceye kadar, bir müddet, nezrine
vefâ gösterdi.»

9337

زین سبب فرمود استئنا کنید
کر خدا خواهی به پیمان برزید

«Cenâb-ı Hak bundan dolayı; nezrinizde istisnâ ediniz, ahdinize inşâ-
allah cümlesini ilâve eyleyiniz, buyurdu.»

Kur'anda Resûl-i Ekrem (Sallâllâhü Aleyhi Vesellem) e ve bittabi,
dolayısıyla bütün ümmet-i Muhammede hitaben :

وَلَا تَقُولُوا لِمَا إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ
فَاعِلٌ ذَلِكَ غَدًا * إِلَّا أَن يَشَاءَ اللَّهُ

Yâni : «Sakın bir şey için inşâallah demeksizin yarın şu işi yapaca-
ğım deme!» emri verilmiştir.

Lisân-ı İlâhiyyeden olmak üzere deniliyor ki :

9338

هر زمان دل را دگر میبلی دم
هر نفس بردل دگر داغی نهم

«Ben Âzîmüştân, her zaman kalbe başka bir meyil verir, her an ona
bir dağ vururum.»

9339

کل اصباح لاشان جدید
کل شیء عن مرادی لا یجید

«Her sabah bizim için yeni bir şe'n vardır. Hiç birşey benim iradem-
den harice çıkamaz.»

9340

در حدیث آمد که دل همچون پرست
در بیابانی اسیر صرصریست

«Hadiste vârid olmuştur ki : kalb, çöle düşmüş bir tüy gibidir ve şiddetle esen rüzgârın esiridir.»

Bu Hadisi Ebû Mûsâ El-Eş'arî Resûl-i Ekremden şöyle rivâyet etmiştir : «Kalbin misâli sahrâdaki bir tüy gibidir ki rüzgârlar onu alt üst eder durur.»

9341

باد پر را هر طرف راند گزاف
که چپ و که راست با صد اختلاف

«Rüzgâr o kanad tüyünü her tarafa sürer, götürür; kâh sola, kâh sağa yüz ihtilâf ile sevkeder.»

9342

در حدیث دیگر ای دل دان چنان
کآب جوشان ز آتش اندر قازغان

«Diğer bir hadiste de kalb, ateş üstündeki bir kazanda kaynayan suya teşbih edilmiştir.»

O Hadis de meâlen şöyledir : «Kalb, kaynayan tenceredeki suyun hareketinden daha ziyade şekil değiştirir.» Şöyle bir rivâyet de vardır : «Kalbin hareketi, kaynayan tenceredeki suyun hareketi gibidir.»

Kazan ve tenceredeki su kaynarken iner, çıkar, sağa, sola dalgalanır. Sudaki bu hareket ateşin tesiriyle olduğu gibi, kalbin değişmesi de İrade-i İlâhiyye tesiriyledir. Diğer bir Hadiste ise : «Mü'minin kalbi, Allahın kudret parmaklarından iki parmağın arasındadır, onu istediği gibi çevirir.» Buradaki iki parmaktan maksad : Cenâb-ı Hakkın Cemâl ve Celâl sıfatlarıdır. Bundan dolayı Aleyhisselâtu Vesselâm Efendimiz : «Ey kalbleri ve nazarları tahvil ve taklib eden Rabbim! Bizim kalblerimizi dininde sâbit kıl, ondan döndürme» diye duâ buyururdu.

9343

هر زمان دل را دگر رای بود
آن نه ازوی لبث از جای بود

«Her zaman gönülde bir re'y bulunur, fakat o re'y ondan değil, başka bir yerden olur ki, o da Hakkın irâdesidir.»

9344

بس چرا این شوی بر رای دل
عهد بندی تاشوی آخر خجل

«O halde neden kalbin re'iyine emniyet edip, ahdediyor, sonunda da peşiman olup nedamete düşünüyorsun?»

Onun için bir şeye söz vereceğin vakit inşaallah diyerek Haşyet-i İlâhiyyeye havâle et. (İnşâallah) Allah isterse demektir. Allahın istediği iş olur, istemediği iş olmaz.

9345

این هم از تأثیر حکمت و قدر
جام بینی و نتوانی حذر

«Bu da Hükm-i İlâhî ve Kazâ-yı Rabbânî tesiridir ki, önünde kuyuyu görürsün de ondan sakınmaya muktedir olamazsın.»

9346

نیست خود از مرغ پران این عجب
که نبیند دام و افتد در عطب

«Uçan kuşun tuzağı görüp ona tutulması ve helâk olması şaşılacak bir şey değildir.»

9347

این عجب که دام پندم و تد
کر بخواهد ورنخواهد میفتد

«Asıl şaşılacak şey; kuşun tuzağı ve kazığı gördüğü halde ister istemez ona tutulmasıdır.»

9348

چشم باز و گوش باز و دام پیش
سوی دامی میپرد با پر خویش

«Gözü açık, kulağı açık olduğu ve önünde bulunan tuzağı gördüğü halde ona doğru ve kendi kanadıyla uçmasıdır.»

«SÜRETTE GİZLİ VE ESERİYLE ÂŞİKÂR OLAN
KAZA TUZAĞININ TEŞBİHİ.»

9349

بنی اندر دلق مهترزاده
سربرهنه در بلا افتاده

«Büyük bir adamın oğlunu başı açık ve belâya uğramış bir halde görürsün.»

9350

در هوای نابکاری سوخته
افشه و املاک خود بفروخته

«Bir kahbe'nin sevdasıyla yanıp, tutuşuyor; elbiselerini, malını, mülkünü satmış.»

9351

خان و مان رفته، شده بدنام و خوار
کام دشمن میروود ادب وار

«Elindeki, avucundaki gitmiş, adı kötüye çıkmış, hakir bir hale gelmiş; düşmanlarının istediği gibi tepesi üstüne yuvarlanıp gidiyor.»

9352

زاهدی پند بگوید ای کیا
همی میدار از بهر خدا

«Bu kimse bir zâhidi görür de: ey büyük zât! Allah aşkına bana himmet et ki,»

9353

کاندین ادبیر زشت افتادام
مال و زور و نعمت از کف دادام

«Bu kötü duruma düşmüşüm; malı, altını ve nimeti elden kaçırmışım.»

9354

همی تابوک من زین وارم
زین کل تیره بود که برجهم

«Bir himmet et ki, bu felâketten kurtulayım, düştüğüm bu kadar çamur içinden sıçrayıp çıkayım.»

9355

این دعا میخواهد او از عام و خاص
کالحلاصی والحلاصی والحلاص

«(Halâs olayım, halâs olayım, halâs olayım) diye avâmdan ve havâstan da duâ ister.»

9356

دست باز و پای باز و بندنی
نی موکل بر سرش، نی آهنی

«Eli, ayağı tutar halde ve bağlı değil; başında bir kimse olmadığı gibi, demirden bir bendi de yok.»

Öyle ise bu kimse :

از کدا مین بند میخواید خلاص
وز کدامین حبسی میجوید مناص

«Hangi bağdan kurtulmak istiyor, hangi hapisten halâs olmak istiyor?»

بند تقدیر و قضای مختفی
هان ببیند آن بحز جان صفی

«Takdirin ve gizli kazânın bendinden kurtulmak istiyordu ki, o gizli kazânın bendini, sâf bir rûhtan başkası göremez.»

کرچه پیدا نیست آن درمکنست
بدتر از زندان و بند آهنست

«O kazâ bağı zâhir değil, gizlidir. Fakat zindan ve demir zincirden daha beterdır.»

زانکه آهنگر مرا ترا بشکند
خفیه گرم خشت زندان بر کند

«Çünkü bir demirci o demir zinciri kırabilir, bir çukur kazan da zindanın temelini açabilir.»

Vaktiyle zindana konulan kimselerin ellerine, ayaklarına demir bendler takılır ve halkaları perçinlenirdi. Şâyed o bendler çıkarılmak lâzım gelirse demirci gelir, perçinleri eğelemek ve kırmak suretiyle çıkarırdı.

ای عجب این بند پنهان کران
عاجز از تکبیر آن آهنگران

«Ne acâibtir ki bu gizli ve ağır bendi kırıp sökmekten demirciler âciz bulunur.»

دیدن آن بند احمد را رسد
بر گلوی بسته جبل من مسد

«O gizli kazâ bendini ve boğazına bağlanmış hurma lifi ipini görmek Hazret-i Ahmed Aleyhissalâtu Vesselâma ve onun kâmil vârislerine yakışır.»

وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ ﴿٣١﴾

Yâni : «En yakın soydaşlarını azâb-ı İlâhî ile korkut!»³ Âyet-i Kerîmesi nâzil olunca Sallallâhü Aleyhi Vesellem Efendimiz yakın akrabası bulunan (Benî Hâşim) i toplamış ve imâna dâvet etmişti. Amcası bulunan Ebû Leheb, kardeşinin oğluna tâbi olmayı azametine yediremediği için : «Helâk olasın! Bizi bunun için mi çağırdın?» diyerek eline bir taş almış ve Zât-ı Risâlete atmak istemiş; o münâsebetle de şu Sûre nâzil olmuştu:

بَبَيْتٍ يَدَّأَبِيْ لَهَبٍ وَبَبَيْتٍ
مَا أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ ۖ سَيَصْلَىٰ
نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ ۚ وَامْرَأَتُهُ خَمَلَةٌ لِّلْخَبِثِ ۚ فِيْ جِيدِهَا حَبْلٌ مِّنْ مَّسَدٍ ۚ

Yâni : Ebû Leheb'in iki eli kurusun. Kendisi de kurudu (Helâk oldu ya). Ona ne malı, ne kazandığı faide vermedi. Alevli bir ateşe girecek o. Karısı da. (Hem) odun hamalı olarak. Boynunda bükülmüş bir ip de olduğu halde⁴.

Ebû Leheb'in karısı ve Ebû Süfyân'ın kız kardeşi olan (Ümmü Cemil) habisesi her gün diken toplar ve sırtına yükleyip Resûl-i Ekrem'in geçeceği yola dökerdi.

جبل و هیزم را جز او چشمی ندید
که بدید آید براو هر نابدید

«Ün mü Cemilin boynundaki ipi ve sırtındaki odunu Hazret-i Peygamberden başka bir göz görmedi. Çünkü O'na, başkalarına görünmeyen şeyler görünürdü.»

(3) Sûrei Şuara : 214.
(4) Sûrei Tebbet 1 : 5.

باقیانش جمله تاویل کنند
کین ز بیہوشیت ایشان ہوشمند

«Cenâb-ı Peygamberden mâadâsı, bu âyetin mânâsını te'vil ederler ki o te'vil bihoşluktan ileri gelmiştir. Zât-ı Risâlet ile verese-i Muhammediyye ise âkil ve hoşmendedirler.»

Müfessirlerden bazıları : «Ümm-ü Cemil, Ebû Süfyânın kız kardeşi ve Ebû Lehebin karısı idi. Kureyşin zenginlerinden olan böyle bir kadının boynunda liften bir ip ile odun taşınması nasıl mümkün olur? (Ham-mâlet-el Hattab) tâbiri mecazdır. Nemmâm, zemmâm ve bizim kundakçı dediğimiz mevkide kullanılabilir bir tâbirdir. Bu karı da, kocasına ve kardeşine tâbi olarak, Aleyhissalât Efendimizi her yerde zemmettiği için hakkında bu tâbir kullanılmıştır» demişlerdir. Bazıları da : «O kadının Cehennemdeki hâlini tasvirdir» mutâleasında bulunmuşlardır. İşte ehl-i şühûd olanlar vukuu muhakkak olan o tasviri, yani Ümmü Cemil'in Cehennemde arkasıyla odun taşıyacağını, te'vil etmeksizin ve müşâhedeleri üzerine aynen kabul ve tasdik ederler.

Kaza ve Kader hükmünü idrak etmeyenler, o mirasyedinin halini de, tenbellikten çalışmıyor da böyle sefâlet çekiyor, diye te'vile kalkışıyorlar.

9365

لیک ازو تأثیر آن بستن دوتو
کشته و نالان شدہ در پیش تو

«Lâkin bağlandığı kazâ bendinin tesiriyle onun sırtı iki kat olmuştu. Kendi de senin karşında eğilip duruyordu.»

Ve :

9366

کہ دعای ہمتی تارارم
تا ازین بند نہان بیرون جہم

«Bir duâ ve himmet edin ki şu gizli bağın içinden sıçrayıp çıkayım diyordu.»

آنکہ بیند این علامتہا بدید
چون نداند او شقی را از سعید

«Kazâ ve kaderin bu gizli alâmetlerini görüp duran bir ârif-i kâmil, (şakî) yi (saîd) den nasıl tefrik etmez?»

İnsanlardan bazılarının seâdet-i hidâyete, bazılarının da şakâvet-i dalâlete mazhar oldukları ezelen ve ilm-i ilâhîde takdir buyurulmuş ve böyle olduğu : «Saîd olan daha anasının karnında iken saîddir, şakî olan da daha anasının karnında iken şakîdir» Hadisinde beyan olunmuştur.

İnsanlardan hangisinin saîd, hangisinin şakî olduğunu herkes bilemez. Onu ancak, Kazâ'nın gizli hükümlerini ve te'sirlerini basîret nuruyla görenler ayırd edebilirler. Ashâb-ı Resûlullah'dan (Huzeyfet'übn'ül-Yemân) radiyallahü anh Resûl-i Ekrem Efendimizin sırdâşı idi. Aleyhissalât Efendimiz ona olacak bazı vak'aları, hususiyle münâfıkları bildir-mişti. Ondan dolayı Hazret-i Ömer, hilâfeti zamanında biri ölünce, Huzeyfe'nin gelip gelmediğine dikkat ederdi. O gelmişse Fâruk-u Âzam da cenâze namazını kılar ve kabre kadar teşyi ederdi. Huzeyfe gelmemişse ölünün münâfık ve şakîyy-i ezeli olduğunu anlar cenâzesinde bulunmazdı.

9368

داند و پوشت بامر ذوالجلال
کہ نباشد کشف رازحق حلال

«Şakîyi ve saîdi bilen bir ârif, bildiği halde onun hakikatini meydana koymaz. Çünkü : Hakkın sır ve kazâsını fâşetmek helâl değildir.»

9369

این سخن پایان ندارد آن فقیر
از مجاعت شد زبون و تن اسیر

«Bu sözün sonu gelmez. Dağda inzivâ eden o fakir açlıktan zebûn oldu ve cismi za'fa esir olup harekete mecâli kalmadı.»

«RÜZGÂRIN DÜŞÜRDÜKLERİNDEN BAŞKA, AĞAÇTAN MEYVE
KOPARIP YEMEYİM DİYE NEZRETİMİŞ OLAN FAKİRİN ARMUT
KOPARMAYA MECBUR OLMASI VE DERHAL CEZA-YI İLÂHİNİN
ZUHUR ETMESİ»

9370

پنج روز آن باد امرودی نریخت
ز آتش جوعش صبری میگريخت

«Bir gün rüzgâr armut düşürmedi, o fakirin de açlık ateşinden sabır
ve tahammülü tükendi.»

9371

بر سر شاخی مرودی چندی
باز صبری کرد خود را و اکشید

«Bir dalın ucunda bir kaç armut gördü. Yine sabrederek kendini geri
çekti.»

9372

باد آمد شاخرا سرزیر کرد
طبع را بر خوردن آن چیر کرد

«Rüzgâr esti ve dalı baş aşağı etti. Şu hâl, fakirin tabiatını o ar-
mutları yemeye teşvik etti.»

9373

جوع وضعف و قوت جذب قضا
کرد زاهدرا ز نذرش بی وفا

«Açlık, zaaf ve kazâ câzibesinin kuvveti, zâhidi nezrine karşı bivefâ
yaptı.»

9374

چونکه از امروود به میوه شکست
گشت اندر نذر و عهد خویش سست

«Armut ağacından meyveyi koparınca nezrini ve ahdini bozmuş
oldu.»

9375

هم دران دم گو شمال حق رسید
چشم او بکشاد و گوش او کشید

«O anda Allahın te'dibi geldi, gözünü açtı ve kulağını çekti.»

«O ŞEYHİN, HIRSIZLARLA BERABER, HIRSIZLIĞLA İTHAM EDİLİP,
ELİNİN KESİLMESİ»

9376

بیست از دزدان بدند آتجا و پیش
بخش میکردند مسروقات خویش

«Orada yirmiden fazla hırsız vardı ki çaldıklarını taksim ediyorlardı.»

9377

شحنه را غماز آ که کرده بود
مردم شحه بر افتادند زود

«Boşboğazın biri şahne'ye haber vermişti. Şahne'nin adamları çabu-
cak üşüştiler.»

Şahne: Zamanımızdaki, polis ve jandarma kabilinden âsâyiş me-
mûru.

9378

هم بد انجا پای چپ و دست راست
جمله برید و غوغایی نجاست

«Orada hepsinin sol ayaklariyle sağ ellerini kestiler. Feryâd ü figan-
dan kıyamet koptu.»

دست زاهدم بریده شد غلط
باشی را میخواست هم کردن سقط

«Yanlışlıkla zâhidin de eli kesildi. Ayağını da kesmek istedikleri sırada,»

در زمان آمد سواری بس گزین
بانگ برزد برعوان کای سک بین

«Muhteşem bir süvâri geldi. El, ayak kesen adama: Ey köpek, bak!»

این فلان شیخست وابدال خدا
دست اورا تو چرا کردی جدا

«Bu falân şeyhtir ve Ebdâl-i İlâhiyyedendir. Sen onun elini niçin bileğinden ayırdın? diye bağırdı.»

آن عوان بدیدید جامه تیز و رفت
پیش شهنه داد آگاهیش تفت

«Cellâthık eden bunu işitince teessüfünden elbisesini yırttı ve şahne'nin yanına koşup hâdiseyi yana yakıla anlattı.»

شهنه آمد پا برهنه عذر خواہ
کہ ندانستم خدا برمن کواہ

«Şahne, yahnayak koşarak geldi ve Allah şahidimdir ki bilemedim diye özür diledi.»

ہین بجل کن مرصرا این کار زشت
ای کریم و سرور اہل بہشت

«Ey kerem sahibi ve Cennet ahâlisinin serveri olan şeyh! Bu kötü işi bana helâl et, dedi.»

گفت میدانم سبب این نیش را
می نشاسم من کناہ خویش را

«Şeyh dedi ki: Ben bu cezânın sebebini biliyorum ve kendi günâhı-mı tanıyorum.»

من شکستم حرمت ایمان او
بس یمینم برد دادستان او

«Ben Allah'ın yeminine hurmeti terk ettim, onun mahkeme-i adâleti de benim yeminimi, yani sağ elimi kestirdi.»

من شکستم عہد و دانستم بدست
تارسید آن شومی جرأت بدست

«Ben ahidden dönmenin kötü olduğunu bildiğim halde nezrimi bozdum. O cürmün uğursuzluğu elime erişti.»

Sûre-i Nahl'de buyuruluyor ki:

وَأَوْفُوا بِعَهْدِ اللَّهِ إِذَا عَاهَدْتُمْ
وَلَا تَنْقُضُوا الْأَيْمَانَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا وَقَدْ جَعَلْتُمُ
اللَّهَ عَلَيْكُمْ كَفِيلًا إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ
❦ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِي نَقَصَتْ غُرُبُهَا مِنْ بَعْدِ
قُوَّةِ أَنْكَانَهَا

Yâni : «Bir ahd yapınca, Allahın ahdine vefâ ediniz ve yeminleri sağ-
lama bağladıktan sonra bozmayınız. Siz o yeminlerle Allah'ı kendinize
kefil yapmış olursunuz. Şüphe yok ki Allah yaptığınızı herşeyi bilir. Bük-
tüğü iplikler bükülüp kuvvetlendikten sonra onları açan ve parça parça
eden kadın gibi olmayınız⁵...»

Arablar arasında Rayta yahud Râyita nâmında bir kadın vardı ki
akılsızlığı dolayısıyla kendisine (Hamkâ) lâkabı verilmişti. Bu kadın,
sabahtan öğleye kadar câriyelerle beraber yün eğirir, iplik yapar, öğle-
den akşama kadar da o bükülmüş iplikleri söker ve söktürür ve böylece
onları heder ederdi. Cenâb-ı Hak, ahd, nezir, yemin edip de onlardan rü-
cu etmeyi, işte bu ahmak kadının iplik bükerek sonra sökmesine benze-
tiyor ve siz de onun gibi olmayın ve onun yaptığını yapmayın diyor. Şeyh
lisânından deniliyor ki :

9388

دست ما و پای ما و مغز و پوست
باد ای والی فدای حکم دوست

«Ey şahne; bizim elimiz, ayağımız, batinımız, zâhirimiz, Dost'un hük-
müne fedâ olsun.»

Şeyh, böyle demekle Kazâ'ya rızâ gösteriyor. Mâneviyâtın büyükle-

rinden Hâris-i Muhâsibi demiştir ki : «Rızâ; Hükûm-i Kazâ'ya kalben tes-
lim olmaktır.»

Kezâ Hazret-i Cüneyd buyurmuştur ki : «Rızâ; Kazânın zuhûrunda
kalbin sevinmesidir. Kezâ Râbiatül Adeviyye (Kaddesallâhu sirrehâ) ya:
«Kul, ne vakit Rabbinden râzî olur?» diye sormuşlar. «Nimet gibi musî-
bet de onu sevindirdiği zaman» cevâbını vermiş. Hulâsa: Allahın kahr ve
celâlini de lutf ve cemâli gibi hoş görmek ve şikâyet değil, hamd ve se-
nâda bulunmak rızâ eseridir.

Aziz Mahmud Hüdâyi (Kuddise sirruhû) der ki :

Hoştur bana senden gelen,
Ya gonca gül, yâhud diken;
Ya hıl'at veyahud kefen
Lutfun da hoş, kahrın da hoş.

Yine Şeyh, elini kestirmiş olan şahneye dedi ki :

9389

قسم من بود این ترا کردم حلال
تو ندانستی ترا نبود وبال

«Elimin kesilmesi benim kısmetim idi. Bunu sana helâl ettim. Sen
beni bilmediğin için, bu işte vebâlin ve suçun yoktur.»

9390

وانکه او دانست او فرمان رواست
با خدا سامان پیچیدن بکاست

«Benim hâlimi bilen, elimin kesilmesine fermân verendir. Onunla
uğraşmak ise nerede ve nasıl olur?»

Bundan sonra Hazret-i Mevlânâ, hırs'ın zararlarını beyân için
diyor ki :

9391

ای بسا مرغی پریده دانه جو
که بریده حلق او هم حلق او

«Dâne toplamak için uçan ne kadar kuş vardır ki boğazı, onu tuzâğa
düşürmüş ve boğazını kestirmiştir.»

(5) Sûrei Nahl : 91-92.

ای بسا ماهی در آب دور دست
گشته از حرصی گلو مأخوذ شست

«Suda ve insan elinden uzakta ne kadar balık vardır ki boğazının hırsından oltaya tutulmuştur.»

ای بسا مستور در پرده بده
شومی فرج و گلو رسوا شده

«İffet perdesi arkasında ne kadar kimse vardır ki ferc ve boğazının uğursuzluğundan halk arasında rüsvây olmuştur.»

İnsan için en büyük tehlike bu iki uzvudur. Bundan dolayı Hadis-i Şerifte : «Her kim bana bıyığı ve sakalı arasını, bir de bacakları arasını muhafaza etmeyi taahhüd ederse ben de ona Cenneti tekeffül ederim.» buyurulmuştur. Bıyıkla sakal arası ağızdan kinâyedir. Mevlânâ'nın büyük oğlu Sultan Veled demiştir ki : «Erkeklik uzvu ile boğaz, beni şaşırtmış ve deli etmiştir. Her kim bu ikisinden geçer, yani onları muhafaza ederse o büyük bir adamdır.»

ای بسا قاضی خبر نیک خو
از گلو وز شومی او زردرو

«Ne kadar âlim ve iyi huylu Kâdı vardır ki boğaz uğursuzluğundan yüzü sararmıştır.»

Yâni; âlim ve evvelce güzel ahlâk sâhibi olan bir kadı, rüşvet alınca Allahın lânetine uğrar. Çünkü Hazret-i Peygamber : «Allah, rüşveti verene de, alana da, arada vâsita olana da lânet etsin» buyurmuştur. Sonra, rüşvet alan bir kadı, yâhud bir me'mûr halk arasında da hürmetini kaybeder ve günün birinde rüşveti meydana çıkar, taht-ı muhâkemeye alınır, korkusundan yüzü sapsarı olur.

بلکه در هاروت و ماروت آن شراب
از عروج چرخشان شد سد باب

«Hattâ Hârût ve Mârût isimindeki meleklerin içmiş oldukları şarab, semâ kapısını kendilerine kapattı.»

Hârût ve Mârût hakkında evvelce gerekli izahat verilmişti.

بایزد از بهر این کرد احتراز
دید در خود کاهلی اندر نماز

«Bâyezîd-i Bestâmî, namaz için kendisinde tenbellik görünce boğaz derdinden kaçındı.»

از سبب اندیشه کرد آن ذولباب
دید علت خوردن بسیار آب

«O Âkil zât, tenbelliğin sebebini düşündü, fazla su içmekte buldu.»

گفت تا سالی نخوام خورد آب
آتچنان کرد و خدایش داد تاب

«Bir sene su içmiyeyim diye ahdetti ve öyle yaptı. Allah da ona bu hususta sabr ve tahammül ihsan etti.»

این کمینه جهد اوبد بهر دین
گشت او سلطان و قطب العارفین

«Onun dinde en hafif mücâhedesı böyle idi. Böyle yaptığı için de mânevî bir sultan ve Kutb-ul-ârifin olmuştu.»

Hazret-i Bâyezîd'e : «Mücâhedenin en zaifi nedir?» diye sormuşlar?

«Yemeği, içmeği terketmektir. Ben bir gün nefsimi bir ibâdete dâvet ettim, icâbet etmedi. Ben de ondan bir sene suyu menettim» demiş.

Cenâb-ı Hak Kur'ânda :

وَالَّذِينَ جَاءُوا فِينَا لِنَهْدِيَهُمْ سُبُلَنَا

Yâni : «Bizim için mücâhede edenlere hidâyet yollarımızı açarız»⁶.» buyuruyor. Bâyezid'in bir sene su içmemiş olması da Hakkın açtığı hidâyet ve muvaffakiyyet yollarından biridir.

Hikâyeye avdetle deniliyor ki :

9400

چون بریده شد برای خلق دست
مرد زاهدرا در شکوی بست

«Boğaz hırsından — yâni; nezri hilâfına ağaçtan armut koparmış olduğu için — eli kesilince o zâhid zât için şikâyet kapısı kapandı.»

9401

شیخ اقطع گشت نامش پیش خلق
کرد معروفش بدین آفات خلق

«Halk arasında adı (Şeyh-i Aktâ — eli kesik Şeyh) kaldı; halk onu bu adla tanıdı.»

«ŞEYH AKTA'NIN KERÂMETLERİ VE İKİ EL İLE ZENBİL ÖRMESİ»

9402

در عریش اورا یکی زائر بیافت
کو بهر دودست می زنبیل بافت

«Kamıştan, ottan yapılmış olan kulübesine bir ziyaretçi geldi ki, o iki eliyle zenzil örüyordu.»

(6) Sûrei Ankebut : 69.

9403

گفت اورا ای عدو جان خویش
در عریش آمده سر کرده پیش

«Şeyh Akta' ona : Ey canının düşmanı, ey başını önüne eğerek karşıma gelen kimse!»

9404

این چرا کردی شتاب اندر سیاق
گفت از افراط مهر و اشتیاق

«Bu hususta neden acele ettin, niçin izin istemeden içeri girdin? diye sordu. Ziyâretçi de : Muhabbetimden ve fazla iştiyakımdan, diye cevap verdi.»

Şeyhin ziyâretçiye : «Ey cânının düşmanı» demesi; sırrına vâkıf olduğu için inkisârını almak, o inkisârın da onun helâkine sebep olmak ihtimâline binâendi.

Ziyâretçinin ihlâsı ve edebi üzerine şeyh :

9405

بس تبسم کرد و گفت اکنون بیا
لیک مخفی دار این را ای کیا

«Tebessüm etti ve : Öyle ise gel, lâkin ey büyük adam, bu sırrı gizle...»

Yâni : benim iki el ile zenzil ördüğümü kimseye söyleme, dedi.

9406

تا نبرم من مگو این با کسی
نی قریبی، نی حبیبی، نی خسی

«Ben ölmeyince bu sırrı ne bir dosta, ne bir sevgiliye, ne de bir aşâğılık kimseye söyleme!»

9407

بعد ازان قوم دگر از روزنش
مطلع گشتند برافیدنش

«Ondan sonra, başkaları da kulübenin penceresinden şeyhin iki el ile zenbil ördüğüne muttâlî oldular.»

9408

گفت حکمت را تو دانی کردگار
من کنم پنهان تو کردی آشکار

«Şeyh dedi ki: İlâhî bu işin hikmetini sen bilirsin. Ben gizlemeye çalışıyorum. Sen meydana çıkardın.»

9409

آمد الهامش که يك چندی بدند
که درین غم بر تو منکر می شدند

«Cenâb-ı Haktan ona ilhâm geldi ki: Bu gamda, yâni elinin kesilmesinde sana münkir olan bir kaç kişi vardı.»

9410

که مگر سالوسی بود او در طریق
که خدا رسواش کرد اندر فریق

«Gâlibâ o tarikatta mürâî idi ki Allah onu insanlara karşı rüsvây etti, diyorlardı.»

9411

من نخواهم کان رمة کافر شوند
در ضلالت در گمان بد روند

«Ben o cemâatın kâfir olmasını ve dalâlete düşüp sû-i zanda bulunmasını istemedim.»

9412

این کرامت را بکردیم آشکار
که دهیمت دست اندر وقت کار

«İş gördüğün vakit, kerâmet olarak sana bir el verdiğimiz için onun için meydana koydum.»

9413

تا که آن بیچارگان بد گمان
رد نکردند از جناب آسمان

«Tâ ki, sû-i zanna kapılan biçâreler huzurumdan merdûd olmasınlar.»

9414

من ترا بی این کرامتها ز پیش
خود تسلی دادی از ذات خویش

«Ben sana evvelce bu hârîka olmaksızın da kerâmetler ve teselliler vermiştim ki sen kerâmet kaydından müstağnî bulunuyordun.»

9415

این کرامت بهر ایشان دادمت
وین چراغ از بهر این بهادمت

«Ben sana bu kerâmeti onlar, yâni; sana sû-i zan edenler için verdim. Bu hidâyet kandilini onlar için sana ihsan ettim.»

Ki görsünler de inansınlar, artık sû-i zanda bulunmasınlar diye...

9416

تو ازان بدذشته کز مرگ تن
ترسی وز تفریق اجزای بدن

«Sen, ölümden, bedeninin cüz'ülerinin ayrılacağından korkmaktan geçtin.»

وهم تفرق سروبا از تو رفت
دفع وهم اسپر رسیدت نیک زفت

«Başın ve ayağının ayrılmasına dair korku kalmadı. Vehmi bırakmak, senin için büyük bir siper oldu.»

«FİR'AVUN SİHİRBAZLARININ ELLERİYLE, AYAKLARININ
KESİLMESİNE ALDIRIŞ ETMEMELERİNDEKİ SEBEB»

ساحران رانی که فرعون لعین
کرد تهدید سیاست بر زمین

«Mel'un Fir'avun, sihirbazları, yeryüzünde öldürmekle tehdid etmedi miydi?»

که بزم دست و پاتان از خلاف
بس درآورم ندارم تان معاف

«Şöyle demişti: Elinizi ve ayağınızı çaprazlama olarak kestireceğim, sonra da sizi affetmeyip astıracağım.»

Söylenen hâdise Sûre-i Şuarâ'da şöyle hikâye buyuruluyor :

فَالْعَوَا

جِبَاهَهُمْ وَعَصِيَّتَهُمْ وَقَالُوا بَعَثَ فِرْعَوْنُ أَنَا لَخْلُ الْغَالِبُونَ ۝ قَالَ لَقِيَ
مُوسَى عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ ثَلْفُ مَا يَأْتِيكَونَ ۝ فَأَلْقَى السَّحَرَةُ سَاجِدِينَ
۝ قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ ۝ رَبِّ مُوسَى وَهَارُونَ ۝ قَالَ آمَنْتُمْ
لَهُ قَبْلَ أَنْ أَدْنَى لَكُمْ أَنَّهُ لَكَبِيرٌ كُمْ الَّذِي عَلَّمَكُمُ السِّحْرَ فَلَسَوْفَ
تَعْلَمُونَ ۝ لَا قُطْعَانَ أَيْدِيكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ وَلَا صُلْبَ بَيْتِكُمْ
أَجْمَعِينَ ۝ قَالُوا لَاضْئِرُّنَا إِلَى رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَ ۝ إِنَّا نَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ
لَنَا رَبُّنَا خَطَايَانَا إِنَّ كَذَّاءَ أَهْلِ الْمُؤْمِنِينَ ۝

Yâni : «İpleri ve değneklerini meydana attılar ve : (Fir'avnın izzeti ve şevketi için biz mutlaka gâlib gelenleriz) dediler. Mûsâ da asâsını bıraktı. Asâ ejderhâ olup sihirbazların iplerini ve değneklerini yuttu. Sihirbazlar yere kapayıp secde ettiler ve dediler ki : (Âlemlerin Rabbi olan, Mûsâ'nın ve Hârûn'un da Rabbisi bulunan Allah'a iman ettik.) Fir'avn dedi ki : (Ben size izin vermeden Mûsâ'ya imân mı ettiniz? Hakikaten o, sihir öğreten büyüğünüz imiş. Pek yakında anlayacaksınız ki behemehâl ellerinizi ve ayaklarınızı çapraz olarak kestireceğim ve hepinizi mutlaka astıracağım). Sihirbazlar dediler ki : (Zararı yok, biz hakikaten Rabbimizin nezdine rücû etmiş oluruz. İlk müslüman olanlardan bulunmamız sebebiyle Rabbimizin bizi bağışlıyacağını ümid ederiz⁷).»

Hüseyin Vâiz, tefsirinde diyor ki : «Fir'avn'ın emriyle sihirbazların sağ el ve sol ayaklarını kestikten sonra astılar. Hazret-i Mûsâ onlar için ağladı. Cenâb-ı Hak, o şehidlerin mânevî makâmını Kelimullah'a gösterdi.»

(7) Sûre-i Şuara : 44-51.

او همی پنداشت کایشان درهم ان
وهم و تخوفند وسواس و گمان

«Fîr'avun, sihirbazların o anda korkacaklarını, vehme, vesveseye, şüpheye düşeceklerini sanmıştı.»

که بود شان لرزه و تخويف و ترس
از تو همها و تهدیدات نفس

«Kezâ, onların korkudan, vehimlerinden ve nefsin tehditlerinden titreyeceklerini ummuştu.»

او نمی دانست کایشان رسته‌اند
بردریخته نور دل بنشته‌اند

«Fîr'avun bilmiyordu ki, sihirbazlar, o vehimlerden kurtulmuşlar. Gönül nûru penceresinin önüne oturmuşlardı.»

O pencereden hakikati görmüşlerdi.

سایه خود را ز خود دانسته‌اند
چابک و چست و کش برجسته‌اند

«Kendi gölgelerini, kendilerinden ayırt etmişler, (yâni; rûhun asıl, cesedin ona bir gölge olduğunu anlamışlar) ve o gölgeyi fedâ etmek için çevik, çabuk olarak sıçramışlardı.»

Binâenaleyh elleri, ayakları kesilip kendileri asılmak değil, şu çamur yığını olan zemin üzerinde :

هاوی کردند اگر صدارشان
خرد گوید اندرین گلزار شان

«Felek havanında yüz kerre döğülüp un ufak olsalar bile.»

اصل این ترکیب راجون دیده‌اند
از فروغ وهم کم ترسیده‌اند

«Terkîb-i insân'ı (yâni; cismîn aslını) görüp anlamış oldukları için vehmin teferruatından korkmayacaklardı.»

Münasebet dolayısıyla Hazret-i Mevlânâ burada vehme dâir beyânâtta bulunuyor :

این جهان خوابست اندر ظن مأیست
گر رود در خواب دستی باک نیست

«Bu Dünyâ, uyku ve rû'yâdır. Ey sâlik, sen oradaki hayâlete karşı zanna kapılma. Rûyâda bir el kesilse bile bu korkulacak bir şey değildir.»

گر بخواب اندر سرت بریدکاز
هم سرت برجاست هم عمرت دراز

«Eğer rûyâda bir makas senin başını keserse, hem başın yerindedir, hem ömrün uzun olacaktır.»

Diyorlar ki : Rûyâ, gören kimsenin haline nisbetle yâ aynen, yâhud aksine zuhur eder. Salih kimselerin rûyâsı aynen vâki olur, yâni; görül- düğü gibi çıkar. Avâmın rûyâsı ise aksine zuhur eder. Meselâ, ağlamışsa güleceğine, ölmüşse yaşayacağına, hastalanmışsa sıhhatte bulunacağına delâlet eder.

گر بینی خواب درخود را دو نیم
تندرستی چون بخیزی نی سقیم

«Rûyâda kendini iki parça da olmuş görsen, uyanınca hasta değil, sıhhatte olarak kalkarsın.»

حاصل اندر خواب نقصان بدن
نیست بآل و نئی دوسدباره شدن

«Hulâsa, rüyâda, bedenin noksanı korkulacak bir şey değildir; ve-
levki iki yüz parça olsun.»

این جهاز را که بصورت قائمست
گفت پیغمبر که حلم نائمست

«Sûretle kâim olan bu dünyâ için Hazret-i Peygamber: (Uyuyanın
gördüğü bir rüyâ) demiştir.»

Câbir bin Abdullah (radiyallâhü anh) diyor ki: «Ben Resulullah
(Aleyhissalâtü Vesselâm) ın huzurunda idim. O'na beyaz yüzlü biri geldi:
«Yâ Resûlallah! Dünyâ nedir?» diye sordu. Sallâllâhü Aleyhi Vesellem:
«Uyumuş kimsenin rüyâ görmesidir» buyurdu. O zât: «Dünyâ ile Âhiretin
arası ne kadardır?» dedi. Aleyhissalâtü Vesselâm Hazretleri: «Göz kapa-
yıp açacak zaman kadardır» buyurdu. O zât dedi ki: «Dünyâda ne kadar
durulur?» Aleyhissalâtü Vesselâm Efendimiz: «Kafileden ayrılmış bir
kimsenin ayrılması kadardır» buyurdu. Sonra o kimse gitti. Resûl-i Ek-
rem: «Bu Cibrîl idi. Sizi Dünyâda kanâatkâr, Âhirete râğbetkâr kılmak
üzere gelmişti» buyurdu.

از ره تقلید توکردی قبول
سالکان این دیده پیدا بی رسول

«Ey sâlik; Dünyânın rüyâ olduğunu sen taklid yoliyle kabul ve öy-
lece rivâyet ediyorsun. Hakiki sâlikler bunu, Hadis-i Peygamberî olmak-
sızın alenen müşâhede etmişlerdir.»

روز در خوابی مگو کین خواب نیست
سایه فرعست اصل جز مهتاب نیست

«Sen gündüz de uykudasın; bu uyku değildir deme. Gölge fer'îdir, asıl
olan mehtâbdır.»

Hadis-i Şerifte: «İnsanlar hayatta iken uykudadırlar. Öldükleri vakit
uyanırlar.» buyurulmuştur. Binâenaleyh insanların da mevcûdiyeti rüyâ
kabilindendir, yâhüd gölge misâlidir. Asıl olan kimse Nûr-i Vücûd-i Bâ-
ridir.

خواب و بیداریت آن دان ای عضد
که ببیند خفته کو در خواب شد

«Senin uykunu da, uyanıklığını da, uyuyan bir kimşenin rüyâ içinde
rüyâ görmesi gibi bil.»

او گمان برده که این خفتهام
بی خبر زان کوست در خواب دوم

«O rüyâ gören uyumuşum zanneder, halbuki ikinci bir uykuda bu-
lunduğunun farkında değildir.»

Ki birincisi, uyumuş olması, ikincisi ise kendini uyur görmüş olma-
sıdır. Bir de uyanırken de uykuda bulunması vardır ki bu suretle uykusu
üç kat olur.

کوزه گر گر کوزه را بشکند
چون بخواید باز خود قائم کند

«Çanak, çömlek yapan, bir kâseyi kıracak olursa, istediği zaman onu
tekrar yapar.»

Çünkü çamuru önünde, san'atı elindedir. Cenâb-ı Hak da bir cesedi
ifnâ edince onu başka bir hayat ile ibkâ eder.

کور را هر گام باشد ترسی جام
باهران ترس می آید براه

«Körün her adımında kuyuya ve çamura düşmek korkusu vardır. O
binlerce korku ile yolda yürür.»

مرد بنادید عرض را
پس بداند او مفاد و چاه را

«Fakat, gören bir kimse yolun enini görür ve çukur ile kuyuyu bilir.»

باوزانواش نلرزد هرمدی
رو ترش کی دارد او از هرغمی

«Yürürken her adımda ayağı ve dizi titremez. O, her gam ve endişe ile yüzünü ekşitmez.»

Şimdi iman eden ve şehid olan sihirbazlar lisânından Fir'avn'a hitâben deniliyor ki :

خیز فرعوناً که ما آن نیستیم
که هر بانگی و غولی نیستیم

«Ey Fir'avn kalk, ne yapacaksan yap. Biz, her sestem, her gulyabâniden ürküp duracak takımdan değiliz.»

خرقه مارا بد ردوزنده هست
ورنه خود مارا برهنه ترهست

«Bizim ceset hırkamızı yırt. Bir dikici vardır ki Allah'tır. Yoksa bizim için o cesetten soyunmak evlâdır.»

بی لباس این خوب را اندر کنار
خوشت آریم ای عدو نابکار

«Ey küstah düşman! Biz cesedden tecerrüd etmekle bu güzeli — yâni; Mahbub-i Hakikiyi — çıplak olarak daha güzel kucaklarız.»

خوشت از تجرید از تن وز مزاج
نیست ای فرعون بی الهام و کبیح

«Ey ilhamsız ahmak Fir'avn; ten kesâfetinden ve mizâc tabiatından tecerrüd ederek mahz-ı rûh olmak kadar güzel hiç bir şey yoktur.»

گفت استر باشرکای خوش رفیق
درفراز و شیب و درراه دقیق

«Katır, deveye dedi ki: Ey iyi arkadaş; yokuşlarda, inişlerde ve sarp yollarda,»

تونه آبی درسرو خوش مبروی
من همی آیم بسر همچون غوی

«Sen düşmüyorsun, güzelce gidiyorsun. Ben ise yolunu şaşırmış kimse gibi, tepetaklak oluyorum.»

من همی اقم برو در هرمدی
خواه در خشکی و خواه اندر غمی

«Ben ister kuru bir yol olsun, ister çamur bulunsun her ân yüzüköyun düşüyorum.»

این سبب را باز گو بامن که چیست
تا بدانم من که چون باید بزیست

«Bunun sebebinin ne olduğunu bana anlat ki, ben de nasıl yaşamak lâzım geldiğini öğrenmiş olayım.»

Burada katırdan maksad : Ahlâksız, geçimsiz ve dikkatsiz kimselerdir. Deveden murâd da : Yumuşak tabiatlı ve güzel ahlâk sâhibi şahıslardır.

Nitekim Hadis-i Şerifte : «Mü'minler, yumuşak ve yavaş tabiatlı olurlar, güzel yürüyen ve çekince gelen deveye benzerler» buyurulmuş ve deve medhedilmiştir.

Hazret-i Peygamberin Dûldül isminde bir esteri vardı ki Huneyn muhârebesinde ona binmişti. Bu hayvanı Mısır hükümdârı Mukavkıs, daha bazı hediyelere ilâveten Resûlullâh Efendimize göndermişti. Aleyhis-salâtü Vesselâm Hazretleri sonra onu Hazret-i Ali'ye ihsân buyurdu.

Katırın süâline cevâben deve :

گفت چشم من ز تو روشنترست
بعد ازان هم از بلندی ناظرست

«Dedi ki : benim gözüm, seninkinden daha parlaktır; bundan başka, bir de yüksekte bakmaktadır.»

Çünkü boyum seninkinden uzundur.

چون بر ابرم بر سر کوه بلند
آخر عقبه بینم هوشمند

«Yüksek bir dağa çıkınca oradaki patikanın sonunu dikkatlice görürüm.»

بسی همه بستی و بالایی راه
دیدم امرا و انماید هم اله

«Cenâb-ı Hak, gözüme bütün yolların iniş ve çıkışını gösterir.»

هر قدم من از سر بپوشم
از عثار و از فتادن وارهم

«Ben her adımı görerek atarım, onun için sürçmekten ve düşmekten kurtulurum.»

تو بینی پیش خود یک دوسه گام
دانه بینی و بینی رنج دام

«Sen ise üç adımdan ötesini görmezsin. Dâneyi götür, onun altındaki tuzağı farketmezsin.»

بستوی الاعمی لديکم والبصير
في المقام والتزول والمسير

«Oturmakta, inmekte ve yürümekte kör ile gözlü müsâvî olur mu?»

Bu beyit Sûre-i Hûd'daki :

مَثَلُ الْفَرِيقَيْنِ كَالْأَعْمَى وَالْأَصْمَى وَالْبَصِيرِ وَالسَّمِيعِ
هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا أَفَلَا تَذَكَّرُونَ

Yâni : «İki fırkanın (yâni; müşrikler ile mü'minlerin) misâli, kör ve sağır, gören ve işiten kimsenin misâli gibidir. Bu iki zümre hiç eşit olur mu? Artık düşünmez misiniz?» Âyet-i Kerimesine işârettir.

چون جنین را در شکم حق جان دهد
جذب اشیا در مزاج او دهد

«Cenâb-ı Hak, ana karnındaki çocuğa can verince, mizâcına vücudunu kuvvetlendirecek cüz'üleri çekmek istidadını verir.»

Bu beyt yukarıda geçen ve Fir'avn tarafından şehid edilen sihirbâzları târif eyleyen (9425) numaralı beyte merbûttur. Cenâb-ı Pir o beyitte: «O sihirbazlar, terkib-i insânînin aslını görüp anlamış ve ölümle dağılan o cismin diriliş esnâsında yeriden terkib ve ihyâ edileceğine yakın kesbetmiş olduklarından vehmin teferruâtından korkmaz olmuşlardı» demişti. Şimdi de (Ba's ve Haşr) e inanmayanlara, dağılmış olan eczânın yeniden terekkebüne ihtimâl vermeyenlere karşı cevap olmak üzere bir bahse giriyor. Kureyş müşriklerinin ileri gelenlerinden ve din düşmanlarının en azılı olanlarından Ebû Cehil veyâhud Übey bin Halef, çürümüş bir kemiği toz haline getirmiş, Huzûr-u Risâlete gelip onu göstermiş: «Bu dağılmış eczâyı yeniden kim toplar da onu diriltir?» demişti. Aleyhisselât Efendimiz de: «Cenâb-ı Hak, onlara Kıyâmette hayat verecek, seni de diriltip Cehenneme gönderecektir» buyurdu. Onun üzerine şu Âyetler nâzil oldu.

أَوَلَمْ يَرِ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ
وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مِنْ مِجْيِ الْعِظَامِ وَهِيَ
رَمِيمٌ ۝ قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ
عَلِيمٌ ۝

Yâni : «O (inkârcı) insan görmedi mi : Biz onu bir nutfeden yarat-tık. Şimdi de bir mücâdelecî kesiliverdi. (Nutfeden) yaratılışını unuta-rak bize bir de misâl getirdi : Bu kemikleri kim diriltir, onlar çürüyüp dağılmışken? dedi. (Ey Resûlüm!) De ki : Onları ilk defa yaratan diriltir ve O, her yaratılanı tamamiyle bilir».

Yâni; nutfeden bir insan vücuda getirdiği gibi, çürümüş kemiklere de ikinci defâ hayat verir.

Hazret-i Mevlânâ da diyor ki : «Allah bir cenine anası karnında can

verince ona cezd-i eşya hassasını da verir. O cenin daha o halde iken gıda maddelerini cezbederek neşv ü nemâ bulur.»

تا چهل سالش بچدب حزمها
حق حریمش کرده باشد درنما

«Allah insanı kırk yaşına kadar neşv ü nemâ bulmak için gıda cüz'le-rini cezbetmeye haris kılmıştır.»

Sûre-i Hac'da buyuruluyor ki :

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِن كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ
فَإِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ رُّأْبٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ
مِنْ مُضْغَةٍ مُخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِّنُبَيِّنَ لَكُمْ وَنُقَدِّرَ فِي
الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَىٰ آجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا
ثُمَّ لِنَبْلُوَكُمْ أَشَدَّكُمْ وَمِنْكُمْ مَّنْ يُؤْتِي وَمِنْكُمْ
مَّنْ يُزِيلُ إِلَىٰ أَزْدَلٍ الْعُمَرِ لِكَيْ لَا يَعْلَمَ مِنْ بَعْدِ عِلْمٍ
شَيْئًا

Yâni : «Ey insanlar! Eğer öldükten sonra dirilme işinde şüphede ise-niz (ilk yaradılışınızı düşünün); muhakkak ki biz sizi (Adem'den, Adem'i de) topraktan, sonra (onun zürriyyetini) insan suyundan, sonra pıhtılaş-muş bir kandan, daha sonra da hilki belli belirsiz bir çığnem etten ya-rattık (ve bunları) size (kemat-i kudretimizi) apaçık gösterelim diye (yaptık). Sizi dileyeceğimiz muayyen bir vakte kadar rahimlerde durdu-ruyoruz, sonra sizi bir çocuk olarak çıkarıyoruz, daha sonra da kuvveti-nize (yiğitlik çağına) ermeniz için (büyütüyoruz). Kiminiz öldürülüyor, kiminiz de (evvelki) bilgi (sin) den sonra (artık) hiçbirşey bilmemek üzere ömrün en fenâ (devresine) doğru gerisingeri itiliyor».

Bu muhtelif hâl ve tavırların bâisi ve hâlikı olan Allah, cesedlerinizi yeniden terkip ile sizi ihyâ etmeğe de kaadirdir.

9455

از خورش او جذب اجزا میکند
تار و بود جسم خود را می تند

«Ana karnındaki çocuk, anasının kaniyle yaşar ve ondaki cüz'leri. cezb ederek vücudunu besler.»

9456

جذب اجزا روح را تعلیم کرد
چون نداند جذب اجزا شاه فرد

«Cenin'in ruhuna cüz'lerin cezbini öğreten o tek Padişah, cesedin dağılmış cüzlerini toplayıp terkip etmesini nasıl bilmez?»

9457

جامع این ذرها خورشید بود
بی غذا اجزات را داند ربود

«Bu ruh zerrelerini bir araya toplayan, sana hayat kabiliyetini veren Güneş, gıdasız olarak da varlığının zerrelerini toplayıp bir araya getirmeyi bilir.»

9458

آن زمانی که در آیی تو ز خواب
هوش و حسی رفت را خواند شتاب

«Sen uykudan uyanınca, uyku dolayısıyla gitmiş olan şuurunu ve hissinin Cenâb-ı Hak derhal iade eder.»

Malûm ya insan uyuyunca şuûru ve idrâki kalmaz, hissiyâtı da yerinde durmaz. Gözü görmez, kulağı işitmez, hele uykusu ağır olursa âdetâ ölü hâlini alır. Fakat uyandı mı, muvakkaten, muattal kalmış olan şuûru ve hissiyâtı derhal avdet eder. Bundan dolayıdır ki uykuya küçük ölüm, ölüme de büyük uyku derler.

Sûre-i Zümer'de buyrulmuştur ki :

اللَّهُ يُتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَاسِكِهَا
فِيْمُسِكُ الَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْأُخْرَىٰ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى
إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٥١﴾

Yâni : «Allah (ölenin) ölümü zamanında, ölmeyenin de uykusunda ruhlarını alır. Bu suretle hakkında ölümü hükmettiği (rûhu) tutar, diğelerini muayyen bir vakte (eceli gelinceye) kadar salıverir. Şüphe yok ki bunda iyi düşünülecek bir kavm için kat'i ibretler vardır¹¹.»

Denilmiştir ki : İnsanda (Nefs-i hayat) ve (Nefs-i temyiz), yâni; yaşayacak ve eşyâyı ayırd edecek iki nefis vardır. Nefs-i hayat ölümle zâil olur. Onun zevâliyle nefis-i temyiz de gider. Nefs-i temyiz, uyku hâlinde zâil olur ve uyanık iken avdet eder. Onun muvakkaten zâil olmasıyla (Nefs-i hayât) zâil olmaz.

Küçük ölüm demek olan uykudan uyanıldığı gibi büyük uyku demek olan ölümden sonra da uyanmak, yâni; dirilmek vardır.

Hazret-i Mevlânâ bahse münâsib bir fıkra nakil ve Sûre-i Bakara'daki bir âyete telmih ediyor :

«UZEYR ALEYHİSSELÂM'IN EŞEĞİNİN, PARÇALARI ÇÜRÜDÜKTEN SONRA ALLAH'IN İZİNİYLE UZEYR'İN GÖZÜ ÖNÜNDE TEKRAR TOPLANMASI VE DİRİLMESİ.»

İşâret edilen Âyet üst tarafa bağlıdır. Binâenaleyh kıssanın lâyikeyle anlaşılması için evvelinin de bilinmesi lâzımdır. Cenâb-ı Hak buyuruyor ki :

(11) Sûre-i Zümer : 42.

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِي حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ
أَن آتِيَهُ اللَّهُ الْمُلْكَ فَقَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّي يُّحْيِي وَيُمِيتُ
قَالَ أَنَا أُحْيِي وَأُمِيتُ قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالشَّمْسِ
مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ
وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿١٢﴾ أَوْ كَالَّذِي
مَرَّ عَلَى قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا

Yâni : «Allah kendisine mülk (-ü saltanat) verdiği için (şımararak) İbrahim ile, Rabbi hakkında, çekişeni görmedin mi? Hani İbrâhim : Benim Rabbim hem diriltir, hem öldürür, deyince o : Ben de diriltir, öldürürüm, demişti. İbrahim : Allah güneşi doğudan getiriyor. Haydi sen de onu batıdan getir! deyince ise o kâfir şaşırıp (ve tutulup) kalmıştı. Allah zalimler gürûhunu muvaffak etmez. Yâhud o kimse gibisini (görmedin mi) ki (binâlarının) çatıları çökmüş, duvarları üstüne yıkılmış (kimsecikleri de kalmamış) bir kasabaya uğramıştı¹².»

Âyet-i Kerimenin son kısmında zikredilen kasabanın Kudüs veya onun civarında bir yer olduğu, oradan geçen zatın da Hz. Uzeyr bulunduğu tefsirlerde yazılıdır.

Bâbil hükümdârı Necet Nessar, Kudüs ve havâlisini yahudi hükümdârı Sadakya zamanında tahrib etmiş ve sağ kalan yahudileri esir ederek Bâbil'e götürmüştü. Hazret-i Uzeyr de esirler arasında idi. Yetmiş sene süren Bâbil esâreti esnâsında Bâbil İranlıların eline geçti ve İran şehinşâhı tarafından esirler âzâd edildi.

Uzeyr, merkebine binip Kudüs'e doğru yola çıktı. O harab köye uğradı. Evleri harab olmakla beraber bağları ve bahçeleri duruyordu ve meyve zamanı idi. Sâhibi olmayan o bahçelerden biraz incir toplayıp yedi, bakiyyesini yol azığı olmak üzere sepetine koydu. Biraz da üzüm koparıp sıktı ve suyunu içti. Sonra bir duvara dayanıp :

قَالَ أَنِّي يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا فَأَمَّا نَ اللَّهُ مِائَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُ

(12) Sûrei Bakara : 258-259.

Yâni : «Allah burasını ölümden sonra nasıl diriltecek? demişti. Cenâb-ı Hak da onu yüz sene müddetle öldürdü ve sonra diriltti¹³.»

Öldüğü vakit kaç yaşında ve ne şekil ve sûrette ise tekrar o halde dirilmişti. Cenâb-ı Hak, bir melek gönderdi ve Uzeyr'e :

قَالَ كَمْ لَبِثْتَ قَالَ لَبِثْتُ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ

Yâni : «Burada ne kadar müddet kaldın? diye sormuştu. Uzeyr de : bir gün, yâhud bir günün bir kaç saati kadar cevâbını vermişti¹⁴.»

Çünkü ölümü öğle vakti, yüz sene sonra dirilişi ise ikinci zamanı idi.

قَالَ بَلْ لَبِثْتَ
مِائَةَ عَامٍ فَانْظُرْ إِلَى طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ
وَانْظُرْ إِلَى حِمَارِكَ

Yâni : «Allah dedi ki : Hayır, hayır, belki yüz sene kaldın. Yediğin incire ve içtiğin üzüm suyuna bak ki bozulmamıştır. Bir de merkebe bak ki kemikten ibâret kalmıştır¹⁵.»

Cenâb-ı Hak, kemâl-i kudretini göstermek için kendisini, incirini ve üzümünü nazardan gizlemiş, merkebinin de öldürüp kemiklerini gizlemişti. Gelen melek lisân-ı İlâhiden olmak üzere Uzeyr'e dedi ki :

وَلِيَجْعَلَكَ آيَةً لِلنَّاسِ وَانْظُرْ
إِلَى الْعِظَامِ كَيْفَ نُنشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا الْحَمَامَ
فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٥﴾

Yâni : «(Böyle yapmamız) seni insanlara ibret nişânesi kılmamız içindir. (Merkebin) kemikler (ine) de bak! Onları nasıl birleştirip yerli yerine koyuyoruz. Sonra da onlara et giydiriyoruz, dedi. O (merkep dirilip eski haline geldiği ve herşey) kendisine apaçık belli olduğu zaman (şöyle)

(13) Sûrei Bakara : 259.

(14) Sûrei Bakara : 259.

(15) Sûrei Bakara : 259.

dedi: (Artık şu müşahedemle de) biliyorum ki Allah şüphesiz herşey'e hakkıyla gücü yetendir⁽¹⁶⁾»

Hazret-i Uzeyr, dirildikten ve merkebinin nasıl dirildiğini gözleriyle gördükten sonra etrafına bakındı. Evvelce harâbe halinde bulduğu köyü mâmur olmuş gördü. Beni İsrâil'in pek ihtiyâr olanları çocukluklarında O'nun adını işitmişlerdi. O münâsebetle tanıdılar. Kudüs'ün istilâsında Tevrat'ın nüshaları yakılmıştı. Hazret-i Uzeyr, Tevrat'ı ezber okuyup yazıverdi. Sonra köşede bucakta kalmış bir nüsha buldular. Onunla Uzeyr'in yazdırdığı nüshayı karşılaştırarak doğru buldular. Bundan dolayı ona (İbn'ullah) yâni; «Allahın oğlu» demeğe kadar vardılar.

Gelelim bahse :

9459

هين عنبرا درنگر اندر حزن
كه بوسيده وريزیده برت

«Ey Uzeyr! Merkebe bak ve dikkat et ki çürümüş ve kemikleri yanı başına dökülmüştür.»

9460

پیش توگرد آوریم اجزاشرا
آن سرودم و دو گوش و پاشرا

«Senin karşında onun cüzlerini ve âzâsını, başını kuyruğunu, iki kulağını ve ayaklarını birleştireceğiz»

9461

دستی و جزء برهم می نهند
باره هارا اجتماعی می دهد

«Görünürde el yok; fakat ölmüş merkebin cüz'leri birbiriyle birleşiyor, dağılmış parçaları toplu bir hâle geliyor.»

(16) Sürei Bakara : 259.

9462

درنگر درصفت باره زنی
کوهی دوزد کهن بی سوزنی

«Parçaları toplamak kudret ve san'atına bak ki, o san'at, yâni; İlâhî kudret, iğnesiz olarak eskileri diker ve tâmir eder.»

9463

ریسمان و سوزنی فی وقت خرز
آنجنان دوزد که پیدا نیست درز

«Dikildiği esnâda iğne ve iplik yoktur. Öyle diker ki yivi ve yaması belli değildir.»

9464

چشم بکشا حشررا پیدا بین
تا نماد شبهات دریوم دین

«Ey Uzeyr! Gözünü aç da Haşr ve yeniden dirilişi âşikâre olarak gör ki Kıyâmet gününün vukua geleceğinde şüpheden kalmayın.»

9465

تا بینی جامی امرا تمام
تا نلری وقت مردن ز اهتمام

«Dikkat et ki benim perâkende cüz'leri nasıl cemettiğimi göresin de, ölürken hayata ehemmiyet verip titremeyesin.»

9466

همچنانکه وقت حقتن ایمنی
از فوات جمله حسای تنی

«Nitekim, uyuduğun vakit, bedenî olan hislerin yok oluşuna karşı titremezsın. Çünkü uyanınca onların avdet edeceğinden eminsin.»

9467

بود شیخی رهنمای پیش ازین
آسمانی شمع بر روی زمین

«Bundan evvel hakikat kılavuzu olan bir şeyh vardı ki arz üzerinde semâvî bir çerağ idi.

9468

چون پیمبر در میان امتان
درکشای روضه دارالجهان

«Ümmetler içindeki peygamberler gibi, halka irşâdiyle Cennet kapısını açıyordu.»

9469

گفت پیغمبر که شیخ رفته پیش
چون نبی باشد میان قوم خویش

«Resûl-i Ekrem buyurmuştur ki: İlerlemiş bir şeyh, kavmi arasında peygamber gibidir.»

9470

یک صبحی گفتش اهل بیت او
سخت چون تو بگو ای نیک خو

«Bir sabah evindekiler ona dediler ki: Ey iyi huylu; sen neden böyle taş yürekliisin?»

9471

ما زمرک و هجر فرزندان تو
نوحه میدارم بابت دوتو

«Biz senin oğullarının ölümü ve bizim onlardan ayrılmamız sebebiyle, belimiz bükülmüş olarak ağlayıp feryâd ediyoruz.»

9472

تو نمی گری نمی زاری چرا
یا که رحمت نیست در دل ای کبا

«Sen niçin ağlayıp sızlamıyorsun? Ey büyük zât! Yoksa kalbinde merhamet yok mudur?»

9473

چون ترا رحمی نباشد در درون
بس چه امیدست مان از تو کنون

«Kalbinde merhamet yoksa, senden bizim için ne umulabilir?»

9474

ما بامید توایم ای پیشوا
که نگذاری تو مارا در فنا

«Ey rehberimiz olan şeyhimiz; biz bu fânî dünyada bizi bırakmıyacağımızı umuyoruz.»

9475

چون بیارایند روز حشر تخت
خود شفیع ماتوی آن روز سخت

«Mahşer gününde, Allahın hükm-i tahtı kurulup tezyin edilince o "meşakkatli günde bizim şefâatçimiz sensin.»

Şefâat: Bir kimsenin yaptığı bir kabahatin afvini istemektir. Cenâb-ı Hak :

مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَ إِلَهِ بَازِيَةٍ

Yâni: «Allah'ın izni olmayınca O'nun indinde kim şefâat edebilir?»¹⁷ buyurmakla berâber Enbiyâ, Evliyâ ve Sulehânın şefâat etmelerine izin

(17) Sûrei Bakara: 255.

verecektir. Ashâb-ı Kirâmdan Abdullah bin Cud'â şu hadisi rivâyet etmiştir: «Ümmetimden sâlih bir kimsenin şefâatıyla — efrâdı pek çok bulunan — Temim kabilesinden fazla müslüman Cennete girecektir.»

Ebû Saîd'il-Hudri şu hadisi rivâyet etmiştir: «Ümmetimden öyle kimseler vardır ki Cennete girmeleri için kabîlelere şefâat edeceklerdir. Öyleleri vardır ki bir kabîleye şefâat edecektir. Öyleleri vardır ki akrabasına ve taallukâtına şefâat edecektir. Öyleleri vardır ki bir kişiye şefâat edecektir.»

Yine Hazret-i Peygamber Sallallâhü Aleyhi Vesellem Efendimiz buyurmuştur ki: «Ümmetin sulehâsı benim şefâatıma muhtaç olmazlar. Hattâ onlar başkalarına şefâat ederler.» Yine Aleyhissalâtü Vesselâm Hazretleri buyurmuştur ki: «Benim şefâatım, ümmetimden büyük günah işlemiş olanlar içindir.» İbn-i Abbâs, Câbir, Enes, Ebû'd-Derdâ bu hadisin râvileridir. Cenâb-ı Hak, cümlemizi nâil-i şefâat olacak kimselerden eyesin. Âmin.

9476

در چنان روز شب بی زیهار
مابا ا کرام توایم امیدوار

«Kabir gecesinin gündüzü olan amansız kıyâmet gününde biz senin ikrâmını ummaktayız.»

9477

دست مادر دامن تست آن زمان
که نمائد هیچ مجرم را امان

«Hiç bir mücrimin aman bulamayacağı o günde bizim elimiz, senin eteğindedir.»

9478

گفت پیغمبر که روز رستخیز
کی گذارم مجرم را اشد ریز

«Hazret-i Peygamber buyurmuştur ki: Kıyâmet gününde mücrimleri nasıl ağlar bir halde bırakayım?»

9479

من شایع عاصیان مانم بجان
نارها عشان ز اشکنجه کران

«Âsileri ağır işkence ve azabdan kurtarmak için ben candan ve gönülden onların şefii olacağım.»

9480

عاصیان و اهل کبار راجه
وارهانم از عتاب نقض عهد

«Suçluları, büyük günah işliyenleri ne yapıp yapıp Azab-ı İlâhî'den kurtaracağım.»

9481

صالحان اتم خود فارغند
از شفاعتهای من روز گزند

«Ümmetimin sâlihleri zaten kurtulurlar o azap günü benim şefaati ihtiyaçları olmaz.»

9482

بلکه ایشانرا شفاعتها بود
کفتشان چون حکم نافذ می رود

«Hattâ, onlar bile suçlulara şefaati ederler, onların bile sözleri geçer, hükümleri yürür.»

Yâni; Allah, ettikleri şefâatı kabul eder.

9483

هیچ وازر وزر عبری برداشت
من نیم وازر خدایم بر فراشت

«Hiç kimse, başkasının suçunu almaz, yükünü yüklenmez. Yüklenen ben değilim ki, onların yüklerini alan, hafifleten Allah'dır.»

Bu beyt ile Sûre-i En'âm'ın sonlarındaki bir âyete işâret edilmiştir. Mekke müşriklerinin reislerinden Velid bin Mugire : «Muhammed'e uymayın. O'na uymamak günahsa, sizin o günâhınız benim boynuma olsun» demişti. O münâsebetle Cenâb-ı Hak :

وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ

Yâni : «Hiç bir günahkâr başkasının günâhını yüklenemez¹⁸» buyurdu.

9484

آنکه بی‌وزرست شیخت ای جوان
در قبول حق چو اندر کف کان

«Ey genç; günah yükü taşımayan kimse şeyhdir. O kimse Allahın yed-i kabûlünde bir yay gibidir.»

Yâni; vâsıta ve âlet misâlidir.

Mükerreren söylenildiği vechile (Kurb-i nevâfil) ile Hakka takarrub eyleyenlere Hak âlet olur, (Kurb-i ferâiz) ile takarrub eyleyenler ise Hak-kın âleti olurlar. Bu husus bir Hadis-i Kutsi'de beyân buyurulmuştur.

Hazret-i Mevlânâ münâsebet dolayısıyla, (Şeyh) ne demektir ve kimdir? Bunu beyân için diyor ki :

9485

شیخ که بود پیر یعنی موسپید
معنی این مو بدان ای بی‌امید

«Şeyh kimdir? Lügatte : ihtiyâr, yâni; saç, sakalı ağarmış mânâsı- nadır. Ey ümitsiz kimse; bu beyaz kılın mânâsını bil.»

Bir kimse ilmen, amelen, mevkien şeyh olur. İlmen şeyh olanlar, is- lââm âlimleri; amelen şeyh olanlar, meşâyih-i kâmilin, mevkien şeyh olan- lar da kabîle reisleridir.

(18) Sûrei Esrâ' : 15.

9486

هست آن موی سیه هستی او
ناز هستی اش نمائد تار مو

«Siyah kıl, onun enâniyeti, yâni; varlığı ve benliği demektir. Varlı- ğından tek bir kıl bile kalmamalı.»

9487

چونکه هستی اش نمائد پراوست
گر سیه مو باشد و یاخود درموس

«Nitekim, varlığı ve benliği kalmayınca, ister kara, ister kır sakallı olsun o pirdir.»

9488

هست آن موی سیه وصف بشر
نیست آن مو موی ریش و موی سر

«O siyah kıl, beşeriyet vasfıdır. Sakal ve saç kılı değildir.»

9489

عیسی اندر مهد بردارد نفیر
که جوان ناگشته ماشیخیم و پیر

«Hazret-i İsa, daha beşikte iken, genç yaşına gelmeden : biz şeyhiz ve pîriz, diye nidâ etti.»

Cenâb-ı Rûhullâhın böyle söylemesi Sûre-i Meryem'de şöyle hikâye buyuruluyor :

چون یکی موسی سیه‌کان وصف ماست
بیست بروی شیخ مقبول خداست

«Ve eğer bir kimsede siyah bir kıl, yâni; beşerî sıfatlardan biri dahi kalmamışsa, işte o kimse, Allah'ın makbûlü bir şeyhdir.»

چون بود مویش سپید اربا خودست
او نه پیرست و نه خلس ایزدست

«Fakat, bir kimse sadece yaşlansa da saçı sakalı ağarsa o ne şeyhdir, ne de Allah'ın hâs, makbul kuludur.»

ور سر موی ز وصفش باقیست
او نه از عمرشست او آفاقست

«Eğer bir kıl ucu kadar o kimsede beşerîyyet vasfı kalmış ise Arş'a mensub değil, âfâkidir, havâsdan değil, avamdandır.»

«ÖLEN ÇOCUKLARINA AĞLAMAYIŞINDAN DOLAYI ŞEYHİN ÖZÜR DİLEMESİ»

شیخ گفت اورا میندار ای رفیق
که ندارم رحم و مهر و دل شفیق

«Şeyh, o sorana dedi ki: Arkadaş; zannetme ki merhametim, muhabbetim ve şefkatli bir kalbim yoktur.»

فَاتَتْ بِهِ قَوْمَهَا تَحْمِيلُهُ قَالُوا يَا مَرْيَمُ لَقَدْ جِئْتِ شَيْئًا فَرِيًّا
يَا أُخْتَ هَارُونَ مَا كَانَ أَبُوكِ امْرَأَ سَوْءٍ وَمَا كَانَتْ أُمُّكِ
بَيْنَا ۖ فَاشَارِكِ الْيَوْمَ قَالُوا كَيْفَ تُكَلِّمُ مَنْ كَانَ فِي الْمَهْدِ
صَبِيًّا ۖ قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ آتَانِيَ الْكِتَابَ وَجَعَلَنِي نَبِيًّا ۖ
وَجَعَلَنِي مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنْتُ وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ
مَا دُمْتُ حَيًّا ۖ وَبَرًّا بِوَالِدَيْنِي وَلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّارًا شَقِيًّا ۖ
وَالسَّلَامُ عَلَيَّ يَوْمَ وُلِدْتُ وَيَوْمَ أَمُوتُ وَيَوْمَ أُبْعَثُ حَيًّا ۖ

Yâni : «Derken, o'nu yüklenerek kavmine getirdi. Dediler : Hey Meryem, andolsun sen acâib birşey yapmışsın. Ey Hârun'un kızkardeşi, senin baban kötü bir adam değildi. Anan da iffetsiz bir kadın değildi. Bunun üzerine (Meryem) ona (İsâ'ya) işâret etti. Biz, dediler, henüz beşikte bulunan bir sabî ile nasıl konuşuruz? (İsâ dile gelip) dedi ki : Ben hakikat Allah'ın kuluyum. O bana kitap verdi, beni peygamber yaptı. Beni her nerede bulunursam mübârek kıldı. Bana, ben hayatta oldukça namazı, zekâtı emretti. Beni anneme hürmetkâr kıldı. Beni bir zorba, bir bedbaht olarak yaratmadı. Dünya'ya getirildiğim gün de, öleceğim gün de bir diri olarak (kabrimden) kaldırılabacağım gün de selâm (ve selâmet) benim üzerimdedir¹⁹.»

Hazret-i İsâ'nın daha kundakta iken : «Ben, Allah'ın kuluyum» buyurması, bilâhère kendisine (İbn'ullah) ve (Allah) diyeceklerin hezeyânını evvelden reddetmek içindi.

گر رهید از بعض اوصاف بشر
شیخ نبود کهل باشد ای پسر

«Oğul; eğer bir kimse bâzı vasıflarından kurtulur da bazıları kalırsa o kâmil bir şeyh olmaz, sadece yaşı büyüyen bir insan olur.»

(19) Sûrei Meryem : 27-33.

بر همه کفار مارا رحمت
گرچه جان جاه کافر نعمت

«Bütün kâfirler küfran-ı nimette bulundukları halde, onların hepsine karşı bizde merhamet vardır.»

Kâfirlerin, kâfir-i nimet olması, tevhid ve tasdik-i Muhammedi nimetlerine karşı küfrânda bulunmaları dolayısıyledir.

بر سگام رحمت و بخشایش
که چرا از سنگهاشان نالشت

«Benim, köpeklere de merhametim vardır. Niçin insanların attıkları taşlardan inlerler diye onlara da acırım.»

آن سگی که می کزد گویم دعا
که ازین خو وارهائش ای خدا

«Isıran bir köpek için: İlâhî; onu bu tabiattan kurtar, diye duâ ederim.»

این سگاترا هم دران اندیشه دار
که نباشد از خلاق سنکسار

«Yâ Rabbî; şu köpeklere o düşüncüyü ver ki, insanlara sokulup da taşlanmasınlar, derim.»

Merhametin, mucib-i mağfiret olduğu müteaddid Hadis-i Şerif'te beyan olunmuştur. Ezcümle: «Mahlûkâta merhamet etmeyene Allah da merhamet etmez. Merhametli olanlara Allah Teâlâ rahmet eder. Ey müslümanlar; siz yeryüzündekilere merhamet ediniz ki gökte olanlar da size merhamet etsin.»

Merhamet yalnız insanlara değil, bütün mahlûkâta karşı olmalıdır. Bir köpeğin sıcak bir günde harareten dili sarkmış olduğu halde bir kuyu

başına ulaşmasını gören kötü bir kadının, pabuçuyla kuyudan su alıp köpeğe içirmesi dolayısıyla Allahın afvına nâil olduğu bir hadis-i şerifte ifâde edilmiştir.

زان بیاورد اولیارا برزمین
تا کند شان رحمة للعالمین

«Cenâb-ı Hak Enbiyâ ve Evliyâyı âlemlere rahmet olmak üzere Dün-yaya getirmiştir.»

Evet, Enbiyâ ve Evliyâ hazerâtı, Âlem için rahmettir. Fakat asıl (Rahmân) İsm-i Şerifinin mazhar-ı tâm'ı ve merhamet-i mücessem'e olan Peygamber-i Ekber (Sallallâhü Aleyhi Vesellem) Efendimizdir ki, hakkında :

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ ﴿۲۱﴾

Yâni : «(Habîbim) Biz, seni âlemlere ancak rahmet için gönderdik²⁰.» Nazm-ı Celili nâzil olmuştur.

Resûlullâhın eşsiz merhametine nümûne olmak üzere bir vak'a arzedeyim : Zât-ı Risâletin amcası Ebû Tâlib, hayatta bulunduğu müddetçe âdetâ vücudunu Aleyhissalâtü Vesselâm Efendimize siper etmiş ve Kureys müşriklerinin tecâvüzüne karşı O'nu himâye eylemişti. Vefâtından sonra himâyesiz kalan Resûl-i Ekrem, âzadlı kölesi ve evlâtlığı Zeyd Bin Hârise (Radiyallâhü anh) ile birlikte Tâife gitmişti. Tâifliler Hazret-i Peygamberi taşa tuttular. Atılan taşlar Resûlullâh'ın ayaklarını yaraladı. Mübarek ayaklarından kanlar aktığı halde, Rahmeten lilâlemin Efendimiz, atanlara inkisâr edeceği yerde : «Allahum; kavmime hidâyet nasib et. Çünkü onlar bilmiyorlar» diye duâ buyuruyor idi.

خلق را خواند سوی درگاه خاص
حق را خواند که وافر کن خلاص

«Allahın velileri, halkı Hakkın has dergâhına çağırırlar, Allah'a da: Yâ Rabbî bunları sen kurtar, diye duâ ederler.»

(20) Sûrei Enbiya : 107.

9501

جهد بنماید ازین سو بهر بند
چون نشد گوید حدایا درمبند

«Evliyâ hazerâtı bir taraftan halka nasihatta bulunmaya cehdederler. Nasihatın tesiri olmayınca da : İlâhî! Rahmet kapını kapama, diye tazar-rûda bulunurlar.»

9502

رحمت جزئی بود مرعومرا
رحمت کلی بود همرا

«Halkın avamında cüz'i merhamet bulunur. Himmet sahibi olan ha-vâsda ise Rahmet-i Külliye vardır.»

Çünkü :

9503

رحمت جزؤش قرین گشته بکل
رحمت دریا بود هادی سبل

«Tanrı'nın cüz'i rahmetine mazhar olan, Külli Rahmet'e ulaştı mı, rahmet denizi kesilir ve yol gösterici olur.»

9504

رحمت جزئی بکل پیوسته شو
رحمت کل را تو هادی بین ورو

«Ey sâlik; sen rahmet-i cüz'iiyesin. Kül'le irtibât peydâ et ve Rah-met-i Külliyyeyi (insan-ı kâmilî) bulup izinde yürü!»

9505

نا که جزؤست او نداند راه بحر
هر غدیر را کند اشباه بحر

«Rahmet-i cüz'iyye mazharı olan, Rahmet-i Külliyye deryâsının yo-lunu bilmez. Ufak bir gölü deniz gibi farzeder.»

9506

چون نداند راه یم کی ره برد
سوی دریا خلق را چون آورد

«Deniz yolunu bilmeyen, Deniz'i nasıl bulur ve halkı oraya nasıl götürür?»

9507

ور کند دعوت بتقلیدی کند
نه از عیان وحی و تأییدی بود

«Böyle bir kimse kılavuzluğa kalkışıp da halkı dâvet edecek olursa o dâvet taklittir, müşâhede, ilhâm ve te'yîd tarikiyle değildir.»

9508

گفت بس چون رحم داری بر همه
همچو چو بانی بگر داین ره

«Ev halkı şeyhe dedi ki : Mâdem ki cümleye merhametin var, bu sü-rünün etrafında çoban gibisin.»

9509

چون بداری نوحه بر فرزند خویش
چونکه فساد اجل شان زد بنیش

«Ecel ve kan alıcısının neşter vurduğu oğulların için neye ağlayıp sızlamıyorsun?»

9510

چون گواه رحم اشك دیده هاست
دیده توبی نم و گریه چراست

«Mâdem ki göz yaşları, merhamet şâhididir; senin gözün neden ağla-yıp yaş dökmüyor?»

9511

رو زن کرد و بگفتش ای عجز
خود نباشد فصل دی همچون تموز

«Şeyh hanımına dönerek dedi ki: Kadın! Kış mevsimi temmuz gibi değildir.»

9512

جمله گر مردند ایشان گری اند
غائب و پنهان ز چشم دل کی اند

«Çocukların hepsi ölseler de, yaşasalar da benim kalb gözümünden gâib değildir.»

9513

من بدم شان معین پیش خویش
از چهره رورا کنم همچون نوریش

«Ben onları karşımda ve muayyen bir sûrette görüyorum. O halde neden yüzümü senin gibi yaralıyayım?»

9514

گرچه بیرونند از دور زمان
بامتنند و کرد من بازی کنان

«Çocuklarım, zamanın devranından çıkmakla beraber benim iledirler, etrâfımda oynamaktadırlar.»

9515

گریه از هجران بودا از فراق
باعنیزانم وصالست و عناق

«Ağlama ayrılıktan olur. Halbuki aziz evlâdım ile vuslatta ve kucaklaşmaktayım.»

9516

خلق اندر خواب می بینند شان
من به بیداری همی بینم عیان

«Başkaları onları rüyâda müşâhede edebilirler. Ben ise uyanıkken ayan beyân görüyorum.»

9517

زین جهان خود را می پنهان کنم
برك حس را از درخت افشان کنم

«Bu âlemden bir ân kendimi gizlerim ve cesed ağacımdan his yapıklarını silker ve dökerim.»

Yâni; bânın âlemini ve oranın acâib ve garâibini müşâhede ederim, demek istiyor.

Nitekim bu tecelli Hazret-i Peygamberin âzâdlı kölesi Zeyd bin Hârise (Radiyallâhü anh) de vukû bulmuştu. Bir sabah (Sallâllâhü Aleyhi Vesellem) Efendimiz, Zeyd'e: «Nasıl sabahladın?» diye suâl buyurmuş, Zeyd de: «Hakiki bir mü'min olarak» cevabını vermişti. Bunun üzerine Sallâllâhü Aleyhi Vesellem Efendimiz: «İmâna alâmet nedir?» diye sormuş. Zeyd de: «Ehl-i Cennete bakıyorum, onları orada nimetler içinde görüyorum, Cehennem ehline bakıyorum, onların da uluştuklarını görüyorum ve işitiyorum.» deyince Resûl-i Ekrem: «İsâbet ettin, sus!» buyurmuştu.

9518

حس اسیر عقل باشد ای فلان
عقل اسیر روح باشدم بدان

«Ey fülân, mâlûmun olsun ki, his aklın, akıl da rûhun esîridir.»

Onun için ben de icâbında hissiyâtımı terk edebilirim.

9519

دست بسته عقل را جان باز کرد
کارهای بسته را هم ساز کرد

«Ruh, esiri olan aklın bağı elini çözünce, akıl da artık muğlak ve güç olan işleri kolayca yapabilir.»

حسها و اندیشه بر آب صفا
همچو خس بگرفته روی آبرا

«Hisler ve düşünceler berrak bir su üstündeki çörçöp gibi, suyun sathını kaplar.»

دست عقل آن خس بیکسو میرد
آب پیدا میشود پیش خرد

«Aklın eli, onları bir tarafa atar, su meydana çıkar.»

خس بی انبه بودگر چون حباب
خس چویکسو رفت پیدا گشت آب

«Derenin sathındaki çörçöp su kabarcıkları gibi suyun yüzünü örter. Fakat bunlar bertaraf edilince su meydana çıkar.»

Bunun gibi bu sûret âlemini idrâk edebilen hissiyât bertaraf edilince de Âlem-i Hakikat zâhir olur.

چونکه دست عقل نکشاید خدا
خس فزاید از هوا در آب ما

«Allah, aklın elindeki bağı çözüp de o çörçöpü temizlemeyince, hevâ ve heves çöpleri bizim suyumuzda çoğalır.»

آبرا مردم کند پوشیده او
آن هوا خندان و گریان عقل تو

«Hevâ ve heves çöpleri ruh suyunu kaplar. Hevâ ve heves güler, senin aklın da ağlar.»

چونکه نفوی بست دودست هوا
لحن کشاده هر دودست عقل را

«Takvâ, hevânın iki elini bağlayınca Hak Teâlâ aklın iki elindeki bağı çözer.»

Takvâ : Çekinmek demektir. Allah'ın emrine muhâlefetten ve nehyini icrâ etmekten çekinip sakınan kimse müttekidir. Takvâ sâhibi olan bir mü'min, hevâ ve hevese uymaz. Bu sûretle hevânın elleri bağlanmış olur. Öyle olunca da Cenâb-ı Hak, aklın iki eli demek olan ilim ve amel kuvvetini serbest bırakır.

بس حواس چیره محکوم توشد
چون خرد سالار مخدوم توشد

«Akıl, senin müdebbirin ve kumandanın olunca da evvelce sana hâkim bulunan hisler senin mahkûmun olur.»

هم به بیداری ببیند خواها
هم زکر دون برکشاید بابها

«Akli hâkim ve hisleri mahkûm olan kimse, uyanıkken de rüyâ görür ve bâzı müşâhedelerde bulunur, kendisine Semâvât'ın gaib esrarı açılır.»

«ÂMÂ BİR İHTİYARIN MUSHAFI YÜZÜNDEN OKUMASI VE
TİLÂVET ESNASINDA GÖZLERİNİN AÇILMASI»

دید در ایام آن شیخ فقیر
مصحفی درخانه پیر ضرر

«Fakir bir şeyh, günlerden bir gün, âmâ bir ihtiyârın evinde bir mushaf gördü.»

پیش او مهمان شد او وقت نماز
هر دو زاهد جمع گشته چند روز

«Temmuz ayında o ihtiyara misâfir olmuş, iki zâhid bir kaç gün beraber bulunmuştu.»

گفت اینجا ای سبزه مصحف چراست
چونکه نابیناست این درویش راست

«Misâfir kendi kendine dedi ki: Burada mushaf'ın ne işi var? Bu derviş âmâ!»

ادریب! "اے تشویش فروز
که جز او را نیست اینجا باش و بود

«Burada âmâdan başka kimse mevcut değilken, neden mushaf bulunuyor? düşüncesi onun merâkını artırdı.»

Öyle olmakla beraber dedi ki:

اوست تنها مصحفی آویخته
من نیم که آن را میبخت

«Âmâ yalnız bulunuyor, duvarda bir mushaf asılı duruyor. Ben, bunun sebebini soracak kadar küstah ve akli karışmış değilim.»

تا برسم فی خنص صبری کنم
تا بصبری بر مرادی برزم

«Sorayım mı? Hayır... Susayım ve sabredeyim ki sabırla murâdima ereyim.»

صبر کرده بود چندین در حرج
کشف شد کا صبر مفتاح الفرج

«Bu merak ve sıkıntı içinde bir kaç gün sabretti ve müşkili çözüldü. Çünkü sabır, ferah ve sürur anahtarıdır.»

«DÂVÜD'U HALKALAR YAPARKEN GÖREN LOKMAN'IN
"SORMAKTAN SABRETMEK FERAH VE SÜRURA SEBEBDİR"
NİYETİYLE, SABREDİP, O HALKALARIN NİÇİN
YAPILDIĞINI SORMAMASI»

رفت لقمان سوی داود صفا
دید کو میکرد ز آهن حلقه‌ها

«Lokman Aleyhisselâm, safvet ve nûrâniyyet sâhibi olan Dâvûd Aleyhisselâmın yanına gitmişti. Onun demirden halkalar yaptığını gördü.»

Hazret-i Lokman, Dâvûd Aleyhisselâm ile muâsırdı. Peygamber, yâhud velî olmasında ihtilâf edildiği gibi hayatı da lâıykı vechile zabdedilmemiştir.

Allâhü a'lem doğru bir rivâyete göre Hazret-i Lokman Habeşi bir köledir. Âzâd edildikten sonra Beni İsrâil arasında yaşamış ve Hazret-i Dâvûd'un meclisine devam etmiştir. Bir gün Cenâb-ı Dâvûd'u zırh yaparken görmüş, ne olduğunu bilmediği halde beklemiş, Hazret-i Dâvûd zırhı bitirdikten sonra: «Güzel bir harb libası oldu» diye izahta bulunmuş. Bunun üzerine müşkilini halleden Hz. Lokman'ın: «Sabr ve sükût ne kadar büyük fazilet ise, ondan müstefid olan da o kadar azdır» demiş olduğu rivâyet edilir.

Zırh: Muharebede kılıç, mızrak ve hançer gibi kesici ve delici âletlerden korunmak için giyilen demir elbise demektir. Zırhlar, başlıca iki türlü idi. Bir kısmı demir safihaların birbirine rabtedilmesiyle yapılırdı. Bir kısmı da ince halkaların yekdiğerine takılmasıyla imâl olunurdu. Başka giyilen parçaya tolga, kollara takılan parçaya kolcak, dizlere takılan parçaya dizcek denilirdi. İnsanlardan başka atlara da zırh giydirilmiş ve adına bergistevân denilirdi. Bahse gelelim:

9536

جمله را باهمدگر درمی فکنند
ز آهن پولاد آن شاه بلند

«Maddî ve mânevî yüksek bir pâdişâh olan Hazret-i Dâvûd, o çelik halkaları birbirine takıyordu.»

9537

صنعت زراد او کم دیده بود
درعجب می ماند و وسواسش فزود

«Lokman zırh yapma san'atını görmemişti. Dâvûd'un imâlâtına taac-cüb etti ve merâkı arttı.»

9538

کین چه شاید بود و ابرسم ازو
که چه می سازد ز حلقه بوبتو

«Bu neye yarar, neden halkaları kat kat yapıyor, kendisinden sorayım mı? diye hatırandan geçirdi.»

9539

باز باخود گفت صبر اولیترست
صبر تا مقصود زوتر رهبرست

«Sonra kendi kendine: sabretmek evlâdır; sabr, maksûd'a çabucak götürür bir klavuzdur, dedi.»

9540

چون نبرسی زودتر کشف شود
مرغ صبر از جمله پران تر شود

«Bir şeyi sormayınca sana daha çabuk açılır. Sabır kuşu, her şeyden daha sür'atli uçar.»

9541

ور ابرسی درتر حاص شود
سهل از بی صبریت مشکل شود

«Eğer sorarsan matlûbun daha geç husûle gelir. Kolay bir şey, senin sabırsızlık göstermenle müşkil olur.»

9542

چونکه لقمان تن بزدهم درزمان
شد تمام از صنعت داود آن

«Lokman sükût etti. O esnâda Dâvûd'un san'atiyle yapılan zırh da tamâm oldu.»

9543

بس زره سازید و درپوشید او
پیش لقمان کریم صبرخو

«Dâvûd o zırhı bitirdi ve kerim ve sabırlı olan Lokman'ın karşısında üstüne giydi.»

9544

گفت این نیکو لباسست ای فتی
درمصاف و جنگ دفع زخم را

«Yig'idim! Bu, savaşta yaralanmamak için giyilen iyi bir elbisedir, dedi.»

9545

گفت لقمان صبرهم نیکو دمیست
که پناه و دافع هر جانم نیست

«Lokman da dedi ki: Sabır da iyi nefeslidir, nerede bir gam ve keder varsa onun gidericisidir.»

Bundan sonra Hazret-i Mevlânâ diyor ki :

صبراً باحق قرین کرد ای فلان
آخر والعصر آ که بخوان

«Cenâb-ı Hak, sabrı Hakka yaklaştırmış ve birbiri arkasında zikretmiştir. Ey fülân; Ve'l-Asr sûresinin sonunu dikkatle oku!»

وَالْعَصْرِ ۝ إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ خَسِيرٌ ۝ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصُوا بِالحَقِّ وَتَوَّصُوا بِالصَّبْرِ ۝

Yâni: «Andolsun asra ki, muhakkak insan kat'i bir ziyandadır. Ancak, iman edenlerle güzel güzel amel (ve hareket) lerde bulunanlar, bir de biribirine hakkı tavsiye, sabrı tavsiye edenler böyle değil (onlar ziyandan müstesnâdır)»²¹.

Allâhü A'lem, insanların zarar ve ziyanda bulunmalarının zikri dolayısıyla (ve'l-asr) kaseminin, asriliğe işaret olabileceği de hatıra gelir. Çünkü asrilik nâmına bâzı gâfillerin yaptıkları zarardan başka bir şey değildir.

Demek oluyor ki imân etmeyenler, amel-i sâlihde bulunmayanlar, Hakkı ve sabrı tavsiye etmeyenler gerek Dünyâda, gerek Ukbâda zarara uğrayacaklardır. Dünyâdaki zararlarını görüyoruz, obir taraftaki zararları da görülecektir.

9547

صد هزاران کیمیا حق آفرید
کیمیای همجو صبر آدم ندید

«Cenâb-ı Hak, yüz binlerce kimyâ, — yâni; müessir ve faydalı devâ — yarattı. Fakat insan oğlu, sabır gibi faydalı bir devâ görmedi.»

(21) Sûrei Asr : 1:3.

9548

مردمهمان صبر کرد و ناگهان
کشف گشتن حال مشکل درزمان

«Âmâya misâfir olup da duvarda bir mushaf aslı bulunmasını merak eden kimse sabretti. Birdenbire o müşkil hâl ona aşikâr oldu.»

9549

بم شب آواز قرآن را شنید
جست از خواب آن عجایب را بدید

«Gece yarısı Kur'ân sesi işitti ve uykudan sıçrayıp şu acaip hâli gördü:»

9550

که ز مصحف کور میخواندی درست
گشت بی صبر و از آن حال جست

«Âmâ mushafdan dosdoğru okuyordu. Bunu görünce sabrı tükendi ve âmâdan o hâli sordu.»

9551

گفت آیا ای عجب باچشم کور
چون همی خوانی همی بینی سطور

«Dedi ki: Görmeyen gözünle satırları nasıl görüyor ve nasıl okuyabiliyorsun?»

9552

آنچه میخوانی بران افتاده
دست را بر حرف آن نهاده

«Okuduğun bir kelimeye bakıyor ve parmağını onun harfleri üstüne koyuyorsun.»

9553

اصبعت در سیر پیدا میکنند
که نظر بر حرف داری مستند

«Parmâğının hareketleri gösteriyor ki harfleri mutlaka görüyorsun.»

9554

گفت ای گشته ز جهل تن جدا
این عجب میداری از صنع خدا

«Âmâ dedi ki: Ey ten cehâletinden cüdâ olan misâfir; bunu Allah'ın san'at ve kudreti için çok mu görüyor da şaşıyorsun?»

9555

من ز حق میخواستم ای مستعان
بر قرائت من حریم همچو جان

«Ben Allah'a duâ ettim ve: Ey kendisinden yardım istenilen Cenâb-ı Hak! Bir kimse canına ne kadar düşkünse, ben de Kur'ân okumaya öylesine düşkünüm.»

9556

نیستم حافظ مرا نوری بده
در دو دیده وقت خواندن بی گره

«Hâfız değilim. Okuyacağım vakit gözlerime bir nûr ver ki yanlışsız okuyabileyim.»

9557

باز ده دو دیده امرا آن زمان
که بگیم مصحف و خوانم عیان

«Bana iki gözümün görüşünü iâde et ki mushafı alıp ayân beyân tilâvet edeyim, dedim.»

9558

آمد از حضرت ندا کای مهدکار
ای بهر رنجی بیا امیدوار

«Allah'dan bana bir nidâ geldi: Ey amel-i sâlih ehli, ey her musibette bizden ümidvâr olan!»

9559

حسن ظننت و امیدوی خوش ترا
که ترا گوید بهر دم بر ترا

«Sende bir hüsn-i zan ve hoş bir ümid var ki onlar sana dâimâ yüksel demektedirler.»

Bir müslüman için Allah'a hüsn-i zan etmek ve ondan ümidvâr olmak lâzımdır. Yâni; murâdını vereceğini ve günahlarını afvedeceğini ummak gerektir. Çünkü bir Hadis-i Kutside: «Ben kulumun zannına göreyim, bana karşı ne zannederse onu yaparım» buyurulmuştur.

9560

هر زمانکه قصد خواندن باشدت
باز مصحفها قرائت بایدت

«Ne vakit sende okumaya istek, yâhud mushaflardan kırâate arzu olursa,»

9561

من آن در آن دم میدهم چشم ترا
تا فروخوانی معظم جوهرها

«Ben o sırada senin gözündeki görme hissini iâde ederim de Kur'ânın yazılmış harflerini okursun.»

همچنان کرد و همان گاهیکه من
واکشایم مصحف اندر خواندن

«Dediği gibi de yaptı. Ben ne vakit okumak için Kur'ânı açsam,»

آن خیری که نشد غافل ز کار
آن کرامی پادشاه کردگار

«O her şeyden haberdâr olan Ulu Pâdişâh,»

باز بخشد بپنجم آن شاه فرد
در زمان همچون چراغ شب نور

«Ve O Rabb'ül-Ahad Hazretleri görüşümü îade eder. O vakit gece karanlığını izâle eden bir çirâğ gibi olurum.»

Bu kıssayı naklettikten sonra hissenin beyânına şürû ile Hazret-i Mevlânâ diyor ki :

زین سبب نبود ولی را اعتراض
هرچه بستاند فرستد اعتیاض

«Bundan dolayı Veliyy'ül-Hamîd olan Allah'a itirâz edilemez. Ne alırsa karşılığını verir.»

وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ

Yânî : «Allah mü'minlerin dostu ve hâmisidir²².» Nazm-ı Celîlî mûci-bince buradaki (ولی) den maksad Zât ü Ecell ü Âlâdır.

(22) Sûrei Âl-i İmran : 68.

گر بوزد باغ انگوری دهد
در میان مائی سورت دهد

«Ey sâlik; Bağını mı yaktı? Sana bir bağ dolusu üzüm ihsan eder; hattâ mâtem içerisinde iken sana düğün gibi meserret ihsân eder.»

آن شل بی دسترا دستی دهد
کان غمهارا دل مستی دهد

«O elsiz çolağa — yâni; hikâyesi geçen Şeyh-i Akta'a— zenbil örer-ken el verir; gam mâdeni olmuş, — yâni; gam ve keder içinde boğulmuş — bir kimseye neş'eli ve mest olmuş bir gönül ihsân eder.»

لأنلّم واعتراض از مابرف
چون عوض می آید از مفقود زفت

«Büyük bir kaybın karşılığı geldiği için bizden itirâz etmek gitmiştir.»

چونکه بی آتش مرا گرمی رسد
راضیم گر آتش مارا کشد

«Çünkü bana ateşsiz de harâret geliyor; şu halde ateşimi söndürse de râzıyım.»

بی چراغی چون دهد او روشنی
گر چراغ شد چه افغان میکنی

«Mâdem O, kandilsiz de aydınlık veriyor, şu halde senin kandilin gider, yâhud sönerse neye feryâd ediyorsun?»

«ALLAH'IN HÜKÜMLERİNE; YÂNÎ; KAZÂ VE KADERİNE RAZI OLUP
DA İLÂHÎ BU HÜKMÜ TEBDİL EYLE DİYE DUÂ VE TAZARRU
ETMEYEN BAZI EVLİYÂNIN SIFATI»

9571

بشنو اکنون قصه آن رهروان
که ندارد اعتراض درجهان

«Şimdi de, Dünyâda hiç bir şeye itirâz etmeyen sâliklerin hikâyesini dinle.»

Evliyâullah hazerâtı iki kısımdır. Biri ehl-i duâdır ki musibetlerin def'i hususunu Cenâb-ı Hak'tan temennî ederler. Biri de ehl-i teslimdir ki Kazâ ve Kadere tamâmiyle teslimiyyet gösterirler, uğradıkları musibetlerin tebdiline düâ etmezler.

9572

ز اولیا اهل دعا خود دیگرند
که همی دوزند و گاهی می‌درند

«Evliyâdan ehl-i duâ olanlar başkadır ki, onlar bâzan dikerler, bazan da yırtarlar.»

Yânî; duâlarıyla saâdete, inkisarlariyle felâkete sebep olurlar.

9573

قوم دیگر می‌شناسم ز اولیا
که دهانشان بسته باشد از دعا

«Evliyâullahdan başka bir cemâati tanırım ki ağızları duâdan kapalıdır.»

Yânî; Kazâya rızâ gösterirler ve onun değişikliği için duâ etmezler.

9574

از رضا که هست رام آن کرام
چتن دفع قضا شان شد حرام

«O büyük zevât Allah'ın hükümlerine râzı olmuşlardır. Kazâ'nın def'ini aramak onlara haram olmuştur.»

9575

در قضا ذوقی همی بینند خاص
کفر شان آید طلب کردن خلاص

«Allah'ın hâs kulları kazâda bir zevk görürler, Hükm-i Kazâ'dan kurtulmayı taleb ve duâ etmek onlara âdetâ küfür gelir.»

9576

حسن ظنی بردل ایشان کشود
که نبوشند از غمی جامه کبود

«Cenâb-ı Hak, onların kalbine bir hüsn-i zan vermiştir ki bir musibet dolayısıyla matem elbisesi giymezler.»

O zevât-ı kirâm, mihneti nîmet, zahmeti rahmet bilirler. Çünkü Hakkın takdiri olduğuna vâkıftırlar.

Hazret-i Hüdâyi (Kuddise sirruhû) gibi :

Hoştur bana senden gelen;
Yâ gonca gül, yâhud diken;
Yâ hıl'at veyâhud kefen
Lutfun da hoş, kahrın da hoş.

derler. Binâenaleyh her hâl ü kârda zuhûrât-ı kazâya karşı teslimiyyet gösterirler ve şükrederler.

9577

گفت بهلول آن یکی درویشرا
چونی ای درویش واقف کن مرا

«Behlül bir dervişe : Ey derviş, nasılsın? Hâlınden beni haberdâr eyle, dedi.»

9578

گفت چون باشد کسی که جاودان
بر مراد او رود کار جهان

«Derviş şöyle cevap verdi : Dünyânın işi dâimâ murâdınca giden bir kimse nasıl olur?»

9579

سیل و جویها بر مراد او روند
اختران زان سان که خواهد آن شوند

«Seller ve dereler onun murâdına göre akar, yıldızlar o nasıl ister ise öyle olur.»

9580

زندگی و مرگ سرهنگان او
بر مراد او روانه کو بکو

«Hayat ve ölüm, onun çavuşlarıdır ki onun murâdınca köy köy dolaşırlar.»

9581

هر کجا خواهد فرستد تعزیت
هر کجا خواهد ببخشد تهنیت

«Nereye isterse başsağlığı haberi yollar, nereye isterse tebrikler gönderir.»

9582

سالکان راه هم بر کام او
مادگان از راه هم درد نام او

«Allah yolu sâlikleri onun murâdınca sülûk ederler, o yoldan geri kalanlar da onun tuzağına düşerler.»

9583

هیچ دندان نمیخندد در جهان
بی رضا و امر آن فرمان روان

«O hükmî yürüten kimsenin rızası ve emri olmayınca Dünyâda hiç bir ağız gülmez.»

9584

گفت ای شه راست کفتی همچین
در فرو سیاهی تو پیداست این

«Behlül dedi ki : Şâhım! Doğru söyledin, bu dediklerin de senin yüzünde zâhirdir.»

9585

این و صد چندینی ای صادق و لیک
شرح کن این را بیان کن نیک نیک

«Ey sâdık velî! Sen böylesin, hattâ yüz misli fazlasın, lâkin sözlerini şerh ile iyice ve açıkca beyân et.»

9586

آتینانکه فاضل و ممد فضول
چون بگوش او رسد آرد قبول

«Öyle şerh ve beyân et ki sözlerin, faziletli olanların da, olmayanların da kulağına gidince kabul olunsun.»

آنچنانش شرح کن اندر کلام
که ازان هم بهره یابد خاص و عام

«Sözünü öyle izah et ki o izahından havâs da, avâm da müstefit olsun.»

ناطق کامل چو خوانبائی کند
خوائش بهر گونه آشی بود

«Söz söyleyen kemal sahibi olursa, maârif ve hakâyık sofrasını serdi mi, o sofrada her türlü aş bulunur da,»

که نماد هیچ مهمان بی نوا
هرکسی یابد غذای خود جدا

«Hiç bir misâfir aç kalmaz, herkes orada gıdâsını bulur.»

Yâni; kemâl sâhibi olanlar sözü öyle söylerler ki, dinleyenlerin havâssı da, avâmı da o sözlerden kendilerine göre bir nasîb alırlar. Meselâ Hazret-i Mevlânâ Mesnevî'yi öyle nazmetmiştir ki avâm da, havâs da ondan zevk alır. Avâmdan olanlar kıssalarını dinleyip hoşlanırlar. Havâs-dan bulunanlar ise o kıssalardan büyük hisse alırlar.

همچو قرآن که بمعنی هفت توست
خاص را و عام را مطعم دروست

«Kur'an-ı Kerîm gibi yedi kat mânâsı vardır. O'nda havâs için de, avâm için de nasîb mevcuddur.»

Hadis-i Şerifte : «Hakikaten Kur'anın zâhiri ve bâtinî mânâsı vardır. Bâtinî mânâsı da yedi batna kadardır.» buyurulmuş, Kelâmullâh'ın anlayanlara göre ve gittikçe derinleşmek üzere yedi mânâsı olduğu beyân olunmuştur.

گفت این هاری یغین شد پیش عام
که جهان در امر یزدانست عام

«O derviş şöyle cevap verdi : Avâmın indinde şu kanaat yerleşmiştir ki : Cihân, Allah'ın emrine râmdır ve mutidir.»

هیچ برکی در نیفتد از درخت
بی قضا و حکم آن سلطان بخت

«Hakkın kazâsı ve hükmü olmayınca ağaçtan bir yaprak düşmez.»

Nitekim Kur'an-ı Kerim'de :

وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ
لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ يَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ
مِنْ زَرْقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا

Yâni : «Gayb anahtarları Allah'ın indindedir. Gaybı O'ndan başkası bilmez. (Meğer ki Zât ü Ecell ü Âlâ bildirmiş ola.) Ve karada, denizde ne varsa hepsini O bilir. Onun ilmi dışında bir yaprak dahi düşmez²³.» buyurulmuştur.

از دهان لقمه نشد سوی گلو
تا نگوید لقمه را حق کاد خلوا

«Cenâb-ı Hak, (Gir) demeyince, ağızdan boğaza doğru bir lokma inemez.»

(23) Sûrei En'am : 59.

میل و رغبت کان زمام آدمیت
جنبش آن رام. اسرآن غنیت

«İnsanın dizgini mesâbesinde bulunan istek ve arzular da o Gani Al-lah'ın emir ve irâdesine bağlıdır.»

Ki Hakkın emri, o dizgin vâsıtasıyla mahlûkâtı dilediği tarafa çeker. Cenâb-ı Hak, Kur'ân-ı Kerim'de :

مَا مِنْ دَآبَّةٍ إِلَّا هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا إِنَّ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

Yâni : «Hareket eden hiç bir insan ve hayvan yoktur ki Cenâb-ı Hak onu alını saçından tutup irâde eylediği tarafa çekmesin. Rabbim hakikaten doğru bir yolda hareket eder²⁴.» buyurmuştur.

9595

در زمینها و آسمانها ذره
برنجباید نگردد پره

«Yerlerde ve göklerde bir zerre bile O'nun hükmü olmadıkça kanad kımıldatıp uçamaz.»

9596

جز بفرمان قدیم و نافذش
شرح نتوان کرد جلدی نیست خوش

«Allah'ın kadîm, ezeli ve nâfiz olan fermânı olmayınca, O'nun tasar-ruf kudreti şerh ve izah edilemez. Buna dâir celâdet ve cesâret göstermek de hoş değildir.»

Tebâreke Sûresinde buyurulmuştur ki :

أَرْسَلْنَا إِلَى الْفِرْعَوْنَ وَقَوْمِهِ مَائِدَاتٍ وَيَقِظُ مَا يَمْسُكُهُمْ إِلَّا الرَّحْمَنُ إِنَّهُ
يَكِلُنِي بَصِيرًا ﴿٢٥﴾

(24) Sûrei Hûd : 56.

Yâni : «Müşrikler ve münkirler kuşlara bakıp görmüyorlar mı? Ha-vada ve onların başları üstünde kanadlarını açmış olarak uçmaktadırlar. Bazan da kanadlarını toplayıp bir yere konarlar. Onları havada tutan ve uçuran ancak Rahmân ve Rahim olan Allah'dır. Şüphesiz ki O, herşeyi hakkıyla görür²⁵.» Karanlık bir gecede, kara taş üstünde bir karıncanın yürüdüğünü bile görür.

9597

که شمرد برک درختانرا تمام
بی نهایت کی شود در لطق رام

«Ağaçların yapraklarını tamâm olarak kim sayabilir? Nihâyeti olma-yan nasıl târife girer? Mütênâhî, lâyetenâhiyi târif edebilir mi?»

9598

این قدر بشنوکه چون کلی کار
می نگردد جز با سر کرد کار

«Şu kaderi işit ve anla ki, hiç bir iş, Allah'ın emir ve irâdesi olma-yınca ve o irâdenin hilâfına olarak vukua gelemesin.»

9599

چون قضای حق رضای بنده شد
حکم اورا بنده خواهند شد

«Bir kul, İlâhî Kaza'ya mutî ve onun hükmüne teslim bulununca,»

9600

بی تکلف نی پی مزد و ثواب
بلکه طبع او چنین شد مستطاب

Tekellüfsüz, garazsız, ıvazsız, hattâ ücret ve sevab tâlibi olmaksızın sırf emre itâat etmekten o kulun tabiatı hoşlanır.»

(25) Sûrei Mülk : 19.

زندگی خود نخواهد بهر خود
نی بی ذوق حیات مستلذ

«Yaşamasını nefsi için de, lezzetli hayâtın zevki için de istemez.»

هر کجا امر قدم را مسلک است
زندگی و مهدی پیش یک است

«Her nerede — yâni; her kimde — Ezeli emre itâat mesleki varsa ölüm ve hayat o kimse için müsâvidir.»

بهر یزدان می‌زید، نی بهر گنج
بهر یزدان می‌مرد نه از خوف رنج

«Öyle bir kimse; hazine sâhibi olmak için değil, Allah'a ibâdet için yaşar. Hastalık korkusundan değil, Allah rızası için ölür.»

هست ایمان برای خواست او
نی برای بخت و اشجار و جو

«O muhterem zâtın imânı, Allah'ın rızası içindir. Cennet ve oradaki ağaçlar ile nehirler için değildir.»

Ashâbdan (Suheyb Er-Rûmî) vardır. Bu zât arab olduğu halde (Rûmî) diye şöhret almıştır. Çünkü Musul taraflarında bulunan yurtlarına Rum'lar hücum ederek bunu çocuk iken esir etmişlerdi. Onlar arasında büyüdüğü için Rumcayı öğrenmiş, Arabcayı unutmuştu. Ondan dolayı Arabcayı serbest söyleyemezdi. Saçı, sakalı sarı olduğundan kendisine kumral demek olan Suheyb lâkabı verilmişti. Hazret-i Suheyb, Rum'lardan satın alınarak Mekke'ye getirildi. Kureyş'in eşrâfından Abdullah Bin Cud'an'a satıldı. Ve onun tarafından âzâd edildi. Delikanlı olunca Rum'ların elinden kaçtığı ve Mekke'ye geldiği de rivâyet edilir.

Kendisi Kudemây-ı İslâmdandır. Ammâr bin Yâsir ile bir günde müs-lüman olmuş, Medine'ye hicret ederek bütün gazâlarda bulunmuşlardır.

Hazret-i Peygamber, bu zât-ı şerife (Ebû Yahyâ) künyesini vermiş ve : «Allah'a ve Kıyâmet gününe îmân eden, bir ananın evlâdını sevdiği gibi, Suheyb'e muhabbet etsin.» Ve : «Suheyb, Rumların; Selmân, İranlıların; Bilâl de, Habeşilerin ilk müslüman olanlarıdır.» buyurmuştur. Vefâtı Hicretin 28, yâhud 29. senesindedir. 70 ile 90 yaşları arasında irtihâl etmişti.

Medine'ye hicreti esnâsında Kureyşilerden birkaç kişi arkasına düşmüşlerdi. Suheyb, ok torbasındaki okları boşalttı, yayını eline aldı. Ondan sonra kendisini takibedenlere : Benim iyi ok attığımı bilirsiniz. Her bir okla birinizi devirmeden ve kılıcım ile dövüşmeden evvel yanıma gelemezsiniz. Mekke'de kalan mallarımı isterseniz, size yerini ! aber vereyim, gidin oradan alın, dedi. Tâkip edenler buna râzî oldular. Malın bulunduğu yeri öğrenip geri döndüler. Suheyb, yoluna devâm etti. Aleyhissalât Efendimiz daha Kuba'da iken nezd-i Resûlullah'a geldi. Risâletpenâh Efendimiz : «Ey Ebû Yahyâ; yaptığın satış kazançlı olsun.» buyurdu. Bu münâsebetle :

وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْرِى نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَؤُوفٌ
بِالْعِبَادِ

Yâni : «İnsanlardan öyleleri var ki, Allah'ın rızasını isteyerek nefsini satar. Allah kullarına çok merhametlidir²⁶.» Âyeti nâzil oldu.

Hazret-i Ali (Kerremallâhü veche) nin Hicret-i Nebeviyye esnâsında Hazret-i Peygamberin yatağına yatıp canını tehlikeye koyması dolayısıyla ve daha bazı ashâbın fedâkarlıkları münâsebetiyle nâzil oldu diyenler de vardır.

Hazret-i Ömer, Cenâb-ı Suheyb'e çok hüsn-i zan ederdi. Hattâ kendisi yaralanıp da Halife intihâbını şûrâya havale ettiği sırada, halife tayin olununcaya kadar Namaz'ın Suheyb tarafından kaldırılmasını vasiyet eylemişti.

Böyle liveçhillah ibâdet eyleyenler ashâb-ı kirâma münhasır değildir. Meşhûr Râbia-i Adeviyye (Kaddesallâhü sirrehâ) demiştir ki : «Yâ Rabbî; izzin, celâlin hakkı için ateşinden korkarak ve Cennete tama' ederek sana kullukta bulunmadım. Belki Vech-i Keremin şevkiyle ibâdet ettim.» Meşâyih-i sûfiyyeden Ebû Hâzîm Medenî'nin : «Bên azâbdan korkarak Rab-bîma ibâdet etmekten utanırım. Çünkü o vakit korkmazsa iş görmeyen

(26) Sûrei Bakara : 207.

kötü bir köle gibi olurum. Kezâ Cennet için ibâdetle bulunmaktan da hayâ ederim. Zira o zaman üretti verilmezse çalışmayan amele gibi olurum.» demiş olduğu rivayet olunur. Mevlânâ Câmî (Kuddise sirruhû) da (Nefehât'ül-Üns)ünde diyor ki : «Şeyh Ömer Bin El-Fârız'ın son demlerinde Şeyh Burhâneddin yanına girmiş ve selâm vermişti. İbn-i Fârız, selâmını almakla beraber; yâ İbrâhim, senin evliyâullahdan olduğunu tebşir ederim, dedi. Şeyh Burhâneddin, bunu nereden istidlâl ettiğini sordu. İbn-i Fârız : Ben ölürken evliyâullahdan bir kimsenin yanıma gelmesini istemiştım, sen geldin; anladım ki sen de onlardansın. Şeyh Burhâneddin diyor ki : Cennet, ibni Fârıza göründü. Onu görünce rengi attı ve âh ederek iki beyt okudu ki : «Eğer indinde benim derécem bu ise, ben ömrümü boşuna geçirmişim.» meâlinde idi. Ben : Yâ seyyidi; bu makam gâyet âlîdir, dedim. Şeyh hazretleri: Yâ İbrâhim; Râbia-i Adeviyye bir kadın iken Cehennem korkusu ve Cennet arzusu ile değil, ancak livechil-lâh ibâdet ettiğini söylemişti. Bu makam, o makam değildir, dedi. Ondan sonra gülerek irtihâl etti. Murâdının hâsıl olduğunu gülüşünden anladım.»

9605

این چنین آمد ز اصل آن خوی او
نی ریاضت نه بجست و جوی او

«O insan-ı kâmilin ahlâkı ezelden böyle gelmiştir. Riyâzetle ve araştırma ile hâsıl olmuş değildir.»

9606

انگهان خندد که او بپند رضا
همجو حلوائی شکر اورا قضا

«O insan-ı kâmil, mâbûdunun rızasını görünce güler. Kazânın hükmü ona şeker helvası gibi gelir.»

9607

بندۀ کش خوی و خلقت این بود
نی جهان بر امر و فرمائش رود

«Cihan, ahlâkı ve yaradılışı böyle olan bir kulun emr ve fermânına göre hareket etmez mi?»

9608

بس چرا لایه کند او با دعا
که بگردان ای خداوند این قضا

«O halde: İlâhî bu kazâyı tahvil eyle diye niçin duâ ve niyaz etsin.»

9609

مرک او و مرک فرزندان او
هر حق پیشش چو حلوا در گلو

«Kendi ölümü de, oğullarının ölümü de onun indinde helvânın bo-ğaza verdiği lezzeti verir. Çünkü Allah rızası içindir.»

9610

تزع فرزندان بر آن با وفا
چون قطائف پیش شیخ بی نوا

«Çocuklarının vefâtı, o vefâlî zât için, fakir bir ihtiyara kadayıf gibi tatlı gelir.»

9611

بس چرا گوید دعا الا مکر
در دعا بپند رضای دادگر

«Öyle ise, Allah'ın rızasını duâ'da görmedikçe neden duâ etsin?»

O vakit Allah'ın rızasını tahsil etmeyi maksad edinmiş olanlar İlâhî hükümlerin her türlüsüne râzi olurlar ve teslimiyyet gösterirler. Bunun için düâyı, tahvil-i kazâ temennisi gibi gördüklerinden duâ etmezler. Fakat İlâhî Rıza'nın duâ etmelerinde olduğunu görürlerse, o vakit tazarrûda bulunurlar. Nitekim Eyyûb Peygamber Aleyhisselâm senelerce hasta yattığı halde : «Yâ Rabbî; bana şifâ ver» diye duâ etmemişti. Sonra Rızâullah'ın duâ etmesinde olduğunu anladı ve : «Yâ Rabbî, bana hastalık temâs etti, sen ise merhametlilerin en merhametlisisin.» diye âfiyet talebinde bulundu.

آن شفاعت وان دنانه از رحم خود
میکنند آن بنده صاحب رشد

«O irşâd sâhibi İnsan-ı Kâmil, duâyı da, şefâatı da kendi merhame-
tinden etmez, Allah'ın ilhâmiyle eder.»

Çünkü :

رحم خود را او همان دم سوخته است
که چراغ عشق حقه افروخته است

«O mübârek zât; İlâhî Aşk'ın çirağını kalbinde yaktığı andan itibaren
kendi merhametini de yakmıştır.»

دوزخ اوصاف او عشقت و او
سوخت مراوصاف خود را موعود

«Onun aşkı vasıflarına cehennem gibidir. O vasıfların hepsini O ce-
hennemde yakmıştır.»

Yâni; Aşk-ı İlâhî onun kalbinde Cehennem gibi alevlenmiştir, kendi-
sinde bulunan merhamet ve buğz gibi beşeriyet vasıflarını tamâmiyle
yakmıştır.

مراطروقی این فروقی کی شناخت
جز دقوی تا درین دولت بتاقت

«Fakat, geceleyin yol alanlar bunları nereden anlayacaklar? Bunları,
Dekuki gibi yalnız bu devlete ulaşan kişi bilir.»

«ŞEYH DEKÜKİ VE KERÂMETLERİ»

Şeyh Dekûki : Dekuka beldesine mensub, Dekûkalı demektir. Dekû-
kâ'nın Irak'ta eski bir kasaba olduğu (Kaamûs Tercemesi) nde yazılıdır.

آن دقوی داشت خوش دیباجه
عاشق و صاحب کرامت خواجه

«Dekûki'nin hoş bir bidâyeti vardır. Âşık ve kerâmet sâhibi bir zât
idi.»

برزمین می شد چومه برآسمان
شبروانرا گشته زوروش روان

«Yeryüzünde, gökteki Ay gibi idi. Gece yürüyenlerin — yâni; zulmet-
te kalmış olan sâliklerin — ruhu ondan nûr alırdı.»

در مقامی مکنی کم ساختی
کم دوروز اندر دهی انداختی

«Bir yerde az otururdu. Bir köyde iki günden fazla oturmazdı.»

گفت در یک خانه کر باشم دوروز
عشق آن مکن کند درمن فروز

«Derdi ki : eğer bir evde iki günden fazla oturursam, kalbimde ora-
nın sevgisi alevlenir.»

غربة المسكين احاذره انا
انقلی یا نفس سافر للفنا

«Ben meskene aldanmaktan, — yâni; ona bağlanıp kalmaktan — çekinirim. Ey nefis, intikâl et ve zenginleşmek için sefere çık, derim.»

Sefer ve seyâhatte menfeat ve ibret vardır. Onun için Kur'ânda ve Sûre-i Neml'de :

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ ﴿٢٧﴾

Yâni : «Habibim; de ki: Yeryüzünde gezin, (dolaşın) da günahkârların sonu nice olmuştur görün²⁷» buyurulduğu gibi Hadis-i Şerifte de : «Sefere çıkın, sıhhat bulur ve kazanmış olursunuz.» denilmiştir.

Dekûki'nin bahsetmiş olduğu zenginlik : Gınâ-yı kalbî, yâni; göz tokluğudur. Nitekim Aleyhissalâtü Vesselâm Efendimiz : «Zenginlik mal çokluğu ile değildir. Hakiki gınâ, nefsin gınâsıdır.» buyurmuştur.

9621

لا اعود خلق قلبي بالمكان
کی یکون خالصاً للامتحان

«İmtihanda hâlis ve muhlis olması için ben kalbimi hiçbir yere alıştırmam, derdi.»

9622

روز اندر سیرید شب در نماز
چشم اندر شاه باز او همچو باز

«Şeyh Dekûki gündüzleri seyâhatte, geceleri namaz ve niyazda idi. Gözü, doğan kuşu gibi, Şâh'a karşı açıktı.»

(27) Sûrei Neml : 69.

منقطع از خلقی از بد خوئی
مفرد از مرد و زنی از دوی

«Halktan ayrılmıştı, fakat bu ayrılış kötü huyluluktan değildi. Erkek ve kadından teferrüd etmişti. Fakat bu infirâd, ikilikten, yâni; halkı ve Hakkı ayrı ayrı görmekten değildi.»

9624

مشفق بر خلق نافع همچو آب
خوش شفیعی و دعا اش مستجاب

«Halka şefkatli ve su gibi menfeatlı, hoş bir şefaathçi idi ki, halka düâ eder, düâsı da müstecâb olurdu.»

9625

نیک و بد را مهربان و مستقر
بهر از مادر، شعی ترا ز پدر

«İyiye de, kötüye de merhametli bir melce' idi. İnsanlara, anadan, babadan daha şefkatli idi.»

9626

گفت پیغمبر شمارا ای مهربان
چون پدر هستم شفیق و مهربان

«Hazret-i Peygamber buyurmuştur ki: Ey ashâbım ve ümmetim; ben size bir babadan daha şefkatli ve merhametliyim.»

Ebû Hüreyre (R.A.), Resûlullah Sallallâhü Aleyhi Vesellemin şöyle buyurduğunu rivâyet ediyor : «Ben hakikaten size, bir babanın oğluna karşı vaziyeti ne ise öyleyim.»

Sûre-i Ahzâb'da da :

الَّتِي أُولَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَأَزْوَاجَهُ أُمَّهَاتُهُمْ

Yâni : «Peygamber mü'minlere öz nefislerinden evlâdır. Onun zevceleri mü'minlerin analarıdır²⁸» buyurulmuştur.

(28) Sûrei Ahzab : 6.

Ezvâc-ı Tâhirât, mü'minlerin anaları olunca, Zât-ı Risâlet de bittabi babası olur. Kâmil bir velî de verâsetle bu makamı hâiz olur.

Yine Lisân-ı Nebeviden deniliyor ki :

9627

زان سبب که جمله اجزای منید
جزء را از کل چرا بر میکشید

«Hepiniz benim cüz'lerim olduğunuz halde, cüz'ü niçin Kül'den ayırıyorsunuz?»

Bütün mükevvenât Nûr-i Muhammedi'den yaratılmış olduğu için Zât-ı Akdes-i Nebevî bir kül, diğer mahlûkat da o Kül'den vücûda gelmiş cüz'lerdir. Onun için O'ndan ayrılanlar felâh bulmazlar.

9628

جزء از کل قطع شد بیکار شد
عضو از تن قطع شد مردار شد

«Bir cüz', külden irtibatı kesilince iş göremez hâle gelir. Bir uzuv, bedenden kesilince murdar olur.»

9629

تا نپسوندد بکل بار دگر
مرده باشد نبودش از جان خبر

«Tekrar kül'le birleşmedikçe ölü kalır, candan haberi olmaz.»

9630

ور بجنبید نیست آرا خود سند
عضو نو بریده هم جنبش کند

«O cüz', hareket etse bile bu onun diriliğine delil olmaz. Çünkü yeni kesilmiş bir uzuv da kımıldar.»

Hazret-i Mevlânâ, mürşid-i kâmil'den uzaklaşan kimseyi, bedenden kesilmiş, meselâ el ve ayak gibi bir uzva benzetiyor. Öyle bir uzuv işe yaramaz, hattâ murdar olur. Tarikat yolunda kendi kendine bazı harekette

bulunsa bile, ona itibar ve itimad edilmez. Çünkü yeni kesilmiş bir uzuv da kımıldayabilir diyor. Ağaçtan yeni kesilmiş bir dal da böyle değil midir? O da bir müddet tâzelîğini muhafaza edebilirse de nihayet yaprakları solar, suyu çekilir, kuru bir çalı hâlini alır.

9631

جزء از این کل گر برد یکسو رود
این نه آن کست کو ناقص شود

«Cüz', külden kesilince bir tarafa gider, kaybolur. Fakat kül, onun kesilmesiyle nâkıs olmaz.»

9632

قطع و وصل او نباید درمقال
خبر ناقص گفته شد بهر مثال

«Onun kesilmesi ve bitişmesi söz ile anlatılamaz. Bu anlatış bir haber-i nâkısdır ki misâl için irad edilmiştir.»

Evet, bir şeyin bir parçası kesilirse o şey nâkıs kalır. Fakat mürşid-i kâmil böyle değildir. O her vakit kâmil ve tamdır. Getirilen misaller onun kemâlini temâmiyle ifâde edemez. Zâten teşbihde benzeyen ile benzetilen arasında temâmiyle müşâbehet yoktur. Benzeyen şey ile kendisine benzetilen şey arasında her cihetten değil, bir cihetten müşâbehet vardır.

«DEKÛKÎ KISSASINA AVDET»

9633

مر علی را در مثالی شیر خواند
شیر مثل او نباشد گرچه راند

«Hazret-i Peygamber (S.A.V.), Ali (Radiyallâhü anh) e (Esed-ullâh) demiştir. Resûl-i Ekrem bu teşbihi yapmakla beraber hakikatte arslan, Ali (R.A.) gibi olamaz.»

Ali (R.A.) in arslana benzeyişi sadece şecâati dolayısıyledir.

9634

از مثال و مثل و فرق آن بران
جانب قصه دقوی ای جوان

«Ey genç! Misâl ile benzeri arasındaki farkı bırak da Dekûkî kıssa-sına avdet et.»

9635

آنکه درفتوی امام خلق بود
گوی قوی از فرشته می‌رود

«Dekûkî, fetvâ hususunda halkın imâmı idi, takvâ yolunda da me-leklere tefevvuk etmişti.»

9636

آنکه اندر سیر مهرا مات کرد
هم ز دینداری او دین رشک خورد

«O, seyr ü sülûkünde Kameri mat etmişti. Onun dindarlığına din bile gıpta ediyordu.»

Mâlum yâ, kamer de medârında seyreder. Fakat o seyr, maddî ol-makla beraber Kamer de bedr hâline geldikten sonra noksanlaşır ve hilâl şeklini alır. Dekûkî'nin seyri ise hem maddî, hem mânevî idi ve mânevî seyrinde dâimâ kesb-i kemâl kazanıyordu.

9637

باچنان قوی و اوراد و قیام
طالب خاصان حق بودی مدام

«Bu kadar takvâsiyle, evrâdiyle, namaza kıyâmiyle gene de Allah'ın has kullarını görmeğe tâlib idi.»

9638

درسمر اعظم مرادش آن بدی
کی دمی بر بنده خاصی زدی

«Seferlerinden en büyük murâdı bir an bir has kul ile buluşmak ve konuşmak idi.»

9639

این همی گفتی چو مبرفتی برا
کن فرین خاسکام ای اله

«Yolda giderken: Hâhî, beni has kullarıma yakın ve mülâkî eyle diye duâ ederdi.»

Şunları da söylerdi ki :

9640

یارب آنهارا که بشناسد دلم
بنده و بسته میان و مجلم

«Yâ Rabbi, kalbimin bildiği has kullarının ben kulu, kölesi ve hiz-metkârıyım!»

9641

وانکه نشناسم توای یزدان جان
برمن محجوب شان کن مهربان

«Ey ruhumun Hâliki olan Allah! Bilmediğim has kullarını da, hicap içinde olan bana, şefkatli kıl.»

9642

حضرتش گفتی که ای صدر مہین
این چه عشقش و چه استفاست این

«Hazret-i Hak da ona derdi ki: «Ey veliy-yi âzam; bu ne aşktır, bu ne hararettir ki geçmiyor?»

9643

مهر من داری چه میجویی دگر
چون خدا باتست چون جویی بشر

«Benim muhabbetime mazhar olmuşsun, daha ne istiyorsun? Allah seninle beraberken neden beşeri taleb ediyorsun?»

او بگفتی یارب ای دانای راز

تو کشودی دردلم راه نیاز

«Dekûki derdi ki: Ey sırları bilen Rabbim! Kalbime niyaz yolunu sen açtın.»

درمیان بحر ا گر بنشستم

طمع در آب سبوهم بستم

«Ben deniz ortasında oturmakta isem de, testi suyuna da tama etmekteyim.»

Burada testiden maksad; Allah ehli velîlerin kalbi, sudan murad da; o kalblere akseden esrâr-ı İlâhiyyedir.

همجو داوودم نود نعجه مراست

طمع در نعجه حریفم هم بخاست

«Ben Dâvud gibiyim ki doksan koyunum var. Öyle iken arkadaşımın bir koyununa tamâ ediyorum.»

Bu beyt ile Sâd Sûresindeki birkaç âyete işâret ediliyor ki:

وَهَلْ أَيْتُكَ بُرْءُ الْحَصَى إِذْ تَسَوَّرُوا الْمَحْرَابَ

۱۱ إِذْ دَخَلُوا عَلَى دَاوُدَ فَفَزِعَ مِنْهُمْ قَالُوا لَا تَخَفْ خَصِمَانِ يَهْمُ

بَعْضُنَا عَلَى بَعْضٍ فَأَخَرُ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَلَا تُشْطِطْ وَاهْدِنَا إِلَى

سَوَاءِ الصِّرَاطِ ۱۲ إِنَّ هَذَا أَخِي لَهُ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ نَجْعَةً وَلِي

نَجْعَةً وَاحِدَةً فَقَالَ أَكْفَلْنِيهَا وَعَزَّنِي فِي الْخِطَابِ ۱۳ قَالَ

لَقَدْ ظَلَمَكَ بِسُؤَالِ نَجْعِكَ إِلَى تَجَاحُهِ وَإِنْ كُنَّا مِنْ الْخُلَطَاءِ لَنَبْعَثُ

بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَقَلِيلٌ مَّا هُمْ

وَلَوْ أَنَّ دَاوُدَ إِنَّمَا تَنَجَّاهُ فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهُ وَخَرَّ رَاكِعًا وَأَنَابَ ۱۴

فَغَفَرْنَا لَهُ ذَلِكَ وَإِنَّ لَهُ عِنْدَنَا لَزُلْفَى وَحُسْنَ مَآبٍ ۱۵

Yâni: «Habibim; sana o davacıların haberi geldi mi? Hani onlar, duvardan mescide tırmanmışlardı da Dâvud'un yanına girdikleri vakit Dâvud onlardan korkmuştu. Dediler ki: Korkma, (biz) iki davacıyız. Biri-miz öteki (nin hakkına) tecâvüz etti. Şimdi sen, aramızda hak ve adâletle hükmet ve haktan ayrılma. Bizi doğru yolun ortasına çıkar. Bu benim kardeşimdir ve onun doksan dokuz dâne dişi koyunu vardır. Benim ise bir tâne dişi koyunum vardır. Onu da bana ver dedi, bana ağır hitabda bulundu. Dâvud dedi ki: Senin bir koyununu kendi koyunlarına katmak istemesiyle sana hakikaten zulmetmiştir. Gerçekten (mallarını birbirine) karıp karıştıranların çoğu mutlaka birbirine haksızlık eder. Ancak imân edenler ve amel-i sâlihde bulunanlar müstesnâdır. Halbuki onlar da azdır. Dâvud sandı ki biz onu fitneye düşürdük. Bunun üzerine O, hemen Rabbinden mağfiret talebinde bulundu ve rûkû ile secdeye kapandı, tevbe ile Allah'a sığındı. Biz de O'nu mağfiret ettik ve O'nun için indimizde bir yakınlık ve güzel bir merci vardır²⁹» demektir.

Hüseyin Vâ'ız rahimehullâh tefsirinde diyor ki: «Müfessirlerden bazıları bu kıssayı şeriat ve akıl kabul etmeyecek bir sûrette irad eylemişlerdir. Sıhhate en yakın olanı şöyledir ki (Uryâ) isminde bir kimse bir

(29) Sûrei Sâd: 21-25.

kadını almak istemişti, vermediler. Sonra Dâvud Aleyhisselâm, doksan dokuz haremî varken, onu istedi ve nikâhla aldı.

Hazret-i Ali (Kerremellâhü veçhe) «Hz. Dâvud kıssasını masalcıların söyledikleri gibi nakledenleri döğirim» demiştir.

Dikkat buyurulmuştur ki, burada bir secde vardır. Hacı Zihni Efendi merhûm (Kitâb'üs-Salât) ında der ki: Secde âyetleri üç kısımdır. Bir kısmı sarîh secde emridir. Bir kısmı kâfirlerin secde hakkındaki istinkâflarını tazammun eder. Ve bir kısmı Enbiyâ Aleyhimisselâm Hazerâtının sücud emrine imtisallerini hikâyedir. Bunlardan her biri ise — yâni; gerek imtisâl ve gerek iktidâ-yı enbiyâ ve gerek muhâlefet-i küffâr vâcibdir.»

İmâm-ı Âzâm Hazretlerine göre buradaki secde, secde-i azimettir ki onun tilâveti yâhud dinlenmesi ister namazda olsun ister namaz hâricinde olsun secde etmek lâzımdır. O halde buyurun o vâcibi ifâ edelim.

Yine Dekûkî lisânından deniliyor ki:

9647

حرص اندر عشق تو فخرست و جام

حرص اندر غیر تو ننگ و تناء

«İlâhî, senin aşkındaki hırs, iftihârı mûcib ve mânevî bir mertebedir, senden gayrisine olan hırs ise ayıptır ve nâkıstır.»

Hırs: Arzunun şiddetlisi demektir. Bunun iyisi, kötüsü olur. Cenâb-ı Hak, Habib-i Ekremî hakkında:

تَكْنِيهِ مَا عَيْشَتْ حَرْبِي عَلَى كُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَوْفٌ

رَجِيءٌ

Yâni: «Peygamber sizin îmâna gelmenize ve hidâyet yolunu bulmanıza harîsdir³⁰» buyurmuştur. Beyân buyurulan bu hırs memdûh ve makbûldür. Keza Hadis-i Şerifte vârid olmuştur ki: «İki harîs kimse vardır ki doymazlar: Onlar ilim tâlibi ve Dünyâ tâlibidir ki müsâvî değillerdir. İlim tâlibi dâima İlâhî rızâyı artırır; Dünyâ tâlibine gelince o da azgınlığını artırır.» Resûl-i Ekrem bundan sonra: «Allah'ın kullarından ülemâ kısmı hakikaten Allah'tan korkar» âyetini okudu. Sonra da: «Hakikaten insan, gınâ ve servet sâhibi olunca azar.» âyetini kırâet etti.

(30) Sûrei Tevbe: 128.

İşte ilim tâlibinin hırsı, hırs-ı memdûh, Dünyâ tâlibinin hırsı, hırs-ı mezmûmdur. Hazret-i Mevlâna hırsın nevilerini daha açık anlatmak için diyor ki:

9648

شهوت و حرص نران پیشی بود

و آن خیزان ننگ و بد کیشی بود

«Erkeklerin şehveti ve hırsı ön taraftan olur ki onu saeşrû bir sûrette ve izdivâc ile teskin ederler. Ahlâksız takımının şehveti ve hırsı ise kötü meslekliktir.»

9649

حرص مہدان از رہ پیش بود

در محنت حرص سوی پس رود

«Erkeklerin hırsı ön taraftandır. Muhannislerin hırsı da arka cihettendir.»

9650

آن یکی حرص از کمال مہدیت

و آن دگر حرص افتضاح و سردیت

«Birinci hırs erkekliğin kemâlindendir. Obir hırs ise rezâlettir ve şoklukluktur.»

9651

آ سری هست اینجا بس نہان

کہ سوی خضری شود موسی روان

«Âh burada avâmdan çok gizli bir sır vardır ki onu anlamak için Hazret-i Mûsâ, Hızır Aleyhimesselâmın nezdine gider.»

Hazret-i Mûsâ'da hırâ-ı memdûh bulunduğ u ve ilim talebi şeklinde olduğ u için, Hızır'ın mâlûmâtından istifâde etmek üzere onun yanına gitmişti. Halbuki kendisi (Kelîmullah) sıfatını iktisab etmiş bir Nebiy-yi Zîşân idi. İşte buradaki sırrı halkın avam kısmı anlayamaz.

Hazret-i Peygamber Sallallâhü Aleyhi Vesellem Efendimiz Hazretleri de : «Yâ Rabbi, sana karşı olan hayretimi artır.» diye niyazda bulunur ve müşahede-i İlâhiye hususundaki hayranlığının artmasını talep ederdi.

9652

همچو مستقی کز آبش سیر نیست
بر هر آنچه یافتی بالله مأیست

«Bahsedilen zevât-ı kirâmın bu hırâsı memdûhu, suya doymayan bir susuzun harâreti gibidir. Sen de ey sâlik; mâneviyattan her ne bulursan ona kanaat edip durma, dâimâ fazlasını iste!»

9653

بی نهایت حضرتت این بارگاه
صدر را بگذار صدرتست راه

«Allahın dergâhı, nihâyeti olmayan bir bârigâhtır. Sen de bulunduğ un makamı baş sedir ittihaz ederek ona bağlanıp kalma. Senin sadırın sülûk ve terakkî yoludur. Dâimâ ilerlemeye bak.»

«MÛSÂ ALEYHİSSELÂMIN PEYGAMBERLİKTE VE ALLAH'A
YAKINLIKTAKİ KEMÂLİYLE BERABER HIZIR'I
ARAMASININ SIRRI»

9654

ای کلیم حق بیاموز ای کریم
بین چه میگوید ز مشتاق کلیم

«Ey kerîm olan kimse! Bu memduh hırâsı Kelîmullah'tan öğren. Öğrenmeye iştîyâkından dolayı bak Kelîm Hazretleri ne diyor:»

9655

با چنین جاه و چنین پیغمبری
طالب حصرم ز خود بینی بری

«Bunca makâma sahib olduğ um, yüce bir Peygamber bulunduğ um halde kendimi görmüyor, kendime varlık vermiyorum, Hızır'ı aramaktayım.»

Hazret-i Mûsâ'nın Hızır'ı aramaya kalkışması üzerine kavmi dediler ki :

9656

موسیا تو قوم خود را هشته
در پی نیکو بی سر گشته

«Ey Mûsâ, sen kendi kavmini bırakmışsın, mübârek zâtın izine düşmüşsün.»

9657

کی قبادی رسته از خوف و رجا
چند کردی چند جوی تا کجا

«Sen havfdan de, recâdan da kurtulmuş büyük bir peygambersin. Daha ne kadar dolaşacak, ne kadar ve nereye kadar arayacaksın?»

9658

آن تو باتست و تو واقف برین
آسمانا چند پیمایی زمین

«Aradığ ın sende... Bunu sen de bilirsin. Ey semâ kadar yüksek peygamber, zeminde ne kadar dolaşacaksın?»

9659

گفت موسی این ملامت کم کنید
آفتاب و ما را ره کم زنید

«Mûsâ Aleyhisselâm dedi ki : Bu melâmeti etmeyiniz. Güneşle ayın yolunu kesmeyiniz.»

Yâni; ben peygamberlik Kameriyim. Hızır ise velilik Güneşidir. Kamerin güneşden (İlm-i ledunî) nûru almasına mâni olmayınız.

9660

ميروم تا بجمع البحرين من
تا شوم مصحوب سلطان زمن

«Ben zamânın sultânı bir velî olan Hızır ile sohbet için Mecmaul-Bahreyn'e kadar gidiyorum.»

9661

اجعل الحضر لاسرى سبيا
ذاك او امضى واسرى حقبا

«Hızır'ı, Hakikâte ulaşmak için, sebep kılacağım; bunun için de uzun müddet sefer edeceğim.»

9662

سالها برم يرو بالها
سالها چه بود هزاران سالها

«Himmet ve azîmet kanadlarıyla yıllarca uçacağım; yıllar ne demek? Binlerce yıl geçse bile yine onu arayacağım.»

Çünkü Hızır şimdi, benim mâşukum ve matlûbüm oldu.

9663

ميروم يعنى نبي ار زد بدان
عشق جانان كم مدان از عشق نان

«Onu aramak için gideceğim. Bu gidiş onu bulmaya değmez mi? Cânânın aşkı ekmek aşkından aşağı mıdır?»

Bu kıssa Sûre-i Kehif'de şöyle hikâye buyurulmuştur : Hazret-i Mûsâ, Fir'avn ile ordusunun Şab denizinde ve Beni İsrâil'in gözü önünde boğulmaları üzerine kavmini topladı, onlara va'z ve nasihatte bulundu. Dinleyenler, Kelimullahın belâğatına, ilim ve mârifetine hayran oldular. İçlerinden biri: Yâ Nebiyyallah, yeryüzünde senden daha âlim bir kimse var

mı? diye sordu. Hazret-i Mûsâ; böyle bir kimse bilmiyorum, dedi. O esnâda kendisine : «Mecmaul-Bahreyn'de bir kulum vardır ki ona has bir ilim vermişimdir. Ümmetinin seçkinlerinden biriyle ona git, size rehber olmak üzere bir de kızarmış balık götür.» diye vahiy geldi. Hazret-i Mûsâ yol hazırlığını gördü, bilâhère cânîşini olan (Yûşâ bin Nûn)u yanına aldı...

Gerisini Kur'ân-ı Kerim şöyle beyan ediyor :

وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِفَتَاهُ لَا أَبْرَحُ حَتَّى
أُبْلَغَ بَعْثَ الْبَحْرَيْنِ أَوْ أَمْضَى حُقُبًا ۖ فَلَمَّا بَلَغَا مَجْمَعَ بَيْنِهِمَا
نَسِيَا حُوتَهُمَا فَاتَّخَذَ سَبِيلَهُ فِي الْبَحْرِ سَرَبًا ۖ
فَلَمَّا جَاوَزَا قَالَ لِفَتَاهُ إِنَّا لَفِي ثَمَرَاتٍ مُّضَيَّاتٍ مِنْ سَفَرِنَا هَذَا
نَسِيَا ۖ قَالَ لَا رَأْيَ إِذْ أَوْتَيْنَا إِلَى الْفُتُورَةِ فَإِنْ نَسِيتَ الْحُوتَ
وَمَا أَنَسَانِيهِ إِلَّا الشَّيْطَانُ أَنْ أَذْكُرَهُ وَاتَّخَذَ سَبِيلَهُ
فِي الْبَحْرِ عَجَبًا ۖ قَالَ ذَلِكَ مَا كُنَّا نَبْغِ فَأَرْسَلْنَا عَلَى آثَارِهِمَا
قَصَصًا ۖ فَوَجَدَا عَبْدًا مِنْ عِبَادِنَا آتَيْنَاهُ رُحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا

Yâni : «Bir zaman Mûsâ genç (bir adamı) na şöyle demişti : Ben iki denizin birleştiği yere varıncaya kadar durmayıp gideceğim, yahud (maksadına erişinceye dek) uzun zamanlar geçireceğim. Bunun üzerine onlar bu iki (deniz) arasının birleşik yerine ulaşınca balıklarını unuttular. Balık denizde bir deliğe doğru yolunu tutmuştu. Vaktâ ki (oradan geçip gittiler) Mûsâ genç (adamın) a dedi ki : Kuşluk yemeğimizi getir. Bu yolculuğumuzdan andolsun yorgun düştük. (Genç) Gördün mü, dedi, kayaya sığındığımız vakit ben balığı unutmuşum. Onu söylememi şeytandan başkası unutturmadı. O şaşılacak bir surette deniz (e atıldı), yolunu tutub gitti. (Mûsâ) : İşte, dedi, bizim arayacağımız bu idi. Şimdi, izlerinin üzerinde gerisin geri döndüler. Derken, kullarımızdan öyle bir kul buldular ki biz ona tarafımızdan bir rahmet vermiş, kendisine nezdimizden (has) bir ilim öğretmiştik³¹.»

(31) Sûre-i Kehf : 60-65.

İşte Hazret-i Mûsâ Kelîmullah bir Resul iken, ilme olan hırs-ı memduhu dolayısıyla, uzun sefere çıkıp Hızır'la görüşmüş ve O'nun yapıp da kendisine garib görünen bâzı hareketlerinin mânâsını ondan öğrenmişti. Hazret-i Mevlânâ diyor ki :

9664

این سخن پایان ندارد ای عمو
داستان آن دقوی را بگو

«Amca! Mûsâ ve Hızır bahsinin sonu gelmez. Onu bırak da Dekûki kıssasını söyle.»

«DEKÛKÎ KISSASINA AVDET»

9665

آن دقوی رحمة الله علیه
گفت سافرت مدی فی خافیه

«Allah rahmet eylesin Dekûki demiştir ki: Uzun müddet Allah'ın meşrik ve mağribi arasında seferler yaptım.»

9666

سال و مه رقم سفر از عشق ماه
بی خبر از راه و حیران دراله

«Yıllarca ve aylarca Hakikat Ay'ının — yâni; Allah'ın — aşkıyle, yoldan bihaber ve Hakkın kudret ve san'atına hayran olarak seferlerde bulundum.»

9667

با برهنه میروی برخاک و سنگ
گفت من حیرانم و بی خویش و دنگ

«Biri ona dedi ki: Toprak ve taş üstünde yalınayak gidiyorsun. Dekûki cevap verdi ki: Ben hayrânım, kendimde değilim, şaşkınım.»

9668

تو مبین این باهارا بر زمین
زالکه بردل می رود عاشق یقین

«Sen bu ayakları zemin üzerinde yürüyor görme. Çünkü âşık yakinen ve bilâ şek Gönül yurdunda sefer eder.»

9669

از ره و منزل ز کوتاه و دراز
دل چه داند کوست مست دلنواز

«Yolu, menzili, yolun kısalığını ve uzunluğunu gönül ne bilir? Çünkü o, kalbi okşayıp taltif eden Allah'ın mestidir.»

Bahis dolayısıyla Hazret-i Mevlânâ rûhânî seferin nasıl olduğunu beyan ediyor :

9670

آن دراز و کوتاه اوصاف تنست
رفتن ارواح دیگر رفتنست

«Uzunluk ve kısalık cesedin vasıflarıdır. Ruhların seyri ise başka bir gidiştir.»

9671

تو سفر کردی ز نطفه تا بقل
نی بگامی بود، نی منزل، نه سقل

«Ey sâlik; sen babanın nutfesinden akıl ve şuur sâhibi oluncaya kadar bir çok tahavvülât geçirdin ve durumdan duruma sefer ettin. Lâkin o seferler ne adıyla, ne menzil ile, ne de nakil ile idi.»

9672

سیر جان بچون بود در دور و دیر
جسم ما از جان بیامو زید سیر

«Devr ve deyrde rûhun seyr ve seferi bilâ keyfiyettir. Bizim cismimiz seyr ve seferi ruhdan öğrenmiştir.»

Devirden maksad : Mebde'den meâda olan devirdir ki dâire-i vücud
üzerindeki urûctur. Deyr de : Sûret âlemi olan Dünyâdır.

9673

سپر جسمانی رها کرد اوکنون
میرود بچون نهان در شکل چون

«Şimdi Dekûkî de cismânî seferi bırakmış, mânevî bir keyfiyete bürünüp gizlice bilâkeyfiyyet gitmektedir.»

9674

گفت روزی من شدم مشتاق وار
تا بینم در بشر انوار یار

«Dekûkî dedi ki : Bir gün (Yâr) in nurlarını insanda göreyim diye müştâk oldum.»

9675

تا بینم قلمی در قطره
آفتابی درج اندر ذره

«Denizi damlada, Güneşi zerrede görmek istedim.»

9676

چون رسیدم سوی يك ساحل بگام
بود بیگه گشته روز و وقت شام

«Akıl ve ruh kademiyle bir deniz kıyısına vâsıl oldum ki gündüz gecikmiş, vakit akşam olmuştu.»

«DENİZ KENARINDA YEDİ MUM MİSALİNİN GÖRÜNMEŞİ»

9677

هفت شمع از دور دیدم ناگهان
اندر آن ساحل شتابیدم بدان

«Ansızın uzaktan yedi mum gördüm. Ona doğru sâhiie koştum.»

9678

نور شعله هر یکی شمع از آن
بر شده خوش تا عنان آسمان

«O mumlardan her birinin nuru hoş bir surette gökyüzüne kadar yükselmişti.»

9679

خبره گشتم خبر کی هم خبره گشت
موج حیرت عقل را از سر گذشت

«O kadar şaşırdım ki şaşkınlık bile şaşırdı. Hayret dalgası aklın başını aştı.»

9680

این چه گونه شمعها افروختست
کین دودیده خاق ازینها دوحختست

«Diyorum ki : bunlar nasıl mumlardır ki, bu kadar parlak oldukları halde halkın gözü onları görmüyor?»

9681

خلق جوین چراغی گشته بود
پیش آن شمع که بر می فرود

«Ay'dan daha parlak olan bu mum önünde halk kandil aramaktadır.»

Şârih-i Mesnevî Şeyh İsmâil Ankaravî (Kuddise sirruhu) diyor ki :
Bu yedi mumdan maksad : Ebdâl-i seb'a yânî; yediler denilen evliyâ-

ullah hazerâtıdır. Dekûkî onların cismâniyetini görmeden evvel rûhâniyet ve nûrâniyetlerini görmüştür. Çünkü Dünyâ ile Âhiret arasında Âlem-i Misâl denilen bir âlem vardır ki Dünyâda bulunan her şeyin orada bir misâli mevcuttur. O misâl, ekseriyâ başka sûrette görünür. Meselâ ilim, orada süt, aşk şarab, ülemâ meyveli ağaç, evliyâ parlak mum sûretinde görünür. Görülen rü'yâların ekserisi bu misâl âlemindendir. Salâh-ı hâl sâhibi olanlar, o âleme rü'yâ hâlinde; ümmetin seçkinleri ise uyanıkken girebilirler.

9682

چشم بندی بود عجب بر دیده ها
بندشان میکرد یهدی من یشا

«Acaba halkın gözlerinde bir bağ mı var ve o bağı, dilediğini hidâyete çıkaran Cenâb-ı Hak mı bağlatmıştı ki bu kadar parlak envârı görmüyorlar?»

«O YEDİ MUM'UN BİR MUM GİBİ OLMASI»

9683

باز می دیدم که می شد هفت يك
می شكافد نور او جیب فلك

«Tekrar gördüm ki o yedi mum bir oldu ve onun nuru feleğin cebini yırttı.»

9684

باز آن يك بار دیگر هفت شد
مستی و حیرانی من زفت شد

«Tekrar o bir, yedi oldu. Benim mestliğim ve hayranlığım arttı.»

9685

اتصالی میان شمعها
که نیابد بر زبان گفت ما

«O mumlar arasında öyle birleşme vardı ki, dil ile ifâde etmeye imkân yok.»

9686

آن يك دیدن کند ادراك آن
سالها نتوان نمودن از زبان

«Bir kimse, bir görüşte idrâk eylediğini yıllarca lisâniyle anlatamaz.»

9687

آنکه يك دم پندش ادراك و هوش
سالها نتوان شنودن آن بگوش

«İdrak ve şuurun bir ân içinde gördüğünü kulak yıllarca dinlese anlatamaz.»

9688

چونکه پایانی ندارد رو اليك
زانکه لاحصى شاء ماعليك

«Çünkü bu bahsin sonu yoktur. Ey sâlik; sen kendine doğru git ve her şeyi kendinde bulmaya cehdet! Sen öyle bir câmi-i kevnsin ki ben sana lâayık olan senâyı etmekten âcizim.»

Yine Dekûkî diyor ki :

9689

پشتر رقم دوان كان شمعها
تا چه چیزست از نشان کبریا

«O mumlar, Nişân-ı Kibriyâdan nedir? diye koşarak ilerledim.»

9690

میشدم بی خویش و مدهوش و خراب
تا بيفتادم ز تعجیل و شتاب

«Kendimden geçiyor ve harab oluyordum; acele koşmaktan nihâyet yere düştüm.»

ساعتی بی خویش و بی عقل اندرین
اوفتادم بر سر خاک زمین

«Bir müddet kendimde ve aklım başımda olmaksızın toprak üstünde yattım.»

باز باهوش آمدم برخاستم
در دوش گویی نه سر نه باستم

«Tekrar şuurum başıma geldi, kalktım. Yürürken sanki ne baştım, ne ayaktım.»

Yâni; başımı, ayağımı farketmeksizin gidiyordum.

«MUMLARIN YEDİ İNSAN OLARAK GÖRÜNMESİ»

هفت شمع اندر نظر شد هفت مهر
نور شان می شد بسقف لاجورد

«Yedi mum, nazarımda yedi insan oldu ki onların nuru gök kubbeye kadar yükseliyordu.»

پیش آن انوار نور روز درد
از صلابت نورهارا می سترد

«Onların nuru karşısında gündüz aydınlığı tortu gibi kalıyordu. O nur, sâir nurları silip süpürüyordu.»

«TEKRAR O MUMLARIN YEDİ AĞAÇ OLMASI»

باز هربك مهر شد شكل درخت
چشم از سبزی ایشان نيك بخت

«Tekrar o kimselerin her biri bir ağaç şeklini aldı. O ağaçlardaki yeşilliğin güzelliğinden göz mes'ûd oluyordu.»

زانبهی برک پیدا نیست شاخ
برک هم کم گشته از میوه فراخ

«Yapraklarının çokluğundan dalları gözüküyordu. Meyvelerinin fazlalığından yapraklar da kaybolmuştu.»

هر درختی شاخ برسد زده
سدره چه بود از خلا بیرون شده

«Her ağacın dalı Sidret'ül-müntehâya erişmişti. Hayır, Sidre ne olur? O dallar Âlem-i İmkânın da hâricine çıkmıştı.»

Sidret'ül-müntehâ: İnsan ilminin nihâyet bulduğu bir makam ki, Cebrâil Aleyhisselâmın menzili imiş.

بیخ هربك دفته در قعر زمین
زیر تر از گاو ماهی بدیقین

«Ağaçlardan her birinin kökü yerin dibine kadar girmiş ve Arzı taşıdığı vehmedilen öküzle balığı da geçmişti.»

بخشان از شاخ خندان روی تر
عقل ازان آشكال شان زیر و زبر

«O ağaçların kökü, dallarından ziyâde güler yüzlü idi ki, akıl, onların bu şenliklerinden alt üst oluyordu.»

میوه که برشکافیدی ز زور
همجو آب از میوه جستی برق نور

«Olgunluktan yarılan meyvelerinden su gibi nur şimşekleri fışkırmakta idi.»

«O AĞAÇLARIN HALK GÖZÜNDEN GİZLİ OLMASI»

این عجیتر که برایشان میگذاشت
صد هزاران خلق از صحرا و دشت

«Bu daha şaşılacak bir şeydi ki, onların yanından, yüzbinlerce halk sahrâdan ve kırdan gelip geçerdî.»

Ve :

ز آرزوی سایه جان می باختند
از گلیبی سایبان می ساختند

«Gölge bulmak arzusu ile can verirlerdi. Kilimden, keçeden gölgelik yaparlardı.»

سایه آ را نمی دیدند هیچ
صد تقو بردیده های هیچ هیچ

«O ağaçların gölgesini görmezlerdi. Böyle ma'lûl olan gözlere yüzlerce yazıklar olsun.»

حتم کرده قهر حق بردیده ها
که ببیند ما مرا بیند سها

«Allah'ın kahrı böyle gözleri mühürlemişti ki, Kamere bakıyorlar da Sühâ görüyorlardı.»

Sühâ : Gayet uzakta ve gayet ufak görünen bir yıldızdır.

ذره را بیند و خورشیدی
لیک از لطف و کرم نومیدی

«Öyle gözler zerreyi görür de güneşi müşâhede etmez. Böyle olmakla beraber Allah'ın lütuf ve kereminden ümit kesilmez.»

کاروانها بی نوا وین میوه ها
بخنه میریزد چه سحرست ای خدا

«Yanlarından geçen kervanlar, nevâlesiz kalmış iken, bu ağaçların dökülen olgun meyvelerini göremiyorlar. İlâhî bu nasıl bir sihirdir?»

Buradaki ağaçlardan maksad : Âlimler ve âriflerdir. Meyveler : Onların sözleri, Kervanlar : Şeriat ve tarikat sâlikleridir. İşte o sâlikler, Cen-net ağaçları demek olan o âlim ve ârifleri görmezler de, kilimden, keçeden gölgelik yapmaya, yâni; âlim taslaklarından, ârif mukallidlerinden istifâde etmeye kalkışırlar. Marifet ve hakikat'e teşne oldukları halde, onların meyveleri mesâbesindeki yüksek buyruklarından istifâde etmezler.

سبب پوشیده می چیدند خلق
درهم افتاده بینما خشک خلق

«Halk, çürümüş elmayı kapabilmek için birbirine girer ve onu çiğner de boğazı kuru kalır.»

گفت مهربان شکوفه از غصون
دمبدم یالیت قومی یاعلمون

«O ağaçlardaki çiçeklerin her yaprağı, dallar üstünden, ne olurdu bizi bilselerdi derler.»

بانگ می آمد زسوی همدروخت
سوی ما آید خلق شورنخت

«Ey bedbaht halk, bizim tarafımıza gelin, diye her ağaçtan ses gelir.»

بانگ می آید ز غیرت برشجر
چشمشان بستیم کلا لاووزر

«Fakat Allah'dan ağaçlara: (biz onların gözlerini bağladık. Hayır, onlar için sığınacak yer yoktur) diye nidâ gelir.»

Sûre-i Kıyâme'deki :

يَقُولُ الْإِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ إِنِّي مَفْرُٔ
رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمُسْتَقَرُّ

Yâni : «O gün insan diyecektir ki : Kaçacak yer nerede? Hayır... Kaçacak ve sığınacak hiç bir yer yoktur. O gün herkesin duracağı yer ancak Rabb'in (in huzuru) dur³².» âyetine işârettir.

(32) Sûre-i Kıyame : 10-12.

گر کسی میگفت شان کین سوروید
تا ازین اشجار مستسعد شوید

«Eğer onlara birisi : bu tarafa gelin de şu ağaçlardan — yâni; evliyâ-ullahdan — seâdet devşiriniz dese,»

جمله میگفتند کین مسکین مست
از قضاءالله دیوانه شدست

«Hepsi de derler ki : Bu miskin sarhoş, İlâhî takdirle çıldırmış.»

مغر این مسکین ز سودای دراز
وز ریاضت گشت فاسد چون پیاز

«Bu miskinın beyni sonu gelmez hulyâ ve riyâzetle soğan gibi çürümüş derler.»

Evliyâyı tanımak, enbiyâyı bilmekten güçtür. Çünkü peygamberler dâvete me'murdur. Onlar için, taraf-ı İlâhîden me'mur ve meb'ûs olduğunu haber verirler. Evliyâ ise böyle değildir. Ondan dolayı velâyetlerini izhâr etmezler. Hele onların bir (mestûrin) kısmı vardır ki : «Benim velilerim, kubbelerim, yâni; semâvât altında gizlidir. Onları benden başka kimse bilmez.» Hadis-i Kutsî'si mûcibince o zevât-ı kirâmı Allah'dan başka kimse tanımaz.

او عجب ماند که یارب حال چیست
خلق را این پرده واضلال چیست

«Halkı evliyâullah nezdine dâvet eden kimse taaccüb ederek der ki : Yâ Rabbî, halkın gözündeki bu perde ve düşmüş oldukları bu dalâlet nedir?»

خلق کونان کون باصد رأی و عقل
يك قدم آن سوغی آرند نقل

«Türlü türlü halk, yüzlerce akıl ve rey ile beraber, evliyâullah tarafına gidemiyorlar.»

Cenab-ı Hak Kur'ân-ı Kerim'inde böyleleri için buyuruyor ki :

وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَهَا

Yâni : «Onların gözleri vardır, o gözlerle göremezler³³.» Ve :

حَتَّىٰ تَلَّوْنَهُمْ عَلَىٰ سُرٍّ مِّنْهُمُ
يَعْلَمُونَ مَا فِي سُرِّهِمْ

Yâni : «Allah, onların kalblerini ve kulaklarını mühürlemiştir, gözlerinde perde vardır, hakikati göremezler ve onlar için büyük bir azab mukarrerdir³⁴.»

عاقلان وزیرکان شان ز اتقاق
گشته منکر زنجین باغی و عاق

«Halkın akıllı ve zekileri hep birden inkâra düşmüşler. Onların bu azgınlığına, bu isyanına bakıyorum da şüpheleniyorum.»

یا منم دیوانه و خیره شده
دیو چیزی صمصا بر سر زده

«Ben mi deli ve şaşkın oldum, yoksa şeytan başıma bir şey mi vurdu?»

(33) Sûrei Araf : 179.

(34) Sûrei Bakara : 7.

چشم می‌مالم بهر لحظه که من
خواب می‌بینم خیال اندر زمن

«Rüyâ mı, hayal mi görüyorum diye her lahza gözlerimi oğuşturuyorum.»

خواب چه بود بردرختان می‌روم
میوه‌هاشان می‌خورم چون نکروم

«Fakat bu nasıl rüyâ olur. Ben, işte, ağaçların yanına gidiyorum ve yemişlerden yiyorum. O halde nasıl olur da onları tasdik etmem.»

باز چون می‌بنگرم درمنکران
که می‌گیرند زین بستان کران

«Sonra mümkirlere bakıyorum; görüyorum ki, bu velâyet bahçesinden haberleri bile yok...»

با کمال احتیاج و افتقار
ز آرزوی نیم غوره جانسپار

«Onlar son derece fakr ve ihtiyâc içinde ve yarım koruk için can fedâ edecek derecede oldukları halde,»

ز اشتیاق و حرصی يك برك درخت
می‌زنند این بی‌نویان آه سخت

«Bir ağaç yaprağının iştîyâkı ve hırsı ile soğuk bir âh çekerlerken;»

درهزیمت زین درخت و زین ثمار
این خلایق صد هزار اندر هزار

«Bu halkın milyonlarcası o ağaçlardan ve o meyvelerden kaçmaktadır.»

باز میگویم عجب من بخودم
دست در شاخ خیالی در زدم

«Tekrar diyorum ki: Acaba ben kendimde değil miyim? Acaba bir hayal dalına mı tutunmuşum?»

هین اذا ماستیاس الرسل بگو
تا بظنوا انهم قد کذبوا

«Dikkat et ki (Hattâ izestey'eserrusüllü) Nazm-ı Kerîmini (Vezannü ennehûm kad kuzibü) ye varıncaya kadar oku!»

Burada, Sûre-i Yûsüfteki :

حَتَّىٰ إِذَا اسْتَيْسَرَ
الرَّسُلُ وَظَنُوا أَنَّهُمْ قَدْ كُذِّبُوا جَاءَهُمْ نَصْرٌ نَّافِلٌ
مِّنْ رَبِّكَ لَا يَرُدُّ بِأَسْنَا عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ ﴿١١٥﴾

Yâni : «Peygamberler, müşrik ve kâfirlerin imânından me'yûs olunca ve kendilerinin kâfirler tarafından tekzib olunduğunu zannedince onlara bizim yardımımız gelmiş; dilediklerimiz kurtuluşa erdirilmiştir. Günahkârlar guruhundan ise azabımız aslâ döndürülmiyecektir³⁵.» Âyet-i Kerimesine işaret vardır.

Hazret-i Mevlâna, bu âyetin meâlini nazmen beyân ediyor :

(35) Sûrei Yûsûf : 110.

در گمان افتاد جان انبیا
اتفاق منکری اشقیا

«Dalâlet eşkiyasının inkârda birleşmelerinden peygamberlerin rûhu şüpheye düşmüştü.»

جاءهم بعد التشكك نصرنا
ترك شان کو بردرخت جان برا

«Şek ve şüpheden sonra onlara bizim yardımımız geldi. Ey sâlik! Sen o münkirleri terket, can ağacına çık.»

Yâni evliyâullahın hizmetinde bulun.

میخور و میده بدان کش روزیست
مردم و هر لحظه سحر آموزیست

«Onların meyvelerinden ye ve nasibi olanlara ve her lahza sihir öğ-renenlere verip yedir.»

خلق گوید ای عجب این بانگ چیست
چونکه صحرا از درخت و برتهیست

«Halk derler ki : Bizi dâvet edenlerin sesi nedir ve ne içindir? Sah-ra'da ne ağaç var, ne meyve?»

کیچ گشتیم ازدم سودایان
که بنزدیک شما باغست و خوان

«Sizin yakininizde bağ ve sofrâ var diyorlar. O çılğınların bu söz-lerinden şaşırıldık.»

چشم می مالیم اینجا باغ نیست
یا یابانیت یا مشکل ره نیست

«Gözümüzü oğuşturuyoruz ve bakıyoruz ki burada bağ yoktur. Gör-
düğümüz yâ boş bir kır, yâhud sarp bir yoldur.»

ای عجب چندین دراز این گفت و گو
چون بود بهوده و رخوده است کو

«Beyhûde yere bu kadar uzun dedi-kodu acaba nasıl olur? Eğer bah-
settikleri ağaçlar mevcûd ise nerededir?»

Evliyâullah hakkında halk'ın telâkkisi üç türlüdür. Bir kısmı : Ev-
liyâlığı külliyyen inkâr eder. Bunlar Tefvîk-i İlâhiden mahrum olan gü-
rûhdur. Bir kısmı : Eski zamanlardaki evliyânın kerâmetini tasdik eder,
kendi zamanındaki velîlere inanmaz. Üçüncü kısım ise : Kerâmât-ı evli-
yâyı tasdik etmekle beraber zamanında muayyen bir veliyi kabul etmez.

Bu üçüncü kısma karşı bir büyük demiştir ki : «Gönül sâhibi velîler
çekilip gittiler de aşk şehri boş kaldı deme. Cihan Şems-i Tebrîzî gibi ve-
lîlerle doludur. Fakat Mevlânâ gibi bir muhabbet muhlisi nerede?»

Dekûki macerâsını şöyle anlatır :

من می گویم جوایشان ای عجب
اینچنین مهری چرازد صنع رب

«Ben de o münkir gibi şaşıyorum da halkın gözünde olan bu mührü
Cenab-ı Hak acaba niçin bastı diyorum?»

زین تنازعها محمد درعجب
درتعجب نیز مانده بولهب

«Bu münâzaalardan, — yâni; münkirlerin inkârda ısrâr etmelerin-
den — Hazret-i Muhammed (Sallallâhü Aleyhi Vesellem) taaccübde kal-
dığı gibi, bir insanın peygamberlik dâvâsına karşı Ebû Leheb de şaş-
mıştır.»

زین عجب تا آن عجب فرقیست ژرف
تا چه خواهد کرد سلطان شکرف

«O taaccüble bu taaccübün arasında derin bir fark vardır ki birinci
teaccüb : Sultân-ı Âzâm olan Cenâb-ı Hak bu kâfirler hakkında ne ya-
pacaktır? demektir.»

ای دقوی تیز تران هین خوش
چند کونی چند چون قحطست گوش

«Ey Dekûki; sür'atlı git ve sus! Duyup, anlıyan kulak kıtlığı varken,
daha ne kadar söyleyeceksin?»

«O YEDİ AĞACIN BİR AĞAÇ OLMASI»

گفت راندم پیشتر من نیک بخت
باز شد آن هفت جمله يك درخت

«Dekûki dedi ki : Bahtım yaver oldu, ileri gittim. O yedi ağacın hepsi
de bir ağaç oldu.»

هفت میشد فرد میشد همدی
من چه سان می گشتم از حیرت دی

«Ağaçlar her ân yedi oluyor, bir oluyor. Bense o esnâda hayretten
ne hale geldiğimi bilir misin?»

بعد اذان دیدم درختان در نماز
صف کشیده چون جماعت کرده ساز

«Sonra o ağaçları namazda gördüm ki cemâat gibi muntazam saf teşkil etmişlerdi.»

يك درخت از پیش مانند امام
دیگران اندر پی او در قیام

«Ağacın biri imam gibi önde, diğerleri arkada ve kıyâm halinde idiler.»

آن قیام و آن رکوع و آن سجود
از درختان بس شکفتم می نمود

«Ağaçların o kıyâmı, rûkûu ve sücûdu bana çok acâib göründü.»

یاد کردم قول حق را آن زمان
گفت النجم و شجر را یسجدان

«O esnâda Allah kelâmını hatırladım: Cenâb-ı Hak (Yıldız ve ağaç Allah'a secde eder) buyurmuştu.»

Sûre-i Rahmânda buyurulmuş olan :

الشمسُ وَالْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ ۝ وَالنَّجْمُ وَالشَّجَرُ يَسْجُدَانِ ۝

Yâni : «Güneş de, ay da hesapla hareket ederler. Yıldızlar ve ağaçlar da O'na secde ederler»⁽³⁶⁾ âyetlerine işârettir.

(36) Sûrei Rahman : 5-6.

این درختانرا نه زانو نه میان
این چه ترتیب نمازست آنچنان

«Bu ağaçların ne dizleri, ne de belleri var. Bu nasıl bir namazdır?»

Ben böyle taaccüb halinde iken :

آمد الهام خدا کای بافروز
می عجب داری زکار ماهنوز

«Ey Nurlu Dekûkî! Sen hâlâ bizim fiillerimize taaccüb mü ediyorsun? diye kalbime bir ilhâm vâkı oldu.»

«O YEDİ AĞACIN YEDİ KİŞİ OLMASI»

بعد دیری گشت آنها هفت مرد
جمله در قعده پی زردان فرد

«Bir müddet sonra o ağaçlar yedi kişi oldular ki, hepsi de, Allah rızâsı için diz çökmüşlerdi.»

چشم می مالم که آن هفت ارسلان
تا کیانند و چه دارند از جهان

«Gözümü oğuşurdum ve : o yedi arslan kimlerdir ve Dünyâda ne iş tutarlar? diye baktım.»

چون بنزدی که رسیدم من ز راه
کردم ایشانرا سلام از اقباء

«Ben yoldan gelip de onlara yaklaşıncâ uyanık bir gönülle selâm verdim.»

قوم گفتدم جواب آن سلام
ای دقوی مفخر و تاج کرام

«O kavm; ey büyüklerin medâr-ı iftihârı ve baş tâcı olan Dekûkî hitâbiyle selâmını aldılar.»

گفتم آخر چون مرا بشناختند
پیش ازین بر من نظر نداشتند

«Kendi kendime dedim ki : Beni nasıl tanıdılar? Halbuki evvelce beni görmemişlerdi.»

از ضمیر من بدانستند زود
یکدیگررا بنگریدند از فرود

«Kalbimden geçeni çabucak keşfettiler ve aşağıdan yukarıya doğru birbirine baktılar.»

باسختم دادند خندان کای عزیز
این پوشیدست اکنون برتوینیز

«Gülerek bana cevap verdiler ve dediler ki : Ey azîz; bu sır şimdi sana gizli midir?»

ردلی کو درتجرب با خداست
کی شود پوشیده را ز چپ و راست

«Allahın aşkıyle hayrete düşmüş olan bir Gönül'e sağın, solun, — yâ-nî; bütün Dünyânın — esrârı nasıl gizli kalır?»

گفتم ار سوی حقایق بشکفتد
چون ز اسم حرف رسمی واقعتد

«Kendi kendime dedim ki : Bunlar Hakikât âlemine ulaşmışlar, alâ... Fakat bu sûrete ait ismi, bu sûrete ait harfi nasıl biliyorlar?»

گفت اگر اسمی شود غیب از ولی
آن ز استغراق دان نزجاهلی

«İçlerinden biri dedi ki : Velî bir adı bilmezse, bilmiş ol ki o câhilliğinden değil, istiğrâk hâlinde bulunuşundandır.»

İstiğrâk : Velâyet mertebesine vasıl olduktan sonra husûle gelir ki velînin müşâhede-i Hakda kendini ve bütün mevcudâtı kaybetmesidir. İstiğrâk halinde olanlardan bazıları kendilerini bilmemekle beraber, ahkâm-ı şeriatten hiç birini terketmezler. Bunlara (Mahfûzın) denilir ki Cenâb-ı Hak, onları erkân-ı dinden birini terk eylemekten muhafaza buyurur.

Şeyh Şibli (Kuddise sirruhu) istiğrâk halinde bulunduğu halde namaz vakti olunca abdest alır ve öylece namazı edâ ederdi. Şeyh'ül-Ekber (Kaddesallâhü sirrahu) de bir mescitte imamlık ederken kendisinde istiğrâk vâki olmuş, o halde iken de imâmetlik vazifesini ifa eylemiş, bu hali sonra cemâatten öğrenmişti.

9755

بعد ازان گفتند مارا آرزوست
اقتدا کردن بتو ای پاک دوست

«Ondan sonra: Ey pâk dost! Namazda sana iktidâ etmek istiyoruz dediler.»

9756

گفتم آری لیک یک ساعت که من
مشکلاتی دارم از دور زمن

«Ben de; peki, lâkin biraz mühlet verin ki benim zamanın devrine ait bazı müşkillirim var.»

9757

تا شود آن حل بصحبت‌های پاک
که بصحبت روید انگوری ز خاک

«Sizin pâk olan sohbetinizle o müşkiller halledilsin. Üzüm bile topraktan sohbet vâsitasıyla yetişir.»

9758

دانه پر مغز با خاک دژم
خلوتی و صحبتی کرد از کرم

«İçi sağlam bir dâne — yâni; tohum — bir müddet kara toprakta halvet ve onunla sohbet eder.»

9759

خویشتن در خاک کلی محو کرد
تا نمادش رنگ و بو و سرخ و زرد

«Kırmızı veya sarı rengi ile kokusu kalmayınca kadar kendini toprakta mahveyler.»

9760

از پس آن قبض محو او نماد
پر کشاد و بسط شد مرکب براند

«O tohumun mahv'dan sonra (kabz) ı kalmaz (bast) haline girer ve kanad açarak ileri gider.»

Kabz: Maddî bir sebep yokken kalbin mânevi sıkıntıya uğraması,

Bast da: Yine maddî bir sebep yokken kalbde mânevi bir ferahlık duyulmasıdır.

9761

پیش اصل خویش چون بی خویش شد
رفت صورت جلوۀ معنیش شد

«O tohum, kendi aslı olan toprakta kendinden geçince, onun tohumluk sûreti gider; onda mânâ cilvesi zuhûr eder.»

Yâni; kök, dal ve yaprak peydâ olur.

Yine Dekûki diyor ki: benim sohbet teklifim üzerine:

9762

سرچنین کردند هین فرمان تراست
تف دل از سرچنین کردن مخاست

«Ferman senindir, diye başlariyle kabul işâreti ettiler. Onların o baş işâretinden benim kalbimde bir hararet hâsıl oldu.

9763

ساعتی با آن گروه مجتبا
چون مراقب گشتم و از خود جدا

«Bir müddet o seçilmiş kimselerle murâkabe ettim ve kendimden geçtim.»

هم در آن ساعت ز ساعت رست جان
زانکه ساعت پیر گرداند جوان

«O müddet içinde ruhum, zaman kaydından kurtuldu. Çünkü zaman, genci ihtiyarlatır.»

حمله تلوینها ز ساعت حاسنت
رست از تلوینها که از ساعت برست

«Bütün telvinler zaman'dan peydâ olmuş, zaman'dan kurtulan, telvinden de kurtulmuştur.»

Telvin: Sôfiyyeye göre bir halden bir hale geçmektir. Bazıları bunu eksiklik saymış; bazıları da: telvin, sâhibinin muhakkak ve dâimâ müterakki olduğuna delildir, demiştir. Hazret-i Mevlânâ'nın burada bahsettiği telvin, eksiklik mânâsına olan telvindir.

Bir de (Temkin) vardır ki yakın ve istikâmet mertebesinde sâbit bulunmaktır.

جون ز ساعت ساعتی بیرون شوی
جون نمائد محرم بیچون شوی

«Zaman kaydından bir ân dışarı çıkarsan, sende keyfiyyet kalmaz. O vakit bilâkeyfiyyet olan Hak'ın mahremi olursun.»

ساعت از بی ساعتی 1 گاه نیست
زانکش آن سو جز تحیر راه نیست

«Zaman'a tâbi olanlar, zaman ötesine âgâh değildir. Zaman ehli olanlar için o hâle karşı, hayretten başka yol yoktur.»

هر نفر را بر طویلہ خاص او
بستہ اند در جهان جہت و جو

«Zaman ve zaman ötesi erbâbından her birini, ona mahsus olan makama bağlamışlardır.»

Şu taleb ve taharri âlemi olan Dünyâda :

منتصب بر هر طویلہ راضی
جز بد ستوری نیابد راضی

«Her makama, bir muhâfız tâyin olunmuştur ki onun izni olmayınca orada bulunan kimse makamını terkedemez.»

İnsanlardan her birine melâikeden muhâfız tâyin edilmiş olduğu Sûre-i Târikta ki :

إِنْ كُلُّ نَفْسٍ لَّا عَلَيْهَا حَافِظٌ ۖ

Yâni: «Muhâfız olmayan hiç bir nefis yoktur³⁷.» Âyeti kerimesinde beyan edildiği gibi, Hazret-i Peygamber de: «Sizden hiç biri yoktur ki ona cinden ve melekten bir karin tevkil edilmiş olmasın.» Yâ Resûlallah, sana da böyle bir karin tevkil edildi mi? dediler. Resûlullah: «Evet, bana da tevkil edildi. Lâkin Allah bana yardım etti de benim cinden müvekkilim, huzûrumda müslüman oldu. Onun için bana hayırdan başka bir şey emretmez.» buyurmuştur.

از هوسی گر از طویلہ بکشد
در طویلہ دیگران سرور کند

«Eğer o kimse kendi makamından ayrılp başkalarının makamına heves etse,»

(37) Sûrei Târik : 4.

در زمان آخر جیان جست و خوش
کوشه افشار او گیرند و کش

«O anda, çevik olan müvekkileri, onun dizgini ucundan tutup çekerler ve kendi makamına getirirler.»

حافظا ترا گر نه بینی ای عیار
اختیار و ابرین بی اختیار

«Ey kurnaz kimse! Eğer o muhafızları görmüyorsan kendine bak! İhtiyar ve irâden elinde mi senin?»

اختیار ی میکنی و دست و پا
بر کشادست چرا حبس چرا

«Sen bir şey yapmak istiyorsun, elin, ayağın da tutuyor? Öyle olduğu halde niçin bir mahbus gibi o şeyi yapamıyorsun?»

روی در انکار حافظه برده
نام تهدیدات نفس کرده

«Sen insan için muhafızlar bulunduğunu inkâr ediyorsun da dilediğin şeyden seni alıkoyana, nefsin tehditleri diyorsun.»

Halbuki bunların mevcudiyeti Kur'ân-ı Kerim'in müteaddid yerinde bildirilmiş, ezcümle Ra'd sûresinde :

لَهُ مُعَقِّبَاتٌ مِّنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ

Yâni : «İnsan için melâikeden takipçiler vardır. Onu Allahın emriyle önünden ve ardından hıfzederler³⁸» buyurulmuştur.

(38) Sûrei Râ'd : 11.

مَا يَلْفُظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَبِيدٌ

Yâni : «İnsan bir söz telâffuz edince onu zabdeylemeğe hazır muhafızlar vardır³⁹»

İnfitâr sûresinde :

وَإِنَّ عَلَيْنَا لَلْخَافِضِينَ ۖ كَرَامًا ۖ كَاتِبِينَ ۖ يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ

Yâni : «Ey insanlar; hakikaten sizin üzerinize tâyin edilmiş muhafızlar vardır. Onlar Allah indinde büyüktür, sizin amellerinizi yazarlar, sizin yaptıklarınızı bilirler⁴⁰» buyurulmuştur.

«DEKÛKÎ'NİN İMAM OLMAK İÇİN İLERİ GEÇMESİ»

این سخن پایان ندارد تیز دو
هین نماز آمد دوقی پیش دو

«Bu sözün sonu gelmez. Çabuk koş, ey Dekûkî, namaz vakti oldu. İleri geç, imam ol!»

ای یگانه هین دو گانه بر گذار
تا مزین گردد از تو روزگار

«Ey cihanın yegânesi, iki rek'at namaz kıldır ki zaman senden zînet bulsun.»

(39) Sûrei Kâf : 18.

(40) Sûrei İnfitâr : 10-12.

ای امام چشم روشن درصلا
چشم روشن باید اندر پیشوا

«Ey basiret gözü nurlu olan zât! Namazda imâmın gözünün nurlu olması gerektir.»

درشریعت هست مکروه ای کیا
درامامت پیش کردن کوررا

«Ey büyük kimse, gözü görmeyen bir adamı imâmete geçirmek şerîatte mekruhtur.»

Çünkü necâsetten sakınamaz, kendiliğinden kıbleyi bulamaz, abdest alırken âzâlarını tamâmiyle yıkayamaz.

گرچه حافظ باشد و چست و فقیه
چشم روشن به اگر باشد سفیه

«Kör, hâfız ve fakîh de olsa, gözü gören sefihin imâmeti ondan evlâdır.»

Fukahâdan bâzıları âmânın imâm olmasını câiz görmüşlerdir. Hazret-i Peygamber Sallallâhü Aleyhi Vesellem Efendimizin bir defa Abdullah İbn-i Mektûm'u Medine'ye kaymakam bırakmasıyla bu cevâza istidlâl etmişlerdir ki Hazret-i Abdullah, kaymakamlığı müddetince namaz kıldıracaktı. Hz. Abdullah İbn-i Mektûm'un gözleri âmâ idi. Fakat buna: Ümmü Mektûm, zâhiren âmâ, bâtınen görür idi, basiret gözü açıktı, bu mevzuda misal olamaz diye cevap vermişlerdir.

کوررا پرهیز نبود از قدر
چشم باشد اصل پرهیز و حذر

«Körün necâsetten sakınması mümkün değildir. Perhizin ve sakınmanın asıl vâsıtası gözdür.»

او باید را بیند درعبور
بچ مؤمن را نباشد چشم کور

«Âmâ olan geçerken pisliği görmez, sürünmek ve bulaşmak ihtimâli vardır. Dilerim, hiçbir mü'minin gözü kör olmasın.»

Fakat:

کور ظاهر درنجاسة ظاهرست
کور باطن درنجاسات سرست

«Zâhir gözü görmeyendeki necâset de zâhirdir. Bâtın gözü görmeyendeki necâset ise gizlidir.»

این نجاسة ظاهر از آبی رود
آن نجاسة باطن افزون میشود

«Bu zâhiri olan necâset su ile temizlenir, bâtinî necâset — yâni; âhlâk pisliği — ise dâimâ artar.»

جز بآب چشم نتوان شستن آن
چون نجاسات باطن شد عیان

«Bâtinî necâsetler meydana çıkınca, onları göz yaşından başka bir şeyle yıkamak ve temizlemek mümkün değildir.»

چون نجس خواندست کافر را خدا
آن نجاست نیست برظاهورا

«Cenâb-ı Hak, müşrik için necis demiştir. O necâset onun dışında değildir.»

ظاهر کافر ملوث نیست زین
آن نجاست هست در اخلاق و دین

«Müşrik ve kâfirin dışı mülevves değildir. O necâset onun ahlâkında ve dinindedir.»

Sûre-i Tevbe'de buyurulmuştur ki :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ
نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هَذَا
وَأِنْ خِفْتُمْ عَيْلَةً فَسَوْفَ يُغْنِيكُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ
إِنْ شَاءَ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٢٨﴾

Yâni : «Ey imân edenler! Hakikaten müşrikler necistir. Mescid-i Harâma yaklaşmasınlar, bu seneden sonra. Eğer (onların hacca gelmemeleriyle) ticâretinizin kesâda uğrayacağından korkarsanız, Allah dilerse, yakında ticâretinize vüs'at ve size zenginlik ve servet verir. Hakikaten Allah, alîmdir, tam hüküm ve hikmet sahibidir⁽⁴¹⁾.»

Malûmdur ki Kâbe-i Mükerrreme Hazret-i İbrahim ve İsmâil Aley-hisselâm tarafından yapılmıştır. Kendileri onu tavaf ve hac ettikleri gibi, İsmâil peygamberin gönderildiği arab kavmine de hacetmek farz kılınmıştı. Hz. İsmail'in şeriatı unutulduğu ve Arabistan'da putperestlik şüyû bulunduğu halde, bütün arab kabilelerince Kâbe-i Muazzama muhterem tutuluyor ve onun ziyâretine gidilip haccediliyordu. Hicretin sekizinci senesinde Mekke-i Mükerrreme müslümanlar tarafından fethedildi. Dokuzuncu senesinde müslümanlara hac farz oldu. Zât-ı Risâlet, Hazret-i Ebû Bekir'i Hac Emiri tâyin ederek Mekke'ye gönderdi.

Sonra Sûre-i Tevbe'nin baş tarafları nâzil oldu. Onları umûma ilân etmek için Hazret-i Ali (Kerremellâhü veche) vazifelendi. Bu âyetler, bir ültimatoma mahiyetinde idi. Bir şeyin taahhüdüne, yâhud bir ahdin ilgâsına dâir olan ilânların, yâ kabile şeyhinin, yâhud akrabâsından birinin lisânıyla icrâsı arablarca usûldendi. Ondan dolayı Peygamber (S.A.V.) Efendimiz tarafından Hz. Ali yollanılmış ve hacıların Mine'de bulundukları sırada ilân edilmişti.

(41) Sûrei Tevbe : 28.

Nazil olan yeni âyetler, başlıca şu maddeleri ihtiva ediyordu :

1 — Bu yıldan sonra hiç bir müşrik Beyt-i Muazzamaya yaklaşmayacak,

2 — Kimse çıplak olduğu halde Kâbe'yi tavaf edemeyecek,

3 — Resûlullah ile muâhadesi olanların muâhede hükmüne riâyet olunacak,

4 — Muâhadesi olmayan müşriklere dört ay mühlet verilecek, onun bitâmında müslüman olmadıkları takdirde harbi sayılacaklar.

Bu ültimatoma üzerine bütün kabileler İslâm'a gelmiş, daha Resûlullah Efendimiz hayatta iken Ceziret'ül-arab'da hemen hemen hiç müşrik kalmamıştır.

İkinci maddedeki (çıplak tavaf) hareketi, Mekke tâcirlerinin bir kurnazlığı yüzünden meydana çıkmıştı. Bunlar kendi ticaretlerine revac vermek için hacıların bir şey getirip hac esnâsında satmalarını istemezlerdi. Hattâ öyle yapanlara bizim, devesi hacı, dediğimiz makamda : «Bunlar hacı değil, bir takım aç herifler.» derlerdi. İçinde günah işlenilmiş elbise ile Kâbe tavaf olunmaz, yeni ve temiz elbise alınmalıdır, diyerek de gelen hacılara ihram satmak isterler, bu sözü din icâbı zanneden, yeni ihram satın almaya parası olmayan bedeviler de çırlıçıplak soyunup Kâbe'nin etrâfını tavaf ederlerdi.

Tâcirlerin bu gibi kurnazlıkları menolunduğu gibi, yakında ticâretlerinin revac bulacağı müjdesiyle onlar da teselli edilmişti.

Hulâsa : Müşriklerin necis olması zâhirlerinden ziyâde bâtınlarında ve itikadlarının pisliği dolayısıyla idi.

Hazret-i Mevlânâ zâhiri ve bâtını pislikleri mukâyese ederek diyor ki :

9787

این نجاست بویش آید پست گام
و آن نجاست بویش از ری تابشام

«Bu zâhiri necâsetin pis kokusu yirmi adımlık yerden duyulur. Bâtını necâsetin pis kokusu ise Acemistandaki Rey şehrinden, Şam şehrine kadar gelir.»

9788

بلکه بویش آسمانها بردود
بر دماغ حورو و رضوان برشود

«Ve hattâ, göklere çıkar da Cennetteki hûrilerin ve oranın hâzini bulan Rıdvânın genzine kadar gider.»

Nitekim, «Adam çekiştirenlerin ağzı kokusundan melekler elem dururlar.» diye bir hadîs rivâyet olunmaktadır.

9789

این که گفتم این بقدر فهم تست
مردم اندر حسرت فهم درست

«Şu söylediğim senin anlayacağın derecededir. Doğru anlayan kimse-
lerin hasretiyle ölüyorum.»

Cenâb-ı Pîr Mesnevî'nin beşinci cildinde de: «Kime söyleyeyim, kal-
bi diri bir zât nerede, hayat suyu tarafına koşan bir kimse hani?» bu-
yurur.

Evliyâullah hazarâtının, söylediklerinden daha yükseklerini söyle-
meyişleri onları anlayacak kimse bulamadıklarındandır. Onun için: «İn-
sanlara akıllarının ereceği derecede söz söyleyin.» hadîsine ittibâ eder-
ler. Ve muhâtablarının hazmedebileceği kadar söylerler. Acaba bu anla-
yış eksikliği neden ileri geliyor? Hazret-i Mevlânâ, noksan anlayış sebe-
bini beyan için diyor ki:

9790

فهم آبست و وجود تن سبو
چون سبو بشکست ریزد آب او

«Anlayış, su gibidir, cesed de testi misâlidir. Testi kırılınca içindeki
su dökülür.»

Yâni; cesed, hevâ ve sâir iştiğâl ile yorulunca sâhibinin kavrayışı ve
anlayışı zâil olur.

9791

این سبورا پنج سوراخست ژرف
اندرونی آب ماند خود نه برف

«Bu beden testisinin beş tâne büyük deliği vardır. Fehm suyu onlar-
dan akıp gittiği için içinde ne su kalır, ne de kar bulunur.»

9792

امر غصوا عن هوا ابصاركم
هم شنیدی راست نهادی تو سم

«(Gözlerinizi sımsıkı yumun) emrini işittiğin halde, ayağını doğru
atmadın.»

Sûre-i Nûr'daki şu âyetlere işârettir:

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ غُصُوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَحِفْظُوا أَرْوَاجَهُمْ ذَلِكَ
أَرْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴿٢٤﴾ قُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ غُصْنَ
مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَحِفْظْنَ أَرْوَاجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ
إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ
وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَاءِ بُعُولَتِهِنَّ
أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ
أَوْ نِسَاءً أَوْ مَمَالِكًا يَمَانُهُنَّ

Yâni: «Habibim; mü'minlere söyle ki harama karşı gözlerini kapa-
sınlar ve ırzlarını korusunlar. Bu, onlar için çok temiz (bir hareket) tir.
Hakikaten Cenâb-ı Hak, (kullarının ne) yapacaklarından hakkıyla ha-
berdardır. Habibim, mü'min kadınlara da söyle ki, harama bakmaktan
gözlerini sakınsınlar, ırzlarını korusunlar. Süslerini göstermesinler. Bun-
lardan görünen kısım müstesnâ. Ve baş örtülerini yakalarının üstünü
(kapayacak surette) koysunlar. Ancak kocalarına, yâhud babalarına, yâ-
hud kocalarının babalarına, yâhud erkek kardeşlerine ve oğullarına, yâ-
hud kız kardeşlerinin oğullarına, yâhud kadınlara (yâni; hizmetçi yâ-
hud komşu yâhud da ahab kadınlara) yâhud câriyelerine gösterebilir-
ler⁴²»

Bazıları (Evmâ Meleket) cümlesinin hükmü, câriye ve köleye şâmil-
dir. Eğer köle afif olursa hanımın ona zînet yerlerini göstermesinde beis
yoktur demişlerse de bazıları bunu tecviz etmemişlerdir.

(42) Sûre-i Nur: 30-31.

أَوَاتَابِعِينَ غَيْرًا وَلِي الْأَرَبَةِ مِنَ الرِّجَالِ

Yâni : «Çok ihtiyar, yahut erkekliği olmayan, yahut erkeklikten kalmış bulunan hizmetçilere zînet uzuvlarını gösterebilirler⁴³.»

Lâkin Hanefî İmamlarının çoğu, hadını edilmiş olanların da ecnebi hükmünde bulunduğuna, çünkü kendilerinde mücâmeat uzvu bulunmakla berâber şehvetin bâki olduğuna kail olmuşlardır.

أَوِ الطِّفْلِ

الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ وَلَا يَضْرِبْنَ
بِأَرْجُلِهِنَّ لِعَلِّ الْمُرْءِئِينَ مِنْ ذِيْنَتِهِنَّ وَتُؤْوَى إِلَى
اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهُ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٣١﴾

Yâni : «Yâhud henüz kadınların avret mahallerine muttali olmayan çocuklar da müstesnâdır, (onlara da zînet mahallerini gösterebilirler.) Kadınlar, gizledikleri zînetler bilinsin diye yürürken ayaklarını yere vurmazlar. Ve ey erkek ve kadın mü'minler! Allâh'a tevbe edin. Bu suretle felâh bulmanız umulur⁴⁴.»

9793

از دهانت نطق فہمت را برد
گو ش چون ریگست فہمت را خورد

«Ağzından çıkan söz anlayışını götürür, kulak ise kum gibidir ki senin su misâli olan anlayışını içer.»

Cenâb-ı Pîr, cesedi bir testiye, anlayışı da suya benzetmiş, o testinin beş duyardan ibaret beş deliği bulunduğunu söylemişti. Bu beyitte; o beş delikten biri ağızdır ki oradan çıkan sözler, senin fehmini ve idrâkını izâle eder, hele mânâsız sözlerle kulak veriş, anlayış ve kavrayışı azaltır diyor. Mânâsız ve faydasız sözlere (Mâlâyânî) derler.

«Mâlâyânîyi terketmek, beyhûde yere çene çalmayı bırakmak, bir

(43) Sûrei Nur : 31.

(44) Sûrei Nur : 31.

müslümanın dînî güzelliğindendir.» diye bir hadis-i şerif de, bize faydasız sözlerden uzak kalmayı tenbih etmektedir.

9794

مہچنین سوراخهای دیگر
می کشاید آب فہم مضمرست

«Diğer delikler, yâni; havâs-ı sâire de, senin gizli anlayış suyunu çeker ve akıtır.»

Böyle muslukları açık bir kaptaki su da nihâyet tükenir. Hattâ :

9795

گر زدرا آبرا بیرون کنی
بی عوض آن بحر را هامون کنی

«Denizden bile, yerine koymamak şartıyla, su alsan nihayet o denizi çöl yapmış olursun.»

Geliri olmayan müsrifler böyledir. Şeyh Sâdi (Kuddise sirruhu) der ki : «Eğer dağlara yağmur yağmasa, Dicle nehri bir sene içinde kurumuş bir nehir yatağından ibaret kahr.»

Onun için akli başında olanlar, masraflarını gelirlerine uydururlar ve ayaklarını yorganlarına göre uzatırlar. Böyle yapmayanlar ise hiç bir vakit idareleri yoluna koyamazlar. Meşhur bir fıkra vardır. Kurbağanın biri, bir öküz görmüş, onun iriliğine imrenmiş. Öyle bir cüsseye sahip olmak için ıkmaya başlamış, nihayet patlamış. İşte fakir hâli varken zenginleri taklid etmek ve onlar gibi masrafta bulunmak isteyenler, öküz gibi irileşmeye kalkışanlardır ki en sonunda kurbağa gibi patlarlar.

9796

بی گہست ارنی بگویم حال را
مدخل اعواض را و ابدال را

«Vakitsiz olmasaydı, denizden giden suları, onların yerine karşılık olan suların ne çeşit ve neden geldiğini söylerdim.»

9797

كان عوضها وان بدلها بحجرا
از كجا آید ز بعد خرجها

«Ki denizin o kadar harcetmesinden sonra karşılık olarak yerine gelen suları anlatırdım.»

9798

صد هزاران جانور زومیخوردند
ابراهيم از بروش می برند

«Yüz binlerce canlı mahlûk denizden yer ve içerler, bulutlar da onu hâriçten cezbederler.»

Yânî; suları tebâhhur ederek bulut haline girer.

9799

باز دریا آن عوضها میکشد
از کجا دانند اصحاب رشد

«Deniz sarfettiğinin karşılığını alır. O karşılıkların nereden geldiğini ise akıl ve fikir erbâbı bilir.»

Hazret-i Mevlânâ, akıl ve fikir erbâbından bahsetmek dolayısıyla kendi halifesi ve Mesnevî'nin kâtibi Hüsâmüddin Çelebi'nin medhine dâir birkaç beyt irâd ediyor.

9800

قصهها آغاز کردیم از شتاب
مائد بی مخلص درون این کتاب

«Bazı kıssaların nakline başlamıştık, aceleden o kıssalar bu kitapda tamamlanamadı.»

9801

ای ضیاءالحق حسام الدین راد
که فلک و ارکان چوتوشاهی نژاد

«Ey Hakkın ziyâsı olan cömerd Hüsâmüddin, dokuz felek ile dört rûkûn, yânî; anâsır-ı erbaa, senin gibi bir Şâh-ı Mânevî doğurmadı.»

Eskiler, felekleri, cemâdât, nebâtât ve hayvânâtın babası, su, toprak, ateş ve havadan ibâret bulunan anâsır-ı erbeayı da, anası itibar ederlerdi. Hazret-i Mevlânâ da onların telâkkilerine göre Hüsâmüddin Çelebiye; dokuz felek ile dört unsur senin gibisini doğurmadı, diyor.

Bu sözde Mevlânâ mübâlağa ediyor sanılmasın. Hakikaten böyledir. Çünkü Cenâb-ı Hak tecellisini tekrar etmez, yânî; bir yarattığını bir daha yaratmaz. İnsanların yaptıkları en büyük fabrikaların imâlâtı nihayet bir kaç kalıb üzerinedir. Fakat İlâhî fabrika böyle değildir. Orada her mahlûkun kalıbı ayrıdır ve lâyetenâhîdir. Hüsâmüddin Çelebiden mânevî derece itibarıyla daha büyükleri, meselâ onun şeyhi ve mürşidi bulunan Mevlânâ gibileri gelmiş olabilir. Lâkin onlar ayrı, Hüsâmüddin Çelebi ayrı bir mazhariyette yaratılmıştır.

9802

تو بنادر آمدی در جان و دل
ای دل و جان از قدوم تو خجل

«Ey gelişinden ruhun ve kalbin mahcub olduğu Hüsâmüddin; ruh da, kalb de senin gelişinden mahcub olmuştur.»

Çünkü sen âleme tek gelenlerdensin.

9803

چند کردم مدح قوم ماضی
قصد من زانها تو بودی ز اقتضا

«Ben geçmiş kavimleri ne kadar methettim, fakat benim o medihlerden maksadım sensin.»

Yânî; onların namında seni medhederdim.

9804

خانه خود را شناسد خود دعا
تو بنام هر که خواهی کن ثنا

«Duâ, çıktığı evi bilir. Sen kimin nâmına istersen senâda bulun.»

Kalbinde maksûd olan kim ise duâ ve senâ ona âid olur.

9805

هر کتمان مدیح از ناعمل
حق نهادست این حکایات و مثل

«Medihleri namahrem ve nâehil olanlardan gizlemek için Cenâb-ı Hak bile Kur'ândaki kıssaları ve misalleri irad eylemiştir.»

Meselâ, ben de, Dekûki kıssasını nakl ve onu medhetmekle, senden bahsetmek ve senin sitayişinde bulunmak istedim, demek istiyor Hz. Pir...

9806

گرچه آن مدح از تو آمدم خجل
لیک بپذیرد خدا جهد المقل

«Her ne kadar o ettiğim medih, senden mahcûb olduysa da, Allah, fakîrin cehd ve sâyni kabul eder.»

9807

حق بپذیرد کسرۀ دارد معاف
کز دو دیده کور دو قطره کفاف

«Cenâb-ı Hak, aczin itirafını kabul eder ve âcizi muâf tutar. Körün gözünden iki damla yaş kâfidir.»

لَا يَكْفِيُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وَسْعَهَا

Yâni : «Allah, hiçbir kimseye gücünün yeteceğinden başkasını yük-
lemez⁴⁵.» Nazm-ı Celili mûcibince her nefis, tâkat ve tahammülü nisbe-
tinde mükelleftir. Meselâ ayakta durmaktan âciz bir hasta, yâhud mâlûl,
oturduğu yerde, ona da tâkatı yetmezse, yattığı yerde namazını edâ ede-
bilir. Kezâ her nimete karşı bir şükür vâcibdir. İnsan, nâil olduğu bir
nimet üzerine : (Elhamdülillâh) dese, onu demesi de bir nimet olduğu
için yeni bir şükür icâbeder. Hülâsa bir kimse müddet-i ömründe bir kere
(Elhamdülillâh) demenin şükürünü yaşadığı müddette ifâ edemez. Onun
için şükürden aczini itiraf etmek, en büyük şükür yerine geçer. İşte gör-
meyen bir kimsenin: Yâ Rabbi; nimet-i rü'yetten mahrumum. Belki zâ-

(45) Sûrei Bakara : 286.

hiri temizliğe riâyet edemiyorum. Kusurumu aczime bağışla, diye gözün-
den iki damla yaş akması kâfidir. Ben de ey Hüsâmüddin Çelebi; senin
medh ve senân için aczimi itiraf ediyorum.

9808

مرغ و ماهی داند این ابهامرا
که ستودم بحال این خوش نامرا

«Kuşlara, balıklara varıncaya kadar her mahlûk bilir ki, ben kapalı
bir sûrette, o nâmu hoş olan Hüsâmüddini medhettim.»

9809

تا برو آم حسودان کم زند
تا خیالش را بدنجان کم گزد

«Bu kapalı medhi onun için yaptım ki, hasedkâr olanların âhı ona
dokunmasın, onun haline karşı hasûdlar dış bilemesin.»

9810

خود خیالش را بجا یابد حسود
در وثاق موش طوطی کی غنود

«Zâten hasûd olan, onun hayâlini nasıl bulur. Bir tûtî, fâre deliğinde
nasıl uyur?»

9811

آن خیال او بود از احتیال
موی ابروی و بست آن نی هلال

«O hasûdun muhayyelesindeki hayal, Çelebinin hayali değil, hasûdun
hiylekârlığıdır. O gördüğü hilâl değil, ağarmış kaşının bir kılıdır.»

Hazret-i Mevlânâ bu mısra ile Enes bin Mâlik (Radiyallâhü anh) in
bir kıssasına işâret ediyor. Mâlûm yâ Hazret-i Enes, Medinelidir. Hicret-i
Nebeviyye vukuunda on yaşlarında bulunuyordu. Vâlidisi onu Huzur-u
Seâdete getirdi: Yâ Resûlallah, oğlum hizmetinizde bulunsun, dedi. Enes,
on sene Resûlullâhın hizmetiyle müşerref oldu. Sonra Basra'ya gitti. Bir

ramazanın ilk gününde ahâlî hilâli görmek için şehir dışına çıkmışlardı. Gayet ihtiyarlamış bulunan Hazret-i Enes de aralarında bulunuyordu. Birdenbire : «İşte hilâl!» diyerek garb ufkunu gösterdi. Oraya baktılar, bir şey göremediler. Meşhur Kadı İyas ki zekâsı darb-ı mesel hükmüne girmişti. Enes'in yüzüne baktı, ağarmış kaşlarından bir kılın aşağı kıvrılmış ve sarkmış olduğunu gördü. Enes'in onu görüp hilâl zannettiğini anladı. Eliyle Enes'in kaşını sıvayıp o kılı düzeltti : Yâ Ebâ Hamza! Bir daha bak, görebiliyor musun? diye sordu. Enes baktı : şimdi kayboldu, göremiyorum, cevabını verdi.

Yine Mevlânâ diyor ki :

9812

مدح تو گویم برون از پنج و هفت
برنویس اکنون دقوق پیش رفت

«Ey Hüsâmuddîn! Senin medhini hased ehlinin anlamaması için, beş histen ve yedi kat gökten haric olarak söylerim. Lâkin şimdi yaz ki Dekûkî imamlık etmek için ileri geçti.»

«O KAVME İMAMLİK ETMEK İÇİN DEKÛKÎ'NİN İLERİ GEÇMESİ»

9813

در تحیات و سلام صالحین
مدح جله انبیا آمد عجب

«Tahiyyata ve ibâdissâlihîne selâm vermek hususunda bütün peygamberlerin medhi yoğurulmuştur.»

İki rekatlı namazlarda bir defa, üç ve dört rekatlı namazlarda iki defa : (Ettehiyyatü, lillâhi, vessalavâtü veddayyibat). diye Cenâb-ı Hakka tâzimâtta bulunuyoruz. Sonra (Esselâmü aleyke, eyyühennebiyyü verahmetullahi veberakâtüh) diye Hazret-i Peygambere, sonra (Esselâmü aley-nâ) diye kendimize, daha sonra da (Ve alâ ibâdillahissalihîn) diye Allahın bütün sâlih kullarına selâm veriyoruz. Verdiğimiz selâmlarda peygamberlerin isimleri tasrih edilmiyor. Böyle olmakla beraber onlar (İbâdillâhissâlihîn) cümlesinde dâhildirler. Çünkü Allahın en sâlih kulları onlardır.

9814

مدحها شد جاگی آمیخته
کوزه‌ها در یک لکن در ریخته

«Bütün medh ve senâlar ve selâm ve duâlar birleşmiş, bir leğene boşaltılan kâseler gibi olmuşlardır.»

Farazâ, sekiz, on tâne kâse içinde sular müteaddiddir, fakat bunlar bir kaba boşaltılırsa o teaddüd kalmaz hepsi müttehid olur. Bunun gibi efrâdı beşer ve bütün başkaları hakkındaki medh ve senâ da temâmiyle Allaha râcidir. Çünkü bir kimsenin medhedilmesi ondan bir lutuf ve bir nimet görülmesi dolayısıyla olur. Fakat hakikatte o lûtfu eden ve o nimeti veren Allahdır. Veren kimse arada vâsıtaadır.

وَمَا يَكُفُّ مِنْ نِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَنِّ

Yânî : «Sizde olan nimetlerin hepsi de Allahındır⁴⁶.» Nazm-ı Kerimin de bu hakikat beyan buyurulmuştur.

9815

زانکه خود بمدوح جز یک پیش نیست
کیشها زین روی جز یک کیش نیست

«Binâenaleyh hakikatte medhedilen birden fazla değildir ki, onun memduhu da Allahdır. Bütün mezhebler bu hususta birdir.»

9816

زانکه هر مدحی بنور حق رود
برصور و اشخاص عاریت بود

«Çünkü her medih, Hakkın nuruna ve kemâl lutfuna âiddir. Suretlere ve şahıslara yapılan medh iğretidir.»

Şeyh Ömer Bin El-Fârız (Kuddise sirruhu) meşhur (Tâiye-i Kübrâ) kasidesinde der ki : «Her güzelin güzelliği, sevgilimin cemâlinde iğreti olarak alınmıştır. Hattâ bütün güzellerin güzelliği onun cemâlinin aksidir.»

(46) Sûrei Nahl : 53.

مدحها جز مستحق را کی کنند
لیک برپنداشت گمراه میشوند

«Müstehak olmayanı kim metheder? Lâkin mahlûkâtı medhedenler, zanlarında yollarını şaşırmışlardır.»

Bir adam; cûd ve sebâ ve kerem ve atada bulunursa, onu, medh ve senâya müstehak görürler ve : filân zât, hakikaten sahi ve kerim bir kim-sedir, diye medhederler. Halbuki o, arada bir vâsıtaadır. Hakikaten veren ve verdiren Allahdır. Onun için medh ve senâ vâsıtaya değil, Cenâb-ı Hakka âiddir. Bunu takdîr edemeyenler; asıl muhsin olan Hak'kı bırakıp vâsıtayı medhettikleri için hatâ etmiş olurlar.

همچو نوری تافته برحائطی
حائط آن انوار را چون رابطی

«Meselâ bir duvara Ay'ın nuru akseder. Duvar da o nuru bürünür.»
Ve aydınlık olur.

لاجرم چون سایه سوی اصل راند
ضال مه گم کردوزا ستایش بماند

«Akseden nur, aslına ric'at edince duvar karanlıkta kalır. Duvarı parlak diye medheden asıl nurun sahibi olan Ay'ı kaybetmiş ve senâsında geri kalmış olur.»

Hüsnüne, câzibesine hayran bulunduğumuz bir güzeldeki hüsn ve câzibe de duvara aksetmiş Ay nûru gibidir. (Cemil) ism-i şerifinin aksinden ibarettir. O hüsn o câzibe aslına rücu edince, bayıldığımız o güzel vücut, karanlıkta kalmış duvara döner, kimse de yüzüne bakmaz olur. Binâenaleyh, âkis'i bırakıp mâkesi medhetmek :

باز چاهی عکس ماهی وانمود
سربچه در کرد و آنرا می سنود

«Kuyu içine aksetmiş Ay nurunu görüp de, başını kuyuya eğmek ve o aksi medh ve senâ eylemek gibi olur.»

در حقیقت ماح ماهست او
گرچه جهل او بمکشی کرددو

«Onun cehâleti, yüzünü tersine çevirmiş, — yâni; Ay'ı bırakıp kuyu-daki aksini medhetmeye sevk eylemişse de, hakikatte yine Ay'ı medhetmiş olur.»

مدح او مه راست نی آن عکس را
کفر شد آن چون غلط شد ماجرا

«O kimsenin medhi Ay'adır, duvardaki akse değildir; bu mâcerâ galat olursa, yâni; Hakk değil de mahlûku medhedilirse o medh, küfür ve isyan olur.»

کز شقاوت گشت و گمراه آن دلیر
مه ببالا بود او پنداشت زیر

«O sapık kimse şekâvetinden cüretkâr olur da Ay semâda iken o zeminde zanneder.»

زین بتان خلقان پریشان میشوند
شبهوت رانده پشیمان میشود

«Bu âlemdeki güzellerden bazı insanlar perişan olurlar, şehveti izâle eyledikten sonra da pişmanlığa düşerler.»

زانکه شهوت باخیالی رانده‌است
وز حقیقت دورتر و امانده‌است

«Çünkü bir hayâle, — yâni; fâni bir vücuda — yaklaşmış ve fakat, hakikattan pek uzaklara düşmüştür.»

باخیالی میل تو چون پر شود
تابدان پر بر حقیقت پر شود

«Ey mecâzî âşık; hayâle karşı olan meylin sana kanad olursa o meyl, o kanadla hakikate yükselir.»

Çünkü «Mecâzî muhabbet, hakikat köprüsüdür.» denilmiştir. Hakikat sahiline ancak o köprü vasıtasıyla geçilir. Ancak iffet ve ismet muhafaza edilmek şartıyla.

چون براندی شهوتی پرت بریخت
لنگ گشتی وان خیال از تو گریخت

«Şehvetini izâle edince iffet ve ismet kanadın dökülür. Sen topal ve uçamaz olursun, o hayal de senden kaçır.»

Yâni; evvelce dünya güzeli gördüğün en çirkin bir şahıs halinde görür.

پرنکه‌دار و چنین شهوت مران
تا پرمیل برد سوی جنان

«Kanadını muhafaza et ve böyle şehvetperest olma ki meyl kanadın seni Cennet'e götürsün.»

«Bir kimse âşık olsa, iffetini muhafaza ve muhabbetini ketmetse; sonra da ölse şehid olarak ölür.» diye bir hadis rivâyet ederler. İşte Hazret-i Mevlânâ'nın «Meyl kanadın seni Cennet'e götürsün.» demesi de buna işârettir.

خاق پندارند عشرت میکنند
بر خیال پر خود بر میکنند

«Şehvetperest olanlar, kendilerini, işret edip, zevk ve safâ ile yaşıyorlar sanırlar. Haberleri yok ki bir hayal üzerine kendi kanadlarını yolarlar ve hakikate pervâz etmekten âciz kalırlar.»

وا مدار شرح این نکته شدم
مہتمم دم معسر زین تن زدم

«Bu nükteyi başka bir yerde anlatmak borcum olsun. Şimdi bana mühlet ver, hâlim yok, susayım.»

Hazret-i Pîr Sûre-i Bakara'daki :

وَإِنْ كَانَ
ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ وَأَنْ تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَّكُمْ
إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿۱۸۵﴾

Yâni : «Borçlu darlık içinde bulunuyorsa ona kudret ve bolluk zamanına kadar mühlet (verin) sadaka olarak bağışlarsanız o sizin için daha hayırlıdır, bunu bilmiş olarsınız⁴⁷.» âyetine işâret ediyor. Cenâb-ı Mevlânâ bu bahsi daha ziyâde izah etmeye niyet etmiş ve kendisine borç saymışken, kim bilir ne gibi mânevî bir hâlin tesiriyle : «şimdi dardayım, izah edemeyeceğim, münâsib bir zaman için bana mühlet ver.» diyor.

(47) Sûre-i Bakara : 280.

«O YEDİ KİŞİNİN DEKÛKİYE İKTİDA ETMESİ»

9831

پیش درشد آن دقوقی در نماز
قوم همچون اطلس آمد او طراز

«Dekûkî namazda ileri geçti, yâni; imam oldu. O yedi kişi atlas bir kumaş gibi idi ki, Dekûkî onların saçığı idi.»

9832

اقتدا کردند آن شاهان قطار
در پی آن مقتدای نامدار

«O şahlar katarı, saf olup o ünlü imama uydular.»

«Mütttekî bir imamın arkasında namaz kılan Peygamberin ardında namaz kılmış gibi olur.» diye bir hadis rivâyet edilir.

İşte bundan dolayı o yedi kişi de Dekûkî'yi imâmete geçirmişler ve ona iktidâ etmişlerdi.

9833

چونکه باتکبیر ها مقرون شدند
همچو قربان از جهان بیرون شدند

«Tekbir getirip namaza girince kurban gibi bu âlemden çıktılar.»

Buradaki kurban kelimesine bir kaç türlü mânâ verilmiştir :

Evvelâ: Kesilen kurban nasıl şu fenâ âleminden ayrılırsa onlar da öyle oldular.

Sâniyen: Kurban; yakın mânâsına (kurb) un cemîsidir. Bu mânâyâ göre Dekûkî ve cemâatı, Allahın yakîni olmuş kulları gibi sûret âlemin-den mânâ âlemine teveccüh ettiler demek olur.

Sâlisen: Kurban, Cenâb-ı Hakka tekarruba vesile olan ameldir ki Kur'an'da :

إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ

Yâni: «Güzel kelimeler ve sâlih ameller, Allahın dergâh-ı kabûlüne yükselir⁽⁴⁸⁾» buyurulmuştur. İşte onlar da amel-i sâlih gibi, Cenâb-ı Hak'ka yükseldiler.

Hazret-i Mevlânâ bu münâsebetle namazın erkânının ne olduğunu, namazın nasıl kılınacağını ve namaz esnâsında ne tefekkür edileceğini târif için diyor ki :

9834

معنی تکبیر اینست ای امیم
کای خدا ما پیش تو قربان شدیم

«Ey imâm! İftitah tekbirinde (Allâhü Ekber) demenin mânâsı; İlâhî biz senin huzurunda kurban olduk, demektir.»

9835

وقت ذبح الله اکبر میکنی
همچنین در ذبح نفس کشتنی

«Kurban kesdiğin vakit (Allahü Ekber) diyorsun. Namazda durmak ve iftitah tekbirini almak da, öldürülmeğe müstehak olan nefsi kesmek gibidir.»

Enes bin Mâlik ve Câbir bin Abdullah (Radiyallâhü anhumâ) nın rivâyetlerine göre Resûl-i Ekrem Hazretleri kurban kesdikleri vakit : «Bismillâhi vallâhü ekber, ben hakikaten yüzümü gökleri ve yeri yaratan Allaha dosdoğru çevirdim. Ben müşriklerden değilim. Benim namazım, kurbanım, hayatım ve memâtım Rabb'ül-âlemin olan Allah içindir.» bu-yururlardı. Bu duâyı namaza duracakları vakit de ederlerdi. İşte onun için Hazret-i Mevlânâ: Namaza başlarken Allahü Ekber demek, hakikat-te nefsi kesmek için tekbir getirmektir, diyor. Filvâki namaza durmak nefis için bir ölümdür. Çünkü namaz, nefsin hoşlanmadığı şeylerin biri, belki de birincisidir. Nitekim Kur'an'da :

(48) Sûret Fâtır : 10.

وَأَسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ

وَأَنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ⁴⁹

Yâni: «Hem sabır (ve sebat) ile, hem namazla (Hak'dan) yardım isteyin. (Gerçi) bu, elbette büyük (ağır ve çetin) bir şeydir. Ancak (Allah'a karşı) yüksek saygı gösterenlere göre öyle değil⁴⁹» buyrulmuştur.

Öyle değil mi? Herif dansetmek için saatlerce tepinir de iki rekât namaz kılmaya üşenir. Çünkü namaz ona pek ağır gelir. Bu hal nifak alâmetidir. Cenâb-ı Hak Nisâ sûresinde buyuruyor ki:

إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ

Yâni: «Hakikaten münâfıklar, Allah'a oyun etmek isterler. Halbuki Allah kendi oyunlarını başlarına geçirendir⁵⁰».

Bu mukâbele ve cezâ şu suretle olacaktır: Sırat üzerinden geçecek mü'minler gibi, münâfıklara da nûr verilecek, tam Sırat'a ayak basınca onların nuru sönecek ve kendileri Cehenneme düşecektir.

وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كُتَالًا

Yâni: «(Yine o münâfıklar) namaza kalkdıklarında üşene üşene ve istemeyerek kalkarlar⁵¹».

Kezâ Sûre-i Tevbe'de ve yine münâfıklar hakkında:

أَنَّهُمْ كَفَرُوا

بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَلَا يَأْتُونَ الصَّلَاةَ إِلَّا وَهُمْ كُسَالَى

Yâni: «Onlar Allah'ı ve peygamberi inkâr ettiler; namaza da gelmezler, ancak tenbel tenbel ve gösteriş için gelirler⁵²» buyrulmuştur.

(49) Sûrei Bakara : 45.

(50) Sûrei Nisa : 142.

(51) Sûrei Nisa : 142.

(52) Sûrei Tevbe : 54.

ن چو اسماعیل و جان هم چون خلیل
کرد جان تکبیر بر جسم نبیل

«O esnâda ten İsmâîl, can da İbrâhim Halil Aleyhimesselâm gibidir ki can, cismin hevâ ve hevesini kesmek için tekbir getirmiştir.»

گشت کشته تن ز شهوتها و آرز
شد بسم الله بسمل در نماز

«Ten, şhvetlerden ve hırslardan ölüp kurtulmuş, namazda bismillâ-hirrahmânirrahîm demekle boğazlanmıştır.»

Hazret-i Pir iftitâh tekbirini beyan ettikten sonra kıyam, rükû, sücûd ve kâdenin esrârını bildirmek için diyor ki:

جون قیامت پیش حق صفها زده
در حساب و در مناجات آمده

«Namaz kılanlar, Kıyâmette olduğu gibi Huzuru İlâhî'de saflar teşkil ederek muhâsebe ve münâcâata gelirler.»

Kibâr-ı Sôfiyyeden Ebû Said'il-Harrâz (Kuddise sirruhû) ya: Nama-za nasıl durulur? diye sormuşlar. O da: Kıyâmette Allahın huzuruna çıkıp duracağın gibi; Öyle bir duruş ki, seninle onun arasında terceman bulunmayacak. O sana bakacak ve soracak, sen ona cevap vereceksin ve öyle bir Melik-i Âzamın huzurunda bulunduğunu bileceksin, demiş.

ایستاده پیش یزدان اشک ریز
بر مثال را ستخیز رستخیز

«Namazdakiler, Huzûr-u Hak'ta göz yaşı dökerek ve Kıyâmet gününde kabirden kalkıp Mahşer yerinde dikilir gibi dururlar.»

○ Kıyamet gününde:

9840

حق می گوید چه آوردی مرا
اندرین مهلت که دادم من ترا

«Cenab-ı Hak diyecektir ki: Sana verdiğim bu kadar mühlet içinde ne kazandın ve bana ne getirdin?»

9841

عمر خود را در چه پایان رده
قوت و قوت در چه فانی کرده

«Ömrünü nasıl bir amelde bitirdin, rızkını ve kuvvetini hangi işte ifnâ ettin?»

9842

گوهر دیده بجا فرسوده
پنج حس را در بجا بالوده

«Gözünün cevherini nerede eskittin, beş duyunu nerelerde kullandın?»

9843

چشم و گوش و هوش و گوهرهای عرش
خرج کردی چه خریدی توز فرش

«Gözünü, kulağını, aklını; hayat, irâde, ilim, kudret gibi Arş'a ait cevherleri harcadın, onlara mukabil Arzdan ne satın aldın?»

9844

دست و پادامت چون بیل و کلند
من بخشیدم ز خود آن کی شدند

«Sana bel ve kazma gibi el, ayak verdim. Ben onları kendi lûtfumla bağışlamıştım. Ne oldular?»

9845

همچنین پیغامهای دردگین
صد هزاران آید از حضرت چنین

«Huzûr-u Îlâhiden, böyle yüzbinlerce derdli haberler ve sualler gelir.»

9846

در قیام این گفته‌ها دارد رجوع
از خجالت شد دوتا اندر رکوع

«Kıyamda iken bu sözler Cenâb-ı Hak tarafından vârid olur. Muhâtab olan da utancından iki kat olup rûkûa varır.»

9847

قوت استادن از خجالت نماند
در رکوع از شرم تسبیحی بخواند

«O kimse, utandığından ve ayakta duracak kuvveti kalmadığı için rûkûa gider ve (Sübhâne rabbiyel-azim) diye Hakkı tesbîh eder.»

9848

باز فرمان میرسد بردار سر
از رکوع و پاسخ حق برشمر

«Sonra; rûkûdan başını kaldır da Hak'kın suallerine cevab ver, diye fermân-ı Îlâhî gelir.»

9849

سر برآرد از رکوع آن شرمساو
باز اندر روفتد آن خام کار

«Rûkûdan başını mahcub olarak kaldırır, fakat tekrar yüzü üstüne düşer.»

9850

باز فرمان آیدش بردار سر
از سجود و واده از کرده خبر

«Tekrar ona: Secdeden başını kaldır, yapmış olduklarından haber ver, diye fermân gelir.»

9851

سر برآرد او دگر ره شرمسار
اندر افتد باز در رو همچومار

«O mahcub bir halde başını kaldırırsa da tekrar yılan gibi yüzü üstüne kapanır.»

9852

باز گوید سر برار و باز گو
که بخوام جست از تو موبمو

«Cenâb-ı Hak tekrar: Başını kaldır ve izâhat ver! Yaptıklarımı senden birer birer soracağım, buyurur.»

9853

قوت یا ایستادن نبودش
که خطاب هیبتی بر جان زدش

«Allahın heybetli hitabı onun ruhuna tesir ettiği için ayakta duracak kuvveti kalmaz.»

9854

بس نشیند قدمه زان بار گران
حضرتش گوید سخن کو بایان

«O ağır yükün tesirinden, dizleri üstüne çöker. Cenâb-ı Hak ise: Söz söyle, halini beyan eyle! der.»

Ve sorar ki :

9855

لممت دادم بگو شکرت چه بود
دادمت سرمایه‌هین بنمای سود

«Sana nimet vermiştim, nasıl şükrettiğini söyle! Sana sermaye vermiştim, onunla ettiğin istifâdeyi göster!»

9856

رو بدست راست آرد در سلام
سوی جان انبیا و آن کرام

«O kimse selâm verirken yüzünü sağ tarafına, ervah-ı enbiyâ ve me-lâike tarafına çevirir.» Ve :

9857

بہی ای شاهان شفاعت کین لئیم
سخت در گل ماندش بای و کلبم

«Mânevî pâdişahlar, şefâat ediniz ki, bu kötünün ayağı ve kilimi çamura batmış, der.»

«NAMAZDA SAĞ TARAFA SELÂM VERMENİN, KİYÂMETTE HAKKIN HESÂBA ÇEKMESİNDEN KORKARAK PEYGAMBERLERDEN YARDIM VE ŞEFAAT TALEB ETMEYE İŞARET OLDUĞUNUN BEYÂNI»

9858

انبیا گویند روز چاره رفت
چاره آنجا بود دست افزاره رست

«Peygamberler derler ki; çâre ve yardım günü geçti. Çâre Dünyâ'da olabılırdi. Orada salih amellerde bulunmadınız, o günler gitti.»

کز همه نومید گشتم ای خدا
اول و آخر تویی بی منتها

«Yâ Rabbî cümleden ümidimi kestim. Evvel ve âhir kuluna melce ve penâh sensin ve senin rahmet ve mağfiretine nihâyet yoktur, der.»

Duânın kabulü şartlarından biri de duâ edenin herkesten ümidini kesmesi ve murâdının husulünü Allah'tan beklemesidir. Allah'dan bir şey isterken hatırında Ahmed Efendi, Mehmed Efendi bulundurmamak duânın kabulüne mâni olur. Sûre-i Şûrâ'da :

وَهُوَ الَّذِي
يُنْزِلُ الْغَيْثَ مِنْ بَعْدِ مَا قَطَطُوا وَيَنْشُرُ رَحْمَتَهُ وَهُوَ الْوَلِيُّ
الْحَمِيدُ

Yâni : «Allah (insanlar) ümitlerini kesdikten sonra, yağmuru indirmekte, rahmetini yaymakta olandır. O hakiki yâr, her hamde sezâvardır⁵³» buyurulmuştur.

Hazret-i Mevlânâ bu bahsi şu beyt ile ikmal ediyor :

9865

بچه بیرون آر از بیضه نماز
سرمن چون مرغ بی تعظیم و ساز

«Namaz yumurtasından civcivi çıkaragör. Dâne toplayan kuş gibi tâzimsiz ve tâdilsiz başını yere koyup kaldırma!»

Hazret-i Mevlânâ, namazı yumurtaya teşbih ile ondan civciv çıkarılmasını yâni; huzû ve huşû ile edâ edilerek vâdedilen felâhın bulunmasını tavsiye ediyor. Kur'ân-ı Kerim'de :

قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ۝ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ ۝

Yâni : «Namazlarında huzû ve huşûa riâyet eyleyen mü'minler muhakkak felâh bulmuşlardır⁵⁴» buyurulmuştur.

(53) Sûre-i Şûra : 28.

(54) Sûre-i Mü'minûn : 1-2.

9859

مرغ بی هندامی ای بدبخت رو
ترك ما کو خون ما اندر مشو

«Sen vakitsiz öten bir kuş gibisin, ey tâlihsiz, git, bizim kanımıza girme!»

Bu cevâb üzerine :

9860

رو بگر داند بسوی دست چپ
در تبار و خویش گویندش که خب

«Yüzünü sol tarafa, akraba ve taallukâtının bulunduğu cihete çevir. Onlar da ona; sus, yardım isteme...»

9861

هین جواب خویش کو با کردگار
ما کیم ای خواجه دست از مابدار

«Kendi cevâbını Allah'a kendin ver. Efendi, biz kim oluyoruz ki sana yardım edelim? Bizden el çek, derler.»

9862

نی ازین سونی ازان سو چاره شد
جان آن بی چاره دل صد باره شد

«Ne bu taraftan, ne o taraftan fayda görür, o zavallının ruhu çâresiz kalır, kalbi parça parça olur.»

9863

از همه نومید شد مسکین کیا
بس برآرد هر دودست اندر دعا

«O miskin adam herkesten me'yûs olunca duâ için iki elini kaldırır.»

Tefsîr-i Hüseyinî'de deniliyor ki : Risâletpenâh Efendimiz namaz es-nâsında semâya nazar buyururdu. Bu âyet nâzil olunca secde yerine bak-maya başladı. Onun için kıyâmda iken secde yerine bakmak lâzımdır.

Denilmiştir ki, namaz kılanın huşûu, namazda sadece Allah ile meş-gul olması, sağında ve solunda cemâattan kim olduğunun dahi farkına varmamasıdır. Bahr'ul-hakâyık'ta yazılmıştır ki zâhirî huşû, namaz kıla-nın başını önüne eğmesi, etrafına bakmaktan sakınması, sağ elini sol eli-nin üstüne koyması ve kırâatı huzur-u kalb ile okumasıdır. Bâtınî huşû ise kalbinden Allah'dan gayri herşeyi çıkarması ve İlâhî tecellilere müs-tâkrak olmasıdır. Nitekim Peygamber-i zışan efendimiz : «Namaz mü'-minlerin mi'râcîdır.» buyurmuşlardır. Süleyman Çelebi mevlidinde ne güzel söyler :

*Sen ki mi'râc eyleyip ettin niyâz;
Ümmetin mi'râcını kıldım namâz...*

Cenâb-ı Hak, Habîb-i Edîbinin mi'râcdaki halini :

مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَفَى

Yâni : «Peygamberin gözü etrafına kaymadı ve tuğyân etmedi⁵⁵.» Yâni; göreceğinden başkasına bakmadı, diye târif ediyor. Ümmet-i Mu-hammedin de mi'râcî olan namaz böyle olmalıdır. Kezâ bir Hadis-i Şe-rifte : «Allah namaz kılanın karşısındadır.» buyurulmuştur ki, namaz kı-lan Allah'ın huzurundadır, demektir. Büyük bir zâtın karşısında edeb ve terbiye ile durulur, etrafı ve tavana bakılmaz. Cenâb-ı Hak ise büyük-lerin en büyüğüdür ki, bu sıfât-ı celîlesi namaza başlanırken Allahü ek-ber diye tasdik ve itiraf ediliyor. Artık o ekber olan Allah'ın yüce huzu-runda nasıl durulmak lâzım geldiği düşünölmelidir. Cebrâil Aleyhisselâm, insan kıyâfetinde peygamberimizin huzuruna gelerek, bâzı suallerde bu-lunduğu sırada (İhsan) nedir? diye sormuş, taraf-ı Risâletten de : «Al-lah'a, onu görüyormuş gibi ibâdet etmektir. Sen onu görmüyorsan o seni görür.» cevâbı verilmiştir.

Cenâb-ı Pîrin : kuş gibi başını yere koyup kaldırma, demesi de na-mazı huşû ve huzûa ve tâdil-i erkâna riâyet ederek kıl, demektir.

Bir Hadis-i Şerifte : «Hırsızlık cihetiyle nâsın en kötüsünü size haber vereyim.» denilmiş. Yâ Resûlallah o kimdir? diye sorulunca da : «Namaz-dan çalandır.» cevâbı verilmiş. Namazdan nasıl çalınır? diye izahat isten-mesi üzerine : «Rükûununu ve sücûdunu tamamlamamak suretiyle.» buyu-

(55) Sûrei Necm : 17.

rulmuştur. O gibi namaz hırsızları hakkında : «Başlarını yere koyarlar, kuyruklarını göğ'e kaldırırılar da, sanki Allah'a ibâdet etmiş olurlar.» beyti söylenmiştir. Yine bir hadiste : «Nice namaza duran vardır ki namazdan ona hasıl olan yorgunluktan ve zahmetten başka bir şey değildir.» buyu-rulmuştur.

«DEKÜKÎ'NİN, NAMAZ ESNASINDA, BATACAK BİR GEMİ HALKININ FERYÂDINI İŞİTMESİ.»

9866

آن دقوی درامامت کرد ساز
اندران ساحل درآمد در نماز

«O Dekûkî imâmet'e niyet etti, deniz kenârında namaza durdu.»

9867

وان جماعت در پی او در قیام
اینت زیبا قوم و بگزیده امام

«O cemâat, O'nun arkasında durdular. İşte mükemmel bir cemâat ve seçilmiş bir imam...»

9868

ناگهان چشمش سوی دریا فتاد
چون شنید از سوی دریا داد داد

«Dekûkî, denizden, imdad imdad diye bir feryâd işitti ve ansızın gö-züne bir gemi ilişti.»

9869

در میان موج دید او کشتی
در قضا و در بلا و زشتی

«Dalgalar arasında, kazâ, belâ ve musibete uğramış bir gemi idi bu...»

هم شب و هم ابروهم موج عظیم
این سه تاریکی و از غرقاب بیم

«Hem gece, hem bulutlu bir hava, hem de dalga... Bu üç karanlıkla beraber bir de batma korkusu vardı.»

تند بادی همچو عنزرائیل خاست
موجها آشوفت اندر چپ و راست

«Azrâil gibi sert bir fırtına peydâ olmuş, sağdan soldan dalgalar kabarmıştı.»

اهل کشتی از مهابت کاسته
نمره و اوایتا برخاسته

«Gemidekiler korkudan erimişler: aman imdâd! diye haykırmaya başlamışlardı.»

دستپادر توحه سرمزیدند
کافر و ملحد همه مخلص شدند

«Ağlaya ağlaya ellerini başlarına vuruyorlardı. Kâfiri de, dinsizi de mü'min ve muhlis olmuşlardı.»

با خدا با صد تضرع آن زمان
عهدها و نذرها کرده بحاج

«O esnâda Allah'a yüz türlü münâcâat ve tazarrûda bulunuyorlar; candan, gönülden abidler ve nezirler ediyorlardı.»

سربرهنه درسجود آنها که هیچ
رویشان قبله ندیده هیچ هیچ

«Her tarafa dönüp dolaşan yüzleri hiç kibleye çevrilmemiş olanlar bile, başları açık secdeye kapanmışlardı.»

گفته که بی قاعده ست این بندگی
آن زمان دیده دران صد زندگی

«Halbuki evvelce onlar, bu ibadetin faydası yok diyorlardı. Fakat o anda Allah'a kulluk ve ibâdetle yüzlerce hayat görüyorlardı.»

از همه امید بریده تمام
دوستان و خال و عم بابا و مام

«Dostlarından, dayısından, amcasından, babasından, anasından hulâsa, herkesten ümid kesmiş bir halde idiler.»

زاهد و فاسق شد آن دم متقی
همچو درهنگام جان کندن شقی

«Zâhidi de, fâsıki de, şakî bir herifin can çekişirken olduğu gibi, mü'min, mütteki olmuştu.»

İnsanların hâli böyledir. Selâmette ve sıhhatte oldukça, Allah çoğunun hatırına gelmez. Fakat bir musibete uğradılar mı o vakit: aman yâ Rabbi! demeye mecbur olurlar. En azgın dinsizlerin hastalık halinde: aman Allah! diye inledikleri görülmüş ve işitilmiştir. Cenâb-ı Hak, insanların bu nankörlüklerini Ankebût sûresinde şöyle beyan ediyor:

فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلِ دَعَا اللَّهَ
مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّيَهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ

Yâni: «Onlar gemiye binince, Allah'a karşı dinlerini halis kılarak O'na duâ ederler. Cenâb-ı Hak onları selâmetle karaya çıkarınca da hemen Allah'a şirk koşarlar⁵⁶.»

9879

نی ز چیشان چاره بود و نی ز راست
حیله‌ها چون مرد هنگام و غاست

«Gemidekilere ne soldan fayda vardı, ne sağdan. Hileler öldü, bitti mi duâ zamanı gelir...»

9880

در دعا ایشان و در زاری وآ.
بر فلک زیشان شده دود سیاه

«Onların duâsından, inleyip âh etmesinden gök yüzüne kara dumanlar çıkıyordu.»

9881

دیو آن دم از عداوت بین بین
بانگ زدکای سک پرستان علتین

«Şeytan ise, insanlara düşman olduğu için o sırada: Ey köpeğe tapanlar! İşte size iki illet.»

(56) Sûrei Ankebût: 65.

9882

مرک و جسک ای اهل انکار و نفاق
ماقت خواهد شد ناین اتفاق

«Ey münkirler ve münâfıklar! Hem korkun, hem geberin... Nihâyet bunların ikisi de gelecektir, diyordu.»

9883

چشمتان تر باشد از بعد خلاص
که شود از مهر شهوت دیو خاص

«Buradan halas olduktan sonra gözünüz aydın olur da yine her biriniz şehvet için yaratılmış birer şeytan olursunuz.»

Şeytanın fâcir ve fâsık insanlara bu gibi hitablarda bulunması şaşılacak bir şey değildir. Çünkü insan kıyâfetine öyle mahlûklar vardır ki şeytan onların yanında âdetâ melek gibi mâsum kalır. Zîra şeytan, Allah'ı inkâr etmez. Dîne ve onun hükümlerine taarruzlarda bulunmaz. Bazı insanlar böyle mel'anette şeytana taş çıkarırlar. Şeyh Sâdi'ye biri: Şeytan mı daha şerirdir, yoksa insan mı? diye sormuş. O da: «Ey bana insan ve şeytanın hâlinden suâl eden! Sana bir cevap vereyim ki kalbinden şek ve şüpheyi izâle eylesin. Şeytan, Kur'ân okuyan kimseden kaçır. İnsan oğlu ise dikkat et ki, mushafı çalar götürür.» diye cevaplandırmıştır.

Yine Şeytan lisânından gemidekilere deniliyor ki:

9884

یادتان ناید که روزی در خطر
دستان بگرفت زدن از قدر

«Hiç hatırıma gelmiyor mu ki, muhataralı günlerde, Allah sizin elinizden tutmuş ve o muhâtaradan kurtarmıştır.»

9885

این می آمدندا از دیو لیک
این سخن را نشنود جز گوش نیک

«Şeytan'ın bu nidâsı devam edip duruyordu. Fakat bu sözü iyi bir kulaktan başkası işitmiyordu.»

«İHTİYATKÂR KİMSENİN TASAVVURLARI»

9886

آنچنانکه نا کھان شیری رسید
مرد را بر بود و در پشه کشید

«Öyle ki ansızın bir arslan gelip bir adamı kapar ve orman içine çeker.»

9887

او چه اندیشد دران بردن بین
تو همان ادیش ای استاد دین

«O adam, o götürülüş esnâsında ne düşünürse ey din üstadı sen de öyle düşün.»

Yâni; arslanın kaptığı bir kimse malını, mülkünü mü düşünür; yoksa arslanın pençesinden canını kurtarmayı mı? Ey muhatab; sen de tıpkı o kimsenin halindesin.

9888

میکشد شبر قضا در پشه‌ها
جان ماشفول کار و پشه‌ها

«Kazâ ve kader arslanı bizi yokluk ormanına çekip götürüyor. Bizim canımız ise işlerle, sanatlarla meşgul oluyor.»

9889

آنچنان کز فقر می‌ترسند خلق
زیر آب شور رفته تا بخلق

«Bu da şuna benzer: Halk, fakr ve zarurettten korkar da boğazına kadar tuzlu suya batarlar.»

9890

کر بر سندی ازان فقر آفرین
کنجهاشان کشف گشتی در زمین

«Eğer fakirlikten korkacakları yerde Allah'dan korksalardı kendilerine arz üzerinde defineler ve hazineler keşfolunurdu.»

Çünkü Cenâb-ı Hak :

وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا

Yâni: «Dünyada gezen her canlının rızkını vermek Allah'a âiddir⁵⁷» buyurmuş ve mahlûkâtının iâşe ve rızkına kefil olmuştur. İlâhî kefâlet altına girmiş bir rızık için endişe edilmemek, gam ve kasâvet çekilmemek lâzım gelir. Öyle iken :

9891

جمله شان از خوف غم در عین غم
از پی همتی فتاده در عدم

«Halkın hemen hepsi de gam korkusundan gam'ın tâ kendisi olmuş, varlık kaygısı ile yokluğa düşmüşlerdir.»

Halbuki lutuf ve âtîfetini bekledikleri ve velinimet addettikleri mahlûklar da kendileri gibi Allah'ın fazl ve keremine muhtacdırlar. Onlara da veren, hattâ kalblerine ilhâm ederek verdiren Allah'tır.

«GEMİNİN KURTULMASI İÇİN DEKÛKÎ'NİN DUA VE ŞEFAAT ETMESİ»

9892

چون دقوی آن قیامت را بدید
رحم او جوشید و اشک او دويد

«Dekûkî, gemide kopan kıyâmeti görünce merhameti coştı ve göz yaşları aktı.»

9893

گفت یارب منکر اندر فعلشان
دستان گیر ای شه نیکونشان

«Dedi ki : Yâ Rabbî; onların yapmış olduklarına bakma! Ey iyi işler yapan Pâdişâh-ı mutlak; ellerinden tut, kendilerini halâs eyle!»

9894

خوش سلامتشان بساحل بازبر
ای رسیده دست تو در بحر و بر

«Ey kudret eli denize de, karaya da erişen Kâdir ve Kayyûm! Onları selâmetle ve hoşca olarak karaya çıkar.»

9895

ای کریم وای رحیم سرمدی
در گذار از بد سگالان این بدی

«Ey ebedî olan Kerîm ve Rahîm; sana sû-i zan etmiş olanların o kötülüğünü afveyle!»

9896

ای بداده رایگان صد چشم و گوش
بی زرشوت بخش کرده عقل و هوش

«Ey bedâvâ olarak yüzlerce göz ve kulak veren, hâşâ, rüşvet almak-sızın akıl ve şuûr bahşeyleyen!»

9897

پیش از استحقاق بخشیده عطا
دیده از ماجله کفران و خطا

«Ey bizim istihkâkımızdan çok fazla ihsan'da bulunup da bizden tamâmiyle küfrân-ı nimet ve hatâ gören Rabbim!»

9898

ای عظیم از ما گناهان عظیم
تو توانی عفو کردن در حریم

«Ey Ulu Allah; sen bizim büyük günahlarımızı lûtfunla affetmeye kâdîrsin.»

9899

ماز آزو حرص خود را سوختیم
وین دعا را هم ز تو آموختیم

«İlâhî! Biz hırs ve tamâ yüzünden kendimizi yaktık. Öyle olmakla beraber duâ etmesini ve mağfiret taleb etmesini yine senden öğrendik.»

اَوَاذَا سَاَلَكَ عِبَادِي
عَبَتِي فَاِنِّي قَرِيبٌ اُجِيبْ دَعْوَةَ الدَّاعِ اِذَا دَعَا

Yâni : «(Habibim) Kullarım sana beni sorunca (haber ver ki) işte ben muhakkak yakınımdır. Bana duâ edince ben o duâ edenin dâvetine icabet ederim⁵⁸.»

9900

حرمت آنکه دعا آموختی
در چنین ظلمت چراغ افروختی

«Bize duâ öğretişin, acz karanlığında bulunduğumuz vakit etrafımızı duâ kandiliyle aydınlatışın hurmetine.»

Duâmızı kabul et!...

9901

همچنین میرفت بر لطفش دعا
آن زمان چون مادران با وفا

«Dekûkî şefkatli analar gibi bu yolda duâlar ediyordu.»

(58) Sûrei Bakara : 186.

اشك مبرفت از دو چشمش وان دعا
بی خو از وی می برآمد برسا

«İki gözünden yaşlar akıyor, kendisinde olmaksızın ettiği düâlar gök yüzüne yükseliyordu.»

این دعای بخودان خود دیگرست
آن دعا زو نیست گفت داورست

«Kendinde olmayanların düâsı başka türlü olur. O düâ ondan değildir, Hâkim-i Âdil olan Allah'ın kelâmıdır.»

Bu beyt bir süâl-i mukadderin cevabıdır. Sanki biri : Dekûkî namaz kılariken ağlamış ve duâ etmiş, namazı bozulmamış mı? diye sormuş. Mevlânâ o süâle cevap veriyor. İstiğrak halinde olanların duâsı başka türlüdür. O duâ onlardan değil, onların lisânında zuhur etmiş Kelâm-ı İlâhidir diyor. Zâten İmâm-ı Şâfiî : Namazda edilen duâ mutlak surette namazı bozmaz demiş, İmâm-ı Ebû Hanîfe : O duâ «Bana şöyle bir elbise giydir.» yâhud «Bana falanca kadını nikâh et!» gibi maddî hususlara taalluk ederse namazı bozar. «Yâ Rabbi! Beni mağfiret buyur.» «İlâhî! Bana merhamet eyle!» gibi Kelâm-ı İlâhiye müşâbih olursa bozmaz, ictihâdında bulunmuştur.

آن دعا حق میکند چون او فناست
آن دعا و آن اجابت از خداست

«O duâ eden (Fenâfillah) mertebesinde bulunduğu için, duâyı da, icâbeti de eden Hak'tır.»

واسطه مخلوق نی اندر میان
بی خبر زان لایه کردن جسم و جان

«Arada vasıta olarak mahlûk yektir. O yalvarıştan cisim de, ruh da haberdar değildir.»

بندگان حق رحیم و بردبار
خوی حق دارند در اصلاح کار

«Allah'ın hâs kulları merhametli ve halîmdirler. İşleri düzeltmekte ilâhî ahlâka sahibdirler.»

مهربان بی رشوتان یاری کران
در مقام سخت و در روز کران

«Onlar, şiddet zamanı, sıkıntı vakti, rüşvet almaksızın mahlûkata acırlar, yardımında bulunurlar.»

هین بجزو این قوم را ای مبتلا
هین عنیبت دار شان پیش از بلا

«Ey belâlara uğramış kimse! Bu kavmi ara ve onları, belâyâ uğramadan evvel ganimet bil.»

رست کشتی اژدم آن پهلوان
واهل کشتی را بجهد خود گمان

«O mânevî pehlivan olan Dekûkî'nin duâsı berekâtıyla gemi batmaktan kurtuldu. Gemidekiler ise kurtuluşu kendi cehd ve gayretlerinden sandılar.»

که مگر بازوی ایشان در حذر
بر هدف انداخت تیری از هنر

«Sanki onların bâzûsu, gemiyi kurtarmak için tedbir eylemekte, hedefe isâbet eyleyen bir ok atmış oldu.»

Gemidekilerin şu yanlış düşüncelerini Hazret-i Mevlânâ bir misâl ile anlatıyor :

9911

یارهاند رو بهانرا درشکار
وان زدم دانند رو بهان غرهار

«Av esnâsında tilkileri ayakları kaçırrır ve kurtarır. Tilkiler ise o kurtuluşu kuyruklarından bilip ona mağrur olurlar.»

9912

عسقا بادم خود باز ندکین
می رهاند جان مارا از کین

«Bizim canımızı bu kurtarır, diye kuyruklarını severler.»

9913

رو بهارانگه دار از کلوخ
با چو نبود دم چه سودای چشم شوخ

«Ey tilki; ayağını taştan ve kesikten sakın ki, ayak olmayınca kuyruğun ne faydası olur?»

9914

ماچو رو بهایم بای ما کرام
میرهاند مان ز صد گون امتحان

«Biz de tilki gibiyiz; evliyâullâh ise, bizi yüz türlü mihnetten kurtaran ayaklar durumundadırlar.»

9915

حیلهٔ باریک ماچون دم ماست
عشقا بازیم بادم چپ و راست

«Derin hilelerimiz de, kuyruğumuz gibidir ki, onunla biz sağa sola oynar dururuz.»

9916

دم بحینایم ز استدلال و مکر
تا که حیران ماند از مازید و بکر

«İstidlâl ve hileye yapışır, Zeyd ve Bekir bize şaşsın kalsın diye kuyruğumuzu sallarız.»

9917

طالب حیرانی خلقان شدیم
دست طمع اندر الوهیت زدیم

«Halkın hayran olmasını isteriz, hattâ tamah elimizi ulûhiyyete bile uzatırız.»

Yânî; izhâr-ı fazilet ederek halkın bize hürmet etmesini, âdetâ tapınmasını istiyoruz.

9918

تابا فسون مالک دلها شوم
این نمی بینم ما اندر کوم

«Okuyacağımız efsunlar, — yânî; vereceğimiz mâlûmât — ile göklere mâlik ve halka hâkim olmak arzusundayız. Halbuki kendimizin çukur içinde bulunduğunu göremiyoruz.»

9919

درکوی و درجهی ای قلتبان
دست و اदार از سبال دیگران

«Ey ahlâksız herif! Sen çukur ve kuyu içindesin. Hâlini bil de, başkalarının bıyığından el çek.»

Yânî; irşâd sevdâsından vazgeç.

«Kendi mütteki olmadığı halde herkese takvâ ile emreden kimse, nâsı tedâviye kalkışan, halbuki kendi hasta olan hekime benzer.» diye bir beyit vardır.

دره‌وای آنکه گویندت زهی
بسته در کردن جانت زهی

«Halkın sana mâşâallah, âferin! demesini istiyorsun. Bu talebinle ruhunun boynuna bir giriş takmışsın.»

O girişle seni çekecekler ve Cehenneme götüreceklerdir.

Kendisi muhtac-ı himmet bir dede
Nerde kaldı gayriye himmet ede.

derler. Daha kendisi ıslâh-ı nefse muhtaç iken, riyâset emeliyle irşâd dâvâsına kalkışmak, vücudunun sıkletini bacakları çekmeyip de zahmetle yürüyen bir hastanın, başkalarını sırtına yüklenmesine benzer. Böyle bir kimsenin kendi düşeceği gibi yüklendiklerini de düşüreceği şüphesizdir.

چون بستانای رسی زیبا و خوش
بعد ازان دامان خلقان کبرو کش

«Çukurdan ve kuyudan kurtulup da güzel ve hoş bir bahçeye varabilirsen, o vakit 'halkın eteğinden tut, onları da oraya çek.»

ای مقیم حبس چار و پچ و شش
نفر جای دیگرانرا هم بکش

«Ey dört unsurun, beş hissin ve altı cihetin, yâni; tabiat âleminin mahpusu! Kendin lâtif bir yerdesin, başkalarını da oraya çek!»

ای چو خربنده حریف کون خر
بوسه گاهی یافتی مارا بر

«Ey eşek gölgesi gibi eşek kuyruğuna merbût olan, öpülecek bir yer buldunsa bizi de götür.»

چون ندادت بندگی دوست دست
میل شاهی از کجایات خاسته است

«Mâdem ki dostunun bendeliği sana nasib olmadı, şâhlığa meyletmen nereden peydâ oldu?»

Hersekli Ârif Hikmet merhumun ârifâne bir beyti vardır :

«Yâre kul olmakla buldum devlet-i hürriyyeti
İhtiyarım ile esâret geldi kendimden bana.»

Hakikaten insanın şerefi ve riyâseti, Allah'a olan ibâdet ve übüdiyetle hâsıl ve kâim olur. Yoksa bir kaç kişiyi başına toplayıp onlara azamet satmak riyâset değildir.

رو بها این دم حیل ترا بهل
وقف کن دل بر خداوندان دل

«Ey tilki gibi hiylekâr! Bu hiyle kuyruğunu bırak da kalbini kalb sâhibi olanlara bağla.»

در پناه شیر کم ناید کباب
رو بها تو سوی جیفه کم شتاب

«Arslanın yanında kebab eksik olmaz. Ey tilki, sen leş yemeye koşma.»

Yâni; arslan dâimâ avlanır, onun için onun yanında tâze ve temiz etler bulunur. Sen de mânevî arslan durumunda olanların himmetine sığın da cife ve haram yemekten kurtul...

تو دلا منظور حق آنکه شوی
که چو جزئی سوی کل خودروی

«Ey gönül, sen bir cüzstün. Ne vakit Kül'lünün tarafına gider — yâ-nî; — bir veliyy-i kâmile ilticâ edersen, o zaman Allah'ın makbûlu olur-sun.»

حق همی گوید نظرمان بردلست
نیست بر صورت که آن آب و گلست

«Cenâb-ı Hak : Bizim nazarımız kalbedir, su ve çamurdan ibâret olan surete değildir, buyuruyor.»

Bir Hadis-i Şerifte : «Allah sizin sûretinize ve amellerinize bakmaz, belki kalblerinize ve niyyetlerinize bakar.» buyurulmuştur. Nitekim, amellerin riyâkârâne olmak ihtimâli vardır.

تو همی گوئی مرا دل نیز هست
دل فراز عرش باشدنی زیست

«Sen, benim de kalbim var diyorsun. Fakat kalb, Arş'ın üzerinde olur, alçakta bulunmaz.»

Vâkıa her göğüste bir kalb vardır ve kan dolaşımına hizmet etmektedir. Fakat Hak'kın manzûru olan o et parçası ve onun sûreti değildir. O uzuv hayvanlarda da vardır. Belki kalb denilen (Gönül) dediğimiz mâ-neviyetidir. Allah'ın manzûru ve tecelligâhı olan o mâneviyetidir. Yere göğe sığmayan Allah orada bulunur. Bâyezîd-i Bestâmî : «Arş ile onun ihtivâ ettikleri, bir ârifin kalbi köşelerinden birine konulsa ârif onları hissetmez.» demiş ve bu sözünü ârifin kalbinin ne kadar geniş olduğunu anlatmıştır.

در گل تیره یقین هم آب هست
لبك زان آبت نشاید آبدست

«Kara çamurda su da bulunduğu malûmdur, lâkin o sudan sen abdest alamazsın.»

Yâ-nî; senin kalb dediğin uzvun mâyesi çamurdur. Çamurda su da bulunmakla beraber toprağa karışmış ve ona mağlûb olmuştur. Böyle bir çamurla abdest alınamayacağı gibi, senin, bende de var, dediğin yürek ile mânevî feyz elde edilemez. Çünkü o Dünyâ muhabbeti, şeytânî ves-vese vesâire ile bulaşmıştır.

زانکه گر آبت مغلوب گلست
بس دل خودرا مگو کین هم دلست

«Çünkü içinde su olmakla beraber çamura mağlûb olmuştur. Ondan dolayı, sen yüreğin için, bu da kalbdır deme...»

آن دلی کز آسمانها برترست
آن دل ابدال پایش برترست

«Semâlardan yüksek olan bir gönül, yâ ebdâlin, yâhud peygamber-lerin kalbidir.»

Şunun bunun kalbi değildir.

Ebdâl denilen evliyâullah hazerâtı yedi kişiden ibârettir. Her biri Arz'ın kıt'alarından birinin mânen idaresine me'murdur.

باك كشته آن ز گل صافی شده
درفزونی آمده وافی شده

«Onların kalbi çamurdan temizlenip saf bir hal iktisab etmiş, sâfiyeti artarak vâfi ve kâfi olmuştur.»

ترك گل کرده سوی بحر آمده
رسته از زندان گل بگری شده

«Onlar çamuru bırakmış, Deniz'e gelmiş; çamur zindânından kurtulmuş, bahri olmuştur.»

آب ما محبوس گل ماندست هین
بحر رحمت جذب کن مارا ز طین

«Haberin olsun ki bizim suyumuz çamura mahpus kalmıştır. Ey Rahmet Denizi bizi çamurdan çek ve kurtar.»

Allah'ın rahmeti öyle bir bahr-i muhittir ki bir damlası bütün mükevvenâtın isyan kirini siler, süpürür, götürür.

Garkeden âlimleri bir katra âb-ı mağfiret;
Var kıyas et vüs'at-i deryây-ı rahmet...

بحر گوید من ترا در خود کشم
لیک می‌لافی که من آب خوشم

«O rahmet denizi lisân-ı hal ile sana der ki: Ben seni nezdime çekiyorum. Fakat sen: ben hoş ve sâfi bir suyum, demektesin!»
O gene diyor ki:

لافی تو محروم میدارد ترا
ترك آن پنداشت کن درمن درا

«Senin bu lâfın, seni mahrûm ediyor. O vehmi bırak da bana gel.»

آب گل خواهد که در دریا رود
گل گرفته پای آب و میکشد

«Çamurdaki su denize gitmek ister; fakat çamur onun ayağından yakalar, gitme diye çeker.»

Yâni; insandaki ruh, aslı bulunan Hakikat Denizine teveccüh etmek ister. Cesed ve nefsi ise onu salıvermek istemez.

کر رهاند پای خود از دست گل
گل بماند خشت و او شد مستقل

«Eğer su, yâni; ruh, ayağını çamurun, yâni; cesedinin ve nefsinin elinden kurtarabilirse, o müstakil olur, çamur da kurur kalır.»

Yâni; ölmeden evvel Hakta fâni olur.

Hazret-i Mevlânâ'nın şeyhi Seyyid Burhâneddîn Muhakkık Tirmizi (Kuddise sirruhu) demiştir ki: «Ruhun mebeidi, Arş-ı İlâhî nurundandır. Arzın toprağı ise cismin aslıdır. Ahdi ve imtihanları kabul etmek için, Melik-i Cebbâr olan Allah Teâlâ, onların aralarını te'lif etmiş, birbirlerine alıştırmıştır. Şu halde ruh, gurbettedir, beden vatanındadır. İlâhî; garîb, mahzûn ve vatancüdâ olan rûha merhamet et.»

آن کشیدن چیست از گل آب را
جذب تو نقل و شراب ناب را

«Çamurun suyu çekmesi — yâni; cesedin rûhu hakikat deryâsına gitmekten menetmesi — nedendir? dersin, senin halis şarabla mezeye düşkünlüğün...»

Yâni; yiyip içmekle beden kuvvetlenir, rûha galebe eder.

همچنين هر شهوتي اندر جهان
خواه مال و خواه جاه و خواه نان

«Böylece gerek mal, gerek mevkî, gerek ekmek iştiâsı ve ihtirâsı,»

هر يکي زينهاترا مستي کند
چون نيای آن خارت میزند

«Bunlardan her biri seni sarhoş eder. Eğer bunları bulamazsan o bulamayış sana keder ve mahmurluk verir.»

این خار غم دلیل آن شدست
که بدان مفقود مستی ات بدست

«O gam mahmurluğu şuna işârettir ki, o bulamadığın şeyin ihtirâ-siyle sarhoş oluşun kötü bir haldir.»

جز با اندازه ضرورت زین مگیر
تا نکرود غالب و بر تو امیر

«Mal, yemek ve içmek gibi şeylerin zarûret mikdârından fazlasını toplama ki nefsin sana gâlib ve hâkim olmasın.»

Resûl-i Ekrem Sallallâhü Aleyhi Vesellem buyurmuştur ki: «Habe-rin olsun ki her türlü mal, sâhibi için vebâldir. Çünkü Âhirette hesâbını verecektir. Ancak zarûrî ve elzem olanı müstesnâdır, vebâl değildir.»

Şu da unutulmamalı ki malın vebâl ve mûcib-i sül olmasi, onun kalb'de yer tutmasıyledir. Yoksa helâl kazanılmış olup da zekâtı, sada-kası verilen ve kalbde yer tutmayan mal hakkında: «Helâl mal, sâlih bir kimse için ne iyidir.» hadîsi de vardır. Çünkü malı ve parası olan sâlih kimse o malı hayra sarfeder, fakirlere bakar, memlekete ve millete fay-dası olacak eserler meydana getirir. Sağlığında şükran ve minnet, öldük-ten sonra da (Allah rahmet eylesin) duâsını kazanır.

سر کشیدی تو که من صاحب دلم
حاجت غیری ندارم و اصلم

«Ben gönül sâhibi bir ârifim, başka birine muhtaç değilim; Hakka vâsıl olmuşum, diye kafa tutuyorsun.»

آنجنانکه آب در گل سر کشد
که منم آب و چرا جوم مدد

«Nasıl ki çamur içinde bulunan su da; ben suyum, niçin gayriden meded arayım, diye serkeşlik eder.»

دل تو این اکوده را پنداشتی
لاجرم دل ز اهل دل برداشتی

«Sen bu bulaşık kalbini hakikaten gönül sandın da erbâb-ı kulûb olan evliyâullahdan kalbini çektin.»

خودروا داری که آن دل باشد این
کو بود در عشق شیر و انگین

«Süt ve bal sevdasına düşen, senin o bulaşık kalbinin hakikaten gö-nül olmasını revâ görür müsün?»

لطف شیر و انگین عکس دلست
هر خوشی را آن خوش از دل حاصلست

«Sütün ve balın letâfeti gönül aksindendir. Her güzel'e güzellik gö-nülden gelir.»

Kalbi âsûde, vücudu sıhhatte olan bir kimseye süt de, bal da, sâir yiyecek ve içecekler de, hatta katıksız ekmek de hoş gelir. Bilâkis kalbi rahatsız olana ne yemek, ne içmek, ne de sâir latif şeyler hoş görünür. Demek ki her hoşluk, gönül hoşluğundan hasıl oluyormuş.

بس بود دل جوهر و عالم عرض
سایه دل چون بود دل را غرض

«O halde bir kimsenin kalbine sâhib-dil bir ârifin gölgesi maksûd olunca gönül cevher, âlem ârâz olur.»

آن دلی کو عاشق مالست و جاه
یا زبون این گل و آب سیاه

«Bir gönül ki mal ve mevkî âşıkı, yâhud çamurlu su gibi olan nefsanî arzularının zebûnu olmuştur.»

یا خیالاتی که در ظلمات او
می پرستد شان برای گفت و گو

«Yâhud karanlıklar içinde bir takım hayâlât ile konuşmak için onlara taparcasına meyletmiştir... O gönül, gönül değildir.»

دل نباشد غیر آن دریای نور
دل نظرگاه خدا وانگاه کور

«Nur deryâsı olandan mâadâsı hakikî gönül olmaz. Gönül Allah'ın nazargâhıdır; öyle iken nasıl kör olur da hakikati görmez.»

Aleyhisselâtü Vesselâm Efendimiz: «Bir kalbe nûr-i İlâhî dâhil olursa inşirah bulur ve genişler.» buyurmuştur. «Yâ Resûlallah! Bunun alâmeti nedir?» diye sordular. Nebî-yî Ekrem: «Dâr'ul-gurur olan Dûnyadan uzaklaşmak; dâr'us-sürûr olan Âhirete teveccüh etmek, bir de ölüm gelmeden evvel hazır bulunmaktır.» cevâbını vermiştir.

تی دل اندر صد هزاران خاص و عام
در یکی باشد کداست آن کدام

«Allah'ın nazargâhı olan gönül, havas ve avamdan yüzbinlerce kimse bulunmaz. Ancak bir zât-ı ekmelde olur. O hangisidir?»

ریزه دل را بهل دل را بجو
تا شود آن ریزه چون کوهی ازو

«Sendeki gönül kırıntısını bırak da, tam ve sağlam bir gönül ara ki onun himmetiyle sendeki kırıntı da dağ gibi olsun.»

دل محیطست اندرین خطه وجود
ز ره می افشاند از احسان وجود

«Gönül sâhibi, bu varlık âlemini kaplamıştır. İhsan ve cömertliğiyle dâimâ altın saçar.»

از سلام حق سلامپاشار
می کشد براهل عالم اختیار

«O gönül sâhibi, Hakkın selâmından Âlem halkına selâmetler saçar.»

هر کرا دامن درستست و معد
آن نثار دل بدان کس میرسد

«Her kimin eteği dürüst ve hazır ise o gönül saçısına nail olur.»

دامن تو آن نیازست و حضور
هین منه دردامن آن سنگ فجور

«Senin eteğin niyazdır ve huzur-u kalbdır. Sakın o eteğe fışk u fü-cür taşlarını doldurma ki,»

تا ندرد دامن آن سنگها
تا بدانی تقدرا از رنگها

«O fışk u fücür taşları eteğini yırtmasın da, asıl parayı, sahte para-dan fark edesin.»

Asıl para'dan maksad : Evliyâullâhın feyziyle hâsıl olan zevkler ve meârifdir. Sahte para'dan murad da : şunun bunun ilim nâmına olan de-dikodusudur.

سنگ برکردی تو دامن از جهان
هم ز سنگ سیم و زر چون کودکان

«Sen Dünyâda eteğini taşla, hem çocuklar gibi altın ve gümüş zan-nettiğin taşlarla doldurmuşsun.»

آن خیال سیم و زر چون زرنبود
دامن صدقت درید و غم فزود

«O gümüş ve altın hayâli, hakikî altın olmadığı için, senin doğruluk eteğini yırttı ve gamını artırdı.»

کی نماید کودکانرا سنگ سنگ
تا نکیرد عقل دامنشان بچنگ

«Akıl/el atıp çocukların eteğinden tutmadıkça, taşlarla para diye oy-nayan çocuklara taşlar nasıl taş görünür?»

پیر عقل آمد نه آن موی سفید
مونمی کنجد دران بخت و امید

«İnsan akılla pîr olur. Saçı sakalı ağarmakla değil... O talih ve ümi-de kıl sığışmaz.»

«DEKUKÎ'NİN DUA VE ŞEFÂAT ETMESİNİ O CEMÂATIN İNKÂR ETMELERİ, UÇUB GAYB PERDELERİ ARKASINDA GİZLENMELERİ, DEKUKÎ'NİN DE BUNLAR HAVAYA MI ÇIKTILAR, YERE Mİ GİRDİLER? DİYE HAYRETE DÜŞMESİ.»

خجفی افتادشان باهمدگر
کین فضولی کیست از مای پدر

«Babalık; bu fuzuliliği eden bizden kimdir? diye aralarında fısıltı oldu.»

هریکی با آن دگر گفتند سر
از پس پشت دقوی مستر

«Her biri Dekûkî'nin arkasında olduğu halde yekdiğerine gizlice sır söylediler.»

گفت هر يك من نکردستم کنون
این دقای از درون، فی از برون

«Her biri; zâhiren de, bâtinen de bu duâyı ben etmedim, dedi.»

9968

گفت مانا کین امام مازدرد
بوالفضولانه مناجاتی بکرد

«Biri: gâlibâ imamımız derde düştü ve böyle fuzûli bir münâcâtta bulundu, dedi.»

9969

گفت آن دیگر که ای یاران یقین
مرا همراه می نماید اینچنین

«Diğer biri de: Arkadaşlar, bana da yakinen öyle görünüyor.»

9970

از فضولی بوده است از انقباض
کرد بر مختار مطلق اعتراض

«O, uğradığı derdin tesiriyle Allah'a ve onun kazâsına itiraz etti, dedi.»

Evliyâullahdan bazıları mutlak teslimiyet halinde bulundukları için, bir belânın def'i hakkında duâ etmeyi Allah'ın kazâsına itiraz sayarlar. Dekûkî'nin imam olduğu cemâat da böyle olduklarından geminin kurtulması için onun duâ etmesini hoş görmediler ve Dekûkî'yi bırakıp savuştular.

Dekûkî bundan bahis ile diyor ki :

9971

چون نظر کردم سپی تابنگرم
که چه میگویند آن اهل کرم

«O kerem sâhibleri ne diyorlar? diye arkama bakınca,»

9972

يك ازیشانرا ندیدم درمقام
رفته بودند از مقام خود تمام

«Onlardan birini de orada görmedim. Hepsi de bulundukları makamdan gitmişlerdi.»

9973

نی بچپ، نی راست، نی بالا، نه زیر
چشم تیز من نشد بر قوم چیر

«Benim keskin gözümler; sağda, solda, yüksekte, alçakda hiçbir tarafta kendilerini göremedi.»

9974

درها بودند گویی آب گشت
نی نشان پاوانی کردی بدشت

«Sanki birer inci idiler de eridiler. Çölde ne ayak izleri, ne de bir toz görünüyordu.»

9975

در قباب حق شدند آن دم همه
در کدامین روضه رفتند آن رمه

«Hepsi de Allah'ın kubbelerine gizlenmişlerdi. O cemâatin hangi ravza'ya gittiklerini bilemedim.»

Bir Hadis-i Kudside Cenâb-ı Hak : «Benim velilerim, kubbelerim altında gizlidir. Onları benden başka kimse bilmez.» buyurmuştur. Bu Zevât-ı Kirâma (Mestûrin) derler ki halk, hattâ evliyâullahdan olanlar dahi onları bilmezler.

9976

در تحیر ماندم کین قوم را
چون بیوشانید حق بر چشم ما

«Cenâb-ı Hak, bu kavmi benim gözümünden nasıl gizledi? diye hayrette kaldım.»

Bundan sonra Hazret-i Mevlânâ diyor ki :

9977

آنچنان پنهان شدند از چشم او
مثل غوطه ماهیان در آب جو

«O Zevât-ı Kirâm, balıkların dere suyuna dalıp görünmedikleri gibi, Dekûkî'nin gözü önünden kayboldular.»

9978

سالها در حسرت ایشان بماند
عمرها در شوق ایشان اشک راند

«Dekûkî, yıllarca onlara hasret kaldı, ömür boyu onların şevkiyle göz yaşı döktü.»

9979

تو بگوئی مرد حق اندر نظر
کی در آرد با خدا ذکر بشر

«Ey gafil! Sen dersin ki: Bir velî, Allah ile beraberken beşeri nasıl zikreder?»

Ki Dekûkî onlara yıllarca hasret çeksin?

9980

جز ازین می خبید اینجا ای فلان
که بشر دیدی تو ایشانرا، نه جان

«Ey fülân kimse! Sen onları ruh değil, beşer görüyorsun. İşte merkeb burada yatıp kalıyor.»

Merkebin yatıp kalması: Bir bahsin anlaşılmasından kinâyedir.

9981

کار ازین ویران شدست ای مرد خام
که بشر دیدی تو ایشانرا جو عام

«Ey ham kimse! Sen onları da sâir halk gibi beşer görüyorsun.»

İşte bu görüşle iş bozuluyor ve hakikat örtülüyor.

Resûl-i Ekrem Sallallâhü Aleyhi Vesellem Efendimize hitâben Kur'-ân'da :

قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ

Yâni: «Habîb-i Edîbim; (müşriklere) söyle ki: ben de sizin gibi beşerim, lâkin bana vahy olunur⁵⁹.» İşte farkımız buradadır, buyurulmuştur. Nitekim şöyle de bir beyit vardır: «Muhammed de beşerdir, lâkin her beşer gibi değil. Belki o taşlar arasında yakut gibidir.» Evet yakut da taştır amma kaldırım ve yapı taşı gibi değildir.

Avam müşrikler, peygamberlerine: «Siz de bizim gibi beşerden başka bir şey değilsiniz.» demişler. Enbiyâ-yı Kirâmın yalnız sûretlerini görmüşler, onların mâneviyatlarına nüfuz edememişlerdi. Evliyâullâhı kendileri gibi zanneden avâm-ı nâsın o Zevât-ı Kirâmı görüş ve bilişi de böyledir.

9982

تو همان دیدی که ابلیس لعین
گفت من از آتشم آدم ز طین

«Mel'un İblis, Âdem'in yaratılışını görmüş ve ona karşı secde emrine cevâben: ben ateşten halkedildim, Âdem çamurdan yaratıldı, demişti. Sen de evliyâullahı Şeytanın Âdem'i gördüğü gibi görüyorsun.»

Hazret-i Âdem filvâki çamurdan yaratılmış, fakat kendisine hilâfet-i İlâhiyye ihsan olunmuş, o yüksek mertebesi dolayısıyla meleklerin ihtiram secdesine kıble olmuştu. Şeytan da O'na secdeye me'mur iken, kibirlendi ve secde etmedi. Cenâb-ı Hakkın:

قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِإِيْدِي

Yâni: «Ey İblis; ellerimle halkettiğim Âdem'e secde eylemekten seni meneden nedir?⁶⁰» suâline:

(59) Sûrei Kehf: 110.

(60) Sûrei Sa'd: 75.

قَالَ آخِرُ مَنَّهُ خَلَقْتَنِي مِن نَّارٍ وَخَلَقَنَّهُ مِن طِينٍ

Yâni : «Ben O'ndan hayırlıyım. Beni ateşden, onu ise çamurdan yarattın⁽¹⁾» demiş ve böylece : «Ateş, alevi itibariyle çamurdan yüksektir. Binaenaleyh ben de Âdem'den yükseğim. Yüksek olan alçağın önünde eğilmez. Ben de onun için secde etmedim.» mantık kıyasını yapmıştı.

9983

چشم ابلیسانهرا یکدم بند
چند بینی صورت آخر چند چند

«Şeytanca olan gözü bir an kapa da şeytanca görüşten kurtul. Ne vakte kadar yalnız sûreti görüp duracaksın?»

9984

ای دقوق باد و چشم همچو جو
هین مبرامید ایشارا بجو

«Ey Dekûki! Onları görmekten ümidini kesme. Dere gibi yaş döken gözlerinle onları aramaktan hâlî kalma.»

9985

هین بجو که رکن دولت جستن است
هر کشادی در دل اندر بستن است

«Aklını başına al da ara ki, bulmak devlet ve seâdeti aramakla elde edilir. Gönüldeki fütûhât, bağlılıktan zuhûra gelir.»

9986

از همه کار جهان پرداخته
کو و کو میگویند چون فاخته

«Bütün Dünyâ işlerinden kalben ferâğat ederek, üveyk kuşu gibi (kû kû - nerede, nerede) diye ara...»

(61) Sûrei Sa'd : 76.

9987

نیک بنگر اندرین ای محتجب
که دعا راست حق براستجب

«Ey gaflet perdesiyle gözü kapanmış olan iyi bak ve duâ et ki, Cenâb-ı Hak : (Bana duâ edin, size icâbette bulunayım) buyurmuştur.»

9988

هر کرا دل پاک شد از اغتلا
آن دعا اش میروند تا ذوالجلال

«Her kimin kalbi illetten sâlim olursa, duası, Zü'l-Celâl Ve'l-ikrâm olan Allah'ın kurb-i kabûlüne kadar gider.»

«DÂVUD PEYGAMBER ALEYHİSSELÂM ZAMÂNINDA ÇALIŞMADAN
VE ZAHMETSİZ HALÂL RIZIK İSTEYEN BİR TÂLİBİN HİKÂYESİ
VE DUÂSININ KABUL OLUŞU»

9989

یادم آمد آن حکایت کان فقی
روز و شب میکرد افغان و نفیر

«Gece gündüz feryad ve fiğan eden bir fakirin hikâyesi hatırıma geldi.»

9990

وز خدا میخواست روزی حلال
بی شکار و رنج و کسب از انتقال

«Avlanmaksızın, zahmet çekmeksizin, mal devri sûretiyle kazanmaksızın Allah'dan halâl rızık isterdi.»

پیش ازین گفتیم بعض حال او
لیک تمویق آمد و شد پنج تو

«Bundan evvel onun bâzı hallerinden bahsetmiştik. Lâkin araya bâzı bahisler girdiği için hikâyenin nakli gecikti ve öylece kaldı gitti...»

هم بگوینش کجا خواهد گریخت
چون ز ابر فضل حق حکمت برینخت

«Allah'ın fazl-u ihsân bulutu hikmet yağdırınca, o tâlibin hâlinin nereye kadar gittiğini söyleyeceğiz.»

Evet, Dâvud Aleyhisselâm'ın nübüvvet ve saltanatı zamânında bir adam, zahmetsizce halâl rızık bulması için uzun uzadıya duâlar etmiş, sonra kapısına bir sığır gelmiş; Allah gönderdi diye o sığırı kesmiş, sonra sığır sahibi mürâcaatla, malını yahut bedelini istemişti. Şimdi Hazret-i Mevlâna, hâdisenin alt tarafını hikâye ediyor ve diyor ki:

صاحب کاوش بدید و گفت هین
ای بظلمت کاومن گشته رهین

«Sığır sahibi onu gördü ve dedi ki: ey zulüm ederek benim sığırımı kesen!»

هین چرا کشتی بکو کار مرا
ایله و طرار انصاف اندرا

«Ey ahmak hırsız! İnsaf et ve aklını başına al da benim sığırımı niçin öldürdün? Onu söyle...»

گفت من روزی ز حق میخواستم
قبلهرا از لایه می‌آراستم

«Rızık tâlibi dedi ki: Ben Allah'dan rızık istiyor ve kibleyi münâ-caat ve niyazlarımla süslüyordum.»

Yâni; kibleye dönerek duâ ediyordum.

آن دعای کهنه‌ام شد مستجاب
روزی من بود کستم نک جواب

«Eskidenberi ettiğim o duâ müstecâp oldu. Sığır geldi; ben de rızık olduğu için kestim. İşte sana cevap...»

او بخشم آمد گریباتش گرفت
چند مثنی زد برویش ناشدفت

«Sığır sahibi bu cevap üzerine hiddetlendi. Rızık tâlibinin yakasından tuttu ve sabredemiyerek yüzüne bir kaç yumruk vurdu.»

«İKİ HASMIN DA DÂVUD PEYGAMBER ALEYHİSSELÂM'IN
HUZÛRUNA GİTMESİ.»

میکشیدش تا بدادود بی
که بیا ای ظالم کیج و غبی

«Ve onu Dâvud Peygamber'in huzuruna kadar çekerek götürdü ve dedi ki: ey şaşkın ve ahmak zâlim; gel!»

حجت بارد رها کن ای دغا
عقل در تن آور و ماخویش آ

«Ey hiylekâr! Böyle soğuk hüccetleri bırak da aklını başına al ve kendine gel!»

این چه میگویی دعا چه بود بخند
بر سروریش من و خویش ای لوند

«Ey çapkın, ne söylüyorsun? Duâ ne oluyor? Benim yüziime ve sakalıma gülüp eğlenme!..»

گفت من باحق دعاها کرده‌ام
اندرین لایه بسی خون خورده‌ام

«Rızık tâlibi dedi ki: Ben Allah'a duâlar ettim. O tazarrûlarda çok zahmet çektim.»

من یقین دادم دعاها مستجاب
سرزن بر سنگت ای منکر خطاب

«Ben duâmın kabul olunduğunu yakinen biliyorum. Ey kötü hitaplı! Sen başını taşa vur...»

گفت کرد آید هین یاسمین
ژاژپنید و فشار این مهن

«Sığır sâhibi dedi ki: Ey müslümanlar toplanın da şu değersiz herifin saçmalarını dinleyin.»

ای مسلمانان دعا مال مرا
چون ازان او کند بهر خدا

«Ey müslümanlar! Allah rızası için söyleyin, duâ benim mâlımı nasıl olur da onun eder?»

گر چنین بودی همه عالم بدین
یک دعا املاک بردندی بکین

«Eğer buna imkân olsaydı bütün âlem duâ ederler, kin ve garazla birbirlerinin emlâkını gasbederlerdi.»

گر چنین بودی کدایان ضریر
مختم کشته بدنیدی و امیر

«Duâ ile ele birşey geçse idi, kör dilenciler, muhteşem ve muazzam birer bey olurlardı.»

روز و شب اندر دعا اندر ثنا
لایه گویان که تودهمان ای خدا

«Ki onlar, gece, gündüz niyaz ve tazarrû ederek derler ki: İlâhî; bize rızıkımızı sen ihsân et!»

تا تو ندی هیچ کس ندهد یقین
ای کشایند تو بکشایند این

«Sen vermezsen kimseler birşey vermez. Ey rızık kapılarını açan Allah! Şu ihtiyaç bağını da sen aç...»

خلق گفتند این مسلمان راست گوست
وین فروشنده دعاها ظلم جوست

«Halk dediler ki : Bu müslüman doğru söylüyor: bu duâ satıcısı, yâni; ettiği duâlardan bahsedenden ise, zâlimdir.»

این دعا کی باشد از اسباب ملک
کی کشید این را شریعت خود بساک

«Bu duâ nasıl mal ve mülk sebebi olabilir? Şariat, bunu nasıl ah-kâmı arasında kabul eder?»

بیع و بخش و یا وصیت، یا عطا
یا از جنسی این شود ملکی ترا

«Ya satın almak, veya biri tarafından hibe olunmak, yahut da biri tarafından vasiyyet edilmek gibi hallerde sen bir mülk sahibi olursun.»

در کدامین دفترست این شرع نو
گاورا تو بازده یا حبس رو

«Bu yeni şariat hangi kitabta yazılıdır? Binâenaleyh, ya sığırı geri ver, yahut hapishaneye git.»

او بسوی آسمان میکرد رو
واقعه مارا نداند غیر تو

«Rızık tâlibi yüzünü gökyüzüne çevirerek dedi ki : Ya Rabbî; aramızdaki vâkıayı — yâni; benim duâ edişimi, senin de onu kabul buyuruşunu — sende başka kimse bilmez.»

در دل من آن دعا انداختی
صد امید اندر دلم افراختی

«O duâyı kalbime sen ilhâm ettin ve bende yüzlerce ümit uyandırdın.»

من نمی کردم گرافه آن دعا
همچو یوسف دیده بودم خوابها

«İlâhî, ben o duâyı beyhûde yere etmedim. Yusuf Aleyhisselâm gibi, rüyalar görmüş ve onun üzerine etmiştim.»

دید یوسف آفتاب و اختران
پیش او سجده کنان چون جا کران

«Yusuf Aleyhisselâm Güneş'in, Ay'ın ve onbir yıldızın kendisine secde ettiklerini rüyasında görmüştü.»

إِذْ قَالَ يُوسُفُ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ إِنِّي رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ
كُوكَبًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ رَايَهُمْ لِي سَاجِدِينَ ﴿٦٢﴾

Yâni; «Hani Yusuf pederine : Babacığım, ben rüyâ'da onbir yıldızla Güneş'in ve Ay'ın bana secde ettiklerini gördüm demişdi⁽⁶²⁾.» Yakub Aleyhisselâm, rüyânın delâletinden kendisinin, haremının ve diğer oğullarının Hazret-i Yûsuf'a tâzimâtta bulunacaklarını anladığı için :

قَالَ إِنِّي لَا تَقْضِيْ بِكَ عَلَى إِخْوَتِكَ فَيَكِيدُوا لَكَ كَيْدًا

Yâni : «Oğlum, rüyânı biraderlerine anlatma, sonra sana bir tuzak kurarlar⁽⁶³⁾.» tavsiyesinde bulunmuştu. Görülen rüyâlar sahih olmak şar-

(62) Sûrei Yusuf : 4.

(63) Sûrei Yusuf : 15.

tiyle haktır. Hattâ Aleyhissalât Efendimize evvelâ vahiy ve ilhamlar rüyâ-yı sâdika şeklinde başlamış ve altı ay devam etmişti ki : «Rüyâ-yı sâdika, nübüvvetin kırkaltı cüz'ünden biridir.» hadisindeki kırk altı cüzden bir cüz, yirmüç senelik nebîlik müddetinin altı ayı demektir.

Sallallâhü Aleyhi Vesellem Hazretleri, gördükleri rüyayı ashâbına haber verir, onların rüyâlarını tâbir ederdi. Rüyâ tâbiri, arablar arasında bir ilim olarak nesilden nesle intikal eylerdi. Hele Sıddîk-i Ekber (Radiyallâhü anh) tam mütehasse bir tâbirci idi. Bir defa Hazret-i Ayşe (Radiyallâhü anhâ) üç tane ay'ın kendi hücreğine girdiğini rüyâsında görmüş ve pederine anlatmıştı. Sıddîk-ı Ekber o vakit sükût buyurmuş, Aleyhissalât Efendimiz irtihâl buyurup da, cesed-i şerif-i nebevî Hz. Ayşe'nin hücreğine defnedilince, Hazret-i Ebû Bekir Ayşe'ye hitâben : «İşte gördüğün aylardan biri.» demişti.

Resûl-i Ekrem (Sallallâhü Aleyhi Vesellem) «Mübeşşirâtın başka nübüvvetten bir şey kalmamıştır.» buyurmuş; mübeşşirât nedir? sualine de; «Racûl-i sâlihîn gördüğü, yahud görüldüğü rüyâlardır.» cevâbını vermişti.

Keza «En doğru rüyâ, istihâre esnasında görüldür.» buyurmuştur. «İstihâre eden ziyana uğramaz, istişâre eden nedâmet çekmez.» diye de bir hadîs-i şerif rivâyet edilmiştir.

İstihâre : Bir işin hayırlı olup olmayacağını bildirmesi hususunda Allah'tan tazarrûda bulunmaktır. Allah rızâsı için iki rekât namaz kılmır, sonunda : «Yâ Rabbî, şu iş hayırlı mı, değil mi bana bildir!» diye duâ edilerek yatılır. Görülen rüyâdan o işin hayır mı, şer mi olacağı istidlâl olunur. İstihâre yapılması sünnettir.

10017

اعتمادش بود بر خواب درست
درچه وزندان جز آرا می نخست

«Hazret-i Yûsuf, rüyâ-yı sâdikaya itimâdı olduğu için, kuyuda ve zindanda kaldığı müddetlerde bile onun zuhûrunu bekliyordu.»

10018

ز اعتماد آن نبودش هیچ نم
از غلامی و ملام پیش و کم

«Rüyâsına itimadından dolayı kölelikten ve Züleyhâ meselesinde az çok melâmete uğramasından kederlenmemiştir.»

Malûm ya, Cenâb-ı Yûsuf'u, kardeşleri köle diye satmış, alanlar tarafından Mısır'a götürülmüş, Mısır veziri onu satın almış, sonra vezirin genç karısı Yûsuf'a arz-ı visâl eylemiş, Yûsuf o teklifi reddetmiş, zindana konularak yedi sene mahpus kalmış, sonra çıkarılıp, ölen vezirin yerine Mısır Azizi tâyin edilmişti.

10019

چون درافکندند یوسف را بچاه
بانگ آمد سمع اورا از اله

«Kardeşleri Yusuf'u kuyuya atınca, kulağına taraf-ı İlâhiden ses geldi ki :»

10020

که تو روزی شه شوی ای پهلوان
تا بمالی این جفا بررویشان

«Ey pehlivan! Sen bir gün mânevî pâdişah olacak ve ettikleri bu ce-fâyı kardeşlerinin yüzüne vuracaksın.»

Filvâki Hazret-i Yûsuf Mısır Azizi olunca, kardeşleri, zahire almak üzere Mısır'a gelmişler, Aziz'in huzuruna çıkmışlar; fakat aradan zaman geçmiş, köle diye sattıkları Yusuf'un böyle yüksek bir mevkiye geçeceği onlarca muhal olduğundan, biraderlerini tanıyamamışlardı. Hazret-i Yusuf onlara :

قَالَ هَلْ عَلِمْتُمْ مَا فَعَلْتُمْ بِيُوسُفَ وَأَخِيهِ إِذْ أَنْتُمْ
جَاهِلُونَ ﴿١٠﴾ قَالُوا إِنَّكَ لَأَنْتَ يُوسُفُ قَالَ أَنَا يُوسُفُ
وَهَذَا أَخِي قَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا إِنَّهُ مِنْ تَتَقٍ وَبَصِيرَةٍ
اللَّهُ لَا يُضَيِّعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ﴿١١﴾

Yâni : «Siz câhilliğiniz dolayısıyla Yusuf'a ve kardeşine ne yaptığınızı biliyor ve hatırlıyor musunuz? diye sordu. Onlar : Sen hakikaten Yusuf musun? dediler. O da : Ben Yûsuf'um, bu da kardeşimdir. Cenâb-ı

Hak, bize (selâmet ve kerâmetle) lûtfetti. Zîrâ, hakikat şudur ki: Kim (Allah'dan) korkar, (belâlara) katlanırsa, hakikaten Allah iyilik edenlerin mükâfatını zâîi eylemez⁶⁴» dedi.

Bunun üzerine Yûsuf'un kardeşleri mahcup oldular ve:

قَالُوا لَئِنْ لَمْ يَنْزِلْ بِهِنَّ آيَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ
لَخَبِئْنَ بِهِنَّ أَنْفَهُنَّ بِمَا كَفَرْنَ ۚ فَكَذَّبُوا عَنْهُمْ
الْأَنْفُسَ ۚ وَكَانُوا مِنْ الْمَكِيدِينَ ۝

Yâni: «Cenâb-ı Hakka yemin ederiz ki Allah, seni hakikat, bizden üstün kılmıştır. Biz hakikaten suçlu idik, dediler. Hazret-i Yûsuf da onlara: Bugün size hiçbir başa kakma ve ayıplama yoktur. Allah sizi mağ-firet buyursun. O merhametlilerin en merhametlisidir, dedi⁶⁵».

Bu âyetler, Sallallâhü Aleyhi Vesellem Efendimizle amcazâdesi ve süt kardeşi (Ebû Süfyân bin El-Hâris bin Abd'il-Muttalib) arasında da bir muhâvere zemini teşkil eylemişti. Ebû Süfyân, nübüvvetten evvel Resûl-i Ekrem'le sevişir ve gayet samîmi görüşürdü. İlân-ı Nübüvvetten sonra Ebû Leheb gibi o da Peygambere düşmanlık göstermiş, hattâ hic-viyyeler tanzim eylemiş, Peygamber şairi Hassan bin Sâbit de bunlara karşılık söylemişti. Bu zât, bilâhère söylediklerine peşimân oldu, Resûlul-lâh'a ittibâ ve itizâr etmek üzere Medine'ye müteveccihen yola çıktı. Yol-da Zât-i Risâlete rast geldi. Çünkü Aleyhissalât Efendimiz Mekke fethine gidiyordu. Ebvâ mevkiinde tesâdüf vâki oldu. Fakat Resûl-i Ekrem, onun yüzüne bakmadı. Ebû Süfyân çok müteessir oldu. Sonra Hazret-i Ali'nin tâlimiyle huzûr-u Nebeviye gidip:

«(Kardeşleri) Allah'a yemin ederiz. Allah seni hakikat bizden üstün kılmıştır. Biz doğrusu (sana yaptığımız harekette) suçlu idik dediler⁶⁶» âyetini okudu. Risaletpenah Efendimiz de:

«(Yûsuf) da: Size, dedi, bugün hiçbir başa kakma ve ayıplama yok. Sizi Allah yarlıgasın. O, esirgeyicilerden daha esirgeyicidir⁶⁷» Âyet-i Kerimesini okuyarak onun eski münasebetsizliklerini affetti.

(64) Sûrei Yusuf : 89-90.

(65) Sûrei Yusuf : 91-92.

(66) Sûrei Yusuf : 91.

(67) Sûrei Yusuf : 92.

Gelelim bahsimize :

10021

قَالَ ابْنُ بَانَكٍ نَايِدِ دَرِنَظَرِ
لَيْكَ دَلْ بِشَنَاخْتِ قَائِلِ رَاثِرِ

«Hazret-i Yûsuf'a kuyuda iken seslenen görünmüyordu. Lâkin kalb, söyliyeni eseriyle tanıyordu.»

Abdülkadir Geylânî (Kuddise sirruhu) hazretleri bir gün: «Yâ Abdülkadir! Seni ibâdetten affettim» meâlinde olmak üzere, söyleyeni görünmeyen bir söz işitmiş ve: «Defol yâ mel'ûn!» diye mukâbele etmiş. Şeytan hemen meydana çıkmış ve: «Söyliyenin iblis olduğunu nerden anladın?» diye sormuş. Hazret-i Gavs de: «Beni ibâdetten muaf tutan hitâbından anladım. Çünkü böyle bir hitab Peygamberlere bile olma-mıştı.» cevâbını vermiş.

Ehlullah Hazerâtı hâtıfı ve mânevî hitâbâtı böylece tesirlerinden an-larlar, o hitabların Rahmâni mi, Şeytanî mi olduğunu idrak ederler.

10022

قَوْنِي وَرَاحَتِي وَمَسْنَدِي
دَرْمَانِ جَانِ فَتَادِشِ زَانِ نَدِي

«O nidâdan Hazret-i Yûsuf'un ruhuna bir kuvvet, bir rahat ve huzur geliyordu.»

10023

جَارِهْ شَدِ بَرُوِي بِدَانِ بَانَكِ جَلِيلِ
گَلَشَنِ وَبَزْمِي چُو آتَشِ بِرَخْلِيلِ

«O âli nidâ tesiriyle kuyu Hazret-i Yûsuf'a, ateşin Cenâb-ı Halilullâh'a olduğu gibi, güllük ve mânevî bir meclis oldu.»

Vak'a malûmdur. Hazret-i İbrâhim puthâneye girmiş, fırsat bulup içindeki putları kırmış, kullandığı baltayı en büyük putun boynuna as-mıştı. Bundan dolayı O'nu ateşe attılar. Fakat:

فَلَنَّا يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَى

ابراهيم

Yâni : «Ey ateş; İbrahim'e karşı soğuk ve selâmet ol!» Emr-i İlâhisiyle ateş Halilullah Hazretlerini yakmamış, hattâ bir gül bahçesi hâlini almıştı.

10024

هرچفا که بعد زانسن میرسد
اودان قوت بشادی میکشید

«Hazret-i Yûsuf, ondan sonra ne türlü cefâlara uğradıysa o nidânın vermiş olduğu kuvvetle, sevinerek o ezâ ve cefâlara tahammül etmişti.»

10025

همچنانکه ذوق آن بانکت الت
در دل هر مؤمنی تا حشر هست

«Onun gibi, (Elestü birabbiküm) hitâbının zevki, kıyâmete kadar her mü'minin kalbinde vardır.»

Cenâb-ı Hak, ruhları yaratınca bunlara (Elestü birabbiküm) yâni; «Ben Rabbiniz değil miyim?» diye sormuş, ruhlar da : (Belâ) yâni; «Evet Rabbimizsin!» diyerek Allah'ın Ulûhiyyetini tasdik ve kendilerinin übüdiyyetini de itiraf etmişlerdi.

10026

تا نباشد در بلاشان اعتراض
نی ز امر و نهی حق شان انقباض

«Ruhlara böyle hitab edilmesi ve mü'minlerin kalbinde o hitabın

zevkinin devam etmesi, onların belâlara, Hak'kın emir ve nehiyelerine itiraz etmemeleri içindi.»

Hazret-i Mevlânâ buna bir misal irâd ediyor :

10027

لقمه حکمی که تلخی می نهد
گلشکر اورا گوارش میدهد

«Bir hekim ilâcı, mü'minin ağzına acılık verirse, gül mâcûnu onu hazmettirir ve acılığını giderir.»

Meselâ; kinin gibi acı bir ilâç alınacak olursa, onun acılığı insanı rahatsız eder, fakat üstüne tatlı bir şey yenirse ağızdaki acılık zâil olur.

İşte (Elestü birabbiküm) hitâbının gönüllerdeki zevki ve neşesi felâket ve musibet acılıklarına karşı gülbeşeker mâcûnu gibidir ki o acılıkları izâle eder.

10028

گلشکر آنرا که نبود مستند
لقمرا ز انکار اوقی میکند

«Gülbeşeker'i kullanmayan ise o lokmayı, o ilâcı inkâr ederek istif-râğ eder.»

(Elestü birabbiküm) hitâbına ve Cenâb-ı Hakkın, Rabbül-âlemîn ve Fa'âlün-limâ Yürüd olduğuna istinâd etmeyen, onun kazasıyla zuhûra gelen her şeye rızâ ve teslimiyyet göstermeyen kimse ise, mâruz kaldığı belâları hazmedemez, inkâr ve itirâz sûretiyle bir takım herzeler kusar.

10029

هر که خوابی دید از روز الت
مست باشد در ره طاعت مست

«Her kim (Elestü birabbiküm) gününde bir rüyâ gördü ise, tâât ve ibâdât yolunda mest olur gider.»

میکشد چون اشتر مست این چوال
بی فتور و بی کان و بی ملال

«Devecinin okuduğu maval tesiriyle mest olmuş deve gibi, yorulmaksızın, şüpheye düşmeksizin, acı ve ızdırab duymaksızın bu ibâdât çuvalını taşır durur.»

کفک تصدیقش بگرد پوزاو
شد گواه منی داسوزاو

«Ağzının etrafındaki köpük, onun yürek yakan mestliğinin şahidi olur.»

Devenin ağzı köpürür. Bu onun mest ve neş'eli oluşunun alâmetidir. Mü'minin ağzındaki iman ve tevhid de kalbindeki zevk ve neş'e işâretidir.

اشتر از قوت جو شیر نرشد
زیر بار ثقل اندک خوار شده

«Bu şevkin tesiriyle deve erkek arslan gibi olduğu ve ağır yük taşıdığı halde az yiyici olmuştur.»

ز آرزوی ناکه صدفاقه برو
می نماید کوه پیش تارمو

«Dişi deve arzusuyla yüzlerce zahmet ve açlık çeker. Yine o arzu ile bir dağ, ona kıl teli gibi görünür.»

Bir deve böyle olur da, Allah'a vuslat arzusu ile zevklenmiş ve şevklenmiş olan bir mü'min, musibetlere, belâlara ve ibâdetlerin yorgunluklarına tahammül etmez mi? Nitekim Cenâb-ı Hak : «Sabr ve salât ile Allah'dan yardım isteyin. Hakikaten o namaz, Allah'dan korkmayanlara büyük ve ağırdır.» buyurmuş, ibâdetlerin huzû ve huşû sahiblerine ağır gelmediğini bildirmiştir.

در است آنکو چنین خوابی ندید
اندین دنیا نشد بنده و مرید

«(Elestü) âleminde böyle bir rüya görmeyen, bu dünyâda ehlullah bendesi ve müridi olmadı.»

ور بشد اندر تردد صدله
یک زمان شکر ستش و سالی گله

«Olsa bile gönlünde yüzlerce tereddüt vardır. Bir an şükrederse bile bir sene şikâyetle bulunur.»

بای پیش و بای پس در راه دین
می نهد باصد تردد بی یقین

«Din yolunda yüzlerce tereddüdle öne doğru bir adım atarsa, öbür adımı arda doğru gider.»

وامدار شرح اینم نک کرو
ور شتابت از الم نشرح شنو

«Bu bahsi açıklamak benim borcum olsun. Eğer sen acele öğrenmek istersen (Elem Neşrah) sûresini oku!»

الْمَنْشَرُحُ لَكَ صَدْرَكَ ۝

Yâni : «(Habibim) göğsünü senin (faiden) için açıp da genişletmedik mi?»⁽⁶⁹⁾

Buradaki yükün tefsirinde bir çok söz söylenmiş ve ibâdetin yahud Risâletin ağırlığı denmiştir. Hazret-i Peygamberin geceleri sabahlara ka-

dar süren ibâdeti ve yalnız başına çıkıp müşrikleri Tevhîde ve Hak Dinine dâveti pek ağır ve tahammülü müşkil bir yük idi. Fakat Cenâb-ı Hak o müşkili kolaylaştırdı ve Resûl-i Ekrem'e tâkat ve tahammül ihsan etti. Onun gibi, huzû ve huşû sâhibi müslümanlardan da, Allah, namazın ağırlığını kaldırdı, şevk ve şetâretle namaz kılmaya onları muvaffak etti.

10038

جون ندارد شرح این معنی کران
خر بسوی مدعی گاوران

«Bu manânın şerhine nihayet yoktur. Onun için merkebi öküzünü dâvâ edene doğru sür.»

Yâni; o bahse gel.

10039

گفت کورم خواند زین جرم آن دغا
بس بلیسانه قیاست ای خدا

«Helâl rızık tâlibi düâsında diyordu ki: Yâ Rabbi bu hiylekâr adam, bana cürüm isnâd ederek, kör dilenci diyor ve şeytancasına bir kıyas yapıyor.»

10040

من دعا کورانہ کی میکرده ام
جز بخالق کدی کی آورده ام

«Ben ne zaman kör dilenci duâsı ettim, Yaradandan başkasından ne zaman bir şey istedim?»

10041

کور از خلقان طمع دارد ز جهل
من ز تو کز تست همدشوار سهل

«Kör dilenci, cehli dolayısıyla halkın bir şey vermesini umar. Ben ise yalnız senden istedim. Çünkü her müşkil senin lûtfunla kolaylaşır.»

10042

آن یکی کورم ز کوران بشمرید
او نیاز جان و اخلاصم ندید

«O kalbi kör olan davacı, beni kör dilencilerden saydı; ruhumun niyazını ve kalbimin ihlâsını göremedi.»

10043

کورئ عشقت این کورئ من
حب یعی و یصم است ای حسن

«Bu benim körlüğüm, aşkın verdiği körlüktür. Ey güzel kimse! Sevdigi şey, insanı kör ve sağır yapar derler ya... Bu körlük o körlüktür.»

Aleyhisselâtü Vesselâm Efendimiz: «Bir şeye muhabbetin, o şey hakkında seni kör ve sağır eder, ondaki çirkinliği göremez ve aleyhinde söylenilen şeyleri işitemezsin.» buyurmuştur.

10044

کورم از غیر خدا بینا بدو
مقتضای عشق این باشد نگو

«Allah'dan başkasına körüm, fakat müşâhede-i İlâhiyyede gözüm açıktır. Aşkımın muktezâsı da budur.»

10045

تو که بینایی ز کورانم مدار
دائر برگرد لطف ای مدار

«İlâhî sen ki görücü ve bilicisin, beni körlerden addetme! Ey âşıkların medâr-ı muhabbeti olan Allah! Ben lûtf ve inâyetin çevresini dolaşmaktayım.»

10046

آنچنانکه یوسف صدیق را
خواب بنودی و گشتش متکا

«Yûsuf-u Sıddîk Aleyhisselâma bir rüya göstermiştin de, ona güvenmişti...»

10047

مرصرا لطف توهم خوابی نمود
آن دعای بخدم بازی نبود

«Senin lûtfun bana da bir rüyâ gösterdi; o hadsiz, hesabsız duâlarım oyun değildi.»

10048

می‌داند خلق اسرار مرا
ژاژ میدانند گفتار مرا

«Halk benim esrârımı bilmiyor da sözlerimi hezeyân sanıyor.»

10049

حق‌شانت و که داند راز غیب
غیر علام سر و ستار عیب

«Hakları da var. Gayb sırrını, sırları bütünüyle bilen ve ayıpları tamamiyle örten Allah'dan başka kim bilebilir ki?»

10050

خضم گفتش رو بمن کن حق بگو
رو چه آسمان کردی عمو

«Hasmı dedi ki: Amca, neden yüzünü semâya çevirmişsin? Bana dön de doğruyu söyle.»

10051

شیدی آری غلط می‌افگنی
لاف عشق و لاف قربت می‌زنی

«Hiylekârlık ediyor ve halkı aldatmak istiyorsun; aşkdan ve Allah'a yakınlıktan dem vuruyorsun.»

10052

با کدامین روی چون دل‌درد
روی سوی آسمانها کرده

«Sen kalbi ölmüş birisin... Hangi yüzle yüzünü semâlara çeviriyor-sun?»

10053

غلفله در شهر افتاده ازین
آن مسلمان می‌نهد رو بر زمین

«Bu hâdise sebebiyle şehre ve halk arasına bir gulgule düştü. O müs-lüman da yüzünü yere koydu, yâni; secdeye kapandı.»

Şöyle diyerek ki :

10054

کای خدا این بنده را رسوا مکن
گر بدم هم سر من پیدا مکن

«Yâ Rabbi; bu kulunu rüsvây eyleme. Eğer kötü bir kul isem de sır-rımı meydâna çıkarma.»

10055

تو همی دانی که شهای دراز
که همی خواندم ترا با صد نیاز

«İlâhî sen bilirsin, uzun geceler de bilir ki, ben yüzlerce duâ ve niyâz ile yalvardım.»

10056

پیش خالق این را اگر خود قدر نیست
پیش تو همچون چراغ روشن نیست

«Bu duâların halk indinde kadr ve itibârı yoksa da, senin huzurunda parlak bir kandil gibidir.»

«DÂVUD ALEYHİSSELÂMIN İKİ HASMI DİNLEMESİ VE
KEYFİYETİ DÂVÂCIDAN SORMASI»

10057

چونکه داود بی آمد برون
گفت هین چونست این احوال چون

«Davud Peygamber evinden dışarıya çıkınca: Bu ne, ne var, ne oldu? Anlatım dedi.»

10058

مدعی گفت ای نبی الله داد
گاومن درخانه او درفتاد

«Dâvâcı dedi ki: Yâ Nebiyyallah, adâlet isterim. Benim sığırım bunun evine gitmiş.»

10059

کشت گاومرا پرسش که چرا
گاو من کشت او بیان کن ماجرا

«Bu da tutmuş onu kesmiş. Suâl buyur ki, niçin sığırımı kesmiş, mâcerâyı anlatsın.»

10060

گفت داودش بگو ای بوالکرم
چون تلف کردی تو ملک محترم

«Dâvud Aleyhisselâm rızık tâlibine: Ey kerem sahibi! Sen bu muhteremin malını, niçin telef ettin?»

10061

هین پراکنده مگو حجت بیار
تا بیکسو گردد این دعوی و کار

«Dikkat et, saçmalama, huccet ve delil getir ki, bu dâvâ ve bu iş halledilsin.»

10062

گفت ای داود بودم هفت سال
روزشب اندر دعا و درسوآل

«O dedi ki: Ey Dâvud! Yedi senedir gece gündüz duâ ediyor ve Allah'dan:»

10063

این همی جستم ز یزدان ای خدا
روزی خواهم حلال و بی عنا

«(Yâ Rabbî helâl ve zahmetsiz bir rızık istiyorum) diye niyazda bulunmaktayım.»

10064

مرد وزن برناله من واقفند
کودکان این ماجرا را واصفند

«Benim bu türlü niyazıma erkek ve kadın vâkıftır. Çocuklar bile bu mâcerâyı vasf ve târif ederler.»

10065

تو پرسى از هر که خواهى این خبر
تا بگويد ابى شکنجه و بی ضرر

«Bu hususu kime istersen sor, derhal söyleyiversin.»

10066

هم هویدا پرسى و هم پنهان ز خلق
که چه میگفت این گدای ژنده دل

«Bu eski abalı fakir neler söylüyor ve nasıl duâ ediyordu diye, hem alenî, hem de gizli olarak halktan sor.»

10067

بعد ازین جمله دعا و این فغان
گاوی اندر خانه دیدم ناگهان

«Bu duâ ve niyazlardan sonra ansızın eve bir sığır geldiğini gördüm.»

10068

چشم من تاریک شده از بهر لوت
شادی آنکه قبول آمد قنوت

«Rızık için değil, duâmın müstecâb olması sevinciyle gözlerim karardı.»

10069

کشم آنرا تادم در شکر آن
که دعای من شنود آن غیب دان

«Gaybı bilen Allah, duâmı işitti ve kabul etti diye şükranе olarak o sığırı kestim.»

10070

گفت داود این سخنهارا بشو
حجت شرعی درین دعوی بگو

«Dâvud Aleyhisselâm dedi ki: Bu sözleri bırak da bu dâvâda şer'i hüccet olacak bir delil göster.»

10071

تو روا داری که من بی حجتی
بنم اندر شهر باطل سنتی

«Benim şer'i bir hüccet olmadan, batıl bir hüküm vermemi sen câiz görür müsün?»

10072

این که بخشیدی، خریدی وارثی
ریعرا چون بیستانی حارثی

«Sığırı sana biri mi bağışladı, satın mı aldın, yoksa vâris misin? Mahsûl nasıl alıyorsun, çiftçi misin?»

10073

کسب را همچو زراعت دان عمو
تا نکاری دخل نبود آن تو

«Amca, kazancı da ziraat gibi bil! Ekmeyince mahsûl senin olmaz.»

10074

آنچه کاری بد روی آن آن تست
ورنه این بیداد بر تو شد درست

«Her ne ekersen onu biçersin. Ekip biçtiğin senin olur. Yoksa ettiğin bu zulüm, senin aleyhine çıkar.»

10075

رو بده مال مسلمان کز مگو
رو بجو دام و بده باطل مگو

«Git, şu müslümanın malını ver ve eğri büğrü söyleme! Git, borç bul, sığırın bedelini ver ve bâtil söyleme!»

10076

گفت ای شه تو همین میگویم
که می گویند اصحاب ستم

«Helâl rızık tâlibi dedi ki: Ey şâh-ı Nübüvvet, sen de zulüm sâhiblerinin dediğini mi söylüyorsun?»

10077

سجده کرد و گفت ای دانای سوز
درد دل داود انداز آن فروز؛

«O kimse secde ederek dedi ki: Ey benim kalbimdeki ateşi bilen Allah, o harâreti Dâvûd'un kalbine de duyur.»

10078

دردش نه آنچه تو اندر دلم
اندر افکندی برارای مفضل

«Ey fazl u kerem sahibi olan Rabbim, benim kalbime saldıgın bu harâreti Dâvûd'un kalbine de sal...»

10079

این بگفت و گریه در شد های
تادل داود بیرون شد رجای

«Bunu söyledi ve hıçkırâ hıçkırâ ağlamaya başladı. O kadar ki, Dâvûd'un kalbi yerinden oynadı.»

10080

گفت هین امروز ای خواهان گاو
مهلتم ده وین دتا و برا مکار

«Dâvûd Aleyhisselâm dedi ki: Ey sığır tâlibi, bugün bana mühlet ver ve bu dâvâ'nın görülmesinde ısrar etme...»

10081

تا روم من سوی خلوت در نماز
پرسم این احوال از دانای راز

«Ben halvethâneme gidip namaz kılayım ve bu hâli sırları bilen Cenâb-ı Haktan sorayım.»

10082

خوی دارم در نماز آن التفات
معنی قره عینی فی الصلات

«Namazda Allah'ın iltifâtına alışmışımdır. (Namaz gözümün nurudur.) sözünün mânâsı da budur.»

«Gözümün nuru namazdadır.» Hadis-i Şerifine işârettir.

10083

روزن جانم کشاده از صفا
می رسد بی واسطه نامه خدا

«Safâ-yı derûnumdan rûhumun penceresi açılmıştır. Oradan vâsitasız olarak Allah'ın vahyi gelmektedir.»

10084

نامه و باران و نور از روزنم
می فتد در خانه ام از معدنم

«Allah'ın vahiy ve feyz yağmuru, rahmeti ve nuru mâdenimden ve hakikatimden gelir; penceremden evime girer.»

Bir Hadis-i Kudside: «Namazı benimle kulum arasında ikiye böldüm. Kulum için de istediği verilecektir.» buyurulmuştur. Sûre-i Fâtihâ'nın (Elhamdülillâhi rabbil âlemin) den (İyyâkena'büdü ve iyyâkenestain) âyetine kadar olan kısmı Cenâb-ı Hakka âiddir. Çünkü hamd ve senâ'yı ve übüdiyyet itirâfını hâvîdir. (İhdinassıra'dalmüstakim) den (Veledâal-lin) e kadar olan kısmı da kula âiddir. Zira hidâyet talebini ihtivâ eder. Binâenaleyh: «Kulum için istediği verilecektir.» vâd-i kerîmi mûcibince namazda göze nur ve kalbe mânevî bir sürûr hâsıl olur.

10085

دوزخست آن خانه کان بی روزنست
اصل این ای بنده روزن کردنست

«Penceresi olmayan bir ev cehennem gibidir. Ey kul, dinin aslı mânevî bir pencere açmak ve oradan tevhid ve hidâyet ziyâsı alarak kalbi aydınlatmaktır.»

10086

تیشه دره پیشه کم زن بیا
تیشه زن در کندن روزن هلا

«Her ormana balta vurma da gel, himmet kazmasını, o mânevî pencereyi açmak için kalbe vur.»

10087

یا نمدانی که نور آفتاب
عکس خورشید برونست از حجاب

«Bilmiyor musun ki bu güneşin ziyâsı, hicabtan hâriç olan bir hakikat güneşinin aksidir.»

10088

نور این دانی که حیوان دیدم
پس چه کرمنابود بر آدم

«Bu zâhiri güneşin ziyâsını hayvanlar bile görmektedir. O halde (Velekad kerrramnâ benî adem) iltifâtının mânâsı nedir?»

Bu beyt Hazret-i Dâvûd İlsânındandır. (Velekad Kerramnâ), yâni; «Biz, Âdem oğullarını mükerrrem ve sâir hayvanlardan mümtâz kıldık.» Âyet-i Kerimesine işârettir.

10089

من چه خورشیدم درون نور غرق
می ندانم کرد خویش از نور فرق

«Ben Güneş gibi nûra müstağrakım. Kendimi nurdan ayırd edemiyorum.»

10090

رفتم سوی نماز و آن خلا
بهر تعلیمست ره مخلق را

«Halvete ve namaza gidişim, halka yol göstermek içindir.»

10091

کثر نهم تا راست گردد این جهان
حرب خدعه این بود ای پهلوان

«Bu cihan doğru gitsin diye bir eğri söylüyorum. Ey pehlivan (Harb hiledir.) bu demektir.»

Hadis-i Şerifte: «Harb, düşmanı aldatmak ve bu sûretle muharebeyi kazanmaktır.» buyurulmuştur. Bu itibarla, Hz. Davud: «Ben de seyr ü sülûk muhârebesini kazanmak için halvet ve ibâdeti kendime isnâd ediyorum. Hakikatı söyleyecek olsam herkes şaşırırdı, ben de rehberlik harbini kaybederdim. Nitekim Hadis-i Şerifte: «Biz peygamberler nâs'ın derecesine inmeye ve onların akılları erebilecek derecede söylemeye mecburuz.» buyurulmuştur. Onun için ben de; «halvete gideceğim, namaz kılacağım.» diye o fiilleri nefsimi isnâd ediyorum. Hakikatte ise o kuvvetleri bana veren Allah olduğu için, o hareketlerin fâili de odur.» diyor.

10092

نیست دستوری و گر نه رنجی
گرد از دریای راز انگیزی

«Esrâr-ı hakikati söylemeye Dâvud için izin yoktur. Yoksa o esrârı ortaya döker ve esrâr deryâsından tozlar koparırdı.»

10093

همچنین داود میگفت این نسق
خواست گشتن عقل خلقان محترق

«Dâvud Aleyhisselâm bu üslûbda söylüyordu. Halkın akli da yanmak derecesine gelmişti.»

Yâni; Esrâr-ı Vahdete tahammülleri olmadığından, bu sözlerden halk çıldıracak dereceye gelmişti.

10094

بس گریبتاش کشید از بس یکی
که ندارم در یکی او شکی

«O esnâda arkasından biri: ben Allah'ın birliğinde şek etmem, diyerek Dâvud'un yakasından çekti.»

10095

باخود آمد گفت را کوتاه کرد
لب بست و عنم حاوتگاه کرد

«Hazret-i Dâvud, daldığı istiğrâktan kendine geldi, dilini tuttu ve halvethânesine çekildi.»

«HAKKIN MEYDANA ÇIKMASI İÇİN, DÂVUD ALEYHİSSELÂM'IN HALVETHANESİNE GİTMESİ»

10096

درفرو بست و برفت آنکه شتاب
سوی محراب و دعای مستجاب

«Halvethâne kapısını kapadı. Müstecâb olacak bir duâ etmek üzere mihrab tarafına koştu.»

10097

حق نمودش آنچه بنموش تمام
گشت واقف برسزای انتقام

«Cenâb-ı Hak, ona gösterdiğini temâmiyle gösterdi. İntikâma lâyık olan şahsın kim olduğuna vâkıf oldu.»

10098

روز دیگر جمله خصمان آمدند
پیش داود پیمر صف زدند

«Ertesi gün bütün dâvâcılar geldiler. Dâvud peygamberin huzurunda saf oldular.»

10099

همچنان آن ماجراها باز رفت
زودزد آن مدعی تشنیع رفت

«Evvelki gibi iddialar ve müdâfaalar tekrarlandı. Müddeî, yine o fakir hakkında ağır ağır ta'n ve teşnî'de bulundu.»

«DÂVUD PEYGAMBER ALEYHİSSELÂMIN SIĞIR SAHİBİNE DAVASINDAN VAZGEÇMESİNİ SÖYLEMESİ, SIĞIR SAHİBİNİN DÂVUD ALEYHİSSELÂMI KINAMASI»

10100

گفت داودش خمش کن رو بهل
این مسلمانرا زگاوت کن بجل

«Hazret-i Dâvud, öküz sâhibine dedi ki: Ta'n ve teşniden vazgeçip, git sığırını bu müslümâna helâl et.»

10101

چون خدا پوشید بر تو ای جوان
رو خمش کن حق ستاری بدان

«Ey genç! Mâdem ki Allah seni setretti, sen de (Settâr) lık hakkını bil de sükût ederek git.»

10102

گفت واویلی چه حکمت این چه داد
از پی من شرع نوحواهی نهاد

«Sığır sâhibi dedi ki: Eyvahlar olsun! Bu nasıl hüküm, bu nasıl adâlet? Benim için yeni bir şeriat mi kurmak istiyorsun?»

10103

رفته است آوازۀ عدلت چنان
که معطر شد زمین و آسمان

«Adâletinin şöhreti o kadar yayılmıştır ki, onun râyihasından yer ve gök güzel kokulara bürünmüştür.»

Öyle olduğu halde :

10104

برسگان کور این اسم زفت
زین تعدی سنگ و که بشکافت تفت

«Bu zulüm, kör köpeklerle bile yapılmamıştır. Bu tecâvüz ve cefâdan, taşlar ve dağlar yarılmıştır.»

10105

همچنين تشنيع ميزد برملا
كالصلا هنگا ظلمت الصلا

«Ey müslümanlar; gelin bana yapılan zulmü görün! diye kalabalığa karşı Hazret-i Dâvud'a ta'n ve teşnî'e devam etti.»

«DÂVUD ALEYHİSSELÂMIN, SIĞIR SAHİBİNE: CÜMLE MALINI
ONA VER! DİYE HÜKMETMESİ»

10106

بعد زان داود گفتش ای عنود
جمله مال خویش اورا بخش زود

«Ondan sonra Dâvud dedi ki: Ey inadcı adam; çabuk cümle malını ona bağışla!»

10107

ورنه کارت سخت کردد گفتمت
تا نکرده ظاهر ازوی استمت

«Yoksa sana söylüyorum ki işin sarpa saracaktır. Çabuk, malını ona ver ki zulmün meydana çıkmasın.»

10108

خاك برسر کرد و جامه بردريد
كه بهر دم ميكني ظلمي منيد

«Sığır sâhibi: her an zulmü artırıyorsun diyerek, başına toprak saçtı ve elbisesini yırttı.»

10109

يکدمی ديگر برين تشنيع راند
باز داودش به پیش خویش خواند

«Bir müddet böylece ta'n ve teşnî'e devam etti, Dâvud Aleyhisselâm onu tekrar huzuruna çağırdı.»

10110

گفت چون بخت نبود ای بخت کور
ظلمت آمد اندک اندک در ظهور

«Dedi ki: Ey kör tâlihli, bahtın olmadığı için zulmün yavaş yavaş meydana çıktı.»

10111

ريده انگام صدر و پيشگاه
ای دريغ از چون تو خر خاشاک و کام

«Pislemiş olduğun halde baş sedire ve yüksek mevkiye geçmek istiyorsun — yâni; haksız iken hak iddia ediyorsun. — Senin gibi bir eşeğe ot ve saman bile yazıktır.»

10112

روکه فرزندان تو باجفت تو
بندگان او شدند افزون مگو

«Haydi git ki çocukların ve karın da onun kölesi ve câriyesi oldu. Fazla söyleme.»

10113

سنگ بر سينه می زد بادودست
ميدويد از جهل خود بالادوست

«Bu hüküm üzerine sığır sâhibi iki eliyle göğsüne taş vuruyor, ne yapacağını bilemediği için yukarı aşağı koşuyordu.»

10114

خلق اندرهم ملامت آمدند
کز ضمير کار او غافل بدند

«Halk da Hazret-i Dâvud'u hükümlerinden dolayı kınamaya başladılar. Çünkü O'nun hükmündeki sırdan, yâhud sığır sâhibinin işlemiş olduğu bir cinâyetin hakikatinden gâfil idiler.»

10115

ظالم از مظلوم کی داند کسی
کو بود سخره هوا همچون خسی

«Hevâ-yi nefsin bir ot gibi zebunu olan kimse, zâlimi mazlûmdan nasıl fark edebilir?»

10116

ظالم از مظلوم آن کسی پی برد
کو سر نفس ظلوم خود برد

«Kendi zâlim nefsinin başını kesmiş — yâni; nefsinin mağlûb etmiş — kimse, zâlim ile mazlûmu ayırdedebilir.»

10117

ورنه آن ظالم که نفست از درون
خضم از مظلوم باشد از جنون

«Yoksa, derunundaki nefse zebûn olan insan, çılgınlığından her mazlûmun hasmı olur.»

Nitekim :

10118

سگ هماره حمایه برمسکین کند
تا تواند زخم برمسکین زند

«Köpek dâima fakire saldırır ve fırsat bulunca ısırap onu yaralar.»

10119

شرم شیرانراست نی سگ را بدان
که نگردد صید از همسایگان

«Utanma arslanlara mahsustur, köpeklerle değil. Şunu bil ki : arslan, komşuları bulunan hayvanları avlamaz.»

Hazret-i Mevlânâ, Dâvud Aleyhisselâmın hükmüne itirâza kalkışan

avam halkı, utanmazlıkta köpeğe teşbih ediyor. Köpekler, fakir kimse-
lere saldırdıkları gibi, köpek tabiatlı olan o herifler de Dâvud gibi bir
Peygamber-i zîşâna levmediyorlardı. Çünkü hayâları ve dolayısıyla iman-
ları yoktu. Bir Hadis-i Şerifte : «Hayâ ile iman, birbirinin karînidir, yek-
diğerinden ayrılmazlar. Şâyed biri kaldırılacak olursa, o biri de kalkar.»
buyurulmuştur.

10120

عامه مظلومکش ظالم پرست
از کین سگشان سوی داود جست

«Mazlûm öldüren ve zâlime tapan avam halk, köpekler gibi Dâvud
Aleyhisselâm'a doğru atıldı ve levmetmeye başladı.»

10121

روی در داود کردند آن فریق
کای بی محنتی برما شفیق

«O fırka Hazret-i Dâvud'a teveccüh ederek dedi ki : Ey bize şefkatli
zat, ey seçilmiş peygamber!»

10122

این نشاید از تو کین ظلمست فاش
قهر کردی بی گناهی را بلاش

«Bu, sana yakışmaz, bu âşikâr bir zulümdür. Bir günahsız sebebiyle
kahrettin.»

10123

گفت ای یاران زمان آن رسید
کان سر مکتوم او گردد بدید

«Dâvud Aleyhisselâm dedi ki : Arkadaşlar, o gizli sırrın âşikâr ol-
ması zamanı geldi.»

جمله برخیزد تا بیرون رویم
تا بدان سرنهان واقف شویم

«Hepiniz, kalkınız, şehir hâricine gidelim de o gizli sırra vâkıf olalım.»

در فلان صحرا درختی هست زفت
شاخهاش آنبه و بسیار چفت

«Fılân ovada büyük bir ağaç vardır. Dalları çoktur ve ziyâde eğilmiştir.»

سخت راسخ خیمه گاه و میخ او
پوی خون می آیدم از بیخ او

«O ağacın gölgesi geniş ve kökü sağlamdır. Onun dibinden bana kan kokusu geliyor.»

خون شدست اندرین آن خوش درخت
خواجده را کشتست این منحوس بخت

«O hoş ağacın dibinde kan dökülmüştür. Bu kötü tâlihli orada efendisini öldürmüştür.»

تا کنون حلم خدا پوشید آن
آخر از ناشکری آن قلتبان

«Allah'ın hilmi şimdiye kadar o cinâyeti örtmüştü. Fakat bu habîs küfrân-ı nîmette bulundu.»

که عیال خواجده را روزی ندید
نی بنو روز و نه موسمه‌های عید

«Ne nevrûzda, ne de bayramlarda efendisinin âilesini bir gün bile görüp yardımında bulunmadı.»

Eğer efendisinin âilesine yardım etseydi belki yapmış olduğu cinâyet örtülü kalacaktı. Çünkü Cenâb-ı Hak :

اِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ

Yâni : «Hayırlı ameller, kötü fiilleri giderir⁷⁰» buyurmuş, Aleyhisselât Efendimiz de : «Her kötülük arkasından bir iyilik yapın ki o iyilik, o kötülüğü mahveder.» demiştir.

بی نوابارا بیک لقمه نجات
یاد ناورد او ز حقهای نخت

«Fakirleri bir lokma ile arayıp sormadı, eski hakları hatır ve hayâle getirmedi.»

تا کنون از بهر یک گاو این لبین
می زند فرزندان او را بر زمین

«Bu mel'un şimdi de bir sığırı için onun oğlunu yerlere vuruyor.»

او بخود برداشت پرده از گناه
ورنه می پوشید جر مش را اله

«Allah, onun cinâyetini setrediyordu. Günâhın üstündeki setr perdesini o kendisi kaldırdı.»

(70) Sârei Hûd : 114.

کافر و فاسق درین دور گزند
برده خود را بخود بر میدهند

«Kâfir olsun, fâsık olsun bu kötü zamanda kabaâhatlerini setreden perdeyi kendileri yırtarlar.»

ظلم مستورست در اسرار جان
می نهد ظالم به پیش مردمان

«Zulüm, can sırları arasında gizli kalır. Lâkin zâlim, onu halkın gözü önüne kor.»

که بینیدم که دارم شاخها
کاو دوزخ را بیند از ملا

«Der ki: Bana bakın boynuzlarım vardır. Cehennem sığırını âşikâre götün.»

Boynuzlardan maksad: Onun peyderpey yaptığı mezâlimdir ki onları meydana koymakla kendisinin cehennemlik bir öküz olduğunu isbât eder.

«DÜNYA'DA DAHİ ZÂLİMİN ZULMÜNE ELİNİN, AYAĞININ
ŞEHÂDET ETMESİ.»

بس هم اینجا دست و پایت در گزند
بر ضمیر تو گواهی میدهد

«Ey zâlim, hiddet ve isyân halinde senin elin, ayağın senin zamîrine şehâdet eder.»

چون موکل میشود بر تو ضمیر
که بگو تو اعتقادی و امگیر

«İtikat ettiğin şeyleri söyle, gizleme diye gönlündeki şey, başına dikilir.»

خاصه در هنگام خشم و گمت و گو
می کند ظاهر سرت را مویو

Husûsiyle gazab ve dedikodu zamanında o âzâ, senin sırrını izhâr eder.»

چون موکل میشود ظلم و جفا
که هویدا کن مرا ای دست و پا

«Zulüm ve cefâ: ey el ve ayak beni izhâr eyle! diye sana galebe çalınca...»

چون همی گردد گواه سرلگام
خاصه وقت و جوش و خشم و انتقام

«Sır şahidi, hâsseten coşkunkluk, gazab ve intikam zamanında ihtiya-rını ele alınca, bilâ ihtiyâr zulüm derûnunu meydana korsun.»

بس همان کسی کین موکل میکند
تا لوای راز بر صحرای زند

«O Allah ki sır sancağını sabrâya dikmek, yâni; meydana çıkarmak için o zamîri müvekkil ve gâlib kılar.»

پس موکلہای دیگر روز حشر
ہم تواند آفرید از بہر نشر

«O, mahşer gününde, diğer müvekkilleri de sırları açıklamak için yaratmaya kâdirdir.»

Yâsîn Sûresinde :

الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰ

أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا

يَكْسِبُونَ ﴿٦٥﴾

Yâni: «O gün ağızlarının üstüne mühür basarız. Ne irtikâp ediyor idiyse, bize elleri söyler, ayakları da şehâdet eder⁷¹.» buyurulmuştur.

ای بدہ دست آمدہ در ظلم و کین
کو مہمت پیدا است حاجت نیست این

«Ey zulüm ve kin'e on el ile sarılmış olan, senin cevherin ve hakî-katin bellidir.»

Şehadete de hâcet yoktur.

نیست حاجت شہرہ کشتن در گزند
بر ضمیمہ آتشینت واقفند

«Senin için zulüm ve zararla şöhrat almaya da hâcet yoktur. Basiret sâhibi olanlar, senin ateş gibi yakıcı olan içine vâkıftırlar.»

(71) Sûrei Yâsîn : 65.

نفس تو ہمدرد بر آرد صد شرار
کہ بینیدم من ز اصحاب نار

«Senin nefsin : «beni görün, ben cehennem ehlindenim» diye her ân yüzlerce kıvılcım saçmaktadır.»

حزہ نادم سوی کل خود دروم
من اینہ نورم کہ سوی حضرت شوم

«Ben, Cehennem ateşinin cüz'üyüm, aslım tarafına giderim. Nûr değilim ki Nûr-u Mutlak tarafına gideyim?»

ہمچنان کین ظالم حق ناشناس
بہر گاہی کرد چندین التباس

«Öylece, bu Hak tanımayan zâlim, bir öküz için bu kadar iltibâs ve hiylekârlık etti.»

او از و صد گاو برد و صد شتر
نفسی اینست ای پدر از وی پیر

«O efendisinden yüzlerce sığır ve yüzlerce deve çalmıştı. Ey babalık; nefis işte böyledir, ondan ayrıl.»

نیز روزی با خدا زاری نکرد
یاری نامد ازو روزی بدرد

«Bu herif, bir gün bile Allah'a niyazda bulunmadı. Derunundan bir defa olsun (Yâ Rabbi) demedi.»

کای خدا خصم مرا خوشنودکن
گر منش کردم زیان تو سودکن

«Bir kerre olsun : (İlâhî; hasmı razı kıl, ben ona ve âilesine zarar verdimse, sen onlara menfeat ver) demedi.»

Bir kâtil, yâhud zâlim sonra tevbe eylese maktûlün veresiyle, yâhud mazlûmun kendisiyle helâllaşması ve istiğfâr etmesi lâzımdır. Belki şu hareketleri keffâret-i zünûb olur da, Cenâb-ı Hak onları âhirette barıştırır. Bu herif ise bunların hiç birini yapmadığı gibi bir sığırı için, efendisinin oğluna etmediği hakâret kalmamıştı.

گر خطا کردم دیت بر عاقلهست
عاقله جانم تو بودی در الست

«Eğer ben hata ettimse diyet, âkileye teveccüh eder. Elestü hitabı sadır olduğu demde benim âkilem sen idin.» demedi.

Bunu deseydi Cenâb-ı Hak, Âhirette hasmı ile onu müsâleha ettirir, Dünyada da cinâyetini setr ederdi.

Kaamûs tercemesinde deniliyor ki : «Âkile : Bir adamın asabesine itlâk olundu ki katl-i hatâ ile diyet lâzım oldukta, diyetini çekip edâ ederler.» Akl kelimesi, bir de bağlamak manasına gelir. Kâtilin idâm edilmesini ve kanı dökülmesini bağlayıp menettiği için diyete âkile denilmiştir.

Arablar indinde evvelce bir adamın diyeti on deve idi. Sonra Hazret-i Peygamberin pederi Cenâb-ı Abdullah'ın kurban edilmekten kurtarılması için yüz deve olarak kararlaştı. Böylece katl vukuunda kâtilin asabesi, yâni; baba tarafından akrabası deve toplayıp maktûlün vârislerine verirler ve kâtili idâmdan kurtarırlardı. Din-i İslâm'da da diyet yüz devedir. Hatâen vâki olan bir katilde diyetin toplanıp verilmesi, kâtilin âkilesine, yâni; baba tarafından olan hısım ve akrabâsına âiddir. Eğer kâtil, asker veya devlet memuru ise, diyetini vermek hükûmete düşer. Hazret-i Mevlânâ bu beyti bu meseleye tevfikân irâd eylemiş, o kâtil, Cenâb-ı Hakkı kendine âkile ittihaz eyleyerek ona müraceatta bulunsaydı ve hasmı olan maktûlû razı etmesini isteseydi; Cenâb-ı Hak Âhirette hasmiyle onu müsâleha ettirir ve dünyâda da cinâyetini setrederdi, demiştir.

سگ می‌دهد باستغفار در
این بود انصاف نفس ای جان حر

«Ey hür can! Sen ona tövbe etmesi, yarlıganma dilemesi için inci verirsin de, o sana taş bile vermez. İşte nefsin insaftı.»

Onun için bu kâtil de cinâyetini icrâ eyledikten sonra tevbe ve istiğfârda bulunmamıştı.

«HALKIN O AĞACIN DİBİNE GİTMESİ»

چون برون رفتند سوی آن درخت
گفت دستش را سپش بندید سخت

«Şehirden çıkıp o ağaca doğru giderken Hazret-i Dâvud dedi ki : Şu herifin elini arkasına sıkıca bağlayın.»

تا گناه و جرم او پیدا کنم
تالوای عدل بر صحرا زخم

«Ki onun cürmünü ve günâhını meydana çıkarayım da adâlet sancığını sahrâya dikeyim.»

Yâni; adâleti temâmiyle izhâr edeyim.

گفت ای سگ جد این را گفته
تو غلامی خواجه زین رو گفته

«Yine Hazret-i Dâvud, o kâtile dedi ki : Köpek herif; sen bu adamın ceddini öldürmüşsün. Sen köle iken efendini katl ve malını gasbederek efendi olmuşsun.»

10156

آن زنت اورا کینزک بوده است
تا همین خواجه جفا نموده است

«Senin karın da efendinin halayıkı idi ki o da efendisine cefâ etmişti.»

10157

هرچه زو زابیده ماده یا کثر
ملک وارث باشد آنها سرنسر

«O kadın; kız ve erkek ne doğurmuşsa, hepsi de maktûlün vârisi bulunan bu adamın mülküdür.»

10158

تو غلامی گب و کارت ملک اوست
شرع جستی شرع بستان رونکوست

«Sen kölesin, bütün kazancın onun mülkü ve malıdır. Şeriat ve adâlet istiyordun. İşte şeriat al da git, bak nasıl iyi mi?»

Sığırı bu adama helâl et dediğim vakit, o hükmü kabul eyleseydin bunlar meydana çıkmayacaktı.

10159

خواجه را کشتی باستم زار زار
هم درینجا خواجه گویان زینهار

«Efendini zulüm ile inleterek öldürmüştün. Hem burada efendin sana aman yapma, diye yalvarmıştı.»

10160

کار دازاشتتاب کردی زیر خاک
از خیالی که بدیدی سہمناک

«Katilden sonra gördüğün korkunç bir hayal dolayısıyla bıçağını da toprağa gömmüştün.»

10161

نک سرش با کارد در زیر زمین
باز کاوید این زمین را همچنین

«İşte efendinin başı, senin bıçağıyla berâber toprak altında. Ahâlî Burayı kazın.»

10162

نام این سک هم نوشته کارد بر
کرد باخواجه چنین مکر و ضرر

«Bu köpeğin adı da bıçağın üstünde yazılı. Efendisine işte böyle bir hiyle ve böyle bir zulümde bulunmuştu.»

10163

همچنین کردند چون بشکافتند
در زمین آن کارد و سررا یافتند

«Dâvud Aleyhisselâmın dediği gibi yaptılar. Toprağı kazıp yarınca o bıçakla o başı buldular.»

10164

ولوله در خلق افتاد آن زمان
هریکی زنار برید از میان

«Hakikat meydana çıkınca halk arasına velvele düştü. Evvelki müterizlerin hepsi belinden zünnârı kesdi.»

Zünnâr: Hıristiyan ve Mecûsîlerin bellerine bağladıkları bir kuşağın adıdır. Bunu dâhilde kuşanmış ve ipekten olurmuş. Bir de hârice bağladıkları varmış. Zünnârını kesmek: Müslüman olmaktan, inkârı bırakıp imana gelmekten kinâyedir.

بعد زان گفتش بیا ای داد خواہ
داد خود بہستان بدان روی سیاہ

«Ondan sonra Dâvud Aleyhisselâm dedi ki: Ey adâlet isteyen; gel de o kara yüzünle adâleti al!»

Bu hitab kâtiledir ve: «Sen adâlet istiyordun, adâlet senin idâmını emretmektedir.» demektir.

«DÂVUD ALEYHİSSELÂM'IN KATİL İÇİN HAMİYYET VE DELÂİL GÖSTERDİKTEN SONRA ONUN KISASINI EMİR BUYURMASI»

ہم بدان تیغش بفرمود او قصاص
کی کند مکرش ز علم حق خلاص

«Efendisini öldürdüğü bıçakla kâtile kısas icrasını emretti. Kâtilin mekr ve hiylesi, onu Allah'ın ilminden nasıl kurtarırdı?»

Kurtaramazdı, nitekim, kurtaramadı. Bu kadar sene sonra cinâyetinin Dünya'daki cezâsını gördü.

حلم حق کرچہ مواسا میکند
لیک چون از حد بشد پید اکند

«Allah'ın hılmı, zâlim ve kâtillerin cezâsını bir müddet setr ve imhal ederse de, zulüm haddini tecavüz ederse, onu meydana çıkarır.»

Nitekim Kur'ân'da ve Sûre-i İbrâhim'de buyurulmuştur ki:

وَلَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ غَافِلًا عَمَّا يَعْمَلُونَ
الظَّالِمُونَ إِنَّمَا يُؤَخِّرُهُمْ لِيَوْمٍ تَشْخَصُ فِيهِ الْأَبْصَارُ ﴿٥٢﴾

Yâni: «O zâlimlerin yaptıklarından Allah'ı gâfil sanma. Onların ce-

zasını, gözlerin korkudan ve (şaşkınlıktan) belerip kalacağı bir güne bırakmaktadır⁷².» meâlinde dir.

خون نجسبد درفتد دومر دلی
میل جست و جوی کشف مشکلی

«Kan uyumsuz — yâni; cinâyet gizli kalmaz — Kâtili aramak ve müşkili keşfedip bulmak meyli her insanın kalbine düşer.»

اقتضای داوری رب دین
سربر آرد از ضمیر آن و این

«Kıyâmet gününün sahibi olan Allah'ın adâleti, şunun, bunun zâmîrinden zuhur eder durur.»

Şöyle ki:

کان فلان چون شد چه شد حالش چه کشت
همچنانکه جو شد از گلزار کشت

«Filân nasıl öldü, ne haldedir ve ne oldu? İşte bu suâller topraktan ekin biter gibi, herkesin kalbinden ve lisânından fırlar.»

جوشش خون باشد آن وان جستہا
خارش دلہا و بحث ماجرا

«Bu suâller, bu arayışlar, kalblerin ızdırâbı, lisanların mâceradan bahisleri, hep o kanın kaynamasıdır.»

10172

چونکہ پیدا گشت سرکار او
معجزہ داود شد فاش و دوتو

«O kâtilin gizli sırrı zâhir olunca Dâvud Aleyhisselâmın mucizesi iki kat olarak meydana çıktı.»

10173

خلق جہاں سر برہنہ آمدند
سر بسجده بر زمینہ میزدند

«Bütün halk başlarını açtılar, yüzlerini secde için yere koydular.»

Ve dediler ki :

10174

ماہمہ کوران اصلی بودہ ایم
از تو ماصد گون عجایب دیدہ ایم

«Bizim hepimiz de basîret cihetinden kör olmuşuz. Halbuki biz senden yüzlerce acîbe ve mucize görmüştük.»

10175

سنگ بانو درسرخ آمد شہر
کہ برای غن و طالوتم بگیر

«Tâlût ile gazâ etmek için, beni al diye taş sana açıkca söz söylemişti.»

10176

تو بسہ سنگ فلاخن آمدی
صد ہزاران مردرا برہم زدی

«Sen üç tane sapan taşıyla geldin, yüz binlerce adamı birbirine kattın, kırdın geçirdin.»

10177

سنگھا ات صد ہزاران بارہ شد
ہر یکی ہر خصم را خونخوارہ شد

«Senin taşların yüzbinlerce parça oldu. Her biri bir düşmanın kanını içti.»

Hazret-i Mûsâ'dan sonra Yûşâ Aleyhisselâm Benî İsrâîl'i idâre etmiş, ondan sonra da on dört hâkim gelip geçmişti. Yahûdilerin bu devrine (Hâkimler Devri) denir. Sonra İsmuîl Aleyhisselâm'ın zamân-ı nübüvve-tinde Tâlût isminde biri Benî İsrâîl'e hükümdâr tâyin edildi. Câlût namında biriyle harbe memur oldu. Hazret-i Dâvud da Tâlût'un ordusunda bulunuyordu. Silâh olarak elinde bir sapanı vardı. Yolda giderken üç tane taş ona : bizi al, Câlût'u bizimle öldüreceksin demiş, Hazret-i Dâvud da o taşları almıştı. Vaktâ ki iki taraf karşılaştı. İlk evvel Câlût meydana çıktı; iri-yarı, güçlü-kuvvetli bir adamdı. Dâvud Aleyhisselâm ise ona nisbetle ufak tefek bir zâttı. Öyle olmakla beraber Câlût'un karşısına çıktı. Sapanıyla bir taş fırlattı ve Câlût'u öldürdü. Onun helâk olmasıyla ordusu bozuldu. Tâlût harbi kazandı. Mükâfaten kızını Dâvûd'a verdi, kendisine veliahd yaptı. Daha sonra halkın Dâvûd'a olan teveccüh ve hürmetini çekemedi. O'nu öldürmeye kalkıştı. Dâvûd gizlendi ve Tâlût'tan sonra Benî İsrâîl'in hükümdârı oldu. Cenâb-ı Hak ona mülk ile beraber nübüvvet ve hikmet ihsân etti. Demir, elinde balmumu gibi yumuşar, onunla zırhlar yapar ve sattırır, bedeliyle geçinirdi. Kendisine verilen (Zebûr) kitabını yüksek sesle okuduğu vakit dağlar akis yapar, kuşlar da cıvıldaşırdı.

Hazret-i Mevlânâ halk lisânından Dâvûd Aleyhisselâm'ın bâzı mucizelerini naklediyor :

10178

آہن اندر دست تو چون موم شد
چون زرہ سازی ترا معلوم شد

Zırh yapması sana bildirilince, demir senin elinde mum gibi yumuşadı.»

10179

کوهها باتو رسائل شد شکور
باتو میخوانند چون مقری زبور

«Dağlar, seninle birlikte, hafızlar gibi Zebûr'u okuyorlar ve Hakka şükür ve senâ ediyorlardı.»

10180

صد هزاران چشم دل بکشاده شد
ازرم تو غیبرا آماده شد

«Senin nefesin ve müessir irşâdınla yüz binlerce göz açıldı, gaybı müşâhede etmeye âmâde oldu.»

10181

وای قوی تر از همه کین دایمست
زندگی بخشی که سرمد قائمست

«Bütün mucizelerinin en kavisi ise, daimî olan bir zindelik bahşetmekliğindir.»

10182

جان جمله معجزات اینست خود
کو بخشد مرده را جان ابد

«Cümle mucizâtın rûhu; ölüye ebedî bir hayat bahşetmek, yâni; dâlâlete düşmüş bir kimseyi hidâyete sevkeylemektir.»

10183

کشته شد ظالم جهانی زنده شد
هریکی از نوحدارا بنده شد

«O zâlim kâtil öldürüldü, onun ölümüyle bir cihan dirildi. Halkın her biri, bu mucize üzerine yeniden Allah'a bende oldu.»

Yâni; imânı kuvvetlendi.

«İNSAN NEFSİNİN, SIĞIRI KESEN KİMSEYİ DAVA EDEN KÂTİL MAKAMINDA, SIĞIRI KESENİN DE AKIL MİSÂLİNDE OLDUĞU; DÂVUD'UN HAK'KI, YAHUD HAKKIN VEKİLİ VE HALİFESİ BULUNAN ŞEYHİ TEMSİL ETTİĞİ VE ONUN YARDIMIYLA ZALİMİN ÖLDÜRÜLÜP, HELÂL RIZIK İLE ZENGİN OLMANIN MÜMKÜN BULUNDUĞU.»

10184

نفس خود را کس جهانرا زنده کن
خواجهر کشتهست اورا بنده کن

«Ey sâlik; hevâ ve hevesine muhâlefet sûretiyle nefsini öldür de ci-hânı dirilt. O nefs, efendisini öldürmüştür. Sen onu kendine kul, köle yap.»

Hürriyetinden mahrum kıl.

10185

مدعی گاو نفس تست هین
خویشتر را خواجه کردست و مهین

«Hikâyede bahsedilen siğır dâvâcısı senin nefsendir. Haberin olsun ki kendisini efendi ve büyük adam yerine koymuştur.»

10186

آن کشنده گاو عقل تست رو
بر کشنده گاو تن منکر مشو

«O siğırı kesen de senin aklındır. Git de ten siğırını kesmiş olana münkir olma.»

10187

عقل اسیرست و همی خواهد ز حق
روزی بی رنج و نعمت بر طبق

«Akıl esir olup kalmıştır ve dâimâ Allah'tan zahmetsiz rızık ve tabak dolusu nimet istemektedir.»

روزی بی رنج او موقوف چیست
آنکه بکشد گاورا کاصل بدیست

«Onun zahmetsizce rızıklanması neye bağlıdır? Sığırı öldürmeye ki bütün kötülüklerin menbaı odur.»

نفس گوید چون کشی تو گاومن
زانکه گاو نفس باشد نقش تن

«Nefis: benim sığırımı nasıl öldürürsün? der. Çünkü cismin nakşı — yâni; sûreti — nefis sığırındır.»

خواجه زاده عقل مانده بی نوا
نفس خونی خواجه کشت و پیشوا

«Velînimet zâde olan akıl rıziksız kalmış; kâtil nefis ise, efendi olmuş ve ileri gelmiş.»

روزی بی رنج میدانی که چیست
قوت ارواحست و ارزاق نیست

«Zahmetsiz rızık nedir, biliyor musun? Ruhların gıdâsı ve Kur'ân'ın erzâkı, yâni; ahkâmıdır.»

لیک موقوفست بر قربان گاو
کنج اندر گاو دان ای کنج کاو

«Lâkin bu zahmetsiz rızka nâil oluş, sığırın kurban edilmesine bağlıdır. Ey köşe bucak kazıp da defîne arayan! Defîne sığırın — yâni; cismın — içindedir.»

دوش چیزی خوردمام ورنه تمام
داد می در دست فهم تو زمام

«Dün gece bir parça bir şey yemiştım. Yoksa bu bahsi tavzih eder ve senin eline anlamak yularını verirdim.»

Hazret-i Mevlânâ: «Dün gece az bir şey yemiştım; o yiyiş ifâdenin tafsıl ve tavzihine mâni oldu.» diyor ve ot yastık doldurur gibi, midesini tıka basa dolduranlara, kalblerine hakikat ve mârifet nurunun sıgmaya-cağını işâret ediyor. Sonra bu bahsin kesilmesinin, sebebin değil, müseb-bib'ül-esbâb olan Allah'ın tesiriyle olduğunu anlatıyor:

دوش چیزی خوردمام افسانه است
هرچه می آید ز پنهان خانه است

«Dün bir parça bir şey yemiştım, bahsin tavzihine o mâni oldu de-yişim de masaldır. Çünkü zuhûra gelen her şey Allah'ın halvetgâhından gelir.»

چشم بر اسباب از چه دوختیم
کر ز خوش چشمان کرشم آموختیم

«Eğer güzel gözlülerden cilve etmesini öğrenmiş isek — yâni; Enbiyâ Hazerâtından bakmak ve görmek teallüm etmiş isek — neden sebeblere göz dikip kalıyoruz?»

هست بر اسباب اسبابی دگر
در سبب منکر دران افکن نظر

«Sebebler üstünde başka sebebler vardır. Sen zâhiri sebeblere bak-ma, bâtinî ve hakiki sebeblere nazar et!»

انبیا در قطع اسباب آمدند
معجزات خویش بر کیوان زدند

«Peygamberler, sebepleri gidermek üzere geldiler. Mûcizelerini Zühâl yıldızına kadar çıkardılar.»

بی سبب مر بحرا بشکافتند
بی زراعت چاش گندم یافتند

«Sebebsiz olarak denizi yarıdılar ve ekin ekmeden buğday yığını buldular.»

Mûsâ Aleyhisselâm asâsiyle Şab denizine vurmuş, açılan on iki yoldan Benî İsrâîl'i karşı sâhile geçirmişti. Âdem Aleyhisselâm, arza inince buğday mahsûlü bulmuş, onunla karnını doyurduğu gibi sonra ekmiş, biçmiş, çiftçilik etmişti.

زیکهاهم آرد شد از سعیشان
بشم بز ابریشم آمد کشکان

«Onların çalışmaları ile kumlar un oldu. Keçinin yünü çekilince ibrişim hâline geldi.»

İbrahim Aleyhisselâm bir kıtlık zamanında bir dostuna, un getirmek için bir adam göndermiş, istenilen kimsede un bulunmadığı için, giden adam boş dönmüş, fakat İbrâhim Aleyhisselâm'ın âile efradını avutmak için çuvalı kumla doldurmuştu. Kadınlar çuvalı açınca gayet haş ve beyaz bir un buldular ve ondan ekmek pişirdiler. İbrişim meselesi ise Hazret-i Mûsâ'nın haremünde vâkı olurdu. Keçilerinin yünü ona ibrişim hâline getirilmişti.

حمله قرآن هست در قطع سبب
عن درویش و هلاک بولهب

«Kur'ân-ı Kerim, sebeplerden ziyade müsebbibül esbab olan Allah'a tevekkül etmeyi tavsiye eyler. Zâhiren fakir olan Peygamberin yüceliğinden, zahiren yüce olan Ebû Leheb ve emsâli kâfirlerin helâkından bahseder.»

مرغ بایلی دوسه سنگ افکند
لشکر زفت حبش را بشکند

«Ebâbil kuşu iki üç taş atar da kalabalık bir Habeş ordusunu kırar.»

Yemen'de Himyeriyye nâmiyle bir devlet vardı. Bunun son hükümdârı Zûnüvas Medine'ye giderek oradaki Yahûdi hahamlariyle görüşmüş ve Yahûdi olmuştu. Halbuki o esnâda İsâ Aleyhisselâm gönderilmiş, O'nun dini Yemen'in Necran kıt'asına kadar girmişti. Zûnüvâs, yahûdilik taassubuyla bu hristiyanlara cefâ etmeye başladı. Onlar hristiyan olan Bizans hükümdarından istimdad ettiler. Mesâfe uzak ve ordu göndermek müşkil olduğundan imparator, Zûnüvas'ın tedibini, yine Hristiyan bulunan Habeş Necâşisine yazdı. Necâşi Yemen'e bir ordu gönderdi. Zûnüvas, karşı çıktıysa da mağlûb oldu. Esir olacağını anlayınca hür olarak ölmek daha evlâdır diyerek, atını denize sürdü ve boğuldu. Yemen kıt'ası Habeşlerin idaresine geçti. Habeş vâlisi Ebrehe kurnaz bir herifti. Bütün Arabistan'ı ele geçirmek için dini vâsita kılmak istedi. San'a'da güzel bir kilise yaptırdı. Burası kilise olmakla beraber Yahudiler ve Putperestler için de yerler ayrılmış, umumî bir mâbed haline getirilmişti. Her tarafta dellâllar çağırttı. Arabları ziyaret ve ibâdete dâvet ettirdi. Hicazlılar, bu dâvete kulak vermediler, hattâ kiliseye girip hakâret ettiler. Çünkü onu Kâbe'ye rakib saymışlardı. Ebrehe anladı ki Kâbe durdukça yaptırdığı kilise Arabların rağbetini kazanamayacak. Onun için Kâbe'yi yıkmak üzere ordusu ile hareket etti. Mekke civarında Ebâbil kuşlarının hücumuna uğradı. Kuşlar, kurumuş ve taş kesilmiş çamur parçaları atıyorlar ve bunların rast geldiği efrâd ölüyordu. Binâenaleyh o koca ordu bozuldu. Bütün ağırlığı ve nakdi Mekkelilerin eline geçti. Ebrehe, yaralı ve berehli bir halde Yemen'e döndü ise de orada öldü. Bu vak'a Kur'ân-ı Kerim'de, Fîl sûresinde hikâye edilmiştir. Aleyhisselât Efendimiz de vak'a-dan iki ay sonra dünyayı teşrif buyurmuşlardı.

پیدا سوراخ سوراخ افکند
سنگ مرغی کو بالا پرزند

«Havada uçan kuşların attıkları taşlar orduda bulunan filleri delik deşik etmişlerdi.»

Bâzı kimseler, kırlangıç cesâmetindeki kuşların attıkları taşlarla koca bir ordunun mahvolmasına ihtimal vermedikleri için, aralarında sâri bir hastalık zuhur ederek Habeşleri kırmıştı, demişlerdir. Süreten bakılırsa dedikleri doğrudur, fakat Cenâb-ı Hak murâd edince fevkalâde bir mûcize gösterir. Şunu da unutmamalıdır ki bir cisim ne kadar yüksekte düşerse o kadar sür'at ve kuvvet peydâ eder.

دم گاوگشته بر مقتول زن
تا شود زنده هم آن دم در کفن

«Kesilmiş bir öküzün kuyruğunu öldürülmüş kimseye vur ki o ânda dirilsin ve kefinden çıksın.»

حلق بریده جهد از جای خویش
خون خود جوید ز خون بالای خویش

«Boğazı kesilmiş olan maktûl, yattığı yerden sıçrayıp, kâtilinden kanını talep etsin.»

Beni İsrâil'de bir adam öldürülmüş, fakat kâtili meçhûl kalmıştı. Hazret-i Mûsâ Vahy-i İlâhî ile bir sığır kurban ettirdi. Onun kuyruğu ile maktûle vurulunca ölü dirildi, kâtilini haber verdikten sonra tekrar öldü.

همچنین ز آغاز قرآن تا تمام
رفض اسبابست و علت والسلام

«Böylece, Kur'anın ibtidâsından sonuna kadar bütün âyetleri esbâb ve illete adem-i itimad ile, Allah'a tevekkül ve istinâddan ibârettir.»

Dünya, sebebler âlemi olduğu için, sebebler tamamen terk olunmaz. Meselâ kuyudan su çekeceğiz. Bunun için, kova ve ip lâzım olduğu in-kâr edilemez. Fakat onlar bulunur da suyu çekecek bir kimse bulunmazsa yine su çıkmaz. Bunun gibi, sebeblere tesiri veren Cenâb-ı Hak'kın irâdesi ve takdiri olmayınca, hiçbir sebep ve illet bir iş göremez. İşte (es-bâba adem-i itimad ve Allah'a tevekkül ve istinâd) bu demektir.

کشف این تر عقل کارافزا شود
بندگی کن تا ترا پیدا شود

«Bu sebep ve müsebbib meselesi, işi uzatıp duran akıl ile keşf ve hal-ledilemez. Allah'a kulluk et ki bunun hakikatı sana keşfedilmiş olsun.»

Bir Hadis-i Şerifte buyurulmuştur ki: «Bir kimse, bildiği ile amel ederse, Allah ona bilmediği ilmi ihsân eder.»

بند معقولات آمد فلسفی
شهسوار عقل آمد صفی

«Feylesof olan, akıl ile idrak edilebilen şeylere bağlıdır. Safî ve sûfi olanlar ise aklın aklının (Akl-ı Kül) tek binicisidir.»

Ey feylesof meşrepli olub da her şeyi bir sebebe rabt etmek isteyen ve hârikulâde bir mûcize ve kerâmete ihtimal vermeyen, senin:

عقل غفلت مغز و عقل تست پوست
معدۀ حیوان همیشه پوست جوست

«Aklının aklı olan akl-ı kül, lübdür, meyvenin içi gibidir; senin aklın ise ona nisbetle kabuk misâlidir. Hayvan midesi daima kabuk arar.»

مغز جواز پوست دارد صد ملال
مغز نفز آنرا حلال آمد حلال

«İç arayan — yâni; hakikat tâlibi olan — kabuktan — yâni; aklî ve sûrî ilimlerden — usanmıştır. Latif olan iç — yâni; maârif-i İlâhiyye — ona helâldir.»

چونکه قشر عقل صد بهان دهد
عقل کل کی کام بی ایقان نهد

«Kabuk gibi olan akl-ı cüz'î yüzlerce bürhân gösterirse Akl-ı Kül, nasıl olur da ikansız adım atar.»

عقل دفترها کند یکسر سیاه
عقل عقل آفاق دارد پرزماه

«Akl-ı cüz'î baştan başa defterler karartır — yâni; kitaplar telif eder. — Akl-ı kül ise ufukları ay nurlarıyla doldurur.»

از سیاهی وز سپیدی فارغست
نور ماهش بر دل و جان بازغست

«Akl-ı kül, akdan, karadan, — yâni; kâğıd ve mürekkeble eser yazmaktan — müstağnîdir. Çünkü onun ayının nûru ruha ve kalbe akseder.»

این سیاه و این سپیدار قدر یافت
زان شب قدرشت که اختر و ارتافت

«Bu kara ve aktan, — yâni; yazılmış kitablardan — kadr u şeref bulanlar varsa, onlar da o Kadir gecesi gibi olan ve yıldız misâli parlayan Akl-ı Kül'lün ilhâmı eseridir.»

قیمت همیان و کیسه از زرست
بی زر آن همیان و کیسه ابرست

«Dağarcık ve kesenin kıymeti içindeki altın dolayısıyledir. Altını olmayan dağarcık ve kese faydasızdır.»

Maârif-i İlâhiyyeden boş olan kitablar da içi boş keselere benzerler.

همچنانکه قدر تن از جان بود
قدر جان از پرتو جانان بود

«Nasıl ki cesedin kıymeti candandır. Canın kıymeti ise cânândandır.»

گر بدی جان زنده بی پرتو کنون
هیچ گفنی کافرانرا مبتون

«Eğer can, imân ve ikân nuru olmaksızın diri olsaydı Cenâb-ı Hak, kâfirler hakkında (İnnehüm meyyitûn) der miydi?»

Bu beyt ile :

إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ

Yâni : «Habibim, muhakkak, sen de öleceksin, onlar da elbet öleceklerdir⁷³» âyetine işâret edilmiştir.

Ölüm, sûrî ve mânevî olmak üzere iki türlü olur. Sûrî ölüm, ruhun bedenden ayrılmasıdır ki bunda bütün canlılar müşterektir. Hazret-i Peygambere hitâben : «Sen de öleceksin, onlar da öleceklerdir.» buyurulması bu itibardır.

Mevt-i mânevî ise : Ölmeden evvel ölmek, tamamiyle ve kemâliyle Allah'ın irâdesine, kaza ve kaderine teslim olmaktır. Enbiyâ ve evliyâda olduğu gibi... Bu gibi zevât-ı kirâm, Âhirete intikâl ettikten sonra da ölü sayılmazlar. Hadis-i Şerifte : «Peygamberler, diridirler, kabirlerinde namaz kılarlar.» ve : «Mü'minler ölmezler, belki bir evden bir eve taşınırlar.» buyurulduğu gibi.

Kur'ânda ve şehidler hakkında :

وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمُوتَ بَلْ أَحْيَاءٌ وَلَكِنْ لَا تَشْعُرُونَ ﴿٧٤﴾

Yâni : «Allah yolunda şehid olanlara ölü demeyiniz, onlar diridirler. Lâkin siz o hayatı anlamazsınız⁷⁴»

(73) Sûrei Zümer : 30.

(74) Sûrei Bakara : 154.

وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ

أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ ﴿٧٥﴾

Yâni : «Allah yolunda katledilmiş olanları ölü sanmayınız. Belki onlar diridirler ve Rableri indinde merzuk olurlar⁷⁵» buyurulmuştur.

10217

هين بكوكه ناطقه جو ميکند

نا بقرنی بعدما آبی رسد

«Ey kendisinde söylemek ve sözünde menfaat vermek hassası bulunan kimse, söyle ve yaz ki, bu hal, ırmak kazar da bizden asırlarca sonra geleceklere su, — yâni; âb-ı hayat gibi olan maârif ve hakâyık — eriştirir.»

10218

کر چه مهرقنی سخن آری بود

لیک گفت سابقان یاری بود

«Vâkıa her asırda bir söz söyleyici ve halkı irşâd edici vardır, fakat evvelkilerin sözü o zâta yardım eder.»

Hadis-i Şerifte : «Her asırda bir sâbık vardır. Ümmetin her asrı için de bir sâbık vardır.» buyurulmuş, böylece, bu ümmetin her asrında bir veliyy-i ekmel bulunacağı haber verilmiştir. O veliyy-i ekmel, lâzım gelenlere icab eden sözleri söylemekle beraber, geçmişlerin sözlerinden de nakleder ve o sözler, o zâta yardımcı olur. Nasıl ki Kur'ânda geçmiş peygamberlerin sözleri nakledilmiş ve :

وَكَلَّا نَقْضُ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الرُّسُلِ مَا نَنْتَبِهُ بِهٖ فَوَادَّكَ

Yâni : «Kalbini tesbit ve tatmin için, sana peygamberlerin haberlerinden her çeşidini kıssa olarak anlatıyoruz⁷⁶» denilmiştir.

(75) Sûrei Al-i İmran : 169.

(76) Sûrei Hûd : 120.

10219

نی که هم توریت و انجیل و زبور

شد گواهی صدق قرآن ای شکور

«Ey şükreden kimse! Kur'anın doğruluğu, Tevrat, İncil ve Zebur'da da zikredilmedi mi?»

Meselâ; Yahudi hahamlarından Abdullah İbni Selâm, Tevrat'ta görüldüğü ihbâr üzerine Kur'anı ve Hazret-i Peygamberi tasdik ederek müslüman olmuştu.

Hazret-i Mevlâna da Mesnevi'de, Şeyh Attâr'ın, Hakîm Senâyî'nin, Bâyezîd-i Bestâmî'nin sözlerini naklederek kendi beyânâtını te'yid eder.

10220

روزی بی رنج خو و بی حسیب

کز بهشت آورد جبرائیل سبب

«Ey sâlik, sen de Allah'dan zahmetsiz bir rızık iste ki, Cebrâil sana elma getirsin.»

Nasıl ki Hazret-i Mûsâ'ya böyle bir ikrâm vâki olmuştu.

10221

بلکه رزقی از خداوند بهشت

بی صداع باغبان بی رنج کشت

«Belki de cennetin Hâlikı ve Mâlikı olan Allah, bağçevân minneti, ekme zahmeti olmaksızın sana verir. Çünkü ekmekdeki fayda ve lezzet de onun ihsânıdır.»

Evet, ekmeğin doyurması, suyun kandırması, ilâcın şifâ vermesi, zehirin öldürmesi, ateşin yakması, suyun boğması ancak ilâhî emirledir. O emir olmayınca sayılan şeylerin hiç biri tesir icrâ edemez.

10222

ذوق پنهان نقش نان جون سفره ایست

نان بی سفره ولی را بهر ایست

«Ekmek nakşında, görünüşünde gizli bir zevk vardır ki o sofraya gibidir. Fakat sofrasız ekmek velî gıdasıdır.»

Nitekim Resûlullah Sallallâhü Aleyhi Vesellem Efendimiz: «Ben, Rabbimin indinde gecelerim, o beni yedirir ve içirir.» buyurmuştur. İşte o mânevî yemek, içmek sofrasız bir ekmektir.

10223

رزق جانی که بری باسعی و جست
جز بعدل شیخ کو داودتست

«Senin Dâvûd gibi şeyhinin himmeti olmadıkça, yalnız başına koşup aramakla ruhunun gıdâsını sen nasıl bulursun?»

Hikâyedeki zahmetsiz rızık tâlibinin, Dâvud Aleyhisselâm'ın müci- zesi ve adâleti sâyesinde aradığı zahmetsiz ve helâl rızka kavuştuğu gibi, sen de ancak bir mürşid-i kâmilin himmetiyle ruh gıdasını elde edebi- lirsın...

10224

نفس چون باشیخ بزند گام تو
از بن دندان شود اورام تو

«Nefs, senin şeyh ile adım attığını görünce, zarûrî olarak sana mutî olur.»

10225

صاحب آن گاوارام آنگاه شد
کز دم داود او آگاه شد

«Nitekim, öküz sâhibi, — yânî; kâtil, sığırı kesmiş olana, — Hazret-i Dâvud'un nefesine, — yânî; onun keşf ve mucizesine — vâkıf olduktan sonra, mutî oldu.»

10226

عقل گاهی غالب آید درشکار
برسگ نفست که باشد شیخ یار

«Senin köpek gibi olan nefesine karşı sana kim yâr olur? Ancak şeyh-i kâmil... Onun yardımıyla akıl da mânâ rızıklarını avlamakta gâlib gelir ve muvaffak olur.»

10227

نفس از درهاست با صد زور و فن
روی شیخ اورا زمره دیده کن

«Nefs, yüz türlü mekr ve hiyle bilen zorlu bir ejderhâdır. Şeyhin yüzü ise ona karşı göz çıkaran zümrüd gibidir.»

Zümrüd taşının, yılan gözünü kamaştırıp görmez bir hale getirdiği söylenir.

10228

گر تو صاحب گاوارا خواهی زبون
چون خران سبخش کن آن سواى حرون

«Eğer sen, öküz sâhibini, yânî; nefsi zebûn kılmak dilersen onu şeyh tarafına merkeb gibi sür.»

10229

چونکه نزدیک ولی الله شود
آن زبان صد کزش کوتاه شود

«Nefs, veliyyullah huzurunda bulunursa, onun yüz arşın uzunluğun- daki lisan tahakkümü kısılır.»

10230

صد زبان و هر زبانش صد لفت
زرق دوستانش نباید در صفت

«Nefsin yüz dili ve her dilde yüzlerce lügati vardır. Onun mekr ve hiylesi o kadar çoktur ki târif ve tavsîf edilemez.»

Nefsin müteaddid dili olması ve bir çok lügat bilmesi, muhtelif lisan- lar ile konuşan kavimlere maksadını anlatması dolayısıyledir.

10231

مدعی کاو نفس آمد فصیح
صد هزاران حجت آرد ناصح

«Öküz sahibi (Nefs) fasih sözlerle yüz binlerce hüccet getirir, lâkin o hüccetler doğru değildir.»

10232

شهر را بفرید الا شاعرا
ره نماند نزد شه آگاهرا

«Şâh'dan başka bütün bir şehir halkını kandırır. Lâkin her şeyin hakikatine vâkıf olan Şâh'ın yolunu vuramaz, onu idlâl edemez.»

Nasıl ki öküz dâvâcısı memleket halkını kandırmış ve Hazret-i Dâvud'un hükmüne itiraz edecek bir hale getirmişti. Fakat Dâvud Aley-hisselâm'ı iğfâl edememişti.

10233

نفس را تسبیح و مصحف درمین
خنجر و شمشیر اندر آستین

«Nefsin sağ elinde tesbih ile Kur'an vardır ama, yeminde ise hançer ve kılıç saklıdır.»

Yani; kendini sôfi ve mütteki göstermeye çalışır, lâkin fırsat bulunca türlü cinayetler işler.

Tesbih denilen 99 dâneli dizi, asr-ı saâdetde yoktu. Sonradan icad edildi. Hangi tarihte kullanılmaya başladığını bilmiyorum. Lâkin bidat'ı hasene olduğunu bilirim. Peygamberimizin zamanında parmaklarla sayılarak tesbih edilirdi.

10234

مصحف و سالوسی او باورمکن
خویش با او همسر و همسر مکن

«Nefsin mushafına ve onun riyakârlığına itimad etme. Kendini onunla sırdaş ve arkadaş eyleme!»

10235

سوی حوضت آورد بهر وضو
واندر اندازد ترا در قمر جو

«Nefs, seni abdest aldirmek için havuz tarafına götürür de havuzun dibine batırır.»

10236

عقل نورانی و نیکو طالبست
نفس ظلماتی و روچون غالبست

«Akıl, nûranî ve iyilik tâlibi iken, neden zulmanî nefs ona galip geliyor?»

10237

زانکه او در خانه، عقل تو غریب
بر در خود سگ بود شیر مهیب

«Çünkü senin aklın beden'de garîbdir, nefs ise kendi evindedir. Köpekler de kendi kapılarında korkunç birer arslan kesilirler.»

Akıl ulvî olduğu için, süflî bulunan cesedde yabancı demektir. Nefs ise cesed gibi süflî bulunduğu ev sâhibi mesâbesindedir. Ondan dolayı yabancı ve kiracı mesâbesinde olan akl'a galebe etmektedir.

10238

باش تاشیران سوی پیشه روند
وین سگان کور آنجا بگروند

«Sabret ki arslanlar, — yâni; Allah'ın âkil ve kâmil kulları — sazlığa yâni; Cennet'e gitsinler. Onların ne kadar muhterem ve niğmet sahibi olduklarını, bu kör köpekler, — yâni; nefse uymuş olanlar — o vakit tasdik edeceklerdir.»

10239

مکر نفس و تن نداند عام شهر
او نگرده جز بوحی القلب قهر

«Şehrin avam takımı, nefsin ve bedenin mekr ve hiylesini bilmez. Nefs ise ilhâm-ı kalbiden başka bir şeyle kahredilmez.»

Yâni; mürşid-i kâmilin terbiyesi ile yola girer ve mutî olur.

10240

مکر جنس اوست یار او شود
جز مگر دایردکان شیخت بود

«Nefs'e kendi cinsinden olan yâr olur. Dâvud Aleyhisselâm nefis dostluğundan müstesnâdır ki o da senin şeyhindir.»

10241

کو مبدل گشت جنسی او ماند
هرکرا حق درمقام دل نشاند

«O şeyh-i kâmil, süfliyetten ulviyyete, nefsânîyyetten ruhânîyyete tebeddül etmiştir. Allah, her kimi kalb makamına eriştirirse o kimsede ten cinsiyyeti kalmaz.»

10242

خلق جمله علی انداز کین
یار علت میشود علت قرین

«Halkın hepsi gizliden gizliye mâlûldür. İllet de illete yâr olur.»

Halkın her birinde bir türlü mânevî hastalık vardır. O hastalık gizli olduğu için sâhibi de fark etmez. Meğer ki mânevî doktor olan kâmil ve mükemmil bir mürşid, o hastalığı teşhis ve tedâvi etsin. Aynı derd ile mâlûl olanlar da birbirine yâr olur.

10243

مرخصی دعوی داودی کرد
هرکه بی تمیز کف دروی زند

«Her âdî şahıs, Dâvudluk — yâni; mürşidlik — dâvâsına kalkışabilir. Hakkı bâtıldan ayırd edemeyenler de öyle yalancı ve mürâyî herife aldanıp, ona biat eder?»

Bu hal şuna benzer ki:

10244

از صیادی بشنود آواز طبر
مرغ ابله میکند آن سوی سیر

«Abdal bir kuş, avcıdan kuş sesi taklidini işitir de onun tarafına doğru gider.»

10245

قدرا از نقل شناسد غویست
هین از و بگریز اگر چه معنویست

«O şeyhlik dâvâ eden kendi malı olan şeyle, başkasından naklettiği şeyi farkedemez bir sapıktır. Aklını başına al da, ondan mânevî bir kimse zannedilse bile kaç...»

10246

رسته و بر بسته پش او یکبست
کر یقین دعوی کند او در شکبست

«Kurtulmuş kişiyle, bağlı kişi onun indinde birdir. Yakîn'e eriştim diye iddia etse de şek ve şüphe içindedir.»

10247

ایچنین کسی گردکی مطلقست
چون این تمیز نبود احققست

«Böyle bir kimse fevkalâde zekî olsa da, kendisinde temyiz hâssası bulunmadığı için ahmaktır.»

هين از و بگريز چون آهوز شير
سوی او بشتاب ای دانا دلیر

«Ey sâlik dikkat et! Böyle bir kimseden ceylânın arslandan kaçtığı gibi kaç, ey bilgili yiğit! Öylesinin yanına kat'ıyyen gitme...»

«İSÂ ALEYHİSSELÂM'IN AHMAKLARDAN DAĞ TEPESİNE KAÇMASI»

10249

عیسیٰ مریم بکوهی میگريخت
شير گونی خون او ميخواست ريخت

«Meryem oğlu İsâ, sanki bir aslan kanını dökmek istiyormuş da ondan kaçıyormuş gibi bir dağa kaçıyordu.»

10250

آن يکی درې دويد و گفتم خبر
درېت کس نيست چه گريزي چو طير

«Biri onun ardından koşarak yetişti ve: hayrola, kuş gibi niçin kaçırıyorsun, arkanda kimse yok? diye sordu.»

10251

باشتاب او آنچنان می تاخت جفت
کز شتاب او جواب او نگفت

«Hazret-i İsâ o kadar sür'atle kaçıyordu ki, acelesinden adamın süâline cevap vermedi.»

İsâ'nın kaçmasını merak eden kimse,

يك دو ميدان درې عيسی براند
پس بچد جد عيسی را بخواند

«Bir müddet onun arkasından koştu ve peşini bırakmaksızın Rûhul-lah'a seslendi.»

Şöyle diyerek ki:

10253

کز پی مرضات حق يك لحظه ايست
که مرا اندر گريزت مشکليست

«Allah rızası için bir parça dur ki senin böyle kaçışın bana bir mes'e-le oldu.»

10254

از که این سو میگريزي ای کریم
نی پست شبر و نه خصم و خوف و بیم

«Ey kerîm zât, bu tarafa doğru kimden kaçırıyorsun? Arkanda ne arslan, ne düşman, ne de bir korku var?»

10255

گفت از احق گريزانم برو
ميرهانم خویشرا بندم مشو

«Hazret-i İsâ dedi ki: Ahmaktan kaçıyorum. Git, bana mâni olma ki kendimi kurtarayım.»

10256

گفت آخر آن مسیحانه تویی
که شود کور و کر از تو مستوی

«Soran dedi ki: Nefesiyle körlerin ve sağırın iyileştiği Mesih sen değil misin?»

گفت آری گفت آن شه نیدی
که فسون غیب را مأویستی

«İsâ : evet benim, dedi. O kimse tekrar : Manevî sırlara makam olan şâh-ı mânevî sen değil misin? sūâlinde bulundu.»

Ve :

چون بخوانی آن فسون بر مرده
بر جهد چون شیر صید آورده

«Sen ki, bir ölüye o düâyı okuyunca, ölü, av bulan arslan gibi kab-rinden sıçrayıp kalkar.»

گفت آری آن منم گفتا که تو
نی ز گل مرغان کنی ای خوب رو

«Hazret-i İsâ : Evet, o benim, dedi. Soran : Ey güzel yüzlü İsâ! Çamurdan kuş yapan sen değil misin? dedi.»

گفت آری گفت بسی ای روح پاک
هر چه خواهی میکنی از کیست پاک

«Hazret-i İsâ : Evet, dedi. Soran tekrar : Ey rûhu pâk, her ne ister isen yaptığın halde kimden korkuyorsun? diye sordu.»

گفت عیسی که بذات پاک حق
مبدع تن خالق جان در سبق

«İsâ Aleyhisselâm dedi ki : Cesedi ibdâ eden ve ruhu ibtidâ halkey-leyen Cenâb-ı Hakkın zât-i pâkine yemin ederim,»

حرمت ذات و صفات پاک او
که بود گردون کربان پاک او

«Allah'ın pâk ve münezzeh olan Zât ve sıfâtına yemin ederim. Felek bile yenini, yakasını yırtmış, ona âşık olmuştur.»

کان فسون و اسم اعظم را که من
بر کرو برکور خواندم شد حسن

«O düâyı ve o ism-i âzamı ben sağıra ve köre okudum iyileştiler.»

İsm-i âzam : Allah'ın en büyük ismi demektir. Bu ismin ne olduğu ihtilâfıdır. (Allah) ve (Hüve) isimleri, ism-i zât oldukları için belki de ism-i âzam bunlardır. Şöyle ârifâne bir kıt'a da vardır :

Şeyhine eylemiş müridi sūâl,
İsm-i a'zamdan ala, tâ ki haber;
Şeyh-i kâmil demiş ki : Allahın,
Bilemem hangi ismidir aşğar.

Allah'ın bütün isimleri ism-i âzamdır. Hangi ismi ile düâ edilse hüsnü tesiri görülür. Fakat onu okuyacak ağız ister.

Rivâyet edilir ki Hazret-i Ali (Kerremallâhü veçhe) bir ağaç altında oturuyormuş. Biri gelmiş fakir hâlimden şikâyet etmiş. Cenâb-ı mürtezâ yerden bir avuç kum almış, bir şey okuyup kumun üzerine üfleyerek fakire uzatmış. Fakir kumların altın tozu olduğunu görünce : «Yâ emir'al-mü'minin ne okudun? Allah aşkına bana da öğret.» ricâsında bulunmuş. Hazret-i Ali, Sûre-i Fâtihayı okuduğunu söyleyince; fakir derhal bir avuç kum almış, Fâtîha sûresini okuyup üflemişse de avuçundaki kumlar olduğu gibi kalmış. Cenâb-ı Haydar : «İkimiz de fâtihayı okuduk. Ben okuyunca kumlar altın oldu, sen okuyunca olmadı. Çünkü bendeki ağız sende yok.» izahında bulunmuş.

Yine Hazret-i İsâ dedi ki :

برکه سنگین بخواندم شد شکاف
خرقه را بدرید برخود تابانف

«Kayalık bir dağa okudum, hırkasını göbeğine kadar yırttı ve yarıldı.»

برتن مرده بخواندم گشت حی
برسر لاشی بخواندم گشت شی

«Ölü bir cesede okudum, dirildi. Hiçbir şey olmayana okudum, meydana geldi, birşey oldu.»

خواندم آنرا بر دل احق بود
صد هزاران بار درمانی نشد

«O düâyı şefkat ve merhametle, ahmak kalbine yüz binlerce kere okudum, faydası olmadı.»

سنگ خارا گشت و زان خورنگشت
ریک شد کزوی نروید هیچ گشت

«O ahmak, katı taş oldu, ahmaklık tabiatından dönmedi. Çorak bir kum oldu da ondan bir ot bitmedi.»

Bunun üzerine :

گفت حکمت چیست کاینجا اسم حق
سود کرد اینجا نبود آرا سبق

«O kimse Hazret-i İsa'ya sordu ki: İsm-i İlâhînin bunda müessir ve şâfi olup da onda olmamasının hikmeti nedir?»

آن همان رنجست و این رنجی چرا
اونشد اینرا و آرا شد دوا

«Diğerleri de bir hastalıktır, bu da. Onlara devâ olup da, buna olmanmasının sebebi nedir?»

گفت رنج احق قهر خداست
رنج کوری نیست قهر آن ابتلاست

«İsâ Aleyhisselâm cevap verdi ki: Ahmaklık kahr-ı İlâhî olan bir hastalıktır. Körlük kahr değildir, ibtilâdır.»

ابتلا رنجیست کان رحم آورد
احق رنجیست کان زخم آورد

«İbtilâ bir hastalıktır ki mübtelâsına acınır. Ahmaklık da bir hastalıktır ki başkalarını yaralar.»

Mesnevî'nin ikinci cildinde geçen ayı hikâyesi hatıra getirilsin. Bir adam bir ayıyı yilandan kurtarmış, ayı da ona alışıp beraber gezmeye başlamış. Bir gün sâhibi uyumuş, yüzüne sinekler konmuş. Ayı bunların hepsini birden öldürmek için kocaman bir taş yakalamış, adamcağızın suratına vurmuş. Sinekler ölmüş amma kafası ezilen adam da helâk olmuş. İşte ahmaklık hastalığının yaralaması bu kabildendir.

آنکه داغ اوست مهر او کرده است
چاره بروی نیارد بردودست

«Ahmağa vurulan dağ, Allah mührüdür. O mühür üzerine hiç bir el bir çâre bulamaz.»

نَحْنُ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَعَلَى سَمْعِهِمْ وَعَلَى أَبْصَارِهِمْ
غِشَاوَةٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

Yâni : «Allah onların kalblerini ve kulaklarını mühürlemiştir, gözleri üstünde bir perde vardır ve onlar için büyük bir azab mukarrerdir⁷⁷» buyurmuştur. Binâenaleyh onlar hakkı işitemezler ve hakikati göremezler. Onlara karşı yapılacak şey yanlarından savunmaktır.

Bundan sonra Hazret-i Mevlânâ nasihate şürû ile diyor ki :

10273

ز احقان بگریز چون عیسی گریخت
صحت احق بسی خونها ریخت

«Ahmaklardan kaç ki İsa da onlardan kaçtı. Ahmakla sohbet nice kanlar dökmüştür.»

10274

اندك اندك آبرا دزدد هوا
آنچنین دزددم احق از شما

«Hava, suyu yavaş yavaş çeker, buharlaştırır. Ahmak da onun gibi, sizden böyle çalar işte.»

10275

گر میترا دزدد و سردی دهد
همچو آن کو زیر کون سنگی نهد

«Senin harâretini çalar, soğukluk verir. Seni mermer taş üstüne oturmuş kimseye döndürür.»

(77) Sûrei Bakara : 7.

10276

آن گریز عیسی نی ازیم بود
ایمنست او از پی تعلیم بود

«İsa'nın o ahmaktan kaçışı korkudan değil, halka göstermek içindi. Çünkü o, Allah'ın hıfziyle emindi.»

10277

ز مهر رار پر کند آفاق را
چه غم آن خورشید با اشراق را

«Kış soğuğu ufukları doldurursa ondan güneşe ne gam gelebilir?»

Çünkü o bir yanan küredir. Onun gibi, ahmaktaki hamâkat, Rûhullah Hazretlerine sirâyet edemez ve tesir yapamaz.

«SEBA'LILARIN AHMAKLIĞI VE PEYGAMBER NASİHATLERİNİN
KENDİLERİNE TESİR ETMEMESİ»

10278

یادم آمد قصه اهل سبا
کزدم احق صباشان شد وبا

«Ehl-i Seba'nın hikâyesi hatırıma geldi. Ahmak sözleriyle, seher yeli onlara vebâ halini almıştı.»

10279

آن سبا ماند بشهری بس کلان
درفسانه بشنوی از کودکان

«Sebâ, çocuklardan duyduğun masallardaki gibi pek büyük bir şehirdi.»

10280

کودکان افسانه‌ها می‌آورند
درج در افسانه‌شان بس سروپند

«Hani çocuklar masal söyler. O masallar içinde çok sır ve nasihat vardır.»

10281

هزلها گویند در افسانه‌ها
کنج میجو درهمه ویرانه‌ها

«Masallar arasında latifeler söylerler. Sen vîrânelerde define ara.»

Ehl-i Sebâ kıssasının bir Kur'ân'da beyân edilen şekli vardır. Bir de halk arasında, çocuklar ağzında söylenileni vardır. Hazret-i Pîr'in o kıssa için masal demesi, o kıssanın ikinci şekli itibâriyledir. Ve burada o şekli hikâye edilmiş ve masaldan bir takım hakikatler çıkarılmıştır. Zâten dikkatle bakılacak olursa masallarda bile ciddi mânâlar bulmak mümkündür. Meselâ masal söylenirken «Bir varmış, bir yokmuş.» diye başlarlar. Şu mukaddime, âlem ve Âdem'in hâlini tasvir etmez mi? Bugün var gördüğümüz kimseler, yarın yok oluveriyorlar. Bizim de vaktiyle bir çok şeyimiz varmış. Memleketimiz Bosna'dan Basra'ya kadar genişmiş. Avrupa hükümdarları, Osmanlı Pâdişahlarına sığınmışlar. İşte o varlıklar, şimdi bir varmış, bir yokmuş halini almış! Ne ise, bu acıklı bahsi karıştırmayalım.

10282

بود شهری بس عظیم و مه ولی
قدر او قدر سکره پیشانی

«Seba, çok büyük ve geniş bir şehirdi. Lâkin vüs'ati bir tepsiden fazla değildi.»

10283

بسی عظیم و بسی فراخ و بسی دراز
سخت زفت و زفت اندازه پیاز

«O şehir çok büyük, çok geniş ve çok uzundu. Çok büyükdü amma bir soğan kadar büyüktü.»

Hikâyedeki teadlar, çocukların lisânından nakledildiği içindir.

10284

مردمی در شهر مجموع اندرو
لیک جمله ستن ناشسترو

«O şehirde bir çok halk toplanmıştı. Fakat hepsi yüzü yıkanmamış süfli üç kişiden ibâretti.»

10285

اندرو خلق و خلاق بی شمار
لیک آن جمله سه خام و پخته خوار

«O şehrin halkı ve sâkinleri sayısızdı. Lâkin hepsi de ham ve hazır yiyici üç kişiden ibâretti.»

Şârihler diyorlar ki : Buradaki Seba şehri : İnsan vücududur. Ahâli-sinden maksad : İnsandaki rûhânî ve cismânî kuvvetlerdir. Onlara hâkim olan üç kişiyi de Hazret-i Pîr târif ediyor :

10286

جان نا کرده بجنان تاختن
گر هزارانند باشد نیم تن

«Cânân'a koşmayan, sevgiliye kavuşmaya çalışmayan canlar binlerce de olsa, hakikatte, yarım tenden ibarettir.»

Onun için Seba halkı ancak üç kişiden ibarettir denilmiştir.

10287

آن یکی بسی دورین و دیده کور
از سلیمان کور و دیده پای مور

«O üç kişiden biri, gözü kör olduğu halde çok uzağı görürdü. Süleyman'ı görmez, lâkin karıncanın ayağını görebilirdi.»

10288

وان دکر بسی تیز گوش و سخت کر
کنچ دروی نیست یک جو سنگکزر

«İkincisi: Çok sağır iken fazla işitici idi. Kendisi bir hazîne olduğu halde bir arpa mikdarı altını yoktu.»

10289

وان دکر عور برهنه لاشه باز
لیک دامنه‌ای جامه او دراز

«Üçüncüsü: Çıplak ve her tarafı açıktı, lâkin elbisesinin etekleri çok uzundu.»

10290

گفت کور اینک سپاهی میرسند
من همی بینم که چه قومند و چند

«Kör dedi ki: İşte bir ordu geliyor. Onların hangi kavimden olduklarını ve kaç nefer bulunduklarını görüyorum.»

10291

گفت کر آری شنودم بانگشان
که چه میگویند پیدا و نهان

«Sağır dedi ki: Evet seslerini işittim, gizli ve âşikâre söylediklerini duyuyorum.»

10292

آن برهنه گفت ترسان زین منم
که بیرند از درازی دامم

«Çıplak olan da dedi ki: Eteğimin uzunluğundan kesecekler diye korkuyorum.»

10293

گفت کور اینک نزدیک آمدند
خیز بگریزم پیش از زخم و بند

«Kör dedi ki: İşte yaklaştılar. Kalkın yaralanmadan ve bağlanmadan kaçalım.»

10294

کر همی گوید که آری مشغله
میشود نزدیکتر یاران هله

«Sağır diyordu ki: Evet, gürültü gittikçe yaklaşıyor. Arkadaşlar gâfil olmayın.»

10295

آن برهنه گفت آوه دامم
از طمع برند و من نا ایمنم

«O çıplak da diyordu ki: Ah eteğim. Onu tamahlarından kesecekler. Ben onlardan emîn değilim.»

10296

شهر را هشتند و بیرون آمدند
دروغیم دردمی اندر شدند

«Şehri terkettiler ve dışarıya çıktılar. Bozgun halinde bir köye girdiler.»

10297

اندران ده مرغ فریه یافتند
لیک ذره گوشت بهوی نی نژند

«O köyde semiz bir kuş buldular, lâkin zerre kadar eti yoktu, o kadar zayıftı.»

10298

صراغ مرده خشك وز زخم كلاغ
استخوانها زار گشته چون بناغ

«O kuş ölmüş, kurumuş ve kargaların gagalamasından kemikleri incelmış, iplik gibi olmuştu.»

10299

زان همی خوردند چون از صید شیر
هریکی از خوردنش چون پیل سیر

«O kuştan, arslanın avını yediği gibi, yediler. O cıfeyi yemekten doydular ve fil gibi oldular.»

10300

هرسه زان خوردند و بسی فربه شدند
چون سه پیل بسی بزرگ و مه شدند

«Her üçü de ondan yedi ve şişmanladı. Üçü de fil kadar cesâmet peydâ etti.»

10301

آنچه کز فربهی هر يك جوان
در نكنجیدی ز زلفی در جهان

«Öyle şişmanladılar ki her biri iriliğinden cihâna sığmıyordu.»

10302

با چنین کبزی و هفت اندام زفت
از شكاف در برون جستند و رفت

«O kadar şişmanlıkları ve iri endamlarıyla berâber, kapı yarığından süzülüp geçtiler.»

10303

راه مرگ خلق ناپیدا رهیبست
در نظر ناید که آن بجای رهیبست

«Ölüm de halka görünmez, gizli bir yoldur. Göze görünmez. Çünkü mahalsiz ve mekânsız bir tariktir.»

10304

نك پیاپی کاروانها مقتنی
زین شكاف در که هست او مخفی

«Gizli olan o kapı yarığından birbiri ardı sıra kervanlar gidiyor.»

10305

بر در ارجویی نیابی آن شكاف
سخت ناپیدا وزو چندین زفاف

«Eğer o yarığı kapıda arayacak olursan bulamazsın. O yarık gayet gizli olduğu halde, o vâsıta ile, bunca kişileri zifafa gelin götürür gibi götürdüler.»

Kapı yarığından maksad ölümdür. Ölümün mahiyeti görülüp bilinmediği halde onunla bir çok zifaf vukû bulmaktadır. Zifaf, gelini güveyinin evine göndermek demektir. Gelin süslenip kocasının evine gittiği gibi, insanlar da techiz ve tekfin edilip ameliyle zifaf ve haşrolmak üzere Âhirete gider. Hazret-i Mevlânâ bu beyitlerle «kapı yarığı»ndan maksadın ne olduğunu bildirmiş oluyor. Kör, sağır ve çıplığın ne demek olduğunu beyan için de diyor ki :

«UZAĞI GÖREN KÖRÜN, UZAKTAN İŞİTEN SAĞIRIN VE
UZUN ETEKLİ ÇIPLAĞIN ŞERHİ»

10306

کر امل را دان که مرک ماشنید
مرک خوداشنید و نقل خود ندید

«Bahsedilen, uzaktan işiten sağırı insandaki tül-i emel bil ki, bizim ölümümüzü işitir de kendi öleceğini duymaz.»

10307

حرص نایدیاست بند موعو
عیب خلقان و بگوید کوبکو

«Uzaktan gören de hırstır ki, halkın ayıbını kılı kırk yararcasına görür ve mahalle mahalle dolaşır söyler.»

10308

عیب خودبک ذره چشم کور او
می بیند گرچه هست او عیب جو

«Herkesin ayıbını aramakla beraber kendinin zerre kadar aybını onun kör gözü görmez.»

10309

عور می ترسد که دامانش برند
دامن مرد برهنه کی درند

«Çıplak, eteğinin kesileceğinden korkar. Çıplak bir adamın eteğini nasıl yırtarlar?»

10310

مرد دنیا مفلسست و ترسناک
هیچ اورانیست از دزدانن باک

«O çıplak dünyaperest kimsedir ki müflis olduğu halde soyulacağından korkar. Halbuki çıplak olduğu için hırsızların soymasından korkmaması lâzım gelir.

10311

او برهنه آمد و عریان رود
وزغم دزدش جگرخون میشود

«O çıplak gelmiş çıplak gidecektir. Öyle iken, hırsız endişesiyle yüreğinden kan gider.»

10312

وقت مرکش که بود صد نوحه پیش
خنده آید جانسرا از ترسی خویش

«Ölümü vaktinde yanında yüzlerce feryad edilip, ağlaşılrken, Dünya-daki hırsız korkusundan onun canına gülme gelir.»

10313

آن زمان داند غنی کش نیست زر
هم ذکی داند که بواوی هنر

«Ölüm sırasında, zengin, altının bulunmadığını — yâni; servetin kendisinin olmadığını — anlar. Zeki bir kimse de, hünersiz, mârifetsiz bulunduğunu idrâk eder.»

10314

چون کنار کودکی پراز سفال
کو بران لرزان بود چون رب مال

«Hayattaki bu korku, eteğine saksı kırıkları doldurup da kendini mal sahibi sanan, onları kaybedeceğinden korkan, onların üstüne titreyen çocuğun korkusuna benzer.»

10315

گر ستانی باره گریان شود
باره گر بازش دهی خندان شود

«Eğer o çanak kırıklarından bir parçasını alsan ağlar, aldığın parçayı geri verirsen güler.»

چون نباشد طفل را دانش دثار
کریه و خندش ندارد اعتبار

«Çocukta ilim libası olmadığı için ağlaması ve gülmesi müteber değildir.»

Bunun gibi :

محتشم چون طاریت را ملک دید
پس بران مال دروغین می طیبید

«Ahmak da iğreti serveti, kendinin mülkü gördüğü için o yalancı servetin üstüne titrer.»

خواب می بیند که او را هست مال
ترسد از دزدی که بر باید چوال

«Kendinin malı ve mülkü olduğuna dair rüya görür. Bir hırsızın çuvalını kaçırıp götürüleceğinden korkar.»

Evet Dünya hayatı rüyadan ibaret olduğu gibi, Dünyada servet sahibi olmak da rüyâda define bulmak gibidir. Eskiden söylenilmiş bir beyit vardır :

*Bir kefendir âkibet sermâye-i şâh u gedâ
Pes buna mağrûr olan mecnûn değil de ya nedir?*

Mal sahibi, mülk sahibi, hani bunun ilk sâhibi derler. Ne kadar nükteli ve mânâlı bir sözdür. Mal, mülk elden ele geçer, Zeyd'den Amr'a, Ömer'den Bekir'e intikal eder. O servetten mezâra götürülebilecek bir kaç arşınlık bezden, yâni; kefenden ibarettir ki o da cesedle beraber çürür.

چون ز خوابش بر جهان کوش کش
پس ز ترسی خویش خنده آیدش

«Ölüm meleği, zengin kimsenin kulağını çekmek suretiyle hayat rüyâsından onu uyandırınca, hakiki mâlikî olmadığı bir mal için evvelce çektiği hırsız korkusuna güleceği gelir.»

همچنان لرزانی این طللان
که بود شان عقل و علم این جهان

«Bu Dünyanın aklına ve ilmîne sahib olan âlimlerin ilimleri üzerine titremeleri de bu kabildendir.»

از بی این طللان ذوقنون
گفت ایزد در بی لایلمون

«Bu mütefennin âlimler için Kur'ân'da: (lâ ya'lemûn) — yâni; «bilmezler» — buyurmuştur.»

Sûre-i Rûm'daki :

وَعَدَّ اللَّهُ لَا يَخْلِفُ اللَّهُ وَعْدَهُ وَلَكِنْ أَكْثَرُ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦٦﴾
يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِّنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ عَنِ الْآخِرَةِ هُمْ غَافِلُونَ ﴿٦٧﴾

Yâni : «Bu Allah'ın vâdidir. Allah vâdinden caymaz. Lâkin böyle olduğunu halkın çoğu bilmez. Onlar bu Dünyâ hayatının zâhirini bilirler. Halbuki onlar âhiretten gâfildirlere⁷⁸» âyetlerine işâret edilmiştir. İnsanların çoğunun, Dünyâ ahvâline vâkıf olup da Âhiretten gâfil bulunduğu gibi, zahiri âlimler de Dünyâ ilimlerini bilirler, fakat Âhiret ahvâlinin câhilidirlere. Öyle iken :

(78) Sûrei Rum : 6-7.

مهربی لرزان ز دزدی کسی
خویش را علم ندارد بسی

«Onlardan her biri, bir kimse benim ilmimi çalacak diye korkar ve titrer. Çünkü kendinde ilim ve irfân var sanır.»

گوید او که روز گارم می برند
خود ندارد روزگار سودمند

«O: Halk gelip beni meşgul ve zamanımı kaybediyor der. Halbuki onun faydalı bir zamanı yoktur.»

گوید از کارم برآوردند خلق
غرق بی کاربست جانم تابحال

«Yine o, halk zamanımı zâyî etti, der. Halbuki kendisi boğazına kadar işsizliğe ve tenbelliğe müstağraktır.»

عور ترسان که منم دامن کشان
چون رهانم دامن از چنگالشان

«Böyle bir âlim işte o uzun etekli çıplağa benzer ki, halkın pençesinden eteğimi nasıl kurtarayım? diye endişe içindedir.»

صد هزاران فضل داند در علوم
جان خود را می نداند آن ظلوم

«O zâlim âlim, Âhirette faydası olmayacak yüz bin şey bilir de kendi ruhunun hakikatini bilmez.»

داند او خاصیت مرجومری
در بیان جوهر خود چون خری

«O her cevherin özünü bilir de kendi cevherini bilip bildirmek hususunda merkeb gibi kahr.»

Felsefe ve mantık âlimleri insanı : «Söz söyler, neşv ü nemâ bulur, irâdesiyle hareket eder, iki ayak üzerine yürür.» bir hayvandır diye târif ederler. İnsanı böylece bilmek, onun hakikatini bilmenektir. Çünkü insan : Bir kevn-i câmi ve âlem-i vâsıdır. Sûrette âlem-i suğrâ, mânâda âlem-i kübrâdır. Kâinatın özü, mevcûdatın hulâsasıdır. Sûreti ve mânâsıyla ahsen-i takvîm üzere halkolunmuş, tâlim-i ilâhî ile tafdîl ve tekrîm kılınmış ve rûh-i izâfî ile şereflendirilmiş bir nüsha-i âzam ve Halifetullah-ı Ekrem'dir.

İşte bir âlimin insanı böyle bilmesi ve bunu ilmen değil, zevken anlamış olması lâzımdır.

که می دانم مجوز و لایمجوز
خود ندانی تو مجوزی یا مجوز

«Ey âlim-i gayri âmil; ben câiz olup olmayan şeyleri bilirim diyorsun, lâkin kendinin (yecûzü) mü, yoksa (acûzi) mi olduğunu bilmiyorsun.»

Buradaki (yecûz) câiz ve lâıyk olur demektir. (Acûz) da kocakarı mânâsınadır. Hadîs-i Şerifte : «Kocakarılar itikadında bulunun.» buyurulmuştur. Çünkü onların itikadı basit olmakla beraber sağlamdır.

این روا و آن روا دانی ولیک
تو روا یا ناروایی بین تو نیک

«Bu câizdir, o câizdir diye fetvâ vermesini biliyorsun. Sen câiz misin, gayr-i câiz misin? Kendine iyice bak.»

قیمت هر کاله میدانی که چیست
قیمت خود را ندانی احمقیست

«Her kumaşın kıymetinin ne olduğunu biliyorsun, fakat kendi kıymetini bilmiyorsun! İşte bu ahmaklıktır.»

Hadis-i Şerifte: «Bir insanın kıymeti himmetine göredir.» Himmeti ve talebi ne ise kıymeti de odur buyurulmuştur.

Hazret-i Mevlânâ da bir rubâisinde:

Nân lokmasını istersen, sen nânsın.
Can cevherine tâlib isen de cânsın.
Benden bu güzel nükteyi dinle, anla.
Hakdan ne taleb edersen ondansın,

demmiştir.

10331

سعدا و نحسها دانسته
بنگری سعدی تو یا ناشسته

«Ey ilm-i nücûm ile meşgul olan, uğurlu ve uğursuz vakitleri biliyorsun. Bir kere de kendine bak ki sen uğurlu musun yoksa yüzü yıkanmamış uğursuz musun?»

10332

جان جمله علمها اینست این
که بدانی من کیم در یوم دین

«Cümle ilimlerin ruhu, kendinin yevm-i dînde, yâni; kıyâmet gününde kim ve nasıl olacağını bilmektir.»

Bir insanın Âhiret ve Kıyâmet günündeki hali bir tarafı ile umûr-i gaybiyyeden, bir tarafı ile de umûr-i şer'iyyedendir. Umûr-i gaybiyyeden olması itibariyle bilinemez. Çünkü: «Gaybı Allah'tan başka kimse bilmez.» Fakat Cenâb-ı Hak bildirirse pekâlâ bilinir. Sonra oradaki seâdet ve şekâvet için şer'an bir takım ölçüler vardır. Kur'an'da:

فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا
يَرَهُ ۖ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ ۖ

Yâni: «Dünyâda zerre kadar hayır işleyen onun mükâfâtını görecektir, zerre kadar şer işleyen de yine onun cezâsını görecektir⁷⁹» buyurulmuştur. Hadis-i Şerifte de: «Nasıl yaşarsanız öyle ölürsünüz, nasıl ölürseniz öyle haşrolunursunuz.» denilmiştir. Bu gibi delâletlerle bir kimse'nin Dünyadaki hayatından Âhirette nasıl olacağı tahmin olunabilir.

10333

آن اصول دین بدانستی ولیک
بنگر اندر اصل خود گر هست نیک

«Ey usûl âlimi! Sen de dinin ahvâlini iyice biliyorsun. Onları bilmekle beraber bir de kendi aslına bak, eğer iyi ise âlâ.»

Usûl-i din: Kur'an, Hadis, Kıyâs ve İcmâ-i Ümmetten çıkarılan şer'i hükümlerin esas kâidelerini bildirir bir ilimdir. Usûl-i fıkıh ve usûl-i hadis diye ikiye ayrılır. Bunu bilenlere usûl âlimi denilir.

10334

از اصولیت اصول خویش به
که بدانی اصل خود ای مردم

«Senin usûl âlimi olmandan, kendi aslına meşgûl olup onu öğrenmemen daha faydalıdır; ey ulu kişi!»

Dikkat buyurulsun, Hazret-i Mevlânâ usûl-i fıkıh ve usûl-i hadis ile iştiğâli menetmiyor. Kendi aslını bilip öğrenmenin ehemmiyetine işaret ediyor.

(79) Sûrei Zîlzal: 7-8.

«SEBA ŞEHRİNİN GÜZELLİĞİ VE AHÂLİSİNİN REFAH VE
SAADETİYLE BERABER KÜFRÂN-I NÎMETTE BULUNMALARI»

Hazret-i Mevlânâ Ehl-i Seba kıssasının masal şeklini hikâye ettikten sonra, hakikisini beyân için diyor ki :

10335

اصلشان بد بود آن اهل سبا
می‌رمیدند ز اسباب لقا

«Sebâ şehri ahâlisinin asılları — yâni; ilm-i İlâhîdeki âyân-ı sâbite-leri — kötü olduğu için, Dünyâ'da Allah'a vuslat sebepleri olan tâat, ibâdet, şükür ve senâdan ürkiyorlardı»

10336

داد شان چندان ضیاع و باغ و راغ
از چپ و از راست از بهر فراغ

«Hak Teâlâ onlara bu kadar çiftlik, bağ ve bağçe vermişti. Sağdan, soldan lûtfedilen bunca nimet onların zevk ve huzurla yaşamaları içindi.»

Sebe sûresi'nde buyurulmuştur ki :

لَقَدْ كَانَ لِسَبَإٍ فِي مَنَاجِبِهِمْ آيَةٌ جَنَّاتٍ عَنْ يَمِينٍ وَشِمَالٍ
كُلُوا مِنْ رِزْقِ رَبِّكُمْ وَاشْكُرُوا لَهُ بَلَدَةٌ طَيِّبَةٌ وَرَبُّ غَفُورٌ

Yâni : «Andolsun ki, Sebe ahâlisinin sakin olduğu yerde bir alâmet vardı ki o alâmet sağh sollu iki sıra bağçeler idi. Onlara : Rabbinizin rızından yiyin ve ona şükredin. Beldeniz güzel bir şehirdir ve mağfiret edici bir Rabbiniz vardır, denilmişt⁶⁰»

(60) Sûrei Sebe' : 15.

10337

بسی که می‌افتاد از پری ثمار
تنگ میشد معبر ره برگذار

«Meyveler çokluğundan o kadar dökülürdü ki geçerken âdetâ yol daralırdı.»

10338

آن نثار میوه ره رامی گرفت
از پری میوه رهرو درشکفت

«Meyvelerin dökülüp, saçılması yolu kapatırdı. Yemişlerin çokluğundan yolcu hayrette kalırdı.»

10339

سله برسر در درختستان شان
پرشدی ناخواست از میوه فشان

«Başında sepet olduğu halde ağaçların arasından geçen bir kimsenin sepeti, kendiliğinden dökülen meyvelerle dolardı.»

10340

باد آن میوه فشاندی نی‌کسی
پرشدی زان میوه دامانها بسی

«O meyveleri bir kimse değil, rüzgâr silkerdi. O meyvelerin dökülmesinden nicelerinin etekleri dolardı.»

10341

خوشه‌های زفت تازیر آمده
برسروروی رونده می‌زده

«Büyük salkımlar ağaçlardan aşağı sarkar, gelenin, geçenin başına ve yüzüne çarpardı.»

10342

مرد کلخن تاب از پری زر
بسته بودی در میان زرین کمر

«Külhâncı olanlar bile, altının çokluğundan, bellerine altın kemer bağlamışlardı.»

10343

سك كليجه كوفتى در زیر پا
تخمه بودی گرك صحرا از نوا

«Köpekler, tokluğundan ekmeği yemezler de çiğnerlerdi; kırdaki kurtlar avlarının çokluğundan mide fesâdına uğramışlardı»

10344

کشته ایمن شهروده از دزد و گرك
بز نرسیدی هم از گرك سترك

«Şchir ve köy, hırsızdan ve kurttan emîn idi. Keçi, kocaman kurt-tan korkmazdı.»

10345

گر بگویم شرح نعمتهای قوم
که زیادت میشد آن یوما فیوم

«Eğer o kavmin günden güne artan nimetlerini şerhedecek olursam bitip tükenmez.»

10346

مانع آید از سخنه‌ای مهم
انبیا بردند امر فاستقم

«Fakat o şerh ve tafsîl, söylenilmesi lâzım gelen mühim sözlerin beyânına mâni olur. Peygamberler (Festekim kemâ ümirte) emrini tebliğ ettiler.»

Hûd sûresi'ndeki :

فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْغَوْا إِنَّهُ
بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٨١﴾

Yâni : «O halde sen (Habibim), maiyyetindeki tevbe edenlerle beraber, emrolunduğun veçhile, dosdoğru hareket et. Aşırı gitmeyin. Çünkü O, ne yaparsanız (hepsini) hakkıyla görücüdür⁸¹.» Nazm-ı Celiline işârettir. Hazret-i Peygamber Sallallâhü Aleyhi Vesellem Efendimizin mübârek sakalında bu âyet dolayısıyla bir kaç tâne kıl ağarmış, Zât-ı Rîsâlet de : «Hûd sûresi'ndeki (Festekim) emri beni ihtiyarlattı.» buyurmuştur.

«EHL-İ SEBA'YA NASÎHAT İÇİN PEYGAMBERİN GELMESİ»

10347

سيز ده پیغمبر آنجا آمدند
گمراه‌را جمله رهبر میشدند

«O memlekete on üç peygamber gelip yol kaybetmiş olanlara kılavuz oldular.»

10348

که هله نعمت فزون شد شکر کو
مرکب شکر اربنخسید حرکوا

«Ve dediler ki : Nimetiniz arttı, hani şükrünüz? — Yâni; niçin Allah'a şükretmiyorsunuz? — Eğer sizdeki şükretmek kudreti uyuduysa onu tahrik ederek uyandırınız.»

(81) Sûrei Hud : 112.

10349

شکر منعم واجب آید از خرد
ورنه بکشاید درخشم ابد

«Nîmeti verene şükretmek akla göre de vâcibtir. Edilmeyecek olursa, ebedî gazab kapısı açılır.»

10350

هبن کرم بینید وین خودکس کند
کز چنین نعمت بشکری بس کند

«Aklınızı başınıza alınız da Allah'ın lutuf ve keremini görünüz. Bir şükre bedel bu kadar niğmeti Allah'dan başka kim verir?»

10351

سر بخشد شکر خواهد سجده
با بخشد شکر خواهد قعده

«Allah, baş verir, ona mukabil secde-i şükran ister; ayak bağışlar, şükr olarak kâde ister.»

Şükürün lafzisi ve fi'lisi olur. Elhamdülillah ve'sşükürülillah demek, şükürün lafzîsidir. Fi'lisi ise her uzva göredir. Denilmiştir ki: «Başın şükürü secdedir. Ayağın şükürü: Tâat hususunda oturmaktır ve ibâdet için yürümektir. Namaz kılariken tahîyyât için oturmak ve cemâatle namaz kılmak için câmie gitmek ayağın şükür-i fi'lisidir. Gözlerin şükürü: İbret alıncak şeylere ve Allah'ın kudreti eserlerine bakmak, harama ve nehyedilmiş şeylere bakmamaktır. Kulakların şükürü: Onlar vâsıtasıyla hayır dinlemek ve şerre kulak vermemektir.»

Cenâb-ı Hak :

فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ

Yâni: «Beni yâd edin ki ben de sizi yâd edeyim. Bir de bana şükredin, küfrân-ı nimette bulunmayın⁸²» buyurmuştur. Bu âyet-i kerîmenin

(82) Sûrei Bakara : 152.

tefsirinde denilmiştir ki: «Tâat ve ibâdet ile bana fi'len şükredin ve mâsiyet irtikâbiyle küfrân-ı nimette bulunmayın. Çünkü Allah'a ibâdet ve itâat eden, ona şükreylemiş, ona isyân eyleyen de küfrânda bulunmuş olur.»

10352

قوم گفته شکر مارا بردغول
ماشدیم از شکر واز نعمت ملول

«Seba kavmi dediler ki: Bizim şükürümüzü gulyebânî göttürdü. Biz, nimetin bolluğundan da, ona karşı şükretmekten de usandık.»

Gûl: Avam halkın gulyebânî dedikleri şeydir. Gûyâ bu, kırdâ, çölde görünür, yolcuyu aldatıp yoldan çıkarır ve helâkine sebep olurmuş. Böyle bir şey olmadığına dair bir hadis-i şerif vardır. Yolculara gözüken şeyler, kendi vehimlerinden ibarettir.

10353

ماجان پژمده گشیم از عطا
که به طاعت مان خوش آید نی حطا

«Biz, bol nimet verilışinden o kadar bıktık ki bize ne ibadet hoş geliyor, ne de hatâ.»

10354

مانی خواهم نعمتها و باغ
مانی خواهم اسباب فراغ

«Biz nimetler ve bağlar, bağçeler istemiyoruz. Biz rahat yaşamak ve uğraşmaktan kaçınmak tâlibi değiliz.»

10355

انبا گفتند در دل علتیت
که ازان از حق شناسی آفتیت

«Peygamberler dediler ki: Kalbin bir gaflet hastalığı vardır ki o illet, Hak ve Hakikatın düşmanıdır.»

10356

نعمت ازوی جلگی علت شود
طعمه در بیماری قوت شود

«Nimet, o gaflet sebebiyle tamamen illet olur. Hastalıkta yenen yemek insana nasıl kuvvet verir?»

10357

چند خوش پیش تو آمد ای مضر
جمله ناخوش کشت و صاف او کدر

«Ey küfrân-ı nîmette ısrâr eden, senin karşına ne kadar nîmetler geldi de onlar sana nâhoş göründü ve o saf şeyler, gözünün önünde bulandı.»

10358

تو عدو آن خوشها آمدی
گشت ناخوش هرچه بروی کف زدی

«Sen, o hoş şeylerin düşmanı oldun, her neye el attınsa sana nâhoş geldi.»

10359

هر که او شد آشنا و یار تو
شد حقیر و خوار در دیدار تو

«Her kim senin ahlâbân ve yârın olduysa gözüne hor, hakîr göründü de.»

10360

هر که او بیگانه باشد با تو هم
پیش تو اوبسی مهست و محترم

«Her kim sana yabancı idiyse, senin nazarında o çok büyük ve muhterem oldu.»

10361

این هم از تاثیر آن بیماریست
زهر او در جمله اعضا ساریست

«Bunların hepsi, o kalbindeki gaflet hastalığının tesiridir ki onun zehri bütün uzuvlarında sâridir.»

Hadîs-i Şerifte buyurulmuştur ki : «Âdemoğlunun bedeninde bir et parçası vardır. O iyi olunca bütün beden iyidir, bozulunca da bütün beden bozulur. Haberin olsun ki o et parçası, kalbdır.»

10362

دفع آن علت باید کرد زود
که شکر با آن حدث خواهد نمود

«O illeti çabucak defetmeli. Çünkü, onun tesiriyle şeker bile zehir kesilir.»

10363

هر خوشی کآید بتو ناخوش شود
آب حیوان گر رسد آتش شود

«Sana gelen her hoşluk, o illet sebebiyle nâhoş olur; âb-ı hayat bile gelse ateş görünür.»

10364

کیمیای مړك و جنگست آن صفت
مړك گردد زان حیات عاقبت

«Kibir ve azamet gibi o kötü huy, ölümün ve cengin kimyâst, yânî; sebebidir. O kötü huydan senin hayatın nihâyet ölüme müncer olur.»

10365

بس غدایی که زوی دل زنده شد
چون بیامد در تن تو کننده شد

«O huy sende iken, kalbi diriltlen bir gıdayı bile yesen, senin cisminde gelince kokar, leş kesilir.»

Çünkü girdiği yer temiz değil.

کر نخواهی دوست را فردا نفر
دوستی با عقل و با عاقل بگر

«Eğer dostunun yarın Âhirette senden nefret etmesini istemezsen âkil bir kimseyi akıllıca dost ittihâz et.»

Ki orada pişmanlık göstermeyesin.

Kureyş kavminin ileri gelenlerinden (Ukbe Bin Ebî Muayt) ismindeki şahıs, bir seferden dönüşünde bir ziyâfet vererek Kureyş büyüklərini ve onlar arasında Hazret-i Peygamberi dâvet etmişti. Resûl-i Ekrem Sallallâhü Aleyhi Vesellem Efendimiz de dâvete icâbet ettiyse de Ukbe'nin yemeğinden yemediler. Teklif ve ısrâr üzerine de: «Sen, müslüman olmayınca yemeğinden yemem.» buyurdular. Ukbe Kelime-i Şehâdeti telâffuz etti. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz de yemeğe oturdu. Sonra Ukbe'nin dostlarından (Ubeyy Bin Halef): Sen de mi Muhammed'in dinine girdin? diye târiz edince: Hayır girmedim, fakat yemekten yemediği için istediği o sözü söyleyiverdim, cevabını verdi. Ubeyy: Muhammed'in yüzüne tükürmezsen bir daha seninle görüşmem! dedi. Ukbe de: Merak etme yaparım! diyerek, vech-i seâdete tükürmek edeb-sizliğinde bulundu ise de, tükürdüğü, kendi murdar yüzüne düştü ve isâbet ettiği yeri kavurup yaktı. Ölünceye kadar da eseri suratında kaldı. Bu münâsebetle şu âyetler nâzil olup Ukbe'nin kıyâmetteki hâli haber verildi.

وَيَوْمَ بَعْضُ الظَّالِمِ عَلَى يَدَيْهِ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي أَخَذْتُ
مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا ﴿٥٠﴾ يَا وَيْلَتَى لَيْتَنِي لَمْ أَخَذْ فَلَانَا خَلِيلًا
﴿٥١﴾ لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي وَكَانَ الشَّيْطَانُ
لِلْإِنْسَانِ خَذُولًا ﴿٥٢﴾

Yâni: «O gün (her) zalim (nedametle) iki elini ısırp: Ne olurdu, ben o peygamberin maiyyetinde (Allah'a) bir yol edineydim, diyecektir. Ne yazık bana! Keşki fülânı dost tutmasaydım. Andolsun ki beni zikir-den, hem o (bir devlet gibi) bana (Allah tarafından) geldikten sonra,

بس عزیزى که بناز اشکار شد
چون شکارت شد بر تو خوار شد

«Çok aziz ve muhterem kimseler, nâz ve naîm ile avlanır. Böyleleri sana av olsalar, sence bayağı görünürler.»

آشنایى عقل با عقل از صفا
چون شود مردم فزون باشد و لا

«Bir akıl, diğer bir akıl ile, yâni; akıllı bir kimse diğer akıllılarla tanışınca aralarındaki safvet ve muhabbet dâima artar.»

آشنایى نفس با هر نفس است
تو یقین میدان که مردم کمتر است

«Bir nefsin, diğer alçak bir nefis ile tanışması ve sevişmesi, yakinen mâlûmun olsun ki, her an azalır. Ve düşmanlığa tahavvül eder.»

Nitekim Cenâb-ı Hak:

الْأَخِلَاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ ﴿٥٣﴾

Yâni: «Dünyada nefsânî dost olanlar, Kıyâmet gününde birbirlerine düşman olacaklardır. Takvâ sahipleri müstesnâ⁸³» buyurmaktadır.

زانکه نفسی گردد ملت می تند
معرفت را زود فاسد میکند

«Çünkü nefsânî dostların nefsi, tanışmada bir maksad ve fâide gözetir. Onu bulamayınca dostluğunu çabucak bozar.»

(83) Sûrei Zâhruf: 67.

o saptırdı. Şeytan, insanı (başına bir belâ gelince) yapayalnız ve yarımsız bırakandır⁽⁸⁴⁾»

Ukbe, Bedr gazasında yakalandı ve dönüşte katledildi. Übeyy ise: Yâ Muhammed! Bir at besliyorum, onun üstünde iken seni öldüreceğim demiş, taraf-ı Risâletten : «İnşâallah onun üstünde iken ben seni öldürürüm.» cevabını almıştı. Uhud muhârebesinde o atı Resûl-i Ekreme doğru sürdü. Hazret-i Peygamber onun üstüne bir mızrak attı. Mızrak, herifin eğey kemiklerine dokundu, fakat yaralamadı. Öyle iken can acısıyla öktüz gibi bağıra bağıra döndü ve Mekke'ye avdet ederken yolda öldü.

10371

از سموم نفس چون باعاتی
هرچه گیری تو مرض را آلتی

«Nefsin, sâm yeli gibi olan hevâ ve hevesiyle ma'lûl olduğun için her neye teşebbüs etsen, hep maraza âlet olursun.»

10372

گر بگیری کوهری سنگی شود
ور بگیری مهر دل جنگی شود

«Eline mücevher alsan taş kesilir, birine kalben muhabbet etsen düşmanlık ve kavga vukua gelir.»

10373

ور بگیری نکته بکر و لطیف
بعد درکت گشت بی ذوق و کشیف

«İşittiğin, latîf ve söylenilmemiş bir nükte, onu idrak edince, nezdinde zevksiz ve bulanık bir söz olur.»

(84) Sûrei Fûrkan : 27-29.

10374

که من اینرا بسی شنیدم کهنه شد
چیز دیگر کو بجز آن ای عضو

«Dersin ki : Ben bunu çok işittim, artık eskidi. Arkadaş, bundan başka bir şey söyle.»

10375

چیز دیگر تازه و نو گفته گیر
بافر و ازان شوی سیر و نفیر

«Taze ve yeni olarak bir şey duyduğunu farzet; ertesi gün ondan da bıkar nefret edersin.»

10376

دفع علت کن چو علت خوشود
مرحدیت کهنه پشت نوشود

«Sen, sendeki illeti gider... İlet geçti mi, sence her eskimiş, söylenmiş söz, yeni olur.»

10377

تا که آن کهنه برآرد برکت
بشکند آن کهنه صد خوشه ز گو

«O eski söz, yepyeni dallar, budaklar verir, yüzlerce meyve hevenkleri bitirir, yetiştirir.»

10378

ما طیبیایم و شا کردان حق
بحر قلزم دید مارا فانلق

«Peygamberler, Sebe ehline demişlerdi ki : Biz Cenâb-ı Hakkın hekimleri ve şâkirdleriyiz. Şab denizi bizi görünce yarıldı ve yol oldu.»

Peygamberlerin şâkird-i îlâhi olmaları,

Yâni: «Âdem'e bütün isimleri öğretmişti⁽⁸⁵⁾» âyet-i kerimesi mücibince, Hazret-i Âdem'e taraf-ı ilâhiden tâlim-i esmâ buyurulması itibariyedir. Şab denizinin yarılması ve on iki yol açılması, Hazret-i Mûsâ'nın Benî İsrail'i Mısır'dan çıkarıp Filistin'e geçirdiği sırada vuku bulmuştur. Kezâ enbiyânın hekimliği, mânevî marazları tedavi ettikleri içindir.

10379

آن طیبیان طبیعت دیگرند
که بدل از راه نبض بنگرند

«O zahir hekimleri başkadır. Onlar kalbe nabız yolundan bakarlar.»

10380

مابدل بی واسطه خوش بنگریم
کز فراست مآلعالی منظریم

«Biz ise vâsıtasız olarak, nabız tutmaksızın kalbe bakarız. Allah'ın vermiş olduğu ferâset dolayısıyla bizim görüşümüz yüksektir.»

10381

این طیبیان غذا اند و ثمار
جان حیوانی بدیشان استوار

«O hekimler, gıdâ ve meyve tabîbidir ki rûh-i hayvânî onların tedâvisiyle kuvvet bulur, yaşar.»

10382

ماطیبیان بر قوالیم و مقال
ملهم ما پر تو نور جلال

«Biz ise iş ve söz hekimleriyiz. Bize ilhâm eden, Allah'ın celâl ve azamet nurunun aksidir.»

(85) Sûrei Bakara : 31.

10383

کین چنین فعلی ترا نافع بود
وان چنان فعلی ترا قاطع بود

«Hastaya deriz ki : Şöyle bir iş sana faydalıdır. Böyle bir iş de zararlıdır ki senin Allah'a giden yolunu keser.»

10384

اینچنین قولی ترا پیش آورد
وان چنان قولی ترا نیش آورد

«Bizim sözlerimiz gibi bir söz, seni ileri götürür, onların sözü gibi bir söz de seni yaralar.»

10385

آن طیبیانرا بود بولی دلیل
وین دلیل مابود وحی جلیل

«O hekimlerin delili şiş ördeğidir. Bizim delilimiz ise vahy-i ilâhidir.»

Eskiden idrar tahlili yapılmadığı için hekimler, hastanın ördeğini muâyene ederler, idrârın renginden, kokusundan, azlığından, çokluğundan hastalığı teşhise çalışırlardı.

10386

دست مزیدی می نخواهیم از کسی
دست مزیدمارسد از حق بسی

«Biz peygamberler cemâati kimseden tedâvi ücreti istemeyiz. Bizim ücretimiz, noksanlardan âri olan Allah'dan gelir.»

10387

هین صلابیاری* ناسور را
داووی مایک بیک رنجور را

«Haydi, iyileşmez hastalıklar için salâ. Bizim ilâcımız, hastalar için birebirdir.»

Garibdir ki, insanlar maddi hastalıklar için hekime müracaat ederler. Birazcık başları ağrısa derhal muâyene için koşarlar. Fazla fazla vizite ücreti ve ilâç parası verirler. Mânevî hastalık demek olan ahlâk bozukluğunu meccânen tedâvi edecek olan mürşid-i kâmil bulunduğu halde onun hazâkat ve irşâdına müracaat etmezler.

«SEBÂ HALKININ, KENDİLERİNE GÖNDERİLEN PEYGAMBERLERDEN MÜCİZE İSTEMELERİ»

10388

قوم گفتند ای گروه مدعی
کوگاه علم طب نافعی

«Seba halkı dediler ki: Ey mânevî hekimlik dâvâsında bulunanlar, faydalı bir tıp ilminin sizde şahidi hani?»

10389

چون شما بسته همین خواب و خورید
همجو ماباشید در ده می چرید

«Siz de, bizler gibi, yemek ve uyumakla mukayyed bulunmaktasınız. Bizim gibi, köylerde ve şehirlerde otlayıp duruyorsunuz.»

Nitekim müşriklerin:

وَقَالُوا

مَا لَ هَذَا الرَّسُولِ يَأْكُلُ الطَّعَامَ وَيَمْشِي فِي الْأَسْوَاقِ

Yâni: «Bu nasıl Peygamber? (Bizim gibi) yemek yiyor ve çarşılar-da dolaşıyor⁸⁶?» dedikleri Kur'ân'da beyan buyurulmuştur.

(86) Sûrei Furkan : 7.

10390

چون شما در دام این آب و کلید
کی شما صیاد سبمرغ دلید

«Siz de bu toprak ve su tuzağındayken gönül zümrüd-ü ankâ'sını nasıl avlıyabilirsiniz?»

Müşrikler, kendileri gibi yer, içer ve gezer, dolaşır bir insanın Allah tarafından Peygamber olacağına ihtimal vermiyorlardı. Böyle bir zâtın beşeriyetten tecerrüd etmiş olması lâzım geldiğini vehm ediyorlardı. Nitekim Mekke müşrikleri de Hazret-i Peygamber için bu vehimde bulunmuşlardı da :

وَمَا جَعَلْنَا مَرْجَسًا لَا يَأْكُلُونَ الطَّعَامَ وَمَا كَانُوا خَالِدِينَ ﴿٨٧﴾

Yâni: «Biz onları yemez, içmez birer ceset olarak yaratmadık. Onlar (Dünyada) ebedî de değillerdi⁸⁷.» cevâbını almışlardı.

10391

حب جاء سروری دارد بر آن
که شمارد خویش از پیغبران

«Mevki ve riyaset sevdası sizi peygamberlik davasına salmış, bu sebeble kendinizi peygamber sayıyorsunuz.»

10392

مانخواهیم اینچنین لاف و دروغ
کردن اندر گوش و افتادن بدوغ

«Biz böyle lâflara ve yalanlara kulak verip de ayran kâsesine düşmeyiz.»

Yâni; aldanmak istemeyiz, dediler.

(87) Sûrei Enbiya : 8.

10393

انبیا گفتند کین زان علتست
مایه کوری حجاب رؤیتست

«Peygamberler dediler ki: Bu inkârınız, mübtelâsı bulunduğunuz mânevî hastalık icâbıdır. Sizin körlüğünüze ve hakikati göremeyişinize sebeb, önünüze çekilmiş olan gaflet perdesidir.»

Buradaki perde :

ختم الله على قلوبهم

Yâni : «Allah, onların kalblerini mühürlemiştir⁸⁸.» Nazm-ı celilindeki kahr mührüdür.

10394

دعویٰ مارا شنیدید و شما
می‌بینید این گهر دردست ما

«Bizim dâvetimizi işittiniz, fakat elimizdeki cevheri görmüyorsunuz.»

10395

امتحان است این گهر مصلحت را
ماش کردانیم کرد چشمها

«Bu cevher, yâni; dâvet-i Risâlet, halk için bir imtihandır. Biz onu gözlere karşı dolaştırıyoruz.»

10396

هر که کوید کوکوا گفتش کواست
کونمی بیند گهر حبسی عماست

«Her kîm, hani delil derse; onun soruşu şâhiddir ki, elimizdeki cevheri görmüyor, körlüğe mahbus olmuştur.»

(88) Sûrei Bakara : 7.

10397

آفتابی درسخن آمد که خنر
که برآمد روز برجه کم ستیز

«Meselâ Güneş dile gelse de sana : Kalk, gündüz oldu, sıçra ve inad etme dese.»

10398

تو بگوئی آفتابا کوکوا.
گویدت ای کور از حق دیده خواه

«Sen de ona : Ey güneş! Gündüz olduğuna hani şâhid? desen, Güneş sana : Ey kör! Allah'tan göz iste! cevabını verir.»

10399

روز روشن هر که او جوید چراغ
عین جستن کوریش دارد بلاغ

«Aydınlık bir günde her kim kandil ararsa o arayış, onun körlüğünü tebliğ eder.»

10400

در نمی بینی گمانی برده
که صباحست و اندر پرده

«Eğer sen sabah ve gündüz olduğunu görmüyorsan, gündüz olduğunda şüphen varsa, daha sabah olmadı zannediyorsan,»

10401

کوری خودرا مکن زین گفت فاش
خامش و درانتظار فضل باش

«Bâri körlüğünü fâş etme; sus ve Allah'tan fazl ve ihsân bekle.»

Belki sana basîret gözü verir de gündüz olduğunu, onun şâhidi koskoca bir Güneş bulunduğunu görürsün.

درمیان روز گفتن روز کو
خویش رسوا کردنت ای روز جو

«Ey gündüz arayan! Gündüzün ortasında hani gündüz demek, elâle-me rezil olmaktır.»

صبر و خاموش جذوب رحمت
وین نشان جستن نشان علتست

«Sabr ve sükût, İlâhî rahmet'e sebep olur. Nişan ve şâhid aramak ise hastalık alânetidir.»

Ki arayanın kör olduğuna delâlet eder.

انصتوا بیدیر تا برجان تو
آید از جانان جزای انصتوا

«(Ensîtü) emrini canla kabul eyle ve sus ki, cânân tarafından (en-sîtü) nun mükâfatı gelsin.»

Sûre-i A'râftaki :

وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا

لَكُمْ رُحْمُونَ

Yâni : «Kur'an okunduğu vakit onu dinleyin ve susun. Umulur ki böyle yaptığımız için Allah'ın rahmetine nâil olursunuz⁸⁹.» âyetine işârettir.

Bu âyetin sebep-i nüzûlü olmak üzere denilmiştir ki : Ensârîlerden, yâni; Medine ehâlisinden bir genç, Resûlullâh'ın arkasında namaz kılar-ken Hazret-i Peygamberin okuduğunu o da okurdu. Bunun üzerine, ce-mâatle kılınan namazlarda, imâmın kırâatının kâfi olduğu bildirilip, ce-mâatin okuması menedildi. Cuma ve bayram hutbelerinde hatîb minber-

(89) Sûre-i A'raf : 204.

de iken, sükût edilmesi lâzım geldiğini talim için nâzil olmuştur, diyen-ler de vardır. Herhalde âyetin hükmü ikisine de şâmilidir. Hazret-i Mev-lânâ, bunu enbiyâ ve evliyâ nutkuna karşı sükût etmeye de teşmil ediyor ve sükût et de taraf-ı İlâhiden (Ensîtü) karşılığı olan rahmet ve mağfi-rete nâil olasın, diyor.

گر نخواهی نکسی پیش این طیب
بر زمین زن زرو سر را ای لیب

«Ey âkil kimse! Hastalığının nüksetmesini, yâni; iyileşmeye başla-mışken, yeniden şiddetlenmesini istemezsen, bu mânevî tabibin huzurun-da malını ve başını yere koy.»

Yâni; manevi hastalıklar tabibi olan ehlullah huzurunda tevâzû gös-ter, mal ve menâlını Allah için infâk et. Böyle yaparsan :

تا ثنای تو بگوید فضل هو
که حسد آرد فلک بر جاه تو

«Allah'ın fazl u rahmeti senin senânını söylesin ve Felek, o yüksek-liğiyle beraber, senin âli derecene gıfta etsin.»

Şeyh Sâdi (Kuddise sirruhu) Gülistân'ında yazar ki : «Günahkâr bir kul, icâbet ümidiyle ellerini kaldırıp duâ eder. Hak Sübhânehû ve Teâlâ ona icâbet etmez. Kul tekrar duâ eder. Allah Teâlâ yine kabul etmez. Kul üçüncü defa duâ edince Cenâb-ı Hak buyurur ki : Ey meleklerim! Şu kulumdan utandım. Onun benden başka Rabb'i yoktur. Onu mağfi-ret ettim. Duâsını kabul eyledim ve hâcetini verdim. Zira kullarımın çok çok tazarru etmesinden utanırım.» Şeyh Sâdi bunu naklettikten son-ra şu beytini söyler : «Allah'ın lûtuf ve keremini gör ki günahı işleyen kuldur, fakat hayâ eden O'dur.»

Evet, Allah'a duâ ve duâda ısrâr etmelidir. Çünkü Hadis-i Şerifte : «Duâda ısrâr edenleri ve tekrar tekrar isteyenleri Allah sever.» buyu-rulmuştur.

Hazret-i Mevlânâ diyor ki :

چون طیبیا ترا نگه دارید دل
خود ببینید و شوید از خود خجل

«Mânevî hastalıklar hekimî olan evliyâullah'ın gönlinü alırsanız, kendinizi görür, halinizi bilir ve kendinizden utanırsınız.»

رفع این کوری بدست خالق نیست
لیک اکرام طیبیان از هدیت

«Bu kalb körlüğünün giderilmesi halkın elinde değildir. Bu hekimlere ikram ve ihtiram, hidâyet esbâbındandır.»

Filvâki:

إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ

Yâni: «Hakikat, sen (Habibim) her sevdiğin kişiyi hidâyete erdiremezsin. Fakat Allah'dır ki kimi dilerse ona hidayet verir⁹⁰». Nazm-ı Celîli mücibince hidâyete sevkeylemek Allah'a mahsustur. Fakat Cenâb-ı Hak, bazı kimselerin hidâyetine bazı sevgili kullarını vasıta kılar. Nitekim yine Sallallâhü Aleyhi Veselleme olan bir Hitâb-ı İlâhîde:

وَأَنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

Yâni: «Habibim; şüphesiz ki sen herhalde doğru bir yolun rehberliğini yapıyorsun⁹¹». buyurulmuştur. Hazret-i Peygamber gibi, onun vârisleri bulunan evliyâullahda da bu mazhariyyet vardır. Onun için:

این طیبیا ترا بجان بنده شوید
تا بمشقت و غیر آ گنده شوید

«Bu mânevî hastalık hekimlerine, candan ve gönülden bende olunuz ki misk ve anberle — yâni; Allah'ın feyzi ile — dolasınız.»

(90) Sûrei Kasas: 56.

(91) Sûrei Şûra: 52.

قوم گفتند این همه زرقست و مکر
کی خدا نایب کند از زید و بکر

«Seba kavmi dediler ki: Sizin bu sözleriniz bütün riya ve mekrdir. Nasıl olur da Allah; Zeyd'den, Bekir'den — yâni; insandan — vekil tâyin eder.»

هر رسول شاه باید جنس او
آب و گل کو خالق افلاک کو

«Her şahın elçisi kendi cinsinden olmak gerektir. Su ile çamur — yâni; onlardan yaratılmış insan — nerede, felekleri yaratan Allah nerede?»

مغر خر خوردم تاجا چون شما
بشهر! داریم همراهما

«Biz eşek beyni mi yedik ki, sizin gibi sivrisinekleri, devlet kuşu denilen Hümâ'nın sırdaşı bilelim?»

کوها کویشه کوگل، کوخدا
ز آفتاب چرخ چه بود ذره‌ها

«Hümâ kuşu nerede, sivrisinek nerede? Çamur nerede, Allah nerede? Gökteki Güneşle zerrenin ne münâsebeti vardır?»

این چه نسبت این چه پیوندی بود
تا که در عقل و دماغی در رود

«Bu münâsebet ve bu alâka akıl ve dimağın kabul edeceği şey mi?»

«KELİLE VE DİMNE KİTÂBINDA TAFSİLEN YAZILDIĞI VEÇHİLE:
«SEN BU ÇEŞMEDEN SAKIN! DİYE GÖKTEKİ AY'DAN SANA SEFİR
GELİYORUM» DEMESİ İÇİN TAVŞANLARIN, BİR TAVŞANI
ELÇİ OLARAK FİLE GÖNDERMELERİ»

10415

این بدان ماند که خرگوشی گفت
من رسول مامم و بامام جفت

«Ey peygamberlik davası edenler! Sizin haliniz şuna benzer: Tavşanın biri, ben Ay'ın elçisiyim ve onunla çiftim ve hemdemim demişti.»

10416

کز رمة پیلان بران چشمه زلال
جمله نخبجبران بدند اندرو بال

«Zirâ, o çeşme başına gelen fil sürüsünden bütün hayvânât sıkıntı ve korku içinde idiler.»

10417

جمله محروم وز خوف از چشمه دور
جمله میکردند چون کم بود زور

«Hayvanlar, korkudan o çeşmenin suyundan mahrum kalmışlardı. Kuvvetleri, fillere karşı kâfi gelmediğinden hileye teşebbüs etmişlerdi.»

10418

از سرکه بانك زد خرگوش زال
سوی پیلان درشب غره هلال

«Ay'ın ilk gecesi, ihtiyar bir tavşan, dağ tepesinden fillere seslendi.»

10419

که بیا رابع عشر ای شاه قبل
تا درون چشمه یای این دلایل

«Şöyle diyerek ki: Ey fil pâdişâhı! Ayın on dördünde gel de çeşme suyunun içinde sözümün doğruluğuna delil göresin.»

10420

شاه پیلان من رسولم پیش بیست
بر رسولان بند و زخم و خشم نیست

«Ey büyük fil; ileri gel ve sözümü dinle! Ben elçiyim; elçilere ne kızılır, ne sövülür ve ne de hapsedilir.»

10421

ماه میکوبد که ای پیلان روید
چشمه آن ماست زین يك سوشوید

«Ay diyor ki: Ey, filler çeşme bizimdir, buradan başka bir yere gidin!»

10422

ورنه من تان کو ر گردانم، ستم
گفتم از گردن برون انداختم

«Yoksa sizi kör ederim. İşte söyledim ve zulmü üzerimden attım.»

10423

ترك این چشمه بگوید و روید
تا زخم تیغ من ایمن شوید

«Bu çeşmeyi terkedip gidin ki benim kılıcımın yaralayışından emin olasınız.»

10424

نك نشان اينست كاندر چشمه ماه
مضطرب گردد ز پيل آبخواه

«Bu haberin doğruluğuna alâmet şudur ki: Filler su içmek için kay-
nağa geldiler mi Ay harekete gelir.»

10425

آن فلان شب حاضر آ ای شاه پیل
تا درون چشمه بای این دلیل

«Ey fillerin şahı; fülân gece gel de çeşme içinde bu alâmeti gör.»

10426

چونکه هفت و هشت از مه بگذرید
شاه پیل آمد ز چشمه می چرید

«Ayın on beşi gelince fil pâdişahı geldi ve çeşmeden su içti.»

10427

چونکه زد خرطوم پیل آن شب آب
مضطرب شد آب و مه کرد اضطراب

«Fil hortumunu suya sokunca su dalgalandı ve Ay'ın sudaki aksi
titredi.»

10428

پیل باور کرد ازوی آن خطاب
چون درون چشمه مه کرد اضطراب

«Çeşme içindeki Ay titreyince fil, tavşanın verdiği habere inandı.»

Seba halkı bu masalı söyledikten sonra dediler ki:

10429

ماه زان پیلان گولم ای گروه
کاضطراب ماه آرد مان شکوه

«Ey gürûh! Biz, o ahmak fillerden değiliz ki Ay aksinin titreyişi bizi
korkutsun da dinimizi terkedelim.»

10430

انبیا گفتند آوه پند جان
سخت تر کرد ای سفیهان بندتان

«Peygamberler dediler ki: Ey sefihler! Eyvâhlar olsun ki, bizim ver-
diğimiz cân nasihatler, sizin bağlarınızı kuvvetlendirdi.»

«PEYGAMBERLERİN ONLARA CEVABI VE BİR MİSAL İRÂDİ»

10431

ای دریا که دواتان رنجتان
گشت زمر قهر جان آهستان

«Vâh yazık ki, size deva olacak ilâç, can alıcı kahır zehri oldu.»

10432

ظلمت افزود این چراغ آن چشمرا
چون خدا بگماشت پرده خشمرا

«Cenâb-ı Hak, gazab perdesini havale edince, bu چراغ — yâni; bizim
nasihatlerimiz — gözlerinizdeki karanlığı artırdı.»

10433

چه رئیس جست خواهیم از شما
که ریاستان فروست از شما

«Sizin gibilerden biz nasıl reislik isteriz ki, bizim riyâsetimiz, semâdan yüksektir.»

10434

چه شرف یابد ز کشتی بجز در
خاصه کشتی ز سرکین کشته پر

«İnci, denizdeki gemiden ne şeref bulur? Husûsiyle gübre doldurulmuş bir gemiden!»

10435

ای دریغ آن دیده کور و کبود
آفتابی اندرو ذره نمود

«Güneşi, zerre gibi gören kör göze ne kadar yazık!»

10436

ز آدمی که بود بی مثل و ندید
دیده ابلیس جز طینی ندید

«Âdem ki örnek ve benzeri olmayan mükemmel bir mahlûk idi. Halbuki Şeytanın gözü onu çamurdan başka bir şey görmedi.»

10437

چشم دیوانه بهارش دی نمود
زان طرف جنبید کورا خانه بود

«Delinin gözü, baharı ona kış gösterir. Çünkü, kendi makâmının seviyesiyle hareket eder.»

10438

ای بسا دوا که آید گاه گاه
پیش بی دولت بگردد او ز راه

«Devletsizin karşısına bazan devlet ve saâdet gelir de, onda kabiliyet olmadığı için yoldan geri döner.»

Nitekim Seba'lılara da aynı devlet ve saâdet olan peygamberler gelmiş, fakat onlar da saâdete kâbiliyyet olmadığı için, birer devlet güneşi olan peygamberleri zerre misâli görmüşler ve onların hidâyet ışığından istifâde edememişlerdi.

10439

ای بسا معشوق کا آید ناشناخت
پیش بدبختی نداند عشق باخت

«Ne kadar çok vâki olur ki, bilinmeyen bir bahtsızın yanına sevgilisi gelir de, o onunla muâşaka etmesini bilmez.»

Hadis-i Şerifte: «Rabbınızın zamanınız günlerinde nefhaları, feyz râyihaları vardır. Âgâh olun ki o nefhaları istikbâl ve kabul edin.» buyurulmuştur ki, o nefhalardan muradın, nebiler ve veliler olduğu beyan edilmiştir.

10440

این غلط ده دیده را حرمان ماست
وین مقلب قلب را سوء القضاست

«Gözümüze bu yanlış görmeyi veren bizim ezeli nasipsizliğimizdir. Kalbimizi böyle çeviren de süi kazadır.»

10441

چون بت سنگین شمارا قبله شد
لعنت و کوری شمارا ظاهر شد

«Taştan yapılmış putlar, size kible olduğu için, lânet ve körlük de size gölgelik olmuştur.»

10442

چون بشاید سنگتان انبار حق
چون نشاید عقل و جان همراز حق

«Zannınıza göre taştan putlarınız Allah'a ortak oluyor da, akıl ve ruh sahibi bir insan-ı kâmil neden Hakkın sırdaşı ve peygamberi olmuyor?»

10443

بشۀ مرده ہمارا شد شریک
چون نشاید زندہ ہمارا ملوک

«Ölmüş sivrisinekler gibi olanlar — yâni; putlar — Devlet kuşuna ortak oluyorlar da, diri bir insan, Melik-i muktedire neden sırdaş olamıyor?»

10444

عاشق خویشید و صنعت کرد خویش
دم مارا سرا سمارست کیش

«Siz kendinize ve kendi sanatınıza âşıksınız. Yâni; sanatkârâne yonttuğunuz putlara tapıyorsunuz. Evet, yılan kuyruğuna yılan başı yakışır.»

10445

نی دران دم دولتی و تعمتی
نی دران سر راحتی و لذتی

«Ne o kuyrukta devlet ve nimet vardır, ne de o başta rahat ve lezzet vardır.»

10446

کرد سرگردان بود آن دم مار
لایقند و درخورند آن مردویار

«O yılan kuyruğu, bir halka gibi başın etrafına dolanır. Başla kuyruktan ibâret iki dost birbirine lâıyk ve münâsibdir.»

Bu yılan başı ile kuyruğundan maksad: Helâl, haram demeyip servet kazanmış olan zenginler ile onların servet ve sââmıdır denilmiştir. Zenginler ve mevki sahibi zâlimler ile onların etrafı da denilebilir.

10447

آنچنان گوید حکیم غزنوی
در الہی نامہ کر خوش بشنوی

«Eğer güzel dinleyecek ve anlayacak olursan, Hakîm-i Gaznevî (Îlâhî Nâme) sinde şöyle der:»

10448

کم فضولی کن تو در حکم قدر
در خور آمد شخص خر با گوش خر

«Kaderin hükmüne itiraz edip de boşboğazlık etme! Eşeğe eşek kulağı pek münâsibdir.»

10449

شد مناسب عضوها و ابدانها
شد مناسب وصفها باجانها

«Uzuvlar, bedenler ve canlara kendi sıfatları tam denktir.»

Meselâ; kedinin sıfatları kediye, köpeğin sıfatları köpeğe, insanın sıfatları da insana münâsibdir.»

10450

وصف مرجانی مناسب باشدش
بی گمان باجانکه حق بتراشدش

«Her canın sıfatı, Hakkın yarattığı cana şüphesiz münâsibdir.»

شد مناسب وصفها درخوب و زشت
شد مناسب حرفها که حق بنشت

«O güzel ve çirkindeki sıfatlar onlara münâsib düşmüştür. Hakkın yazmış olduğu harfler birbirine tam münasıptır.»

دیده و دل هست بین اصمیعین
چون قلم در دست کاتب ای حسین

«Ey Huseyn! Ey güzelce kimse! Kâtibin elindeki kalem gibi, insanın gözü ve gönlü de Allah'ın iki parmağı arasındadır.»

Cenâb-ı Hak, Mukallib'ül-kulûbdür. Kalbleri istediği gibi çevirir. Onun için Resûl-i Ekrem Sallallâhü Aleyhi Vesellem Efendimiz: «Ey kalbleri ve gözleri çeviren Allah! Beni dinin üzerinde sâbit kıl!» diye duâ buyururdu. Hadis râvisi Enes bin Mâlik (Radiyallâhü anh) diyor ki: «Ben; Yâ Resûlullah; sana ve getirdiğin din hükümlerine îman ettik. Bizim için âhirette korkar mısın? diye sordum. «Âdem evlâdının kalbleri Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın parmaklarından iki parmak arasındadır. O, kalbleri dilediği gibi çevirir.» buyurdu.»

اصبع لطفست و قهر و درمیان
کلك دل باقبض و بسطی در بنان

«Gönül kalemi, lûtufl ve kahr parmakları arasında gâh sıkıntıya düşer, gâh ferâha çıkar.»

ای قلم بنگر کر اجلالبتی
که میان اصمیعین کیستی

«Ey gönül kalemi; eğer Hakkın azamet ve celâline mensûb isen, bak ki kimin parmakları arasındasın?»

جمله قصد و جیشت زین اصمعت
فرق تو بر چار راه بجمعت

«Senin bütün kasdın ve hareketin bu parmaktır. Başının üzeri dört yol ağzıdır.»

Buradaki dört yoldan maksad: Lûtufl, kahr, hidâyet ve dalâlettir. Mecma'da: Mertebe-i Ulûhiyyettir. Yâni; «Ey insan, Allah'ın bütün sıfatı senin üzerinde hâkimdir. Senin hareketin ve sükûnun o sıfatların tesiriyle kâimdir.» deniliyor.

این حروف حالهات از نسخ اوست
عزم و فسخت هم ز عزم و فتح اوست

«Senin harf gibi olan hallerin o kâtib-i ezelinin yazmasındandır. Bir şeye teşebbüs veya vazgeçişin de O'nun irade ve takdiri ile olur.»

Binâenaleyh :

جز نیاز و جز تضرع راه نیست
زین قلب هم قلم آگاه نیست

«Niyaz ve duâdan başka kurtuluş yolu yoktur. Bu takallübden — yâni; kalbin kalem gibi Hakk'ın iki parmağı arasında bulunup da onu istediği gibi çevirmesinden — her kalem, yâni; her kalb âgâh değildir.»

این قلم داند ولی بر قدر خود
قدر خود پیدا کند در نیک و بد

«Bu taklîb ve takallübü her kalem, kendi miktarı ve kabiliyeti kadar bilir. İyilik ve kötülük işlemede de kendi kadrini gösterir.»

آنچه در خرگوش و پیل آویختند

تا ازل را باحیل آمیختند

«Seba Kavmi, tavşan ve fil misâlini getirmekle ezele kadar hiyle karıştırdılar. Lâkin Sırr-ı Ezeliyi bilmediler. Zîra, onların peygamberlere karşı bu kadar inkâr ve ısrâr göstermeleri Sırr-ı Ezeli icâbı idi.»

«HERKESİN, HUSUSIYLE EF'ÂL-İ İLÂHİYE İÇİN
MİSÂL GETİREMEYECEĞİNİN BEYÂNI»

10460

کی رسد تا این مثلها ساختن
سوی آن درگاه باک انداختن

«Peygamberler dediler ki: Ey Seba'lılar! Misâl irad etmek — Allah'ı Kamere, çeşmeyi havâs ve avâma benzetmek — ve bunlarla İlâhi Der-gâha târiz eylemek sizin haddiniz mi?»

10461

این مثل آوردن آن حضرتست
که بلم سرو جهر و آیتست

«Misâl getirmek, Cenâb-ı Hakka lâyıktır. Gizli ve âşikâr şeyleri bil-mekte O, bir âyet-i uzmadır.»

Kur'ân-ı Kerim'de bazı misaller irad edilmiş ve müşriklerin itirazı üzerine :

إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا بَعُوضَةً فَمَا
فَوْقَهَا

Yâni : «Allah, sivrisinek ve onun fevkindeki şeyleri misal olarak irad etmekten çekinmez⁹²» buyurulmuştur.

(92) Sûrei Bakara : 26.

Hazret-i Mevlânâ, Seba'hıların misâl olarak tavşan ile fil hikâyesini söylemeleri üzerine peygamberler lisânından onlara : «Misâl irâdı, sizin ne haddinize; o, Allah'a mahsustur.» diyor ve bahse devam ediyor :

10462

تو چه دانی سر چیزی تا توکل
با بزنی یا برخ آری مثل

«Sen bir şeyin sırrını ne bilirsin? Kafan kel ve dilin tutuk iken sağ ve yüz'e ait nasıl misâl irad edebilirsin?»

10463

موسیٰ آرا عصا دید و نبود
اژدها بد سر اولب می کشود

«Hazret-i Mûsâ bile elindeki değneğini asâ görmüştü. Fakat o asâ değil ejderhâ idi. Yere atılınca ağzını açtı ve hakikatının ne olduğunu söyledi.»

Kelîmullah Hazretleri Medyen'den haremiyle birlikte Mısır'a gider-ken Eymen vâdisinde tecelliye mazhar ve : «Ey Mûsâ, elindeki nedir?» sūâline muhâtab olmuştu. Bu sūâle cevâben : «O, benim asâmdır, ona dayanırım ve koyunlarıma ağaçlardan yaprak silkerim; onunla daha başka işler de görürüm.» cevâbını verdi. Cenâb-ı Hak ona :

وَمَا نَلَكَ بِمِثْلِكَ

يَا مُوسَى ۞ قَالَ هِيَ عَصَايَ أَتَوَكَّوْا عَلَيْهَا وَاجْشُ بِهَا عَلَى

عَسْفِي وَلِي فِيهَا مَارِبٌ أُخْرَى ۞ قَالَ لَيْسَ يَا مُوسَى ۞ قَالَ لَيْسَ بِهَا

فَإِذَا هِيَ حَيَّةٌ تَسْعَى ۞ قَالَ خُذْهَا وَلَا تَخَفْ سَنُعِيدُهَا سِيرَتَهَا

الْأُولَى ۞

Yâni : «— Mûsâ, o sağ elindeki ne? (Mûsâ) dedi : O, benim asâmdır. Ona dayanırım. Onunla davarlarıma yaprak silkerim. Onda bana mahsus

başkaca haacetler de vardır. Buyurdu: Mûsâ, onu (elinden) bırak. O da bunu bıraktı. Bir de ne görsün: Koşup duran bir yılan (olmuş) dur o! Buyurdu: Tut onu, korkma. Biz onu yine evvelki şekline çevireceğiz⁹³»

10464

چون چنان شاهی نداند سرچوب
تو چه دانی سر این دام جوب

«Mûsâ gibi mânevî bir pâdişah, bir değneğin sırrını bilememişken, sen nasıl olur da bu tuzaktaki yem tânelerinin sırrını bilebilirsin?»

Ve misâl irâdına kalkışabilirsin?

10465

چون عايط شد چشم موسی در مثل
چون کند موشی فضولی مدحل

«Mâdem ki misâl hususunda Mûsâ'nın gözü yanlış gördü. Senin gibi bir fâre, misâl irâdiyle hakikate nasıl delik açabilir?»

10466

آن مثالها چو از درها کند
تا پاسخ جزء جزمت بر کند

«Senin o misâlini Allah bir ejderha şekline kor da, cevabıyla seni paramparça eder.»

10467

این مثال آورد ابلیس لعین
تا که شد ملعون حق تا يوم دين

«İblis de böyle bir misâl getirdi, — Beni ateşten, Âdem'i topraktan yarattın. Ateş, topraktan yüksektir, ben de Âdem'den âliyim, dedi — de Kıyâmete kadar mel'ûn oldu.»

(93) Sûrei Tâhâ : 17-21.

10468

این مثال آورد قارون از لجاج
تا فروشد در زمین تا تخت و تاج

«Kaarûn da inad edip Allah'a misâl irad etti de, tahtı ve tâcı yere geçti.»

Tefsirlerde deniliyor ki : Karûn, Benî İsrâîl'in en zengini idi. Servetine güvenerek Hazret-i Mûsâ'nın mevkiine hased ediyor, onun yerine geçip Benî İsrâîl'i idâresi altına almak istiyordu. Şeriat-i Müseviyyede zekât farz olunca, Karûn'dan, her bin altından bir altın alınması emre dildi. Karûn, bunun çok bir para tutacağını anlayınca vermek istemedi. Ve Hazret-i Mûsâ aleyhine Benî İsrâîl'i kışkırtmaya başladı : Mûsâ'nın her dediğini yapıyorsunuz, şimdi de mallarınızı almak istiyor, dedi. Sonra bir fâhişeye iki torba altın verip: Mûsâ benimle zinâ etti, demesini tenbih etti. Hazret-i Mûsâ, Benî İsrâîl'e vâz ü nasihat ederken : «Hırsızlık edenin elini keserim, zinâ eden bekâr olursa kamçıları, evli bulursan recm ederim.» dedi. Cemâât arasından Karûn ayağa kalktı : «Eğer zinâ eden sen olursan?» diye sordu. Hazret-i Mûsâ : «Zinâ eden ben olursam da hüküm aynıdır.» buyurdu. Karûn : «Sen falanca fâhişe ile zinâ etmişsin.» isnâdında bulundu. Mûsâ Aleyhisselâm : «Maâzallah, ben öyle bir şey yapmadım, kadını getirin.» dedi. Fâhişeyi getirdiler. Hazreti Mûsâ ona : «Denizde yol açan ve Tevrât'ı inzâl eyleyen Allah hakkı için doğru söyle.» dedi. Kadın : «Yâ Kelîmullah! Sana iftirâ etmem için Karûn bana iki kese altın verdi. Ben günahkârlığımla beraber sana nasıl iftira edebilirim? Karûn'un mühürlü keseleri yanımdadır.» dedi. Keseleri getirdiler. Üstünde Karûn'un mühürü basılmış olduğu görüldü ve iftirası meydana çıktı. Bunun üzerine Mûsâ Aleyhisselâm secdeye kapandı ve Allah'a Karûn'dan şikâyet etti. Cenâb-ı Hak, Arz'ı kendisine müsahhar kıldığını bildirdi. Bunun üzerine Hazret-i Mûsâ, Karûn'a taraftar olanların onun yanına, olmayanların kendi yanına geçmesini İsrâîl'e teklif etti. İki kişiden gayrisi Mûsâ Aleyhisselâm'ın yanına geçti. Kelîmullahın emriyle de Karûn ve taraftarı olan iki kişi yere geçti. Hazret-i Mûsâ, Karûn'u yere geçirdi ve malını aldı denilmesin diye de, onun bütün servetini de toprağa geçirdi. Nitekim bu vak'a Kur'ân'da ve Sûre-i Kasas'da şu sûretle hikâye edilmiştir :

قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ عِنْدِي أَوَلَمْ يَعْلَم أَنَّ اللَّهَ قَدْ أَهْلَكَ
مِنْ قَبْلِهِ مِنَ الْقُرُونِ مَنْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُ قُوَّةً وَأَكْثَرُ جَمْعًا
وَلَا يُبْدِلُ عَذَابُ نَافِلِهِ الْمُجْرِمِينَ ﴿٧٨﴾ فَخَرَجَ عَلَىٰ قَوْمِهِ فِي
زِينَتِهِ قَالَ الَّذِينَ يُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا لَيْتَ لَنَا مِثْلَ
مَا أُوتِيَ قَارُونُ إِنَّهُ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ ﴿٧٩﴾ وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا
الْعِلْمَ وَلَيْكُم ثَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ لِّمَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا وَلَا يُلْقِيهَا
إِلَّا الصَّابِرُونَ ﴿٨٠﴾ فَخَفَّفْنَاهُ وَبَدَّاهُ الْأَرْضَ فَمَا كَانَ
لَهُ مِنْ فِئَةٍ يَنْصُرُونَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُنْصَرِّينَ
﴿٨١﴾ وَأَصْبَحَ الَّذِينَ تَمَتَّعُوا بِمَالِكِهِ لَا مَسْرِعِينَ وَلَا يَسْأَلُونَ
بِئْسَ الرِّزْقُ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَوْلَا أَنْ
مَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا لَخَسَفَ بَنَاهُ وَيَكَاةٌ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ

Yâni : «(Karûn) dedi ki: Bu (servet) bana ancak bende olan ilimle (ilim sayesinde) verilmiştir. (O, madem ki âlimdi) kendisinden evvelki nesillerden kuvvetçe ondan daha üstün, cemiyetçe daha kesretli kimseleri Allah'ın hakikaten helâk etmiş olduğunu bilmedi mi? Mücrimlerden günahları sorulmaz. Derken, zineti (debdebesi) içinde kavminin karşısına çıktı. Dünya hayatını arzu edenler: ne olurdu, dediler. Karûn'a verilen (şu servet) gibi bizim de (malımız) olsaydı. O, hakikaten büyük nasib sahibidir. Kendilerine ilim verilenler de (şöyle) dedi: Yazıklar olsun size. Allah'ın sevâbı, iman ve iyi amel (ve hareket) eden kimseler için daha hayırlıdır. Buna da sabır (ve sebât) edenlerden başkası kavuştu- rulamaz.

Nihayet biz O'nu da, sarayını da yere geçiriverdik. Artık Allah'a karşı kendisine yardım edecek hiç bir cemaati da yoktu O'nun. Bizzat kendisini müdafaa edebileceklerden de değildi.

إِنْ

قَارُونُ كَانَ مِنْ قَوْمِ مُوسَىٰ فَبَغَىٰ عَلَيْهِمْ وَآتَيْنَاهُ مِنَ الْكُنُوزِ
مَا إِنَّ مَفَاحِيحَهُ لَسَنَاقِبًا بِالْعَصْبَةِ أُولَى الْقُوَّةِ إِذْ قَالَ
لَهُ قَوْمُهُ لَا تَفْرَحْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ ﴿٨٢﴾
وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ
مِنَ الدُّنْيَا وَأَخْسِنْ كَمَا آخَسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ وَلَا تَبْغِ
الْفُسَادَ فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ ﴿٨٣﴾

Yâni : «Fihakika Karûn, Mûsâ'nın kavmindendi. Fakat onlara karşı serkeşlik etti o. Biz ona öyle hazineler verdik ki anahtarları (nı taşımak bile) güçlü, kuvvetli büyük bir cemaate ağır geliyordu. O vakit kavmi ona şöyle demişti: Şımarma! Çünkü Allah şımarıkları sevmez. Allah'ın sana verdiği (maldan harcayıp) Âhîret yurdunu ara. Dünyadan nasibini de unutma. Allah'ın sana ihsan ettiği gibi sen de (insanlara sadaka vere- rek) ihsanda bulun. Yer (yüzün) de fesad arama. Çünkü Allah fesatçı- ları sevmez⁹⁴.»

(94) Sûrel Kasas : 76-77.

Dün onun mevkiini temenni edenler, sabahleyin (şöyle) diyorlardı: Vay, demek ki Allah, kullarından kimi dilerse onun rızkını yayıyor (ge-nişletiyor) yahud, daraltıyor. Allah bize lûtfetmeseydi, bizi de muhakkak batırırdı. Vay, demek ki hakikat şudur: Kâfirler felâh bulmaz⁹⁵!»

10469

این مثال ترا چو زاغ و بوم دان
که از ایشان پست شد صد خاندان

«Senin bu misâlini karga ve baykuş gibi bil. Onların uğursuzluğundan binlerce ev, bark yıkıldı, yerle bir oldu.»

Karganın ve baykuşun uğursuzluğu meşhur olduğu için Hazret-i Mevlânâ, o meşhura göre söz söylüyor.

10470

نوح اندر بادیه کشتی بساخت
صد مثل کو از پی تسخر بتاخت

«Nûh Aleyhisselâm çölde ve sudan uzak yerde gemi yapıyordu. Kav-minden yüzlercesi misâl getirerek eğlenmek için yanına koşuyordu.»

Ve:

10471

در بیابانی که آب جاه نیست
منکند کشتی چه نادان ابله نیست

«Kuyu suyu bile bulunmayan bir çölde gemi yapıyor, ne budala, ne câhil diyorlardı.»

10472

آن یکی میگفت ای کشتی بتاز
وان یکی میگفت پرش هم بساز

«Biri: Ey gemi koş! Diğer biri de: Gemiye kanad da yap! diyordu.»

(95) Sûrei Kasas: 78-82.

10473

او می گفت این فرمان خداست
این بجز بکها نخواهد کشت کاسد

«Hazret-i Nûh ise şöyle diyordu: Bu Allah'ın emriyledir. İstihzâ ile, maskaralıkla eksilmez.»

Cenâb-ı Hak, Nûh Aleyhisselâm'a: «Bizim gözümüzün önünde bir gemi yap!» emrini vermiş, Hazret-i Nûh da İlâhî emir mûcibince onu yapmaya başlamıştı. Müşrikler onunla eğleniyorlardı. Nûh Aleyhisselâm da: «Şimdi siz benimle eğleniyorsunuz, bir vakit gelecek ki biz de sizinle eğleneceğiz.» diyordu. Nihayet tufan oldu. Gemi sular üstünde ve dağlar gibi dalgalar arasında hareket etti. O eğlenen müşriklerin hepsi boğuldu.

«GECE YARISI BU DUVAR DİBİNDE NE YAPIYORSUN? DİYE
SORULAN BİR HIRSIZIN: «DAVUL ÇALIYORUM!» DEMESİ
HİKÂYESİ.»

10474

این مثل بشنو که شب دزد عنید
در بن دیوار حفره می برید

«Şu misâli dinle: gece yarısı inadcı bir hırsız, duvar dibinde bir çu-kur kazıyordu.»

10475

یم بیداری که او رنجور بود
طقن آهسته اشرا می شنود

«Yarı uyanık bir hasta, onun yavaş yavaş gelen taktaklarını işiti-yordu.»

10476

رفت برہام و فرو آورد سر
گفت او را در چہ کاری ای پدر

«O hasta dama çıktı ve yavaşça başını aşağıya eğdi ve ona: Babalık ne yapıyorsun?»

10477

خبر باشد نیم شب چہ میکنی
توکی گفتا دهلزن ای سنی

«Hayrola, gece yarısı kuyu mu kazıyorsun? Sen kimsin? diye sordu. Hırsız: Ey ölü kimse! Davulcuyum, cevâbını verdi.»

10478

در چہ کاری گفت میگویم دهل
گفت کو بانگ دهل ای بوسبل

«Hasta: Ne yapıyorsun? sââlini tekrar etti. Hırsız: davul çahyorum! dedi. Hasta: Hani davulun sesi? deyince...»

10479

گفت فردا بشنوی این بانگ را
نعره و احسرتا واویلتا

«Hırsız dedi ki: Davulun sesini, evyahlar olsun, diye yarın duyarsın.»

10480

آن دروغست و کز و بر ساخته
سر آن کزرا توهم نشاخته

«O tavşan ve fil masalı da yalandır, doğru değildir, uydurmadır. Sen o uydurma masalın sırrını da anlayamadın.»

10481

سر آن خرگوش دان دیو فضولی
کہ بہ پیش نفس تو آمد رسول

«O tavşanın hakikati, bilmiş ol ki, senin nefsine elçilikle gelmiş Şeytandır.»

10482

تا کہ نفس گول را محروم کرد
ز آب حیوانی کہ ازوی خضر خورد

«Hızır Aleyhisselâm'ın içmiş olduğu âb-ı hayattan ahmak nefsi mahrum etmek için gelmiştir.»

10483

باز گونه کرده معنیش را
کفر گفتی مستعد شویش را

«O masala ters mânâ verdin ve küfür söyledin... O halde, Allah'ın azâbına hazır ol!»

10484

اضطراب ماه گفتی در زلال
کہ بترسانید پیلانرا شغال

«Çeşme suyu içinde ayın titrediğini ve bir çakalın —yânî; tavşanın — filleri korkuttuğunu söyledin.»

10485

قصه خرگوش و پیل آدی و آب
خشیت پیلان ز مه در اضطراب

«Tavşanın, filin ve suyun, bir de, Ay'ın aksi suda titreyince fillerin korktuğunu misâl olarak söylüyorsun.»

این چه ماند آخر ای کوران خام
بامی که شد زبوتش خاص و عام

«Ey ham körler; bu misâl, havas ve avamın mağlûbu olduğu bir Ay'a nasıl benzer?»

Siz demek istiyorsunuz ki Ay'dan maksadımız : Hazret-i Haktır. Âb-ı zülâlden murâdımız : Havâs ve avamın vücûdu, o suda görünen akis de yine havâs ve avamın vücudundaki Zuhûrât-ı İlâhiyyedir. Misâl ile benzetilen arasında hiç münâsebet yoktur. Çünkü Ay'ın suda görünen aksi titrer. Mahlûkâtın vücudundaki Zuhûrât-ı İlâhiyye ise böyle değildir.

چه مه و چه آفتاب و چه فلک
چه عقول و چه نفوس و چه ملک

«Ay nedir, Güneş nedir, Felek nedir, Akıl nedir, Nefs nedir, Melek nedir? Bunların hepsi, o Melik-i Muktedir'in zebûnu ve fermanberidir.»

آفتاب آفتاب آفتاب
این چه میگوم مکرهستم بخوام

«Güneşin güneşinin güneşi, — yâni; güneşin medârı ve fezâsı da — O'nun emrinin mahkûmudur... Ne söylüyorum, uykuda mıyım, rûyâ mı görüyor, yoksa sayıkıyor muyum?»

Hazret-i Mevlânâ yaptığı teşbihten rücû ediyor ve Hak Sübhânehû ve Teâlâ'nın teşbih ve temsil ile anlatılamıyacağını anlatıyor.

صد هزاران شهر را خشم شہان
سرنگون کردست ای بد گمراہان

«Ey kötü sapıklar! Pâdişahların gazâbı, yüz binlerce şehri alt üst etmiştir.»

کوه برخود می شکافد صد شکاف
آفتابی جون خراسی در طواف

«O gazab dolayısıyla dağlarda yüzlerce yarık peydâ olur, Güneş de değirmen eşiği gibi döner durur.»

Buradaki pâdişahlardan maksad : Mânevî sultanlar olan nebiler ve velîlerdir. Onların incitilmesi, bir çok hâdiselerin, bir çok felâketlerin zuhûruna sebep olur. Nitekim, Hazret-i Mevlânâ da buna misal olarak eski kavimlerin helâkinden bahsediyor :

خشم مردان خشک گرداند سحاب
خشم دلها کرده عللرا خراب

«Ricâlullahın gazâbı, bulutu kurutur; gönül sâhiblerinin hiddeti, Âlemi harâb eder.»

بنگريد ای مردگان بی جنوط
در سياستگاه شهرستان لوط

«Ey kefensiz ve yıkanmamış ölüler! Lût kavminin şehir ve kasabalarını görün ki nasıl yere geçmiş ve yerlerinde bahr-i lût zuhur etmiştir.»

اضغف مرغان ابابيلست او
پيل را بدريد بندير در فو

«Kuşların en zaifi ebâbil iken, Habeşlerin filini, yama kabul etmeyecek şekilde yırttı.»

Bu beyit, Ashâb-ı Fil'in Mekke civârında helâk olduklarına işârettir. Yemen'de Habeşistan devleti tarafından vali bulunan (Ebrehe El-Eşrem), filli bir ordu ile ve Kâbe'yi yıkmak niyetiyle Mekke'ye gelmiş, fakat ordusu Ebâbil denen kuşların getirip attıkları taş kesilmiş çamur parçalarıyla hezimete uğramış ve helâk olmuştu.

کیست کونشید آن طوفان نوح
بامصاف لشکر فرعون و روح

«Nuh tûfânını duymayan, yahud Fir'avn ordusuyla Hz. Mûsâ kıssasını işitmeyen kim vardır?»

روحشان بشکست اندر آب ریخت
ذره ذره آبشان برمی کسبخت

«Ruh gibi olan Hz. Mûsâ, Fir'avn ve kuvvetlerini mağlûb etti ve suda boğdu. Su da onları zerre zerre parçaladı.»

کیست کونشید احوال نمود
وانکه صرصر عادیارا می ربود

«Sâlih Aleyhisselâm'ın kavmi olan Semûdî'lerin ahvâlini ve Hûd Aleyhisselâm'ın meb'ûs olduğu Âd kavmini, şiddetli rûzgârın nasıl mahvettiğini duymayan var mı?»

چشم باری درچنان پیلان کشا
که بدندی پیل کش اندر وفا

«Gözünü bâri böyle fillere — yâni; Âd ve Semûd kavimleri gibi güçlü, kuvvetli insanlara — aç ki, onlar muharebelerde fil öldürecek kadar cesûr ve kavî idiler.»

آنچنان پیلان و شاهان ظلوم
زیر چشم دل همیشه در رجوم

«Onlar gibi filler ve bu kadar zâlim pâdişahlar bile gönül gözü altında dâima taşlanıyorlar.»

تا ابد از ظلمتی در ظلمتی
میروند و نیست عونی رحمتی

«Ebede kadar, bir zulmetten, bir azabdan diğer bir azaba giderler. Onlar için merhamet ve yardım yoktur.»

نام نیک و بد مگر نشنیده‌اید
جمله دیدند و شما نادیده‌اید

«İyi ve kötü nâmınızı işitmediniz mi? Bütün âlem gördüğü halde hakikati siz görmediniz mi?»

Yâni; gelip geçen kavimler ve peygamberlerin vak'alarını duymadınız mı? Peygamberlerini tasdik etmeyen müşriklerin nasıl felâketlere uğradıklarını işitmediniz mi?

دیدم را نادیده می‌آرید لبک
چشماتارا واکشاید مرک نیک

«Siz gördüğünüz halde görmemiş gibi davranıyorsunuz. Lâkin ölüm gözlerinizi iyice açacaktır.»

گیر عالم پر بود خورشید و نور
چون روی در ظلمتی ماند کور

«Farzet ki Âlem, Güneş ve nûr ile doludur; sen körler gibi karanlıkta gidince,»

بی نصیب آبی ازان نور عظم
بسته روزن باشی از ماه کریم

«O azîm nurdan nasibsiz kalırsın; kerîm olan Kamere karşı pencereni kapamış olursun.»

تو درون چاه رفتی ز کاخ
چه گنه دارد جهانهای فراخ

«Sen, köşkten inip de kuyu içine girince, geniş geniş âlemlerin ne kabahati vardır?»

جان که اندر وصف کر کی مانداد
چون پند روی یوسف را بگو

«Bir ruh, kurtluk sıfatında kalacak olursa Yusuf'un yüzünü nasıl görebilir, söyle?..»

لحن داودی بسنگ و که رسید
کوش آن سنگین دلانش کم شنید

«Dâvud Aleyhisselâm'ın Zebûr okuyuşu taşlara ve dağlara aksetti de, zamanındaki müşrikler onu duymadı.»

آفرین بر عقل و بر انصاف باد
هر زمان والله اعلم بالرشاد

«Her zaman akıl ve insâfa âferînler olsun ki hidâyete vâsita olan onlardır. Hidâyet yoluna âlem olan da Allah'dır.»

صدقوا رسلاً کراما یاسبا
صدقوا روحاً سباها من سبا

«Ey Seba'lılar; peygamberleri tasdik edin, ruhu esir etmiş olan Cenâb-ı Hakka da iman edin.»

صدقوه هم شمس طالعه
یؤمنوكم من مخازی القارعه

«Peygamberleri tasdik edin ki onlar doğmuş güneşlerdir. Sizi kıyâmet gününde rezil olmaktan onlar emin ve mahfûz kılarlar.»

صدقوهم هم بدور زاهمه
قبل ان یلقوكم بالساهمه

«Peygamberleri tasdik edin ki onlar, parlak ay gibidirler. Onlara tâbi olun ki, melekler sizi Mahşer'e götürmeden evvel, sizi te'min etsinler.»

صدقوهم هم مصابیح الدجی
اکرموهم هم مفاتیح الرجا

«Peygamberleri tasdik eyleyin ki onlar, karanlığın kandilleri gibidirler. Kendilerine ikram ve ihtiramda bulunun. Zira onlar ümid kapılarının anahtarıdır.»

صدقوا من لیس یرجو خبرکم
لا تضلوا لاتصدوا غیرکم

«Sizden bir hayır ve ücret istemeyen peygamberleri tasdik edin de dalâlete düşmeyin ve başkalarını da azdırmayın.»

بارسی گویم هین تازی بهل
هندوی آن ترک باش ای آب و گل

«Arabçayı bırak da, fârisi söyleyelim. Ey su ve çamurdan ibâret olan insan! O Türk'ün hindûsu — yâni; Cemîl-i alel-ıtlâk olan Allah'ın hizmetkârı — ol!»

Ki o sâyede sen de efendi olasın.

هین کواہیهای شاهان بشنوید
بگرویدند آسمانها بگروید

«Âgâh olun da Nübüvvet Sultanları olan Enbiyâ Aleyhisselâm'ın sözlerini dinleyin. Onları göklerde melekler tasdik ettiler, siz de yerde tasdik ediniz.»

«İHTİYAT'IN MÂNÂSİ VE İHTİYATLI OLAN KİMSENİN MİSÂLİ»

یا بحال اولینان بنگرید
یا سوی آخر بحزمی دربرید

«Ya evvelkilerin, gelip geçmiş kavimlerin, hâline bakınız; yâhud hazm ve ihtiyat ile uçunuz.»

حزم چه بود در دوتدبیر احتیاط
از دو آن کبری که دورست از خطا

«İhtiyat nedir? İki tedbirden hangisi sükûttan ve tehlikeden âzâde ise onu tatbik etmektir.»

Meselâ :

آن یکی گوید درین ده هفت روز
نیست آب و هست ربك پای سوز

«Biri sana; gideceğin yolda yedi günlük mesafede su yoktur, ancak ayakları yakan kum vardır, dese.»

وان دیگر گوید دروغست این بران
که بهر شب چشمه بنی روان

«Diğeri de: bu söz yalandır. Her gece akan bir çeşmeye tesâdüf edersin.»

Haberini verse...

حزم آن باشد که برکبری تو آب
تارهی از ترسی و باشی بر صواب

«İhtiyat odur ki, yanına su alır, susuzluk korkusundan kurtulur ve doğru hareket etmiş olursun.»

Cenâb-ı Hak Kur'an'da :

وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَىٰ

Yâni : «Âhiret yolculuğu için azık tedarik ediniz, azıkların en hayırlısı takvâdır⁹⁶.» buyurmuştur.

Bir beyitte denilmiştir ki : «Âşıkların yolunun azığı derddir, göz yaşıdır ve âh'dır. Yol işte böyledir, haydi bakalım bismillâh, kimin yolculuğa niyeti vardır?»

کر بود در راه آب این را بریز
ور نباشد وای بر مهد ستیز

«Eğer yolda su varsa taşıdığın suyu döker, tâzesini içer ve doldurursun. Eğer geçilen çölde su yoksa vay o inadcı kimsenin haline!»

Bütün mahlûkatın yolcusu bulunduğu bir sefer var. Bunun vukû bulmakta olduğunu her gün görüyoruz. Binâenaleyh ondan şüphelenmek akıllı kârı değildir.

Allah ve peygamberi, bu mecbûrî seferin sonunda bir Âhiret, Âhi-

(96) Sûrei Bakara : 197.

rette azâb ve nimet olduğunu haber vermiştir. Binâenaleyh biz de o yol için azık hazırlamalı, yâni; tâat ve ibâdetle bulunmalı ve elimizden geldiği kadar fakirlere bakmalıyız. Bu yapacağımız şeyler, ihlâs ile olursa o yolda ve gidilecek yerde işimize yarar. Ya : «Hayat bundan ve buradakinden ibarettir. İnsan doğar, yaşar, ölür, toprak olur. İşte bu kadardır!» diyen münkirler gibi aldanır da yol hazırlığı hazırlamazsak halimiz ne olur? Biz bu yolun sonunda başka bir âlem, bir Âhiret var diye gidelim de yoksa ne kaybederiz. Fakat yok diye gideriz de ya var çıkarsa, o vakit büyük musibet bizim içindir. Hazret-i Ali Kerremallâhü Veche'ye isnad edilen bir söz vardır. Cenâb-ı Mürtezâ buyurmuş ki: «Hekim ile müneccim, Âhiret ve Mahşer yoktur dediler. Ben de haydi işinize gidin, eğer sizin dediğiniz doğru ise ben hiç bir şey kaybetmiş olmam. Fakat benim itikadım gibi o dedikleriniz var olacaksa vay sizin halinize! dedim.»

10521

ای خلیفه زادگان دادی کنید

حزم هر روز مبادی کنید

«Ey halife-i İlâhiyye olan Âdem'in oğulları! Adâlet edin de, Kıyâmet günü için ihtiyatlı bulunun.»

Halife: Birinin namına hareket eden demektir. Nasıl ki Hazret-i Ebû Bekr Radiyallahü anh'e (Rasûlullah'ın Halifesi) denilmişti. Sûre-i Bakara'daki :

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنِّیْ جَاعِلٌ فِی الْاَرْضِ خَلِیْفَةً ۚ قَالُوْۤا اَتَجْعَلُ فِیْهَا مَنْ یُّفْسِدُ فِیْهَا وَیَسْفِكُ الدِّمَآءَ

Yâni: «Hani Rabbin meleklerle: Muhakkak ben yeryüzünde bir halife yaratacağım, demişti. (Melekler) de: Biz seni hamdinle tesbih ve seni takdis edip dururken, orada bozgunculuk edecek, kanlar dökecek kimse mi yaratacaksın? demişlerdi⁽⁹⁷⁾.» âyet-i kerimesi mûcibince Hazret-i Âdem, yeryüzünde halife olmak üzere yaratılmıştır.

Hilâfet, yâni; İlâhî vekâlet, mâddî ve mânevî olmak üzere ikidir. Ya

(97) Sûrei Bakara : 30.

nem maddisi, nem mânevîsi bir zatta birleşir. Hulefâ-yı Râşidin ve Ömer bin Abdülaziz (Radiyallâhü anhüm) de olduğu gibi. Yahud maddisi başka, mânevîsi başka zatlarda olur. Sûri hükümdarlar zamanında bulunan ve reis'ül-evliyâ olan zevât-ı kiramda olduğu gibi. İnsanlar, ilk halifetullah olan Âdem Aleyhisselâm'ın torunları oldukları için Hazret-i Mevlânâ onlara (Ey halife zâdegân) diye hitab ediyor ve şöyle nasihatler veriyor :

10522

آن عدوی کز پدرتان کن کشید

سوی زندانش ز علین کشید

«O düşman yok mu, o düşman... Atanıza da kin güttü de O'nu, memnû ağacın meyvesinden yemeğe teşvik ederek, bulunduğu yüksek makamından zindana çekti.»

Yâni; Arz'a inmesine sebep oldu.

10523

آن شه شطرنج دل را مات کرد

از بهشتن سخره آفات کرد

«O gönül satrancının şahı olan Hazret-i Âdem'i mat etti, Cennetten çıkarıp bir çok âfete mârûz bıraktı.»

فَازَهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ

Yâni: «Bunun üzerine şeytan onları(n ayağını) oradan kaydırıp içinde bulunduklarından onları çıkarıvermişdi⁽⁹⁸⁾.» âyetinde bu hal haber verilmiştir.

10524

چند جابدهش گرفت اندر بزد

نا بکشتی در فگدش روی زرد

«Bir kaç yerde, Âdem ile savaşa girip, oyunlar yaptı, nihâyet onu yüzü sararmış bir halde güreşte yendi.»

(98) Sûrei Bakara : 36.

ایچنین کردست با آن پهلوان
ست ستنس منگرید ای دیگران

«Şeytan, Âdem gibi bir pehlivana böyle yaptı. Ey başkaları, yâni; Âdem evlâdî! Şeytan'ı gevşek ve kuvvetsiz bir şey sanmayın.»

Nitekim Kur'an'da da :

يَا بَنِي آدَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ ۖ إِنَّهُ أَخْرَجَ أَبَوَيْكُم مِّنَ الْجَنَّةِ

Yâni : «Ey Âdem oğulları; Şeytan babanızı ve ananızı fitneye düşürüp nasıl Cennetten çıkardı ise, sakın size de bir fitne (belâ) yapmasın⁹⁹» buyurulmuştur.

مادر و بابای مارا آن حسود
تاج و پیرایه بچالاکي ربود

«O hasedci şeytan; babamızın ve anamızın başlarındaki tâcı ve üstlerindeki elbiseyi el çabukluğuyla, yâni; hiyle ile kaptı.»

کرد شان آنجا برهه زار و حوار
سالها بگریست آدم زار زار

«Onları çıplak ve hor, hakir bir hâle getirdi de, Âdem Aleyhisselâm yıllarca hıçkırığa hıçkırığa ağladı.»

که ز اشک چشم او روید نبت
که چرا اندر جریده لاست نبت

«Hazret-i Âdem, âsiler defterine kaydedildim diye o kadar ağladı ki, akan göz yaşlarının tesiriyle bir takım nebâtât bitti.»

(99) Sûrei A'raf : 27.

تو قیاس کبر طر ایش را
که چنان سرور کند زوریش را

«Sen Şeytanın yankesiciliğini ve el çabukluğunu şundan kıyas et ki, Hazret-i Âdem gibi bir ulu bile, onun hilesi yüzünden saçını, sakalını yoldu.»

Hazret-i İsâ'nın söylediği rivâyet edilen bir söz vardır. Cenâb-ı Rûhullah : «Şeytanın mekriyle helâk olan nasıl helâk oldu? diye şaşmamalı, ondan necât bulana mekrinden nasıl kurtuldu diye şaşmalı.» demiştir ki, ne kadar doğru...

الحذر ای کل پرستان از شرش
تیغ لاحولی زنید آتدر سرش

«Ey çamura tapanlar — yâni; ey cesede bağlı olanlar! — Şeytanın şerrinden sakınınız ve onun kafasına (Lâ havle) kılıcını vurunuz.»

İnsana Şeytanın vesvesesi girecek olursa : (Lâ havle velâ kuvvete illâ billâhil aliyyîl azîm...) demeli ve bunun «Kudret ve kuvvet ancak Allah-ı Azîmüşşânındır.» demek olan mânâsını bilerek kemâl-i ihlâs ile söylemeli : O vakit Şeytan defolup gider.

کوهی بند شمارا از کین
که شما اورا نمی بینید هین

«O sizi, kurduğu pusudan görür. Siz ise onu göremezsiniz.»

Kur'an'da :

أَنذَرِيكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِّنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ

Yâni : «Çünkü O da, kabilesinden olan(lar) da, sizi, sizin kendilerinizi göremeyeceğiniz yer(ler)den muhakkak görürler¹⁰⁰»

(100) Sûrei A'raf : 27.

10532

دائماً صیاد ریزد دانه‌ها
دانه پیدا باشد و پنهان دغا

«Avcı dâimâ dâne döker. Dâneler meydanda ,hiyle ve tuzak ise gizlidir.»

Şeytan da insanları avlamak için Dünya metaindan önlerine dâneler döker. O dânelere meyleden, Şeytan'ın tuzağına düşer.

10533

هر کجا دانه بدیدی الحذر
تا بندد دانه بر تو بال و پر

«Her nerede böyle bir dâne göreceksan olursan sakın ki o dâne, senin kolunu, kanadını bağlamasın.»

Meselâ; bir Şeytan, bir memuru tuzağa düşürmek için, kendi gibi bir Şeytanı, fakat insan Şeytanını, ona gönderir. Herif; kânûna, nizâma karşı bir iş gördürmek için ona rüşvet teklifinde bulunur: «Herkes alıyor, başka türlü geçinmek kabil mi? Aldığın maaş seni idâre ediyor mu?» diye o bedbahtı kandırır ve bir kaç kâğıt rüşveti aldırır. İşte bu Şeytan tuzağının yemidir. O yemi yiyen de tuzağa düşmüş demektir. Çünkü rüşveti vermek de, almak da, hattâ vâsita olmak da şer'an haramdır, kanunen cürümdür.

Hazret-i Peygamber; rüşveti verene, alana, hatta vasıta olana lânet etmiştir. Lisân-ı Peygamberî ile mel'ûn olanın, Âhirette azab göreceği muhakkaktır. Âhiret azabından evvel şu da olur: Günün birinde o memurun rüşvet aldığı meydana çıkar, azledilir, mahkemeye sevk olunur, mahkûm ve mahpûs olur. Binâenaleyh böyle tuzağa düşüren dânelerden sakınmalıdır.

10534

زانکه مرغی کو بترك دانه کرد
دانه از صحرای بی‌ترویر خورد

«Tuzak yemi olan dânedan sakınan ve onu terkeden bir kuş; tezvîri, tuzağı olmayan bir kırdan yer, karnını doyurur.»

10535

هم بدان قانع شد و از دام جست
هیچ دامی پروا نشد را نیست

«Böyle tehlikesiz bir kırdan bulunduğuna kanaat eden ancak tuzaktan kurtulur; hiç bir tuzak onun kolunu ve kanadını bağlamaz.»

10536

باز مرغی فوق دیواری نشست
دیده سوی دانه دامی نیست

«Bir kuş, bir duvarın üstüne konar. Bir tuzağın üstündeki dâneye nazar eder.»

10537

این نظر با آن نظر چالیش کرد
ناگهانی از خرد خالیش کرد

«Dâneye olan bu bakışı, ovaya olan bakışı ile mücâdelede bulunur ve gâlib gelirse, akıldan, ihtiyattan hâli bırakır ve onu tuzak tarafına sevkeder.»

10538

باز مرغی کان تردد را گذاشت
زان نظر بر کند بر صحرا گماشت

«Yine bir kuş, ona mı gideyim, buna mı gideyim diye tereddüdü bırakır, tuzaktaki dânedan sarf-ı nazar eder ve gözünü kır tarafına çevirir.»

10539

شاد پرو بال او نجأ له
تا امام جماعه آزادان شداو

«İşte, onun kolu, kanadı şâd ve âzâdeler zümresine imam olur. Ne mutlu ona!»

10540

هر که اورا مقتدا سازد برست
در مقام امن و آزادی نشست

«Ona iktida eden ve onun gibi yapan da kurtulur, emniyet ve hürriyet makamına oturur.»

10541

زانکه شاه خازمان آمد دلش
تا گلستان و چمن شد منزلش

«Çünkü onun kalbi, ihtiyatkâr olanların şahı olduğu için menzili gülistan ve çemen olmuş, — yâni; emîn ve Emân-ı ilâhiyyeyi bulmuştur —»

10542

حزم ازو راضی و او راضی ز حزم
ایچنین کن گر کنی تدبیر و عنم

«İhtiyatı ondan razı, o da ihtiyatından razıdır. Sen de bir tedbir ve azimde bulunursan böyle yap.»

İhtiyat ile hareket edenler, husûsiyle, helâl mi, haram mı diye şüphe edilen şeyleri ihtiyaten terk eyleyenler. (Radiyallâhü anhüm ve razû anh.) Yâni : «Allah onlardan razı olmuştur, onlar da Allah'tan razı olmuşlar, verdiği cennet ve nimetlere karşı müteşekkîr kalmışlardır.» âyeti mûcibince Hakkın rızasını kazanırlar.

10543

بارها در دام حرص افتاده
خلق خود را در بریدن داده

«Ey hırslı kimse! Çok kerre hırs tuzağına düşmüş, boğazını kesilmeğe vermişsin.»

Yâni; helâke yaklaşmışsın.

10544

باز آن تواب لطف آزاد کرد
توبه پذیرفت و شمارا شاد کرد

«Sonra tevbe etmişsin, tevbeleri kabul edici olan Allah, tevbeni kabul eylemiş, seni ve senin gibileri cezâdan âzâd eylemiştir.»

Cenâb-ı Hak :

وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَعْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ
وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ ﴿١٠١﴾

Yâni : «O, kullarının tevbesini kabul eden, kötü hareketlerini (tevbe ile) bağışlayan, ne işlerseniz bilendir¹⁰¹.» âyetiyle Zât-i Akdesinin Tevvâb ve Vehhâb olduğunu bildirmiştir. Fakat tevbesini bozanlar ve mâsiyetini tekrarlayanlar hakkında O da afv ve mağfiretini değiştirir. Nitekim Kelâm-ı ilâhîde :

عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَنْ يَرْحَمَكُمُ ۖ وَإِنْ
عُدَّتُمْ عِدَّتَنَا ۖ وَجَعَلْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِينَ حَصِيرًا ﴿١٠٢﴾

Yâni : «(Tevbe ederseniz) Rabbinizin sizi esirgeyeceğini umabilirsiniz. (Eğer tekrar fesâda) dönerseniz biz de (sizi cezalandırma) döneriz. Biz Cehennemi kâfirlere bir zından yaptık¹⁰².»

Hazret-i Mevlânâ bu âyetin meâlîni nazmederek diyor ki :

10545

گفت آن عدم کذا عدنا کذا
نحن زوجنا النعال بالجزا

«Cenâb-ı Hak buyurdu ki : Şerre avdet ederseniz, biz de cezâyâ avdet ederiz. Biz fiillere cezâyı çift eyledik.»

(101) Sûrei Şurâ : 25.

(102) Sûrei Esrâ : 8.

فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا

وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا

Yânî: «İşte kim zerre ağırlığınca bir hayır yapıyor (idiy) se onu(n sevâbını) görecektir, kim de zerre ağırlığınca şer yapıyor (idiy) se onu(n cezasını) görecektir¹⁰³» meâlindeydir.

Hazret-i Mevlânâ lisân-ı İlâhiden, hikâyeye devamla, diyor ki:

10546

چونکه جفتی را بر خود آورم
آید آن جفتش دوا به لاجرم

«Çünkü bir çiftin tekini kendi nezdime getirirsem onun çifti de şüphesiz koşarak gelir.»

Cenâb-ı Hak, bazı eşyayı birbirine öyle çift ve merbût yaratmıştır ki, birbirlerinden ayrılmalarına imkân yoktur. Meselâ Güneş doğunca ortalık aydınlanır. Güneş ve ortalığın aydınlanması da yekdiğerinin çiftidir. Güneş doğsun da karanlık kalsın bu mümkün değildir.

10547

جفت کردیم این عملها با اثر
چون رسد جفتی رسد جفت دیگر

«İnsanların amellerini cezâyâ çift ettik. Çiftin biri gelince diğeri de gelir.»

Yânî: o amel hayır ise, karşılığı mükâfattır, o da beraber gelir. Kezâ o amel şer ise, karşılığı mücâzâttır ki o da birlikte gelir. Meğer ki Rahmân ve Rahîm olan Allah, o şerri lûtf ve keremiyle affederek, işlerini de mağfiret buyursun...

(103) Sûrei Zilzâl: 7-8.

10548

چون رباید غارتی از جفت شوی
جفت می آید پس او شوی جوی

«Birisi gelip; bir çiftin kocasını yakalayıp götürcek olursa, karısı da onun arkasından gelir.»

Ve kocasını arar.

10549

بار دیگر سوی این دام آمدید
خاک اندر دیده توبه زدید

«Bir defa daha bu tuzağa geldiniz, — yânî; günah işlediniz — ve tevbe gözüne toprak saçtınız.»

10550

باز تان تو اب بگشاد آن کره
گفت این بگریز روی این سومه

«Tevvâb ve Rahmân olan Allah, tekrar o düğümü çözdü de: Kendine gel, bu tarafa gitme! dedi.»

10551

باز چون پروانه نسیان رسید
جانثارا جانب آتش کشید

«Tekrar pervâne gibi size bir unutma geldi de canınızı ateşe doğru sürükledi.»

10552

کم کن ای پروانه نسیان و شکی
دور سوزنده بنگر تویی

«Ey pervâne gibi Cehennem ateşine koşan insan! Unutma ve şüphe etme... Bir kerre yanmış kanadına bak!»

10553

چون رهیدی شکر آن باشد که هیچ
سوی آن دانه نداری پیچ پیچ

«Günah tuzagından bir defa kurtulunca, onun şükrü, bir daha o tuzak etrafında dolaşmamaktır.»

10554

تا ترا چون شکر کوی بخشداو
روزی بی دام و بی خون عدو

«Tuzaktan halâs olma nimetine karşı şükredersen, Allah, sana tuzaksız ve düşman korkusu olmayan bir nîmet verir.»

10555

شکر آن نعمت که تان آزاد کرد
نعمت حق را بیابد یاد کرد

«Sizi o tuzaktan âzâd etmesi en büyük bir nîmettir. Hakkın o nîmetini yâd ile şükretmek lâzımdır.»

10556

چند اندر رنجها و در بلا
گفتی از دایم رها کن ای خدا

«Hastalıklarda ve belâlarda: Yâ Rabbî, şu tuzaktan beni kurtar! diye ne kadar duâ etmiş;»

Ve :

10557

تا چنین خدمت کنم احسان کنم
خاک اندر دیده شیطان کنم

«Hizmet ve ibâdetle bulunayım, Şeytanın gözüne toprak saçayım demiştin.»

Fakat sonra bu sözleri unuttun, tevbeni bozup boyunca günâha girdin. Senin bu halin, nakledilecek şu fırkaya benzer :

KÖPEKLERİN HER KIŞ: "BU SENE YAZ GELİNCE KENDİMİZE MUHKEM BİR EV YAPALIM" DİYE AHDETMELEİNİN HİKÂYESİ.

10558

سگ زمستان جمع کرد استخوانش
زخم سرما خرد گرداند چنانش

«Kış geldi mi köpek ezilir, büzülür. Kışın soğuğu onu perişan bir hale kor.»

10559

کوید او که این قدر بن که منم
خانه از سنگ باید کردم

«Der ki: Mâdem ki bu kadar bir tenim var, onu iskân için taştan bir yuva yapayım.»

10560

چونکه تابستان بیاید من بچنگ
بهر سرماخانه سازم ز سنگ

«Yaz gelince kış için ellerimle taştan bir ev yapayım.»

10561

چونکه تابستان بیاید از کشاد
استخوانها پهن گردد پوست شاد

«Yaz gelince harâretin tesiriyle kemikleri ısınıp, derisi hoşlanır.»

10562

کوید او چون زفت بپند خویشرا
در کما مین خانه کنجم ای کیا

«O kendisini koskocaman görür de: İyi ama, bu vücutla ben hangi yuvaya sığarım? der.»

زفت گردد با کشد در سایه
کاهلی سبزی خضی خود رایه

«Semirir; tembel tembel, karnı tok, sırtı pek, kendisine güvenmiş bir halde, bir gölgeye çekilir.»

گویدش دل خانه ساز ای عمو
گوید او در خانه کی کنجم بگو

«Kalbi ona : Gel, bir ev yap, derse de O : Bu kalıpla hangi eve sığarım, söyle, der.»

استخوان حرص تو در وقت درد
در هم آید خرد گردد در نور

«Sen de bir belâ, bir musibete düştün mü, hırs kemiğin büzülür, toplanır, hurdahaş olur.»

گری از توبه بسازم خانه
در زمستان باشدم آستانه

«Tevbeden bir ev yapayım ki, kışın bana melce' olsun, dersin.»

چون بشد درد شدت آن حرص زفت
همجو سگ سودای خانه از تو زفت

«Fakat dertten kurtuldun da hırsın büyüdü mü, köpek gibi senden ev yapmak sevdası gider.»

شکر نعمت خوشتر از نعمت بود
شکر باره کی سوی نعمت رود

«Nîmete şükretmek, nimetten daha hoştur. Şükrü seven kimse şükrü bırakır da nasıl nîmet tarafına gider?»

شکر جان نعمت و نعمت چو پوست
زانکه شکر آرد ترا در کوی دوست

«Şükretmek, nimetin canı mesâbesindedir. Nimet ise cesed gibidir. Çünkü nîmet seni dostun nezdine kadar götürür.»

نعمت آرد غفلت و شکر انتباه
صید نعمت کن بدام شکر شام

«Nîmet, gaflet; şükr, uyanıklık getirir. Allah'ın şükür tuzağıyla nîmeti avla.»

Kur'ânda :

لَئِنْ شَكَرْتُمْ

لَآزِيدَنَّكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ ﴿۷۴﴾

Yâni : «Eğer, nîmetlerime şükrederseniz onu size mutlaka artırırım ve eğer küfran-ı nîmette bulunursanız benim azabım hakikaten çok şiddetlidir¹⁰⁴» buyurulmuştur.

Hazret-i Mevlânâ da; Bir avcı nasıl tuzak vasıtasıyla kuş avlarsa, sen de şükr ile nîmeti avla, diyor.

(104) Sûrei İbrahim : 7.

نعمت شکرت کنند پرچشم و سیر

تا کنی صد نعمت ایثار فقیر

«Nimete şükretmek, seni doyurur ve tok gözlü eder de, fakirlere yüzlerce nimet verirsin.»

سیر نوشی از طعام و نقل حق

تا رود از تو شکم خواری ودق

«Allah'ın taâmından ve yemişinden doyuncaya kadar yersin; senden oburluk, şunun bunun kapısını çalıp ihtiyacını arzetmek zilleti zâil olur.»

«MÜNKİRLERİN NEBİLERİ NASİHATTEN MENETMELERİ VE
CEBRİLER GİBİ DELİL GÖSTERMELERİ»

قوم گفتند ای نصوحان بس بود

اینچه گفتید ار درین ره کس بود

«Sebâ halkı dediler ki: Ey nasihat verenler! Bu yolda bir kimse varsa söyledikleriniz yetişir.»

قل بردل‌های مابنهاد حق

کسی نداند برد برخالق سبق

«Allah bizim kalblerimizi kilitlemiştir, onun için sizin sözleriniz, oraya girmiyor. Hiç bir kimse Hâlıkın fiilini değiştiremez.»

Çünkü: (لا تبديل لخلق الله) Yâni: «Allah'ın yaradışı değiştirilemez.»

نقش ما این کرد آن تصویر گر

این نخواهد شد بگفت و کود گر

«O Musavvir olan Allah, bizi böyle nakşetmiş, — yâni; böyle yaratmıştır. — Bu sûret, öyle dedikodu ve nasihatle başka türlü olamaz.»

سنگ راصد سال گوی لعل شو

کهنه را صد سال گوی باش نو

«Taşa yüz yıl, boyunca, lal ol, eskiye de yüz sene yeni ol desen...»

خالک را گوی صفات آب کبر

آب را گوی عمل شو یا که شیر

«Toprağa su sıfatını al, suya da bal, yahud süt ol desen.»

هیچ ازان اوصاف دیگر کون شوند

آب کی گردد عمل ای ارجمند

«Hiç onların vasıfları değişir mi? Ey mes'ûd kimse; su nasıl bal olur?»

خالق افلاک و هم افلاکیان

خالق آب و تراب و خاکیان

«Feleklerin ve feleklerdekilerin Hâlıkı, suyun, toprağın ve yeryüzündekilerin Yaradanı;»

10580

آسمانرا داد دوران و صفا
آب و گل را تبره روی و نما

«Göklere dönmeyi takdir etmiş ve ona safvet vermiş. Suyu ve çamur-
ra da bulanıklık ve neşv ü nemâ ihsân etti.»

10581

کی تواند آسمان دردی گزید
کی تواند آب و گل صفوت خرید

«Gök yüzünün bulanıklığı intihab etmesi, suyun ve çamurun da, saf-
vet — yâni; duruluğu — alması nasıl mümkün olur?»

10582

قسمتی کردست هر يك را ره
کی که کردد بجهدی چون کهی

«Allah her birine ayrı bir yol çizmiştir. Koca bir dağ, cehd ve gayret
etse de nasıl bir saman çöpü olur?»

«ENBİYA ALEYHİSSELÂMIN BU CEBRÎLERE CEVABI»

Cebrîlik bir mezheptir ki sâlikleri : Kulda ihtiyar ve kudret yoktur, İrâde-i İlâhiyyeye tâbidir, Allah ne yaptırırsa kul onu yapar derler. Seba Kavminin yukarıda sayılan delilleri de cebrî mezhebine uygun olduğu için Hazret-i Mevlânâ onlara (Cebri) tâbir ediyor.

10583

انبیا گفتند آری آفرید
وصفهایی که نشان زان سرکشید

«Peygamberler dediler ki: Evet, Allah bir takım vasıflar yarattı ki
onlardan kimse baş çekemez.»

Mübâhesede, bir taraftan muhâtabın delilini tasdik ediyormuş gibi görünerek bir taraftan çürütmek lâzımdır. Peygamberler Hazerâtı da Se-
balılara böyle yapmışlardır. «Evet, dediğiniz gibi, Cenâb-ı Hak bir takım
sıfatlar yarattı ki, kullar onda mecbûrî oldukları için itiraz edemez ve o
sıfatları değiştiremezler.» diye cevap vermeye başladılar.

10584

و آفرید او وصفهای عارضی
که کسی مبعوض میکرد رضی

«Allah, bir takım ârızî sıfatlar da yarattı ki, onların izâlesiyle, ken-
disine buğzedilen bir kimseden, herkes râzi olur.»

10585

سنگ را گوئی که زر شو بهدست
مسی را گوئی که زر شو راه هست

«Taşa altın ol dersen o teklifin beyhûdedir; taşta altın olmak kâbi-
liyyeti yoktur. Fakat, bakura: altın ol! dersen yolu vardır.»

10586

ریک را گوئی که گل شو عاجزست
خالک را گوئی که گل شو جائزست

«Kuma: çamur ol! dersen âcizdir, olamaz. Lâkin toprağa: çamur ol!
dersen onun ıslanıp çamur olması mümkündür.»

10587

رنجها دادست کاترا چاره نیست
آن بتل لگی و فطس و عمیست

«Allah bir takım hastalıklar vermiştir ki onların çâresi yoktur. To-
pallık, basık burunluluk, körlük gibi.»

رنجها دادست کآ ترا چاره هست
آن بمثل لقوه و درد سرست

«Yine Allah, bir takım hastalıklar vermiştir ki onların çâresi vardır. Yüzün çarpılması ve baş ağrısı gibi.»

این دواها ساخت بهر ائتلاف
نیست این درد و دواها را کزاف

«Allah bu devâları insanlara iyilik vermek için yarattı. Bu derdler de, devâlar da boş yere yaratılmış değildir.»

بالکه اغلب رنجها را چاره هست
چون بحد جویی باید آن بدست

«Hattâ derdlerin çoğuna devâ vardır ki ciddî olarak ararsan o devâyı bulursun.»

Peygamberlerin bu sözlerine karşı Seba müşrikleri olan :

قوم گفتند ای گروه این رنجها
نیست زان رنجی که بپذیرد دوا

«Kavm dedi ki : Ey peygamberiz diyen cemâat! Bizim hastalığımız, devâ kabul eden derdlerden değildir.»

Seba müşriklerinin imânı kabul etmeyişlerinin mânevî hastalıklarından ileri geldiğini peygamberler evvelce söylemişlerdi. Müşrikler de verdikleri cevapta : Bizim, size tâbî olmayışımızın hastalıktan ileri geldiğini söylüyorsunuz. Öyle diyelim. Fakat bu hastalık, ilâc ile iyi olacak bir maraz değildir.

Yani sizin teklifinizi kabul etmemize imkân yoktur dediler.

سالها گفتند این افسون و پند
سخت تر میگشت زان هر لحظه پند

«Siz yıllarca nasihatler verdiniz, efsunlar okudunuz. O nasihatlerden bizim de her an derdimiz arttı, bağımız kuvvetlendi.»

گر دوارا این مرض قابل بدی
آخر ازوی ذره زائل بدی

«Eğer bu maraz ilâç kabul etseydi şimdiye kadar bir zerresi olsun iyileşirdi.»

سده چون شد آب ناید درحگر
گر خورد دریا رود جای دگر

«Bir beden susuzluk hastalığına uğrar da ciğere su gelmezse, hasta denizleri içmiş olsa, harâreti geçmez. Çünkü içtiği su başka yere gider.»

لاجرم آماسی گبرد دست و پا
نشنگی را نشکند آن استقا

«Şüphesiz el ve ayak şişer. İçilen sular harareti teskin etmez.»

Biz de, sizin tekliflerinize karşı bu illete uğramış hastalar gibiyiz. Sözleriniz harâretimizi teskin etmedikten başka, elimizi, ayağımızı şişiriyor, dediler.

«ENBİYÂ ALEYHİSSELÂMIN TEKRAR CEVAB VERMELERİ»

Seba müşriklerinin cebri görüşe bağlı ümitsizlik ifade eden sözlerini dinleyen peygamberler, bu sözlerin doğru olmadığını :

لَا تَأْسُوا

مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِنَّهُ لَا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ

Yâni : «Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Zîra Rahmet-i İlâhiyyeden ancak kâfirler ümid keserler¹⁰⁵.» âyet-i kerimesi gereğince İlâhî mağfiretten ümit kesmenin küfrü mûcib olacağını anlatmak için dediler ki :

10596

از چنان محسن نشاید ناامید
دست در فترت آن رحمت زنیید

«Muhsin ve Mükrim olan Allah'dan ümid kesmek yakışmaz. Elinizi onun rahmeti halkasına vurunuz.»

Fitrak : Eğer'de bir halka imiş ki ona öte beri asarlanmış.

10597

ای بسا کارا که اول صعب گشت
بعد ازان بکشاده شد سختی گذشت

«Ne kadar iş vardır ki evvel zor görünür, sonra açılır ve kolaylaşır, sertliği ve zorluğu geçer.»

10598

بمد نومیدی بسی امیدهاست
از بسی ظلمت بسی خورشیدهاست

«Ümitsizlikten sonra bir çok ümidler görünür? Karanlığın arkasından güneşler doğar.»

(105) Sûrei Yusuf : 87.

Nitekim Kur'ânda :

وَهُوَ الَّذِي
يُنَزِّلُ الْغَيْثَ مِنْ بَعْدِ مَا قَنَطُوا وَيَنْشُرُ رَحْمَتَهُ وَهُوَ الْوَلِيُّ
الْحَمِيدُ

Yâni : «O, (insanlar) ümitlerini kesdikten sonra, yağmuru indirmek-
te, rahmetini yaymakta olanıdır. O hakiki yâr, her hamde sezâvârdır¹⁰⁶.»
buyurulmuştur.

10599

خود کر قم که شما سگین شدید
قلها بر کوش و بردل برزدید

«Farzedelim ki siz taş kesildiniz, kulağınıza ve kalbinize kilid tak-
tınız.»

Böyle olsanız bile :

10600

هیچ مارا ماقبولی کار نیست
کارما تسلیم و فرمان کرد نیست

«Bizim, halkın kabulü ve reddi ile işimiz yoktur. Bizim işimiz Hakka
teslim ve onun fermânına tâbi olmaktır.»

Peygamberlerin vazifeleri, Kur'an'daki :

مَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ

Yâni : «Peygamberin üzerinde tebliğden başka (hiçbir vazife) yok-
tur¹⁰⁷.» Nazm-ı Celîli mûcibince Tevhid-i İlâhiyi insanlara anlatmaktır.
Halkın bu tebliği kabul edip etmemeleri onları vazife ifasından geri ko-
maz.

(106) Sûrei Şûrâ : 28.

(107) Sûrei Mâide : 99.

مزد تبلیغ رسالاتش ازوست
زشت و دشمن روشدیم از بهر دوست

«Peygamberlerin yaptıkları tebliğün ücreti Allah'a aittir. Biz peygamberler, Dost için, halk indinde çirkin ve düşman yüzü oluruz.»

Kur'an-ı Kerim'de :

وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ

مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٠٩﴾

Yâni : «Ey peygamber-i Ekber de ki : Ben tebliğ ettiğim o Emr-i İlâhiden dolayı sizden ücret istemiyorum. Benim ücretim ve mükâfatım, Rabb'ül-âlemîn olan Allah tarafından verilecektir¹⁰⁹» buyurulmaktadır. Bu İlâhi beyan gereğince peygamberler Hazerâtının tebliğ-i risâlet etmeleri Allah içindir, mahzâ İlâhi emri ifâ içindir. Onlar halktan ücret olarak bir şey istemezler, karşılığını ancak Cenâb-ı Haktan beklerler.

10605

مادرین در که ملولان نیستم
تاز بعد راه هرجایستم

«Biz Cenâb-ı Hak'kın dergâhından usanmışlardan değiliz ki yolun uzaklığından her yerde durup oturalım.»

10606

دل فرو بسته ملول آنکسی بود
کز فراق یار در محبسی بود

«Yâr'den ayrılan ve ıftirak hapsine düşen adamın gönlü soğur, o çeşit adam usanır, bıkar.»

(109) Sûrei Şuara : 109.

10601

او فرمودست مان این بندگی
نیست مارا از خود این گویندگی

«Bize bu kulluğu, — yâni; tebliğ vazifesini — O emreylemiştir. Söylediklerimiz onun emridir, kendiliğimizden değildir.»

10602

جان برای امراو داریم ما
کر بریکی گویداو کاریم ما

«Bizim hayatımız O'nun emrini yerine getirmek içindir. Eğer kumluğa ekin ek! dese bilâ tereddüd ekeriz.»

Cenâb-ı Hak, Habîb-i Ekremine buyuruyor ki :

قُلْ إِنْ صَلَّيْتُ وَنَسِيتُ وَنَسِيتُ وَنَسِيتُ
الْعَالَمِينَ ﴿١٠٨﴾ لَا شَرِيكَ لَهُ يُؤَيِّدُكَ نَارُتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ ﴿١٠٩﴾

Yâni : «Habîbim de ki : Benim namaz ve ibâdetim, kezâ hayatım ve ölümüm, âlemlerin Rabbi olan Allah içindir ki O'nun şerîki ve nazîri yoktur. Ben böylece emrolundum ve ben bu ümmette müslümanların ilkiyim¹⁰⁸»

10603

غیر حق جان ی را یار نیست
باقبول ورد خلقش کار نیست

«Peygamberlerin ruhuna Allah'tan başka yâr yoktur. Onların tebliğini ve dâvetini halkın kabul edip etmemesiyle mükellef değillerdir.»

(108) Sûrei En'am : 162-163.

دلبر مطلوب باما حاضرست
درنثار رحمتش جان شا کرست

«Halbuki bizim Yar'ımız, dilediğimiz canan her an bizimle beraber. Rahmetini saçıp durmakta; canımız da ona şükretmekte...»

Binaenaleyh mahbeste değiliz ki usanmış olalım.

در دل ما لاله زار و گلشن نیست
پیری و پژمرد گبرا راه نیست

«Bizim kalbimizde bir lâlezâr ve gülşen vardır. İhtiyarlık ve solgunluğun oraya yolu yoktur.»

دائما سرو جوانیم و لطیف
تازه و خندان و شیرین و ظریف

«Biz dâimâ genç ve latif servi ağacı gibiyiz. Tâzeyiz, handânız, şiriniz ve zarifiz.»

پیش ماصد سال و يك ساعت يكیست
كه دراز و كوته از مامنفکیست

«Bizim indimizde yüz sene ile bir saat birdir. Uzunluk ve kısalık bizden ayrılmıştır.»

Sôfiyye arasında (Tayy-i mekân) ve (Tayy-i zaman) diye iki hareket vardır. (Tayy-i mekân) bir an içinde en uzak bir yere gidebilmek kudretidir. (Tayy-i zaman) ise bir an içine bir çok senelik vukuatı sığdırmak kudretidir. Mirâc'ta olduğu gibi ki Sallallâhu Aleyhi Vesellem Efendimiz, amca zâdesi Ümmü Hânî'nin evine gitmiş, orada bir parça istirahat için uzanmıştı. O anda Mirâca davet buyuruldu. Kur'anın haber verdiği üzere Kudüs'e kadar götürüldü. Hadislerin bildirdiği vechile semâlara çıkarıldı. Cenneti, Cehennemi gördü. Likâ-i İlâhî ile müşerref ol-

du. Avdet ettiğinde yatmış olduğu yerin sıcaklığı henüz geçmemişti. Temâşây-ı semâvâtı bir tarafa bıraksak bile, Mekke'den Kudüs'e ancak bir ayda gidilir ve bir ayda dönülürdü. İşte (Tayy-ı zaman) böyle uzun zamana muhtaç olan hareketlerin bir an içinde oluvermesidir. Bizim gördüğümüz rüyâlar, bunun küçük ve basit bir nümûnesidir.

آن دراز و کوتهی درجمهاست
آن دراز و كوته اندر جان بكجاست

«O uzunluk ve kısalık cisimlerdedir; o uzunluk ve kısalık canda nasıl bulunur?»

سیصدونه سال آن اصحاب كهف
پیش شان يك روز بی اندوه لهف

«Ashâb-ı Kehf'in üç yüz dokuz senelik uykusu, onlara göre gamsız ve esefsiz bir gün olmuştu.»

و آننگهی بخود شان يك روزم
كه بتن باز آمد ارواح از عدم

«Ruhları cesedlerine avdet edince, o kadar uzun müddetin uykusu onlara bir gün, yahud günün bir kaç saati gibi göründü.»

Çünkü ruhları, ervâh âlemine gitmişti. Buranın üç yüz senesi ise oranın bir günü kadardı.

Nitekim Cenâb-ı Hak, Kur'ânda şöyle beyan buyuruyor :

وَلَبِثُوا فِي كَهْفِهِمْ ثَلَاثَ مِائَةٍ سِنِينَ وَازْدَادُوا تِسْعًا ﴿١١٠﴾

Yâni : «Mağaralarında üç yüz dokuz sene kalıp uyudular¹¹⁰.»

چون نباشد روز و شب بامه و سال
کی بود سیری و پیری و ملال

«Âlem-i ervâhda gece, gündüz, ay ve yıl olmayınca orada tokluk, ihtiyarlık ve usanmak nasıl olur?»

درکستان عدم چون بخودست
مستی از سغراق لطف ایزدست

«Yokluk gülistanında öyle bir sarhoşluk vardır ki, o sarhoşluk, lûtf-i ilâhî şarabının verdiği bir mestliktir.»

لم یذق لم یدر هر کسی کو نخورد
کی بوم آرد جمال افلاس ورد

«Bir şeyi tatmayan, onun lezzetini bilmez. Necâset böceği gül kokusunu nasıl tahayyül ve tevehhüm edebilir?»

نیست موهوم اربدی موهوم آن
همجو موهومان بدی معدوم آن

«Lûtf-i ilâhî şarabı ve onun neşvesi mevhum değildir. Eğer mevhum olaydı, o da sâir mevhumlar gibi yok olurdu.»

Vâkıa, o şarab ağızla içilmez ve damakla, dil ile tadılmaz amma ruh ağziyle içilir ve neşvelenilir.

دوزخ اندر وهم چون آرد بهشت
هیچ تابد روی خوب از روی زشت

«Cehennem, Cenneti nasıl tasavvur ve tahayyül edebilir? Çirkin bir yüzden hiç güzellik zuhur eyler mi?»

قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ كَمْ لَبِثْتُمْ قَالُوا لَبِثْنَا
يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالُوا زَجَرْتُمْ أَكْثَرَكُمْ بِمَا لَبِثْتُمْ

Yâni: «İçlerinden biri dedi ki: Ne kadar kaldınız? Dediler ki: Bir gün, yahud günün bir kaç saati kadar. Sonra dediler ki: Ne kadar kaldığınızı Rabbiniz daha iyi bilir⁽¹¹¹⁾.»

Hac sûresinde de buyuruluyor ki:

وَإِنَّ يَوْمًا عِنْدَ رَبِّكَ كَأَلْفِ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ ﴿١١٢﴾

Yâni: «Hakikat, Rabbinizin indinde bir gün, sizin saydığınız zamanla bin senedir⁽¹¹²⁾.» Bundan dolayı ve Sûre-i Yunus'taki:

إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ
وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ

Yâni: «Ey insanlar! Şüphesiz ki, sizin Rabbiniz gökleri ve yeri altı günde yaratmıştır⁽¹¹³⁾.» âyetindeki altı gün de bizim hesap ile altı bin senedir.

Hazret-i Mevlânâ Mesnevi'nin diğer bir yerinde bundan bahsederken diyor ki: Cenâb-ı Hak bir (Kün) yani (Ol!) emriyle bütün mükevvenâtı yaratmaya kâdir iken, onları altı gün, yani altı bin senede tedrici bir sûrette yaratması, insanlara teenniyi öğretmesi içindir. Yine Mevlânâ bu yuruyor ki:

(111) Sûrei Kehf: 19.

(112) Sûrei Hac: 47.

(113) Sûrei Yunus: 3.

Cehennem, Cenneti tasavvur edemeyeceği, çirkin bir yüzden güzellik zuhur eyleyemeyeceği gibi, o şarâb-ı İlâhînin mânevî neşvesini de onu can ağziyle içmemiş olanlar tahayyül edemezler.

10619

هين گلوى خود مبريد اى مهان
انجين لقمه رسیده تادهان

«Ey büyük kimseler haberdâr olun ki böyle bir mânevî lokma, ağzınıza kadar gelmişken boğazınızı kesmeyin, yâni; o lokmadan çekinmeyin.»

Cenâb-ı Pîrin bahsettiği bu mânevî lokma, Mesnevî-i Şeriftir ki ağzımıza ve kulağımıza kadar gelmiştir. Ağzımızla okuyoruz. Bunun böyle olduğunu kendisi de bildiriyor ve diyor ki :

10620

راههای صعب بنیان برده ایم
ره براهل خویش آسان کرده ایم

«Biz müşkil yolları sonuna getirdik, kendi ehlimize, mürid ve müntesiplerimize yolu kolaylaştırdık.»

Hazret-i Peygamber Sallallâhü Aleyhi Vesellem Efendimiz bir Nebiyy-i Mâsum iken, Zât-ı Akdesinden günah zuhuru mümkün değilken, sabahlara kadar namaz kılmaktan mübarek ayakları şişmiş, onun üzerine:

طه ﴿ مَا أَنزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَى ﴾

Yâni : «Meşakkat versin diye sana Kur'ânı inzâl etmedik¹¹⁴,» âyetini hâvî olan (Tâhâ) sûresi nâzil olmuş, niçin bu kadar mücâhede ettiğini soran ashâb-ı kirâma Resûl-i Ekrem : «Ben Allah'a şükran-ı fi'lîde bulunan bir kul olmayın mı?» buyurmuştu. Onun kâmil varislerinden bulunan Hazret-i Mevlânâ da fevkalâde riyâzât ve mücâhede ile meşgul olurdu. Sebebini soranlara : bize nisbeti olanlar için çalışıyoruz, derdi. İşte bundan dolayı, burada da : mürid ve müntesiplerimize yolu kolaylaştırdık, diyor. Diğer taraftan, Mesnevî-i Şerif, hakikatlerden bahseden bir kitab olmakla beraber yüksek meânisi nisbetinde, mebânisi, yâni; mev-

(114) Sûrei Tâhâ : 1-2.

zûlarına göre ibâresi diğer tasavvuf kitaplarına nisbetle kolaydır. Herkes istidadı nisbetinde ondan bir şey anlar ve istifâde eder. Kimi kıssalarını dinler, kimi hisselerinden feyz alır.

«PEYGAMBERLERİN : (İMANA GELİN) DİYE RİCÂLARINA KARŞI SEBA'LILARIN TEKRAR İTİRAZI»

10621

قوم گفتند ارشما سعد خودید
نخس مایید و ضدید و مرتدید

«Seba kavmi peygamberlerine dediler ki : Siz, fikrinizce kendiniz için uğurlu iseniz de bizim için uğursuz, zıd ve merdudsunuz.»

10622

جان مافارغ بد از اندیشه ها
درغم افکندید مارا و عنا

«Bizim ruhumuz, bu gibi endişelerden âsûde idi. Siz geldiniz, sözle-
rinizle bizi gam ve kedere, meşakkate soktunuz.»

10623

ذوق جمعیت که بود و اتفاق
شد ز فال زشتان صد افتراق

«Evvelce aramızda birlik ve ittifak vardı. Sizin kötü haberlerinizle yüzlerce iftirak husûle geldi.»

10624

طوطی نقل شکر بودیم ما
مرغ مرگ اندیش گشتیم از شما

«Biz evvelce, şeker yiyen tûtiler gibi neş'eli idik. Sizin Âhiret azâ-
bından bahsetmeniz dolayısıyla ölümü düşünen baykuşlara döndük.»

هرجا افسانه غم گزیرست
هرجا آوازه مستنکر است

«Her nerede gamlı bir masal varsa her nerede boşa gitmez bir ses mevcûd ise.»

هرجا اندر جهان فال بد است
هرجا مسخی تکالی مأخذ است

«Dünyanın neresinde bir kötüye yorma, neresinde bir kötü sûrete dönme ve azab varsa...»

در مثال و قصه و فال شناسه
در غم انگیزی شهرها مشبه است

«Hepsi, sizin temsillerinizde, hikâyelerinizde, fallarınızdadır. Gam ve keder vermek hususunda siz çok iştihâlisiniz.»

«ENBİYÂ ALEYHİSSELÂMIN TEKRAR CEVAB VERMELERİ»

انبیا گفتند فال وزشت و بد
از میان جاتان دارد مدد

«Peygamberler dediler ki: İyi ve kötü fal, sizin canınızın içindedir, yâni; sizinle beraberdir.»

Kur'ânda hikâye buyuruluyor ki :

قَالُوا إِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ لَئِن لَّمْ تَنْتَهُوا لَنَرْجُمَنَّكُمْ
وَلَيَمَسَّنَّكُم مِّنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ ۝ قَالُوا طَائِرُكُمْ مَعَكُمْ
إِذْ ذُكِّرْتُمْ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ

Yâni: «Müşrikler dediler ki: Biz sizin yüzünüzden uğursuzlandık. Eğer vazgeçmezseniz andolsun, sizi mutlaka taşlarız. Ve bizden size acıklı bir işkence erişir. Enbiyâ dediler ki: Sizin uğursuzluğunuz sizinle beraberdir. Size nasihat edilirse mi? Hayır, siz haddi aşmış taşanlar gürhusunuz¹¹⁵.»

کر تو جایی خفته بانی باخطر
ازدها در قصد تو از سوی سر

«Enbiyâ hazerâtı dediler ki: Eğer sen tehlikeli bir yerde uyusan, bir ejderha da baş ucundan sana doğru gelmeye başlasa..»

مهربانی مهترا آگاه کرد
زود برجه ارنه از درهات خورد

«Merhametli ve hayırhâh bir kimse; çabuk kalk, yoksa ejderhâ yutacak, diye seni uyandırır;»

تو بگوئی فال بد چون مبینی
فال بد برجه بین در روشنی

«Sen ona: "Niçin şom ağızlılık ediyorsun." der misin? Kalk da ne olduğunu aydınlıkta gör, — yâni; ejderhâyı müşâhede et-.»

10632

از میان فال بد خود من ترا
میرهانم می برم سوی سرا

«O merhametli kimse sana der ki: Kötü bir akibetten ben seni kurtarıyorum ve selâmet sarayına götürüyorum.»

10633

چون بی آگه کننده ست از نهان
گو بدید آنچه ندید اهل جهان

«Mâdem ki peygamber, gizliden halkı haberdâr eder; çünkü o Dünya ehlinin görmediğini görmüştür.»

10634

گر طبیبی گویدت غوره مخور
که چنین رنجی برآرد شور و شکر

«Eğer bir hekim sana: Koruk yeme, onun yenmesi sana hastalık ve şer getirir dese...»

10635

تی بگوئی فال بد چون مبرئی
بس تو ناصح را مؤثم میکنی

«Sen ona: Neden kötü faldan bahsediyorsun? diyerek, sana nasihat verenî günahkâr sayar mısın?»

10636

ور منجم گویدت امروز هیچ
آنچنان کاری مکن اندر بسیج

«Eğer müneccim sana: Bugün sefer ve seyahat gibi bir iş yapma! dese...»

10637

صدره اربینی دروغ اخترى
يك دوباره راست آید می خری

«O müneccimin yüzlerce yalan söylediğini, bir iki defâ doğruya tesâdüf ettiğini bilirken, yine onun sözünü kabul ediyorsun...»

10638

این نجوم مانشد هرگز خلاف
صحتش چون ماند از تو در غلاف

«Bizim nücüm ilmimizin — yâni; vahy-i ilâhî ile haber verdiklerimizin - asla hilâfı zuhur etmez. Böyle iken, söylediğimiz sözlerin doğru olduğuna nasıl oluyor da inanmıyorsun?»

10639

این طبیب و آن منجم از گمان
میکند آگاه و ماخود از عیان

«Hekim ve müneccim sana zan üzerine söylerler. Biz ise gördüklerimizden haber veririz.»

10640

دو دمی بینم و آتش از کران
حمله می آرد بسوی منکران

«Cehennem dumanının ve ateşinin kâfirler tarafına hamle etmekte olduğunu kenardan görüyoruz.»

10641

تو همی گویی خوش کن زین مقال
که زبان ماست قال شوم قال

«Sen ise dersin ki: sus yahu, bırak şu sözü; kötüye yormak, bize ziyan veriyor.»

10642

ای که نصیحت ناصحانرا نشنوی
فال بد باتست هر جامی روی

«Ey nasihat verenlerin sözünü dinlemeyen! Nereye gitsen uğursuzluk, seninle berâberdir.»

10643

افعی بر پشت تو بر می رود
او زبانی پندش آگه کند

«Bir yılan senin sırtında dolaşüyor; nasihat veren, onu damdan görüyor ve sana haber veriyor.»

10644

گویش خاموش غمگیم من
گویش خوش بان و خود رفت آن سخن

«Sen ise diyorsun ki: Sus beni gamlandırma. O da sana: Öyle ise benden günah gitti, cevâbını veriyor.»

10645

چون زند افی دهان برگردنت
تلخ گردی جبه شادی جانت

«Yılan ağzını senin boynuna vurunca, — yâni; seni sokup zehirleyince — senin zevk ve sürur arayışın, — yâni; nasihat verene: böyle söyleyip de beni kederlendirme deyişin — acılaşır.»

10646

بسی بد و گوی هبن بود ای فلان
چون نه بدریدی گریبان درفغان

«O nasihatçiye dersin ki: Vereceğin haber bu kadar mı olacaktı, niçin feryâd-ü figan ederek yakarı yırtmadın?»

10647

باز بالایم تو سنگی میزدی
تا مرا آن جد نمودی و بدی

«Yahud bana yüksekte bir taş atsaydın da o kötülüğü — yâni; tehlikeyi — bana ciddî olarak anlatsaydın.»

10648

او بگوید زانکه می آزرده
تو بگویی نیک شادم کرده

«O nasihatçi der ki: Söyledim amma sözümünden inciniyordun. Sen de dersin ki: Beni iyi irşad etmişsin! Yâni; şâd etmek böyle mi olurdu?»

10649

گفت من کردم جوانمردی و پند
تارهام من را زین خشک بند

«Nasihatçi der ki: Seni bu tehlikeden kurtarmak için ben gereken nasihati yaptım.»

10650

از لبعی حق آن نشناختی
مایه ایذا و طغیان ساختی

«Fakat sen kötülüğünden onun kadrini bilemedin; o ihtarımı ezâ ve tuğyan mâyesi yaptın.»

Yâni; nasihatim seni büsbütün azdırdı.

10651

این بود خوی لثیان دنی
مدکند باو چو نیکویی کنی

«Kötü ve aşağılık olanların tabiatı böyledir. Onlara iyilik edince kötülük yapmaya kalkışır.»

نفسی را زین صبر میکن غیش
که لثیمست و نسازد نیکویش

«Nefsi, arzusuna sabrederek iki kat eyle. — yâni; âciz bırak. — Çünkü kötüdür, iyilik etmeye gelmez.»

با کریمی گر کنی احسان سزد
مهربانی را او عوض هفت صد دهن

«Kerim olan kimseye iyilik edersen değer. O, herbir iyiliğe karşı yedi yüz mislini verir.»

Bu mevzuda şöyle bir söz vardır : «Bir alçağa iyilik edersen temerrüd eder, fakat kerim bir kimseye ikramda bulunursan sana muhabbet gösterir.»

با لثیمی چون کنی قهر و جفا
بنده گردد ترا بس با وفا

«Deni bir şahsa da kahr ve cefâ edersen sana çok vefâkâr bir bende olur.»

Bunun içindir ki rahmet ve şefkat-i mücesseme olan Risâletpenâh Efendimize :

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ

Yâni : «Ey Peygamber-i Ekber, kâfirler ve münâfıklarla mücâdele ve mücâhede et ve karşılarında çetin ol!⁽¹¹⁶⁾» diye emredilmişti.

(116) Sûrei Tevbe : 73.

کافران کارند در اعمت جفا
ماز در دوزخ نداشتان ربا

«Kâfirler, nimete erdiler mi, cefâkar olurlar. Lâkin, Cehennemde (Rabbenâ) diye Cenâb-ı Hakka ubûdiyyet arzederler ve tazarrûda bulunurlar.»

Nitekim Kur'an-ı Kerim'de de buyrulduğu gibi :

قَالُوا رَبَّنَا غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا وَكُنَّا قَوْمًا ضَالِّينَ ﴿١٧٧﴾
أَخْرِجْنَا مِنْهَا فَإِنْ عَذَابْنَا فَأَنَا ظَالِمُونَ ﴿١٧٨﴾

Yâni : «Dediler : Ey Rabbimiz bedbahtlığımız bize galebe etmişti. Doğru yoldan sapanlar gürûhu idik biz. Ey Rabbimiz, bizi buradan çıkar. Eğer (yine küfre) dönersek artık hiç şüphesiz ki biz zalimlerizdir⁽¹¹⁷⁾.»

«ÂHİRET ÂLEMİNDE CEHENNEM, DÜNYA HAYÂTINDA ZİNDAN,
YÂNİ; ZAHMET VE MEŞAKKAT YARATILMASININ HİKMETİ.»

Evet bunun hikmeti : Her iki âlemin de mütekebbirler için ibâdethâne olmasıdır. Nitekim, Kur'an-ı Kerim'de :

ثُمَّ نُنَوِّى إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلْأَرْضِ
اِئْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ ﴿١٧٩﴾

Yâni : «Sonra (iradesi) göğe — ki, o bir buhar halinde idi — doğruldu da ona ve Arz'a : İkiniz de ister istemez gelin, buyurdu. Onlar da : İsteve isteye geldik, dediler⁽¹¹⁸⁾.» buyrulmuştur.

(117) Sûrei Mü'minun : 106-107.

(118) Sûrei Fussilet : 11.

Âlem ve Âdem'in yaratılışından maksad : Allah'ın bilinmesi ve ona karşı übüdiyyet vazifesi olan ibâdetin ifâ edilmesidir. Bazıları nimet ve refah içinde gaflete kapılırlar ve asıl vazifeleri olan übüdiyyet ve ibâdet vazifesini unuturlar. Cenâb-ı Hak, öyle gâfil ve mütekebbir herifleri imana düşürmek ve mecbûri olarak (Aman Yâ Rabbi) dedirmek için Dünya'da mübtelâ, Âhirette ise muazzeb kılar.

10656

که ثپان درجفا صافی شوند
چون وفا پسند خود جافی شوند

«Deni olanlar; cefâyâ mübtelâ olunca safvet peydâ ederler, vefâ görünce cefâkâr olurlar.»

10657

مسجد طاعشان پس دوزخست
پای بند مرغ بیگانه فحشت

«Onun için Cehennem onların mecbûri tâat ve ibâdetinde bulunup (Aman Yâ Rabbi) diyecekleri mescid hükmündedir. Nitekim yabancı kuşun ayak bağı fâktır, tuzaktır.»

10658

هست زندان صومعه دزدانم
کندر و ذاکر شود حقرا مقیم

«Zindan, alçak hırsızın ibâdethânesidir ki, orada iken dâimâ Hakkı zikreder.»

10659

چون عبادت بود مقصود از بشر
شد عبادتگاه گردنکش سقر

«Beşerin yaratılışından maksad ibâdet olduğu için, Cehennem, Dünya'da kafa tutan mütekebbirlerin ibâdetgâhı olmuştur.»

Cenab-ı Hak Kur'ân-ı Hakiminde :

إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ

Yâni : «Bana ibâdet etmekten kibirlenenler, hor ve hakir bir halde Cehennem'e gireceklerdir¹¹⁹.» buyurmuştur.

10660

آدمی راهست در هر کار دست
لیک ازو مقصود این خدمت و بدست

«Âdem evlâdının her işte kuvveti vardır. Lâkin onun yaratılışından maksad, Allah'a übüdiyyet ve ibâdettir.»

10661

ما خلقت الجن والانس این بخوان
جز عبادت نیست مقصود از جهان

«(Ben insanları ve cinleri ancak bana ibadet etsinler diye yarattım.) âyetini oku ve anla ki, Dünya'dan maksûd olan ibâdetten başka bir şey değildir.»

Cenâb-ı Hak, Sûre-i Zâriyâtta buyurmuştur ki :

وَمَا خَلَقْتُ

الْإِنْسَ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴿١﴾ مَا أُرِيدُ مِنْهُمْ مِنْ رِزْقٍ وَمَا أُرِيدُ
أَنْ يُطِيعُونِ ﴿٢﴾ إِذَا لَّهُ هُوَ الرِّزْقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ ﴿٣﴾

Yâni : «Ben Cinni ve İnsanı ancak bana kulluk etsinler diye yarattım. Onlardan hiç bir rızık istemiyorum, beni yedirmelerini de istemiyorum. Hakikaten Allah Teâlâ, halkın rızıkını verendir. Kuvvet ve kudret sâhibidir, metindir¹²⁰.»

Denilmiştir ki : herkes ayrı ayrı iş görmeye kabiliyetli olmak üzere

(119) Sûrei Mü'min : 60.

(120) Sûrei Zâriyat : 56-58.

yaratılmıştır. O işi yapmakla kendinden maksud olan hizmeti yapmış olmaz mı? Buna cevap verilmiştir ki : İns ve Cin'den maksûd olan hizmet ancak ibâdettir. Diğer işlerin icrâsına istidath olarak yaratılmış olması asıl vazîfesinden onu müstağni bırakmaz. Meselâ kitap, okumak ve öğrenmek içindir. Böyle olmakla beraber baş yastığı da olabilir. Kitabı başının altına yastık yapan kimse, kitabı okumadığı için ondan maksud olanı yerine getirmemiş olur. Nitekim Hazret-i Mevlânâ buyuruyor :

10662

گرچه مقصود از کتاب آن فن بود
گر توش بالمش کنی هم میشود

«Kitabdan maksud olan, bahsettiği fen olmakla beraber, sen onu yastık yapsan da olur.»

10663

لیک ازو مقصود این بالمش نبود
علم بود و دانش و ارشاد بود

«Lâkin maksad, onun yastık yapılması değil; ilim, irfân ve irşâd idi.»

10664

گر تو مینخی ساختی شمشیر را
برگزیدی برظفر ادبیرا

«Eğer sen kılıcı çivi yapacak olursan, olmam demez. Lâkin böyle yapmakla hezîmeti, zafer ve nusrete tercih etmiş olursun.»

Çünkü kılıçtan maksad : Düşmanla çarpışmak ve ona galebe çalmaktır.

10665

گرچه مقصود از بشر علم و هویت
لیک هر یک آدمی را معبدیست

«İnsanların yaratılmasından maksad : Onların Hak'kı bilmesi ve ona ibâdet etmesidir. Lâkin her insanın, kabiliyetine göre, bir ibadet yeri vardır.»

10666

معبد مرد کریم اکرمته
معبد مرد سقیم اسقمتنه

«Kerîm olan kimsenin ibadet yeri ikramdır. Alçak olanın ibadet yeri de onu hasta etmektir.»

Yânî; kerem sâhibi olan, Allahın lütuf ve ihsânına şükrederek ibâdetinde bulunur. Leim olan da hastalık titreyişiyle : (Aman Yâ Rabbi) der.

10667

مر لایمانرا بزنی تاسر دهد
مر کریمانرا بده تابر دهند

«O halde alçaklara vur ki itâat etsinler; kerîmlere de ver ki, ihsana mazhar oldukça şükretsınler.»

10668

لاجرم حق مردو مسجد آفرید
دوزخ آنهارا و اینهارا مزید

«Şüphesiz Cenâb-ı Hak, Cehennemi leim olanlar, Cenneti de kerîm olanlar için iki mescid olmak üzere yarattı.»

10669

ساخت موسی قدس درباب صغیر
تا فرودارند سرقوم زحیر

«Hazret-i Mûsâ, iç ağrısı gibi müz'ic olan Benî İsrâîl'in, başları eğilsin diye Kudüs'te ufak bir kapı yapmıştı.»

10670

زانکه جباران بدندی سرفراز
دوزخ آن باب صغیرست و نیاز

«Çünkü onlar cebbar ve kafa tutan kimselerdi. İşte onlar için Cehennem de o küçük ve niyaz kapısı gibi olacaktır.»

Yâni : «Bana ibâdet etmekten kibirlenenler, Cehenneme hakîr ve zelîl bir surette gireceklerdir⁽¹²¹⁾» nazm-ı celilinde beyan buyurulan zillet ve hakâretin bir misâlini o küçük kapıdan eğilerek girmekle göstermişlerdi.

«CENÂB-I HAK, HÜKÜMDARLARI, ALLAH'A İTAATKÂR OLMAYAN
CEBBARLARI TESHİRE SEBEB KILMIŞTIR. NASIL Kİ,
MÛSA ALEYHİSSELÂM, BENÎ İSRÂİL'İN
EĞİLEREK GİRMELERİ İÇİN KUDÛS DUVARINA
KÜÇÜK BİR KAPI AÇTIRMIŞTI.»

Bu hâdise, Sûre-i Bakara'da şu sûretle hikâye buyurulmuştur :

وَإِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ فَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ
رَغَدًا وَاَدْخُلُوا الْبَابَ مُجْتَدِعًا وَقُولُوا حِطَّةٌ نَغْفِرْ لَكُمْ
خَطَايَاكُمْ وَسَيَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٢٢﴾

Yâni : «Hani : şu kasabaya girip, dilediğiniz yerde istediğinizi bol bol yeyin, kapısından secde ederek girin ve (dileğimiz) hutta (dır, günahlarımızın dökülüp düşmesidir) deyin, (tevbe edin de o sayede) kusurlarınızı örtelim, iyilik (ve itaat) edenler (in ecrin) i ise daha artıracamız, demiştik⁽¹²²⁾»

10671

آنچه آنکه حق ز گوشت و استخوان
از شہان باب صغری ساختہاں

«Allah, pâdişahları, etten ve kemikten küçük bir kapı olarak halketti;
haberini olsun.»

(121) Sûrei Mû'min : 60.

(122) Sûrei Bakara : 58.

10672

اہل دنیا سجدہ ایشان کنند
چونکہ سجدہ کبریا را دشمنند

«Huzûr-u Kibriyâ'da secde etmeye düşman olan ehl-i dünyâ, o padişahlara karşı secde etsinler ve tezellül göstereyin diye...»

10673

ساخت سرکیند آنکی محراب شان
نام آن محراب میرو پہلوان

«Allah bir gübreliği onlara mihrab yaptı ki onun adı : bey ve padişahdır.»

Allah'a secde etmekten istinkâf eden ehl-i dünyanın, şevket ve kuvvetlerinden dolayı karşılarında yerlere kapandıkları hükümdarlar ve beyleri Hz. Mevlânâ böyleleri için, mihrab haline gelen bir gübreliğe benzetiyor.

10674

لایق این حضرت باکی نہاید
نیشتر یا کان شما خالی نیید

«Ey dünyada, mevki sahibleri karşısında yerlere kapananlar! Siz, Sübbûh ve Kuddûs olan Cenâb-ı Hakkın secde-i pâkine lâayık değilsiniz; Pâk olanlar, şeker kamışı gibidirler. Siz ise boş birer kamışsınız.»

10675

آن سگارا این خدان خاضع شوند
شیرا عارست کورا بگروند

«O çeşit köpeklerle elbette bu çeşit bayağı kimseler, tâzim ve tekrimde bulunurlar. Fakat arslan gibi olan evliyâullah hazerâtı onlara meyletmezler.»

10676

گریه باشد سحنهٔ مرموش خو
موش که باشد تاز شیران ترسداو

«Fare tabiatlı olan insanların zâbit ve âmiri kedi gibi olur. Fare kim oluyor ki arslanlardan korksun?»

Yâni; fareler, arslanlardan korkmazlar, fakat kediden titrerler. O tabiatta olan insan şeklindeki mahlûkat da Allah'tan korkmaz, fakat dünyaca mevki sahibi olanlardan tirtir titrerler.

10677

خوف ایشان از کلاب حق بود
خوفشان کی و آفتاب حق بود

«Onların korkusu Allah'ın köpeklerindendir. Onlar Afitâb-ı İlâhiyeden nasıl korkarlar?»

10678

ربی الاعلاست ورد این مهان
رب ادنی درخور این ابلهان

«Hakikat güneşi olan bu ekâbirin virdi: (Rabbimiz yücelerin yücesidir.) sözüdür. Dünya-perest ahmaklara lâyük olansa bayağılık rab'dır.»

10679

موش کی ترسد ز شیران مضاف
بلکه آن آهو یگان مشک ناف

«Fâre arslanlardan nasıl korkar? Belki onlardan korkan misk köpüklü ceylânlardır.»

Nitekim Kur'ânda :

إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ

Yâni: «Allah'tan kulları içinde ancak âlimler korkar¹²³» denildiği

(123) Sûrei Fâtır: 28.

gibi, Hadis-i Şerifte de: «Ben Allah'ı en iyi bileninizim ve Allah'tan en ziyâde korkanınızım.» buyurulmuştur. Keza: «Hikmetin başı Allah korkusudur.» Hadisi de vardır.

10680

روبه پیش کسه لیس ای دیک لیس
توش خداوند و ولی نعمت نویس

«Ey tencere yalayıcı dalkavuk! Kendin gibi bir çanak yalayıcının karşısına git de onu kendine velî-nimet ve efendi ittihaz et!»

10681

بس کن از شرحی بگویم دوردست
خشم گبرد میروم داند که هست

«Yâ Mevlânâ! Bu kadar söz yetişir. Eğer devr-i dirâz-ı şerh edecek olursan, söylediğin sıfatlar kendisinde mevcut olduğu halde, beyler kızar.»

10682

حاصل آن آمد که بدکن ای کریم
بالثمان تانهد گردن لثیم

«Sözün hulâsası şudur ki: Ey kerim! Leim olanlara sert muâmelede bulun ki onlar itaat ve inkiyad etsinler.»

10683

با ائیم نفس چون احسان کند
چون لثمان نفسی بد کفران کند

«Kerim olan kimse, leim olan nefsin hüsn-i muâmelede bulunursa, o leim nefsi, diğer leimler gibi küfrân-ı nimet gösterir.»

10684

زین سبب بدکاهل محنت شا کردند
اهل نعمت طاعتند و ما کردند

«Bundan dolayı, mihnet ehli olanlar şükredici, nimet ehli olanlar da azgın ve hilebaz olurlar.»

هست طاعی بکبر زرین قبا
هست شا کر خسته صاحب عبا

«Sırma elbiseli beyler azgın, aba giymiş olan fakirler şükredicidir.»

شکری روید ز املاک و نعم
شکر می روید ز بلوی سقم

«Mal, mülk ve nimetlerden şükür nasıl zuhur eder? Asıl şükür, belâ-lardan ve hastalıklardan husûle gelir.»

Kur'ân-ı Kerim'de:

كَلَّا اِنَّ اِلَٰنَسَا نَٰلِیْطْفَنٰی ۝ اَز رَا ۛ اَسْتَفْنٰی ۝

Yâni: «(Okumamaktan) sakın! Çünkü insan muhakkak azar. Kendisini (mal sebebiyle) ihtiyaçtan vareste gördü diye¹²⁴» buyurulmaktadır.

Evet, insan, zenginleştikçe, her istediğini yapacak bir hale geldikçe emelleri ve o emellerin istihsâli artar, nefsinin dilediği her şeyi yapmaya kalkar. Halbuki belâya ve hastalığa uğrayan kimse: Elhamdülillah, bugün dünden iyiceyim gibi sözlerle Hâlik-ı Zîşânına şükranda bulunur.

«BOŞ BİR SOFRAYA BİR SOFİNİN AŞKI»

صوفی برمیخ روزی سفره دید
چرخ میز جامه هارا می درید

«Bir sofi, bir gün çivide asılı bir sofraya gördü. Onu görünce vecde geldi. Semâ etmeye ve elbisesini yırtmaya başladı.»

(124) Sûre'l Alâk: 6-7.

بانگ میزدنک نوا ای بی نوا
قحطها و دردهارا نکدوا

«Ey yiyeceği olmayan; işte kıtlıklara rızık ve işte zaruret derdlerine devâ diye bağırırdı.»

چونکه درد و شورا و بسیار شد
هرکه صوفی بود با او یار شد

«Onun derdi ve coşkunluğu fazlalaşınca bütün sofiler, onunla yâr oldular, yâni; cûşen ü hurûş ettiler.»

کنخ کنی و های و هوی میزدند
تا که چندی مست و بخود میشدند

«Hây hây ederek bir kaç tanesi kendilerinden geçtiler.»

بوالفضولی گفت صوفی را که چیست
سفره آویخته و زنان تهیست

«Fuzulün biri sofiye dedi ki: Asılı ve ekmekten hali bir sofraya karşı bu kadar iştihak gösteriş nedir?»

گفت رو رو نقش بی معنیستی
تو بخو هستی که عاشق نبستی

«Sofi ona cevaben dedi ki: Haydi işine git, sen manasız bir nakıştan ibaretsin. Sofrada ekmek yok diyorsun, âşık olmadığın için varlığı sen ara.»

10693

عشق نان بی نان غذای عاشقت
بند هستی نیست هر کو صادقست

«Ekmek aşkı, âşık için ekmeksiz gıdadır. Muhabbette sadık olan var-
lığa merbûttir değildir.»

10694

عاشقانرا کار نبود باوجود
عاشقانرا هست بی سرمایه سود

«Âşıkların varlıkla alış verişi yoktur. Âşıkların ticaret ve menfeati
sermâyesizdir.»

10695

بال نی و گرد عالم می پرند
دست نی و کو زمینان می پرند

«Kanatları olmadığı halde âlemin etrafında uçarlar. Elleri yokken
topu meydandan kaparlar.»

10696

آن فقیری کو ز معنی بوی یافت
دست بریده همی زنبیل یافت

«Mânâdan râyiha almış olan fakir, eli kesilmişken zenbil vurmıştır.»
(Şeyh-i akta') hikâyesinde olduğu gibi.

10697

عاشقان اندر عدم خیمه زدند
چون عدم يك رنگ و نفس واحدند

«Âşıklar yokluk âlemine çadır kurmuşlar, yokluk gibi tek renk ol-
muşlardır ve bir tek ruhları vardır onların.»

10698

شیر خواره کی شناسد ذوق لوت
مهرپرا بوی باشد لوت پوت

«Süt emen çocuk lokma zevkini ne bilir? Perilerin gıdası da kokudan
ibârettir.»

Periler, yâni; cin denilen görünmeyen mahlûkât, (tayyibe) ve (ha-
bise) olmak üzere iki tâifedir. İkisinin gıdası da kokudan ibarettir. (Tay-
yibe) olan periler, güzel kokularla, (habise) olanlar da kötü kokularla
gıdalanırlar.

10699

آدمی کی بو برداز بوی او
چونکه خوی اوست ضد خوی او

«İnsan, o kokudan gıdayı nasıl anlar? Çünkü tabiatı, peri tabiatının
zıddıdır.»

10700

بابداز بو آن پری بوی کش
تو نیابی آن ز صد من لوت خوش

«Senin yüz batman güzel yemekten alamadığın gıdayı, peri cinsi, sa-
dece kokudan alır.»

10701

پیش قبطی خون بود آن آب نیل
آب باشد پیش سبطی و جیل

«Mısırlı putperestİN önünde Nil suyu kan olur, fakat İsrail oğullarına
güzel ve tatlı sudur.»

10702

جاده باشد بحر ز اسرائیلیان
غرقه که باشد ز فرعون عوان

«Deniz, Benî İsrâil için cadde halini alır, fakat zâlim Fir'avn için bo-
ğulma ve helâk olma yeri olur.»

«İLÂHÎ NEŞ'E VE HAK KOKUSUNU, YUSUF ALEYHİSSELÂM'IN
YÜZÜNDE VE KOKUSUNDA BULMAK YÂKUB PEYGAMBER
ALEYHİSSELÂM'A MAHSUSTUR. YUSUF'UN KARDEŞLERİ
BUNDAN MAHRUMDUR.»

10703

آنچه یعقوب از رخ یوسف بدید
خاص او بد آن باخوانکی رسید

«Yusuf'un yüzünde Yâkub'un gördüğü ona mahsus idi. O nur'u görmek, Yusuf'un birâderlerine nasib olmamıştı.»

10704

این ز عشقش خویش درچه میکند
وان بکین از بهراو چه میکند

«Bu, — yâni; Yâkub — Yusuf'un sevgisinden kendisini kuyuya düşmüş gibi eder; o, — yâni; kardeşleri — Yusuf'a adâvetlerinden onun için kuyu kazarlar, — yâni; götürüp kuyuya atarlar —.»

Hazret-i Yâkub'un kuyuya düşmüş gibi olması, Yusuf'un gaybûbetinden sonra kendisine bir mâtemhane ittihaz etmiş, orada yalnızca oturup ağlamış, sızlamış olmasına işaretir.

10705

سفره او پیش این از نان تهیست
پیش یعقوبست پرکو مشتهیست

«Kardeşlerin sofrası bu ekmekten, — yâni; Yusuf Aleyhisselâm'ı sevmekten — hâli idi. Lâkin Yâkub'a karşı ekmekle dolu idi ki onun o sevgiye iştihâsı ve istidâdı vardı.»

10706

روی ناشسته نبیند روی حور
لاصلوة گفت الا بالطهور

«Yıkanmamış yüz, hûrî yüzünü görmez. Nitekim Resûl-i Ekrem abdestsiz namaz olmaz buyurmuştur.»

Kodestli olmayanın namaz kılmadığı, namaz kılmayanın da Cennete giremeyeceği ve hûrî yüzünü göremeyeceği gibi, Yusuf'un kardeşlerinde de, ona muhabbet abdestli olmadığından, onun güzelliğini görmüyor, onu sevmiyor, hatta kıskanıyorlardı.

10707

عشق باشد لوت و پوت جاها
جوع ازین ردیست قوت جاها

«Canların gıdası Aşk'tır. Bu münâsebetle ruhların gıdası açlıktır.»

10708

جوع یوسف بود آن یعقوبرا
بوی نانش می رسید از دورجا

«Yâkub'da Yusuf'un açlığı vardı. Onun için ona ekmek kokusu, yâni; Yusuf'un gömleğinin kokusu Mısır gibi uzak bir yerden ulaştı.»

10709

آنکه بستد پرهن را می شتافت
بوی پیراهان یوسف می نیافت

«Gömleği bizzat Hazret-i Yusuf'tan alıp babasına götürmek için acele eden Yehûdâ, gömlek yanında olduğu halde o kokuyu duymadı.»

10710

وانکه صد فرسنگ زان سووداو
چونکه بد یعقوب می بویداو

«Gömleğin bulunduğu yerden, — yâni; Mısır'dan — yüzlerce fersah uzakta olan Hazret-i Yâkub olduğu için, onun kokusunu duydu.»

10711

ای بسا عالم ز دانش بی نصیب
حافظ علمست آن کس فی حیب

«Çok âlim vardır ki hakiki irfandan nasibi yoktur. O kimse ilim hâfızıdır, Allah'ın habibi değildir.»

Abdullah Bin Mes'ûd (Radiyallâhü anh) in rivâyet ettiği bir hadîste: «Allah bir kimsenin yüzünü nurlandırır ki, benim sözümü işitir, onu zabt ve hıfz ile edâ ve rivâyet eder. Çok ilim sahibi vardır ki, işitip öğrendiğini lâıkiyle anlamaz. Ve çok ilim sâhibi vardır ki, o ilmi, kendinden daha çok bilen ve anlıyana nakleder.» buyurulmuştur.

10712

مستمع از وی همی باید مشام
گر چه باشد مستمع از جنس عام

«Dinleyen, avamdan da olsa, işittiğinden bir koku alır ve bir feyz bulur.»

Evet bazı âlim vardır ki, bilgisi, işittiğini ezberlemiş olmasından ibârettir. Bazı hâfızların lâfzı ile Kur'ânı bilip, mânâsından haberdâr olmayışları gibi. Selefde bazı hadîs nakledenler vardı ki fakîh değillerdi. Onlar hadîs rivâyet ederlerdi ve fakîhler onların naklettikleri hadîslerden hüküm çıkarırlardı.

10713

زانکه پیراهن بدستش عاریه است
چون بدست آن نحاسی جاریه است

«Çünkü gömlek onun elinde iğretidir; Yahuda, gömleği götürüp Hazret-i Yâkub'a teslim ile mükelleftir. Yine o gömlek onun elinde, esirci elinde bulunan câriye gibidir ki, esircinin nefsi için değildir, satılıktır.»

10714

جاریه پیش نحاسی سرسریست
در کف او از برای مشتریست

«Esircinin eline düşen cariye müşteri içindir, onun esirciye faydası yoktur.»

Esircinin, elinde bulunan câriyelerden kendisi istifâde etmeyip, onları satmak için elinde bulundurduğu gibi, bazı âlim geçinenler de, ilimleriyle amel etmezler de onu halka satmak ve onunla kendilerine mevki yapmak isterler. Müslümanlık namına söz söyleyen ve neşriyat yapan bazı kimseler de İslâmcılık ederler. Yâni; İslâm dini alış verişiyle para kazanmaya çalışırlar. Böylelerine İslâmdan ziyâde İslâmcı demek yakışır.

10715

قسمت حقست روزی دادنی
هر یکی را سوی دیگر رانی

«Rızık Allah'ın verdiği bir kismettir ki herkesin kısmeti için başka tarafa yol yoktur.»

Yâni; kimse kimsenin nasibini yiyemez.

10716

يك خيال نيك باغ آن شده
يك خيال زشت رام این زده

«İyi bir hayal, o'na bağ ve bahçe olmuş, çirkin bir hayal da bunun yolunu vurmıştır.»

10717

آن خدایی کز خیالی باغ ساخت
وز خیالی دوزخ و جای کداحت

«Öyle bir Allah ki bir hayalden, (Cennet) bağ ve bahçesini; kezâ bir hayalden de (Cehennem), o yakacak ve eritecek yeri yarattı.»

10718

بس که داند رام گلشنهای او
بس که داند رام کلخهای او

«O halde Allah'ın gülşenleri ve külhanlarının, yâni; Cennetiyle Cehennemin yolunu kim bilir?»

Ancak Hâlık Teâlâ ve enbiyâ ve evliyâsı bilir.

10719

دیده بان دل نبیند در چو ال
کز کدامین رکن جان آید خیال

«Gönül gözcüsü, çuval içinde, — yâni; gâfletle gözül kapalı olduğu için — o Cennet'e ve Cehennem'e götürecek hayallerin canın ne yanından geldiğini göremez.»

10720

گر بدیدی مطلعن را ز احتیال
بند کردی راه هرنابخوش خیال

«Eğer gönül gözcüsü nereden doğduğunu ve geldiğini görmüş ve bilmiş olsaydı, her nâhoş hayalin tedbir ile yolunu kapardı.»

10721

کی رسد جاسوس را آنجا قدم
که بود مرصاد و در بند عدم

«Yokluk geçidine, Hakkın gözetleme yeri olan oraya casus nasıl ayak atabilir?»

Sûre-i Fecir'de buyuruluyor ki :

إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمُرْصَادِ ﴿١٥﴾

Yâni : «Habibim! Senin Rabbin hakikaten tarassuttadır¹²⁵.» Hiç bir şey onun nazarından gizli kalmaz.

Hâdiseler ve vâkıalar, enfüsü olsun, âfâki olsun, o gözetleme mahalinden geçmektedir. 'Böyle bir tarassud-ı İlâhî keyfiyetine hangi casus adan atabilir ki, insan, kendisinde hasıl olan nâhoş hayallerin geldiği yeri bilsin de gelecekleri yolu tıkasın? O halde :

10722

دامن فضلش بکف کن کوروار
قبض اعمی این بود ای شهریار

«Cenâb-ı Hakkın fazl u keremi eteğini körcesine yakala... Şâhım kör tutumu böyle olur işte...»

Yâni; gözü görmeyen bir adam, gözlü birinin eteğinden tutar, onun rehberliğiyle düşüp kalkmaksızın selâmetle gider. Sen de Fazl-ı İlâhî eteğini tut, yâni; Allah'ın lûtf ve keremine sarıl ki seni gözü açık bir kılavuza ulaştırsın.

(125) Sûre-i Fecr : 14.

10723

دامن او امر و فرمان و است
نیک بختی که اتی جان و است

«Allah'ın emir ve fermânı, onun eteği demektir. O'ndan korkmayı ve çekinmeyi kendisine can itti haz eden kimse ne bahtlı bir kimsedir.»

10724

آن یکی در مرغزار و جوی آب
وان یکی پهلوی او اندر عذاب

«İnsanlardan biri çayır, çemenlik ve nehir kenârındadır. Yanı başındaki biri de azâb içindedir.»

10725

او عجب مانده که ذوق این زجاست
وین عجب مانده که این درحبس کیست

«Azabda olan : bunun zevki nedendir? diye şaşırır; safâ da olan da : bu kimin habsindedir? diye hayret eder.»

10726

هین چرا خشکی که اینجا چشمه هاست
هین چرا زردی که اینجا صد دواست

«İçî safada olan, derûnu muazzeb olan için der ki : Yâhû niçin kurumuş kalmışsın? Halbuki burada çeşmeler var. Neden sararmış solmuşsun? Halbuki burada yüzlerce devâ mevcud.»

Lâkin bunu söyleyen kimse, cemal tecellisine mazhar olduğu için, tâât ve ibâdetten zevk almış ve Allah'a ibâdeti her şeyin devâsı bilmıştır. Onun için o zevki alamamış olana hayret eder ve tavsiyelerde bulunur da :

10727

همشیناهین درآ اندر جن
گوید ای جان من نیارم آمدن

«Arkadaş! Şu çemenliğe gel der. O biri ise: azizim, ben gelemem cevabını, verir.»

10728

میر شد محتاج گرمابه سحر
بانگ ای سنقر هلا بردار سر

«Bir emir seher vakti hamama gitmek lüzûmunu duydu ve kölesine :
Sungur uyan, başını kaldır.»

10729

طاس و مندیله و گل از آلتون بگیر
تا بگر مابه رویم ای ناگزیر

«Altun ismindeki câriyeden tas, havlu ve kil al da hamama gidelim,
diye seslendi.»

10730

سنقر آندم طاس و مندیله فکو
بر گرفت و رفت باو روبرو

«Sungur o anda taşı ile iyi bir hamam takımı aldı ve beyle beraber
yola çıktı.»

10731

مسجدی در ره بدو بانگ صلا
آمد اندر گوش سنقر درملا

«Yolda bir mescid vardı. Orada okunan ezanın sesi Sungur'un kula-
ğına geldi.»

10732

بود سنقر سخت مولع در نماز
گفت ای میر من ای بنده نواز

«Sungur, namaz'a çok düşküdü. Dedi ki: Ey benim kölesine mülte-
fit olan beyim!»

10733

تو برین دکان زمانی صبر کن
تا کزارم فرض و خوانم لم یکن

«Sen şu dükkânda birazcık otur, sabret de, ben de mescide gireyim,
farzı edâ edip (Lem yekün) sûresini okuyayım.»

10734

چون امام و قوم بیرون آمدند
از نماز و وردها فایغ شدند

«Vaktâki, imam ve cemaat, namaz ve duâlarını bitirip dışarıya çık-
tılar.»

10735

سنقر آنجاماند تازدیک چاشت
میر سنقر را زمانی چشم داشت

«Sungur, mescidde kuşluk vaktine kadar kaldı. Beyi onu bir zaman
bekledi.»

Sonra içeriye seslendi.

10736

گفت ای سنقر چرا نایی برون
گفت می زگذاردم ای زوفنون

«Ey Sungur, niçin dışarıya çıkmıyorsun? diye sordu. O da: Benim
mârifetli efendim; beni bırakmıyor cevabını verdi.»

Ve:

10737

صبر کن نک آمدم ای روشنی
نیستم غافل که در گوش منی

«Ey münevver beyim; sabret, şimdi geliyorum. Beni beklemekte ol-
duğunu biliyorum, unutmadım.»

10738

هفت نوبت صبر کرد و بانکت زد
تا که عاجز گشت از نبیاش مرد

«Bey, yedi defa seslendi ve bekledi; nihâyet Sungurun bahânesinden âciz kaldı.»

10739

پاسخش این بود می نگذاردم
تا برون آیم هنوز ای محترم

«Sungurun cevabı şundan ibaretti: Beni salıvermiyor ki dışarıya çı-
kayım.»

10740

گفت آخر مسجد اندر کس نماند
کیست و امیدارد انتجاکت نشاند

«Bey dedi ki: Mescidde kimse kalmadı, seni orada alıkoyan ve otur-
tan kimdir?»

10741

گفت آنکه بسته است از برون
بسته است اوهم مرادر اندرون

«Sungur cevap verdi ki: Seni dışarıdan içeriye koyuvermeyen, beni
de içeriden dışarıya salıvermiyor.»

10742

آنکه نگذارد کزین سویایی
او بدین سو بست پای این روی

«Senin bu tarafa adım atmana müsaade etmeyen, benim de dışarıya
adım atmama mâni oluyor.»

10743

ماهیازرا بحر نگذارد برون
خاکیارا بحر نگذارد درون

«Deniz balıkları dışarıya salıvermez, karada yaşayanları da içeriye
koymaz.»

Çünkü :

10744

اهل ماهی آب، حیوان از گلست
حیله و تدبیر اینجا باطلست

«Balığın aslı su, kara hayvanlarının aslı topraktır. Bu hususta hiyle
de, tedbir de bătıldır.»

10745

قفل زفتست و کشایند خدا
دست در تسلیم زن و اندر رضا

«Kaza namiyle büyük bir kilid vardır ki onu açan Allah'tır. Binâen-
aleyh teslim ve rızaya sarıl.»

10746

ذره ذره گر شود مفتاحها
این کشایش نیست جز از کبریا

«Kâinâtın her zerresi anahtar olsa kaza kilidini Allah'tan başka açan
olmaz.»

مَا يَفِيحُ اللَّهُ لِلنَّاسِ مِنْ رَحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا وَمَا
يُمْسِكُ فَلَا مُمْسِكَ لَهُ مِنْ بَعْدِهِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٢٠﴾

Yâni: «Allah'ın insanlara açacağı herhangi bir rahmeti tutacak yok-

tur. Tutacağı şeyi de o'ndan sonra salıverecek yoktur. O, mutlak gaalip, hüküm ve hikmet sahibidir⁽¹²⁶⁾» buyurulmuştur ki kaza'nın hükmüne kimse karşı gelemmez, demektir.

10747

جون فراموشت کنی تدبیر خویش
یابی آن بخت جوان از پیر خویش

«Sen, tedbirini — yâni; kazaya karşı gelmeyi — unutursan, pîrinden o taze bahtı bulur, saadete erersin.»

Fakat o saâdeti bulmak Kaza'ya rızâ ve şeyhinin emirlerine karşı temamiyle teslimiyyet göstermeye mütevakkıftır.

10748

جون فراموشی خودی یادت کنند
بنده گشتی آنکه آزادت کند

«Kendini unutursan seni yâd ederler, kul olursan seni âzâd ederler.»

«ENBIYÂ ALEYHİSSELÂM'IN (HATTÂ İZİSTEX'ESERRUSÜLÜ) ÂYETİNDE HİKÂYE BUYURULDUĞU ÜZERE, MÜNKİRLERİN İMAN KABUL ETMELERİNDEN ÜMİD KESDİKLERİNE DAİR»

Münkirler; Allah, melekleri dururken niçin insanlardan peygamber gönderiyor demişlerdi. Buna cevâben Sûre-i Yûsuf'ta buyuruluyor ki :

(126) Sûrei Fâtır : 2.

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ

إِلَّا رِجَالًا نُوْحِي إِلَيْهِمْ مِنْ أَهْلِ الْقُرَىٰ أَلَمْ يَسِيرُوا
فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَمَلُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ
وَلَدَارُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٢٧﴾ حَتَّىٰ
إِذَا اسْتَيْسَرَ الرُّسُلُ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ قَدْ كُذِّبُوا جَاءَهُمْ
نَصْرٌ مِّنَّا فَجِيءَ مِنْ شَأْنِهِمْ وَلَا يَرُدُّ بَأْسُنَا عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ

Yâni : «Senden evvel (peygamber olarak) gönderdiklerimiz şehirler halkından kendilerine vahy eder olduğumuz erkek adamlardı. (Acaba müşrikler) kendilerinden evvelkilerin akıbeti nice olduğunu görmeleri için hiç de yeryüzünde gezip dolaşmadılar mı? Âhiret yurdu (şirk ve günahtan) sakınanlar için elbet daha hayırlıdır. Siz (ey müşrikler) hâlâ akıllanmıyacak mısınız? Hattâ o peygamberler ümitlerini kesip de kendilerinin muhakkak yalana çıkarıldıklarını zannettikleri sırada onlara nusretimiz yetişib gelmiş, biz kimi dilersek o kurtuluşa erdirilmiştir. Günahkârlar guruhundan ise azâbımız asla döndürülmiyecektir⁽¹²⁷⁾» meâlinidir.

10749

انبیا گفتند باخاطر که چند

می دهیم این را و آن را وعظ و پند

«Enbiyây-ı izâm, kâfirlerin îmanından me'yûs olunca, kendi kendilerine dediler ki : Ne vakte kadar şuna buna va'z ve nasihat edeceğiz?»

10750

چند کویم آهن سردی زغی

دردمیدن در قفس هبن تابکی

«Beyhûde yere ne vakte kadar soğuk demir düğceğiz ve boş kafese üfleyeceğiz?»

(127) Sûrei Yusuûf : 109-110.

Denilmiştir ki : Enbîyâ-yı ızâm Aleyhim'üs-Salâtü Vesselâm Hazerâ-tının bir velâyeti, bir de nübüvveti vardır. Velâyet tarafı galebe edince, dâvet ettikleri halkın imana gelmelerinin mukadder olmadığını bilirler, ondan dolayı onlarla uğraşmayı faydasız görürler; fakat nübüvvetleri ci-heti galebe edince de :

يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ
مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَغْتَ رِسَالَتَهُ

Yâni : «Ey Peygamber, Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer yap-mazsan elçiliğini tebliğ etmiş olmazsın¹²⁸.» emr-i ilâhîsi gereğince kemâl-i şevk ve gayretle tebliğ-i risâlete çalışırlar. Kazâ ve kader hükmüne bak-tıkça derler ki :

10751

جنبش خلق از قضا و وعده است
تیزی دندان ز سوز معده است

«Dişlerin keskinliği mîdenin hararet ve kuvvetinden olduğu gibi, hal-kın harekâtı da Kaza ve Kader icâbıdır.»

10752

نفس اول راند بر نفس دوم
ماهی از سرکنده گردد نی زدم

«Nefs-i Kül, insanın cüz'i nefsine tesir etti de olacaklar oldu. Balık, kuyruğundan değil başından kokar.»

Diyorlar ki Cenâb-ı Hak, evvelâ Akl-ı Kül'lü halkeyledi, ondan da Nefs-i Külliyyi yarattı. Gerek Akl-ı Kül'ün, gerek Nefs-i küllün dereceleri vardır. Binâenaleyh her insanın harekât ve sekenâtında görülen salâh ve fesâd, Nefs-i Kül'lün, daha açıkcası Kazâ ve Kader'in tesiridir.

Yine Nebiler diyorlar ki :

(128) Sürei Maide : 67.

10753

لیک ہم میدان و حزمی ران چوتیر
چونکہ بالغ گفت حق شد نا کر بز

«Lâkin bunu bilmekle beraber hazım ve ihtiyat atını ok gibi sür, — yâni; dâvette kusur etme — Çünkü Allah (tebliğ et) buyurdu; Emrin-den dışarı çıkmaya imkân yoktur.»

Hazret-i Mevlânâ, insana hitâb ederek diyor ki :

10754

تو نمیدانی ازین دو کیستی
جهد کن چندانکه بینی جیستی

«Sen, bu ikiden hangisi, yâni; ezelen saîd mi, şakî mi olduğunu bilmi-yorsun. O kadar çalış ki, kim ve hangisi olduğunu göresin.»

10755

چون نمی بریشت کشتی بار را
بر توکل میکنی این کار را

«Meselâ ticâret malını bir gemiye yükletir, fakat bu işi tevekkül üze-rine yaparsın.»

10756

تو نمی دانی که از مردو کیستی
غرقه اندر سفر یا ناجی

«Sen, bu ikiden hangisi olacağını, yâni; bu seferinde batacak mısın, yoksa gideceğin yere varacak mısın, bilemezsin.»

10757

گر بگویی تاندام من کیم
بر نخواهم تاخت بر کشتی و

«Eğer, ne olacağım, başıma ne gelecek? Bunu bilmedikçe,»

10758

من درین ره ناجیم یاغرقام
کشف گردان کز کدامین فرقام

«Bu yolda ben necat bulacak mıyım, yoksa batıp boğulacak mıyım, hangi fırkadan olduğumu bana bildir;»

10759

من نخواهم رفت این ره باکمان
برامید خشک همچون دیگران

«Ben başkaları gibi kuru bir ümidle ve sade bir zan ile yola düşmem diyecek olursan,»

10760

هیچ بازرگانی ناید ز تو
زانکه درغیبت سراین دو رو

«Hiçbir ticarete bulunamazsın. Çünkü bu iki hususun sırrı da gayb-dedir.»

Şeyh Sadrüddin Konevi, üvey babası Şeyhül-Ekber (Kuddise sirru-hû) den naklediyor :

Şeyh bana dedi ki : Mağribden Diyâr-ı Rûma geleceğim ve sâhilden gemiye bineceğim sırada Cenâb-ı Hak bu seferin neticesini bana keşfet-tirmeyince gemiye binmeyim dedim ve Hakka teveccüh ettim. Allah bana seferimde ne olup biteceğini, hattâ senin anneni alacağımı ve senin ne mertebeye vâsıl olacağını bana bildirdi. Ondan sonra huzur-u kalb ile ge-miye bindim.

Sûre-i Muttaffifin'de :

اِنَّ كِتَابَ الْاَبْرَارِ لَفِي عَلَيِّينَ ۝ وَمَا اَدْرَاكَ مَا عَلَيُّونَ ۝
كِتَابٌ مُّرْقُومٌ ۝ يَشْهَدُ الْمُقَرَّبُونَ ۝

Yâni : «Ebrârdan olanların (amel) kitabı, illiyyin denilen makamda-dır. Illiyyinin ne olduğunu sana ne bildirdi? Orada olanlar yazılı kitablardır ki onları melekler görürler¹²⁹,» mânâsı verildiği gibi, «O kitablari sa-hibi bulunan mukarrabîn-i İlâhiye müşâhede ederler ve kendilerinin de-recelerini anlarlar.» mânâsı da verilmiştir. Nitekim Şeyh-i Ekber Hazret-

leri, Sadrüddin Koneviye naklettiği keşf sırasında «Kitâb-ı merkûmu mü-şâhede eyleyen mukarribûnun mertebesini seyr kıldım.» demiştir.

10761

تاجر ترسند طبع و شیشه جان
در طلب نسی سود دارد دوزبان

«Şişe gibi korkak tabiatlı tâcir, ticâretinden ne fayda görür, ne ziyan eder.»

Nasıl ki bizde de : «Korkak bezirgân; ne kâr eder, ne ziyan.» denilir.

10762

بل زیان دارد که محرومست و خوار
نور او یابد که باشد شعله خوار

«Hattâ fayda şöyle dursun ziyan eder, mahrum kalır. Aşk alevini yiyen, yâni; kalbinde aşk ateşi bulunan kimse nur bulur.»

10763

چونکه بر بوکست جمله کارها
کار دین اولی کزین یابی رها

«Zira bütün işler belki ve ihtimal ki diye ümid üzerinedir. Sen de DİN işini üstün ve ön tut da kurtul!»

10764

نیست دستوری بدینجا قرع باب
جز امید الله اعلم بالصواب

«Bu makamda kapı çalmaya ve âkibeti anlamaya avam için izin yok-tur. Ancak ümid vardır ki hakikati en iyi bilen Allah'tır.»

«İNSANLAR, MUHAKKİK VE MUKALLİD OLMAK ÜZERE
İKİ KISIMDIR.»

Muhakkık : Dinin bütün ahkâmını ve onlardaki hikmetleri bilerek amel edendir. Mukallid ise, bunları bilmeden, gördüğü muhakkikleri tak-

lid ederek amel edenlerdir. Ehl-i Sünnet mezhebine göre mukallidin imanı sahihtir. Hazret-i Mevlânâ, mukallidlerin imânının korku ve ümid arasında olduğunu san'at erbabının dükkân açmasıyla temsil ve izah ederek diyor ki :

10765

داعی همیشه امیدست و بوک
کرچه گرد نشان ز کوشش همچو دوک

«San'atkârların çalışmaktan boyunları iç gibi incelse de, yine insanı her sanata sevkeden ümididir, ihtimaldir.»

Yani; her san'atkâr, belki müşteri gelir de satış yaparım ve kazanırım ümidiyle dükkân açar ve çalışır.

10766

بامدادان چون سوی دکان رود
بر امید بوک رزقی می‌دود

«Her dükkâncı belki bir rızık gelir ümidiyle sabahleyin dükkânına gider.»

10767

بوکه روزی نبودت چون می‌روی
خوف حرمان هست تو چونی قوی

«Ey mukallid! Belki senin rızık yoktur, belki mahrûmiyyet mukadderdir; öyle olduğu halde neden dükkâna gidiyorsun ve neden kuvvetini kaybetmiyorsun?»

10768

خوف حرمان ازل در کسب لوت
چون نکردد سست اندر جستجو ست

«Ezeldeki mahrûmiyyet korkusu, nasıl oluyor da, rızık taleb hususunda seni tenbel etmiyor?»

10769

کوبی کرچه خوف حرمان هست پیش
هست اندر کاهلی این خوف پیش

«Böyle bir sülle uğrasan dersin ki: Evet, çalıştığım halde birşey elde edememek korkusu da var. Fakat tenbellik de bu korku daha ziyâdedir.»

Belki rızıkım çalışmama bağlı idi. Çalışmazsam onu elde edemiyecektim.

10770

هست در کوشش امیدم بیشتر
دارم اندر کاهلی افزون خطر

«Çalışmada ziyâde ümid vardır. Tenbellikte ise fazla zarar görüyorum.»

10771

بس چرا درکار دین ای بد کمان
دامند می‌گیرد این خوف زیان

«O halde ey sülâze sâhibi! Neden sadece, Din işlerinde ve ibâdetlerin ifasında bu ziyan korkusu eteğinden tutuyor?»

Bazı kimseler vardır ki ibâdet hususundaki tenbelliklerine soğuk bir bahâne bulmak için : «Ben gâliba nimet-i uhreviyyeden ezelden mahrum edilmiş ve hisseme ebedî şekâvet düşmüş bir kimseyim. Öyle isem, burada uğraşmanın ve ibâdet etmenin bana ne faydası olacaktır.» derler. Hazret-i Mevlânâ o gibilere hitâben diyor ki : «Dini işler hakkında şu söylediğini niçin dünya işinde tatbik etmiyorsun? Meselâ bir dükkâncı olarak, müşteri gelip gelmeyeceğini ve kazanç olup olmayacağını düşünmüyorsun da sabahleyin erkenden dükkânını açıp müşteri bekliyorsun. Halbuki bu işte kazanmak ümidi olduğu gibi iflâs etmek tehlikesi de vardır. Çünkü rızık ezelde Taraf-ı İlâhî'den taksim edilmiştir. Öyleyse, Dünyevi mevzulardaki hareket tarzını din işlerinde de ortaya koysana...»

10772

یاندیدی کاهل این بازارما
درچه سودند انبیا و اولیا

«Yahud bizim pazarı görmedin mi ki, o pazarın esnafı bulunan nebiler ve veliler ne kadar kazanmışlardır.»

Halbuki o pazar, Dünya pazarı değil, din pazarı idi.

10773

زین دکان رفتن چه کانشان رونمود
اندرین بازار چون بستند سود

«Onlara, bu pazardaki dükkâna gitmekten, yâni; Dünya metânı verip, Âhiret niğmetini almaktan ne definelere yüz gösterdi ve bu pazarda nasıl ticâret edip kazandılar.»

Din pazarı, öyle bir pazardır ki müşterisi bizzat Allah'tır. Orada dükân açmış olanlar, metâ'larını o kerim müşteriye satarlar. Bunu ben söyleyemiyorum, bizzat Cenâb-ı Hak beyan buyuruyor. Sûre-i Bakâra'da buyuruyor ki :

النَّاسُ مِنْ شَرِّ نَفْسِهِ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَؤُوفٌ
بِالْعِبَادِ

Yâni : «İnsanlardan bazıları var ki Allah rızasını isteyerek nefislerini satarlar. Kullarına karşı Allah çok merhametlidir¹³⁰.» Bu âyet, hicret gecesinde Hâne-i Seâdeti muhâsara etmiş olan müşrikleri oyalamak için Hazret-i Ali'nin Hazret-i Peygamberin yatağına yatıp hayatını tehlikeye koyması, yahud Suheyb-i Rûmî'nin, hicretine mâni olmak isteyenlere, Mekke'deki malını verip ellerinden kurtulması ve daha bazı zevâtın mâlen ve bedenen fedâkârlık etmesi dolayısıyla nâzil olmuştur.

Kezâ, Cenab-ı Hak :

إِنَّا اللَّهُ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ
بِأَنَّهُمْ لَفِي خُسْرٍ

Yâni : «Hakikaten Allah Teâlâ mü'minlerden nefislerini ve mallarını, mukabilinde Cenneti vermekle satın aldı¹³¹.» buyurmaktadır.

Kezâ o pazarın dükkâncılarından :

10774

آتش آت را رام چون خلیج شد
بحر آت را رام چون حال شد

«Ateş Hazret-i İbrahim Aleyhisselâma halhâl, yâni; ayak bileziği gibi mutî oldu. Deniz Hazret-i Mûsâ Aleyhisselâma hammal gibi inkıyad gösterdi.»

10775

آهن آت را رام شد چون موم شد
باد آت را بند و محکوم شد

«Demir Dâvud Aleyhisselâma itâat ederek elinde mum gibi yumuşadı. Rüzgâr Süleyman Aleyhisselâmın emrine kul köle oldu.»

(130) Sûre-i Bakara : 207.

(131) Sûre-i Tevbe : 111.

Bunlar mâlum olanlarıdır. Bir de Allah'ın mâlumu ve halkın meşhûl olanlar vardır ki, şu hadîs-i şerifte beyan edilmiştir :

«RESÛLULLAH SALLÂLLAHÜ ALEYHİ VESELLEM : «ALLAH'IN HAKİKATEN BİR TAKIM GİZLİ VELİLERİ VARDIR. ONLARIN SAÇLARI BAKIMSIZLIKTAN KEÇELENMİŞ, YÜZLERİ TOZLANMIŞTIR. BİR EMİRİN YANINA GİRMEK İSTESELER KENDİLERİNE MÜSÂADE EDİLMEZ. GÖRÜNMESELER ARANMAZLAR, BULUNSA-LAR ÇAĞIRILMAZLAR, HASTALANSALAR İYÂDET EDİLMEZLER, ÖLSELER CENÂZELERİNE GELİNMEZ. ONLAR YERYÜZÜNDE BİLİNMEZLER, GÖK YÜZÜNDE MEŞHURDURLAR.» BUYURMUŞTUR»

10776

قوم دیگر سخت پنهان مبروند
شهره خاقان ظاهر کی شوند

«Nebiler ve velilerin meşhurlarından başka bir veliler topluluğu vardır ki çok gizli hareket ederler. Onlar zâhir halk indinde nasıl meşhur olurlar?»

10777

این همه دادند و چشم هیچ کس
بر نیفتد بر کباشان یک نفس

«O kadar yüksek mertebeye sâhib oldukları halde makamlarının azametini hiç kimsenin gözü bir ân bile görmez.»

10778

هم کرامتشان هم ایشان در حرم
نامشانرا نشنود ابدال هم

«Onların kerâmetleri de, kendileri de Harem-i İlâhîde gizlidirler.»

Onların adlarını Abdâl bile işitmemiştir.

Abdâl: Velilerin büyüklerine verilen isimdir.

Şeyh Attâr (Kuddise sirruhû) (Tezkiret'ül-evliyâ) sında yazıyor ki : Ebû Bekr Kettânî (Kuddise sirruhû) Mekke Harem-i Şerifinin bir kenarında oturuyordu. O esnada Abdurrezzak isminde bir âlim ders okutuyordu ki Hızır Aleyhisselâm da gelmiş onu dinliyordu. Hızır, Ebû Bekr Kettânî'nin gelip dersi dinlemediğini görünce onu hayra teşvik için yanına gitti. Ve gelip Abdurrezzakı dinlemesini tavsiye etti. Ebû Bekr :

«Razzâktan ilim almış olan, Abdürrazzâk'ın dersine muhtaç olmaz.» dedi. Hızır : Bu senin ettiğin büyük bir dâvâ. Buna şahidin nedir? diye sordu. Ebû Bekr : «Şâhidim, senin Hızır olduğundur.» dedi. Bunun üzerine Hızır şaşırdı ve : «Ben zannedyordum ki Allah'ın velîleri benden gizli değildir. Meğer ki benim bilmediğim veliler de varmış ki onlar beni tanıyorlarmış.» dedikten sonra Ebû Bekre sohbet teklifinde bulundu. Ebû Bekr : «Meşrebimiz birbirine uymaz.» dedi ve : «Sen, ölmeyim diye âb-ı hayat içtin, ben ise her an Allah yolunda öleyim temennisinde bulunuyorum.» cevabını verdi.

10779

بائیدانی کریمهای خدا
کو ترا میخواند آن سوکه بیا

«Ey umûr-u diniyyede tenbellik eden mukallid! Yoksa Allah'ın keremlerini bilmiyor musun ki, seni, gel diye o tarafa dâvet ediyor.»

وَاللّٰهُ يَدْعُوْا اِلَى دَارِ السَّلَامِ

وَيَهْدِيْ مَنْ يَّشَاءُ اِلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ

Yâni : «Allah, kullarını Dâr-ı Selâm'a, (Cennete) dâvet eder ve O, dilediğini doğru yola iletir¹³².» âyet-i kerimesine işaret eder. Mâdem ki böyle bir dâvet vardır. İlâhî dâvete, kabul ümidiyle niçin icâbet etmiyorsun?

10780

شش جهت عالم همه اکرام اوست
مهرطرف را بنگری اعلام اوست

«Âlemin altı yönü de onun ikram ve ihsânı eserdir. Her ne tarafa baksan her şey onu sana bildirir.»

10781

چون کریمی گویدت آتش در
اندرا زود و مگو سوزد مرا

«Bir kerim, sana (ateşe gir!) dese, çabucak gir de: beni yakar, deme.»

(132) Sûrei Yunus: 25.

Çünkü böyle demekten o Kerim'in maksadı başkadır, sana ikram etmektir. Cenâb-ı Hak ise, Ekrem'ül-Ekremîndir, ateşe gir demiyor, Dâr'üs-selâm cânibine dâvet ediyor. O dâvete niçin icâbet etmiyorsun?

«ENES BİN MÂLİK (RADİYALLAHÜ ANH) İN HAVLUYU YANAR OCAĞA ATMASI VE HAVLUNUN YANMAMASI»

10782

از انس فرزند مالک آمدست
که بمهمانی او شخص شدست

«Enes Bin Mâlik'ten şöyle rivayet edilmiştir : Bir kimse ona misafirliğe gitmişti.»

Enes bin Mâlik : Medîne ahâlisinden ve ensâr-ı kirâmın Hazret-i Hızır'ından. Hicret-i Muhammediye vukûunda vâlideleri (Ümmü Sekim) onu Peygamberin huzûruna getirmiş : «Yâ Resûlallah, bu benim oğlumdur. Hizmetinizde bulunsun diye size getirdim, dua buyurun.» diye temenni de bulunmuştu. Hazret-i Enes o vakitler on yaşında idi. Resûlullah Efendimiz, onun, uzun ömürlü, mal ve evlâd sahibi olmasına dua etti. Hakikaten Enes Hazretleri 103 yaşına kadar yaşadı, evlâd ve torunlarından seksenini gördü. Zengin de olmuştu. On sene Hazret-i Peygambere hizmet etti. 2210 hadis rivâyet etmiştir.

10783

او حکایت کرد که بعد طعام
دید انس دستار خوانرا زرد قام

«O misafir hikâye etmiştir ki, Enes, yemekten sonra sofraya havlusunu sararmış gördü.»

Katâde bin Nûman (Radiyallahü anh) demiştir ki : «Enes bin Mâlik'in nezdinde bir havlu vardı. Kirlenince ateşe atar, havlu yanmaz, kirlî temizlenirdi.» Enes, Resûl-i Ekrem'in bu havluya yüzünü sildiğini söylüyordu. İhtimal ki Enes'in misâfiri de Katâde idi.

10784

چیرکین و آلوده گفت ای خادمه
اندر افکن در تنورش یکمه

«Enes, havluyu kirlî ve bulaşık görünce câriyesine dedi ki : Ey hizmetçi; şunu bir parça ocağa at!»

10785

در تنور پر ز آتش در فگند
آن زمان دستار خوانرا خوشمند

«O kavrayışlı câriye, havluyu götürdü, yanan ocağa attı.»

10786

جمله مهمانان دران حیران شدند
انتظار دود کندوی بدند

«Misafirlerin hepsi hayrette kaldı ve havlunun dumanının çıkmasını bekledi.»

10787

بعد يك ساعت برآورد از تنور
پاك واسپید و ازان اوساخ دور

«Bir müddet sonra câriye, havluyu ocaktan çıkardı ki temizlenmiş, beyazlanmış ve kirden uzak kalmıştı.»

10788

جمله گفتند ای صحابی عزیز
چون نسوزید و منق گشت نیز

«Misâfirler dediler ki: Ey aziz sahâbi! Bu havlu neden yanmadı ve nasıl temizlendi?»

10789

گفت زانکه مصطفی دست و دهان
بس بمالید اندرین دستار خوان

«Enes dedi ki: Bunun sebebi, Hazret-i Mustafa (S.A.V.) nın bu havluya çok defa elini ve ağzını silmesidir.»

Ashâbdan Ka'b İbni Mâlik (Radiyallâhü anh) Resûl-i Ekrem Efendimizin üç parmağıyla yemek yediğini, yemekten sonra parmaklarını yalayıp yağlarını izâle ettikten sonra havluya sildiğini rivâyet ediyor. Çünkü o vakit sabun yoktu. Kaşık da daha o zaman icad edilmemişti. Onun için Aleyhissalât Efendimiz sofraya otururken ellerini yıkar, temizledikten sonra parmaklarıyla yerdi.

Kaba sofular, kaşıkla yemeye ses çıkarmazlar da çatala yemeye itiraz ederler. Halbuki çatal gibi kaşık da bid'attir. Hususiyle şimdi kala-balıkta çatala yemek öyle zannediyorum ki vâcib hükmüne girmiştir. Çünkü bazıları tebevül ediyorlar da ellerini yıkamaya lüzum görmüyorlar. Öylelerinin parmakla yemeleri, o kirli parmakları sahana, tabağa sokmaları olur ki, o yemeği her mide kabul etmez.

Hazret-i Mevlânâ da bundan sonra alınacak hisseyi beyan için diyor ki:

10790

ای دل ترسند از نار و عذاب
باچنان دست و ای کن اقتراب

«Ey ateşten ve azabdan korkan gönül! Böyle bir el ile böyle bir dağa kurbiyyet peydâ et!»

10791

چون جمادی را چنین تشریف داد
خان عاشقرا جها خواهد کشاد

«Cenâb-ı Hak, havlu gibi bir eşyâye böyle bir şeref verirse, bir âşıkın rûhuna ne gibi fûtûhât ve füyûzâtta bulunacaktır.» Düşün!..

10792

مس کاوخ کعبه را چون قبله کرد
خاک مهردان باش ای جان دربرد

«Allah Kâbe'nin taşlarını namaz için kible yaptı. Ey can, sen de seyr ü sülûkünde mânâ erlerinin ayağının toprağı ol!»

Kâbe, Hazret-i İbrâhim ve İsmâil Aleyhimesselâm tarafından yapılmış, taşı toprağı o muhterem peygamberlerin mübârek ellerine temas etmişti. Sonra Efdal ül-enbiyâ Efendimizin istilâmı şerefine de nâil oldu. İşte o temaslar, Kâbe'yi İslâm'ın kiblesi haline getirdi. Ey sâlik! Sen de o yüce peygamberin emin vârisi olan bir kâmil'e biat şerefini kazanırsan Kâbetullah gibi muhterem olursun.

10793

بعد ازان گفتند باآن خادمه
تو نکویی حال خود بااین همه

«Misâfirler ondan sonra o hizmetçi kadına dediler ki: Peki, biz bu ahvali gördük. Sen de bize halini söylemez misin?»

چون فگندی زود آن از گفت وی
گرم او بردست براسرار پی

«O havluyu efendinin emriyle alelacele götürüp de nasıl ateşe attın?
Haydi diyelim ki efendin esrara vâkıftır, ya sen?»

این چنین دستار خوان قیمتی
چون فگندی اندر آتش ای ستی

«E
bekle

«Böyle kıymetli bir havluyu ey hanım, ateşe nasıl attın?»
Hizmetçi kadın :

گفت دارم بر کریمان اعتماد
از عبادالله دارم بسی امید

«E
beyazl

«Kemâl-i itimâdımndan kendim bile ateşe atılırım. Çünkü Allah'ın hâs
kullarından çok şey ümid ederim.»

سردر اندازم نه این دستار خوان
ز اعتماد همکریم راز دان

«M
nasıl tı

«Kerem sahibî, sır-bilir her ere itimâdım var. Bir havluyu değil, ba-
şımı bile ateşe atarım.»

Bundan sonra Hazret-i Mevlânâ nasihat veriyor :

ای رادر خود برین ا کسیرزن
کم نیاید صدق مهر از صدق زن

«Er
luya ço

«Birâder, kendini sen de böyle bir itimad iksirine sür! Erkeğin sa-
dâkati kadınınkinden aşağı değil ya!»

آن دل مردی که از زن کم بود
آن دلی باشد کم از اشکم بود

«Er
dimizin
layıp ya
kü o va
için Ale
ten sonr

«Bir erkeğin kalbi, kadın kalbinden de aşağı ise, o işkembeden de
bayağıdır artık.»